

**PROVINCIALE STATEN VAN GRONINGEN
(EXTRA) VERGADERING VAN 10 JULI 2024**

Inhoud

1.	Opening en welkom	2
2.	Hamerstukken voorafgaand aan de besluitvorming over de Jaarstukken 2023	6
3.	Bespreekstukken	6
A.	Statenvoorstel: Provinciale Jaarstukken 2023	6
B.	Statenvoorstel: Perspectiefnota 2025 en Voorjaarsmonitor 2024	7
4.	Hamerstukken	95
5.	Sluiting.....	95

PROVINCIALE STATEN VAN GRONINGEN (EXTRA) VERGADERING VAN 10 JULI 2024

Voorzitters: de heer F.J. Paas en de heer R.W. de Wit

Griffier: mevrouw H. Engels-van Nijen

Aanwezige 43 leden Provinciale Staten: mevrouw A.H. Bakker (SP), de heer E.J.M. Bakker (Groninger Belang), mevrouw P.H. Benjamins-Van Oudheusden (D66), de heer E.J. Bennema (VVD), mevrouw S. Bennett (GroenLinks), de heer B. de Boer (GroenLinks), mevrouw M.E. Bosman (BBB), mevrouw W.S. Brilstra (VVD), mevrouw F. Buigel (D66), mevrouw T.M. Donker-van der Vinne (ChristenUnie), de heer A. Drenth (BBB), mevrouw G.H. Ebeltjes (GroenLinks), de heer J.L. Epema (FvD), mevrouw F. Feenstra (SP), de heer F.B. Geijtenbeek (ChristenUnie), de heer D.J. de Grooth (Groninger Belang), mevrouw S.D. ten Hoeve (PvdD), de heer D.J. Hoogers (ChristenUnie), de heer R. Joling (PvdA), de heer K.W. de Jong (BBB), de heer A.J.M. van Kesteren (PVV), de heer J.P. Loopstra (PvdA), de heer H.A. Meendering (GroenLinks), de heer J.C. Meijer (BBB), de heer G. Moes (BBB), mevrouw W.Z. Mulwijk-Wieringa (BBB), de heer H. Nieboer (BBB), de heer J.W. ten Rae (BBB), mevrouw L. Reinink (Volt), de heer P. Roemers (PvdA), de heer R.J.H.H. Rep (PVV), mevrouw K. Rutgers-Swartjes (CDA), de heer M.O. Scheeringa (BBB), mevrouw H.T. Siersema-Orsel (GroenLinks), mevrouw S.D. da Silva Pinto (PvdA), de heer F.E. Smelt (BBB), mevrouw E. Stolk (PvdA), mevrouw M. Visser (PvdD), de heer L.H.G. Wenneger (BBB), de heer S.F.A. Wiegman (BBB), de heer R.W. de Wit (CDA), mevrouw E.J.M. Zondag (Groninger Belang), de heer A. Zwart (Partij voor het Noorden)

Afwezig:

Aanwezige leden Gedeputeerde Staten: de heer T.R. van Dekken, de heer H.E. Emmens, de heer H.J. Hamster, de heer F.J. Paas, de heer A. Schmaal, mevrouw S. Top

Afwezig:

1. Opening en welkom

De VOORZITTER: Ik open deze Statenvergadering. Het academisch kwartiertje zit er nog net niet op, maar er zijn gebeurtenissen van nationale betekenis in de avond. Dus we moeten de vertraagde aanvangstijd niet te veel uit de hand laten lopen, denk ik.

Hartelijk welkom, iedereen hier in de Statenzaal, thuis, op de publieke tribune. Een bijzonder woord van welkom is er altijd voor de gasten van de Staten. Uw gastheer is de heer Van Kesteren van de fractie van de PVV, een fractie die allerlei redenen heeft om de vlag uit te hangen, denk ik. Want ik kan zijn fractiegenoot Robert Rep feliciteren met het feit dat hij is toegelaten als lid van de Tweede Kamer. Dat kunnen maar weinig Statenleden zeggen. Dames en heren, zo ziet een Kamerlid eruit! [Applaus en geroffel op de tafeltjes.] Van harte gefeliciteerd!

We hebben een quorum – meer dan. Mevrouw Bosman komt de gelederen nog versterken, maar zij heeft aangekondigd dat ze iets later is.

Afscheid Statenlid en installatie nieuw Statenlid

De VOORZITTER: En we beginnen met het afscheid van een Statenlid. Want de heer Van Marum is sinds zijn beëdiging als staatssecretaris geen lid meer van Provinciale Staten. Het lijkt me iets om bij te gaan staan achter het spreekgestoelte, dus dat ga ik nu doen.

Dames en heren, beste Eddie, de wet is er duidelijk over: een lid van Provinciale Staten is niet te combineren met – dan begint de opsomming met minister en dan ben je meteen bij staatssecretaris. Toen de Koning vorige week zijn handtekening zette op een besluit waarin ‘met ingang van heden’ stond er, de heer Van Marum werd benoemd tot staatssecretaris, hield daarmee zijn lidmaatschap van Provinciale Staten van Groningen op. Dat was een van de bij-effecten. Ik denk niet dat het de toeschouwers van het nationale gebeuren meteen is opgevallen, maar ons viel dat natuurlijk wel op: ‘Hé, dat betekent dus ook dat hij weg is.’

Nou spreek ik best vaker – want dat gebeurt nogal eens – iemand toe die lid is van Provinciale Staten bij wie het leven ineens een wending neemt die niet meer verenigbaar is met het lidmaatschap van Provinciale Staten. En zelfs weleens omdat de wetgever heeft gezegd dat dat onverenigbaar is. Op het moment dat Statenleden gedeputeerden worden, dan nemen ze afscheid van de Staten. Maar ze blijven ook bij ons. Dat is een thema, trouwens, daar kom ik straks op terug.

Maar deze aanleiding, Statenlid voor staatssecretaris, heb ik nog niet eerder meegemaakt. Dat is een primeur. En het barst van de historische dingen, want er is veel meer historisch. Ik zeg het met enige reserve, omdat het niet rechtstreeks past om het je automatisch toe te eigenen: nog niet eerder had onze provincie een eigen staatssecretaris. Hans Vijlbrief, die in heel veel opzichten jouw voorganger is, beschouwde zichzelf wel als de staatssecretaris van Groningen, maar hij was staatssecretaris Mijnbouw. In dat benoemingsbesluit staan overigens keurig de departementen, dus de finesse volgt later. Dat gaf Hans Vijlbrief natuurlijk een bijzondere betrokkenheid bij onze provincie. Eddie, jij bent benoemd tot staatssecretaris Herstel Groningen. Dus een provincienaam in de werktitel van de staatssecretaris: dat is uniek en dat is in alle opzichten denk ik een gelukwens waard.

Je neemt vandaag afscheid en ik mag je namens Provinciale Staten alle geluk wensen in je nieuwe betrekking, die dus tegelijk Haags is en Gronings. Nou is Groningen onderdeel van Nederland: dat wordt weleens vergeten. Dat betekent dat alle staatssecretarissen en alle ministers natuurlijk onze staatssecretarissen en onze ministers zijn. Maar voor een van hen geldt dat in het bijzonder en die zit hier vandaag voor het laatst in deze zaal. Er is nog iets wat ook nog niet eerder is voorgekomen, namelijk een functieaanduiding 'Herstel Groningen'. Die is bewust gekozen. Je kunt er alle etiketten op plakken. Er staat niet 'staatssecretaris van Groninger zaken' of 'staatssecretaris van Mijnbouw' – of geeft het maar een naam: 'Versterkingsaangelegenheden', 'Schadeoplossingen', Er staat 'Herstel Groningen': dat is net zo makkelijk te lezen als een inventarisatie van de portefeuille als met een gebiedende wijs: herstel Groningen! En daarmee is het dus een opdracht – zo lees ik hem zelf – en ik denk dat het geen enkele bewindspersoon in de geschiedenis al bij de betiteling van zijn of haar portefeuille zo'n expliciete opdracht heeft meegekregen als Eddie van Marum.

Dat is wel een prijs waard, die betalen we ook. We nemen vandaag afscheid van een geprofileerd Statenlid. Ik denk, Eddie, dat je erin geslaagd bent om in weinig tijd een behoorlijk profiel op te bouwen. Je werd in maart vorig jaar als nummer twee van de lijst van BBB geïnstalleerd en toen was je allang betrokken bij de vorming van de partij. Je hebt samen met Gouke Moes onderhandeld over de uitslag van de verkiezingen, over de totstandkoming van de nieuwe coalitie. We weten het nog: Ard van der Tuuk begeleidde het proces met de informatie en later de formatie. Ja, ik heb het denk ik een beetje gezien, maar me ook vooral laten vertellen hoe belangrijk het was dat jij een goed persoonlijk contact had, maar ook met al die mensen die later in het College gingen plaatsnemen.

Dan zou het nog tot juni duren, Eddie, voordat jij je *maidenspeech* hield. Maar er is niemand die heeft gedacht dat je je tot die tijd inhield. Ik heb het even geturfd. In de Statencommissie voorafgaande aan je *maidenspeech* voerde het lid Van Marum 59 keer het woord over één onderwerp, de Transitie Landelijk Gebied. 59 keer! Alleen de voorzitter was vaker aan het woord, maar meestal om het lid Van Marum het woord te geven.

En dat was denk ik opnieuw een voorteken of een symptoom – voor zover we nog voortekenen nodig hadden – van je enorme betrokkenheid. Bij de vogels, maar ook bij de mensen. Ik denk niet dat ik de enige was bij wie jouw *maidenspeech* er ook inhakte, doordat je ook beelden schetste die ook echt schuurden. Je zei dat je in de politiek was gegaan – ik citeer je: *'(...) om te kijken of we de menselijkheid door begrip voor de werkelijke situatie en de politieke realiteit weer bij elkaar kunnen brengen. En dat we niet zozeer ons politieke gevecht voorop moeten stellen, maar het doel met elkaar als volksvertegenwoordigers om wat te bereiken.'*

Daarbij schuwde de confronterende verhalen niet, want je had gezien hoe de gaswinning mensen sloopte als schade-expert, als uitvaartverzorger. En je vertelde hoe je een grote, sterke man had zien bezwijken onder de druk. *'En er komt een expert en die zegt: "Het is geen aardbevingsschade." En hij kon er niet meer tegen. Hij at niet meer en uiteindelijk heb ik die man, 48 kilo nog, uit huis gedragen. Dat gaat je door het vel.'*

Eddie, we hebben je leren kennen als openhartig, als betrokken, als verbindend. Als iemand die zich stellig heeft voorgenomen om eerlijk te zijn en die dat voornemen ook heeft uitgevoerd. Van Meint Kolthof van de Partij voor de Dieren zou je zeggen: dat is de absolute tegenpool van de BBB. Waar de BBB A zegt, zegt de Partij voor de Dieren B – maar de letters had ik beter andersom kunnen kiezen, natuurlijk. Maar toen Meint vertrok, stond je erop om half buiten de orde Meint toe te spreken en dat is omdat je in staat bent en ook dat gevoel had: ik kan hier de politieke scheidslijnen overstijgen en ik ben hier persoonlijk betrokken. Nou, met die eigenschappen was je niet alleen een luisterend oor, maar werd je ook een natuurlijke spreekbuis voor onder anderen de gedupeerden van de aardbevingsschade of van de boeren die te maken kregen met stikstofmaatregelen die ze niet hadden

gezocht en die ze overkwamen. Je hebt laten zien dat je dingen met elkaar wilt doen, ook bijvoorbeeld toen je met dezelfde Partij voor de Dieren je sterk maakte voor de wildopvang.

Nou, dat 'met elkaar' – dat kan bijna niet anders – wordt ongetwijfeld ook het motto van de staatssecretaris Herstel Groningen. En dat gaat het opnieuw niet over politieke kunstjes, maar gaat het opnieuw denk ik over wat je voor jezelf als motto hier hebt geformuleerd: het bij elkaar brengen van menselijkheid en politieke realiteit voor alle Groningers die schade hebben aan hun huizen en die het vertrouwen in de overheid zijn kwijtgeraakt. Staatssecretarissen moeten zich manifesteren in het hele land, moeten zich manifesteren in de provincie waaraan ze zich toegewijd weten. Ze moeten zich ook manifesteren in Den Haag. Je gaat – heb je tegen me gezegd en ook tegen iedereen, geloof ik – een aantal dagen per week kantoor houden in Groningen. Dus we komen elkaar ongetwijfeld nog vaak genoeg tegen.

Maar ik wil je op deze plek – want daarin is dit wel een uniek moment – hartelijk danken voor jouw bijdrage aan de provinciale democratie en je succes wensen in je nieuwe rol. Ik hoop dat je in staat bent om echt een krachtige bijdrage te leveren aan het herstel van Groningen. We kennen elkaar inmiddels een beetje. We delen de ambitie om voor de inwoners van Groningen het verschil te maken en om Groningen ook voor de komende generaties een provincie te laten zijn waar het goed wonen en werken is, waar je kunt opgroeien, waar je kunt leven en waar je over kunt 'snakken'.

Je krijgt van mij, zoals alle vertrekkende Statenleden, een betekenisvol cadeau: de rituele tegel. Alle Statenleden krijgen die bij hun afscheid, maar je krijgt erbij de plechtige belofte dat we elkaar in de komende tijd niet los zullen laten. En we wensen alle succes! [Applaus en geroffel op de tafeltjes. De Commissaris overhandigt het cadeau aan de heer Van Marum.]

De heer VAN MARUM (BBB): René, dank je wel voor deze mooie woorden.

Ja, daar sta je dan. Een jaar geleden begon je politieke avontuur hier in Groningen. De provincie die een heel mooie tijd gaf, een prachtige tijd van de opbouw van onze partij. Een tijd waarin ik mijn collega's van de BBB heb leren kennen, een team heb opgebouwd: geweldig! Ik ga jullie echt enorm missen. De coalitieonderhandelingen die volgden met Henk, Suzan, Bram, Johan en Tjeerd en we hebben een vertrouwensband gekregen met elkaar. We wilden het beter doen.

Ook met Gouke, Richard, Fredric en Pascal hebben we bij elkaar gezeten. We hebben echt gedacht: we moeten die Staten in positie krijgen. Iedere stem telt hier. Iedereen is gekozen, iedereen heeft een achterban. En we moeten met elkaar zien dat we al die stemmen ook geluid geven hier in deze Statenzaal. Wessel, José, Neeltje, Henk en natuurlijk Ard van der Tuuk: wat hebben we hard gewerkt om dit Coalitieakkoord neer te zetten. Ik ben supertrots op jullie.

'De Staten in positie': dat was de bedoeling. Met iedereen, met elkaar hebben wij gekeken naar de overeenkomsten en hoe we met beter om willen gaan. Ik heb ook echt geprobeerd om wat te investeren in de verhoudingen met elkaar. Gelukkig heb ik dat ook teruggezien. Maar ik zou toch willen zeggen naar aanleiding van een van de laatste vergaderingen die we hier met elkaar hebben gehad: we hebben zo'n bord getekend met elkaar. Loop daar nog een keer langs, bedenk daarbij nog eens eventjes waar we hier voor zitten. Zitten we er voor de mensen voor wie we wat doen? Of zitten we er voor onszelf en ons politieke spel? Ik denk dat we er voor de mensen zitten, diep vanuit ons hart allemaal. Probeer even terug te vinden en ga ook zo met elkaar om. Want dat gaat echt dingen beter maken. Vertrouw erop dat iedereen vanuit zijn of haar intrinsieke motivatie om het goede te willen doen, hier in deze zaal zit. En wees een beetje lief voor elkaar. Ik heb gemerkt dat vriendschappen partijkleuren overstijgen.

En de griffie: wat hebben jullie het geweldig gedaan voor ons. Altijd als er wat was, even een luisterend oor. Soms ook even een tip hoe we de dingen in het rechte spoor kregen. Geweldig bedankt! De mensen van de catering die er altijd voor ons waren. Dat vergeet ik ook niet. Mensen van het geluid, de bodes, iedereen die er was voor ons. Want we horen er allemaal bij, hè? We zijn één team. Want als het team draait, draaien we allemaal.

Als Statenlid ga ik jullie missen, maar als staatssecretaris Herstel Groningen zal ik er voor jullie zijn. Een kans om Groningen weer op de kaart te krijgen vanuit een andere rol. Ik zal het vast niet altijd goed doen, niet altijd goed kunnen doen. Maar ik ga de uitdaging aan met een team van zeer gedreven mensen in Den Haag en hier waar ik al ontzettend van onder de indruk ben geraakt. Die drive die die mensen laten zien om het goed te doen voor Groningen, is echt de moeite waard om te benoemen.

En als laatste, maar niet als onbelangrijkste – hij is er vandaag niet: Gouke. Ik ga je missen, enorm. [Neemt een slok water.] Dank voor je steun en vriendschap. We blijven elkaar vasthouden.

Lieve collega's, bedankt! Een wijs man zei ooit: 'Niet het goede is veel, niet het vele is goed. Het goede is veel. Blijf goed doen en goed voor elkaar.' Dank jullie wel! [Applaus en geroffel op de tafeltjes.]

De VOORZITTER: Dank je wel, Eddie, we werden er allemaal een beetje emotioneel van. Fijn dat je nog even blijft. Ik denk dat het goed is om meteen in je opvolging te voorzien. Dan doen we dat.

Daarna verlaat ik ook deze ruimte. Dan kan de nieuwe staatssecretaris en een oud-Statenlid de gelukwensen in ontvangst nemen. Dan maak ik meteen even kennis met de nieuwe staatssecretaris, nu hij er toch is. Ondertussen zal de vicevoorzitter de werkzaamheden met de Staten regelen. De vicevoorzitter is een nog veel grotere voetballiefhebber dan ik, dus ik denk dat het goedkomt. Houdt u rekening met het inleveren van spreektijd, zou ik zeggen.

Dan zou ik nu een ad-hoccommissie willen instellen voor het onderzoek van de geloofsbrieven. Ik benoem in deze commissie mevrouw Brilstra, de heer Joling en mevrouw Reinink en de griffie zal u begeleiden. Ik schors de vergadering.

[Schorsing]

De VOORZITTER: Ik heropen de vergadering. Ik verzoek de leden om hun plaatsen in te nemen voor een plechtig moment. Ik geef het woord aan de voorzitter van de commissie voor de geloofsbrieven.

De heer JOLING (voorzitter commissie onderzoek geloofsbrieven): De commissie heeft het onderzoek naar de geloofsbrieven uitgevoerd. De commissie heeft het volgende geconstateerd. De heer Meijer heeft de benoeming van het centraal stembureau geaccepteerd. Uit het uittreksel van de Basisregistratie Personen blijkt dat de heer Meijer in de provincie Groningen woonachtig is, in het bezit is van de Nederlandse identiteit en niet is uitgesloten van het kiesrecht. De heer Meijer heeft zijn nevenfuncties kenbaar gemaakt en heeft geen onverenigbare openbare betrekkingen. De commissie van mening dat voor de heer Meijer niets in de weg staat om te worden toegelaten tot deze Staten.

De VOORZITTER: Heel goed, ik dank de voorzitter van de commissie voor zijn toelichting, die klonk als een klok. Dan verzoek ik de bode om het aspirant-Statenlid binnen te geleiden en ik verzoek u allen te gaan staan. Meneer Meijer, u hebt aangegeven dat u de verklaring en belofte wilt afleggen. Ik lees die aan u voor en dan vraag ik u om daarna te antwoorden met 'Dat verklaar en belooft ik.' Ik lees voor: *'Ik verklaar en belooft dat ik, om tot lid van Provinciale Staten te worden, rechtstreeks noch middellijk onder welke naam of welk voorwendsel ook, enige gift of gunst heb gegeven of beloofd. Ik verklaar en belooft dat ik om iets in dit ambt te doen of te laten, rechtstreeks noch middellijk enig geschenk of enige belofte heb aangenomen of zal aannemen. Ik belooft dat ik getrouw zal zijn aan de Grondwet, dat ik de wetten zal nakomen en dat ik mijn plichten als lid van Provinciale Staten naar eer en geweten zal vervullen.'* [Hierna neemt de voorzitter de verklaring en belofte af bij de heer Meijer, waarna hij formeel is beëdigd als Statenlid.]

Dank u wel. Dan ben ik de eerste die u mag feliciteren als kersvers Statenlid. Van harte! Dan schors ik de vergadering opnieuw. Dan kunnen de Statenleden opnieuw gaan feliciteren! [Applaus. De aanwezigen leggen voor in de Statenzaal een felicitatieronde af bij de heer Meijer.]

[Schorsing]

Mededelingen, regelen werkzaamheden en vaststelling agenda

De VICEVOORZITTER: Dan wilde ik graag weer beginnen. Ik zie dat iedereen de plek weer heeft ingenomen – de heer Meijer ook voor het eerst: van harte welkom! Ik heropen de vergadering.

We gaan als eerste naar het regelen van de werkzaamheden. We gaan natuurlijk de agenda vaststellen voor vandaag. Eerst kijken we terug op vorig jaar door middel van de Provinciale Jaarstukken 2023 en daarna is het tijd voor de Algemene Beschouwingen aan de hand van de Perspectiefnota en de Voorjaarsmonitor. Een traditie bij de Algemene Beschouwingen: haring voor de liefhebbers straks in het atrium. Dus hoe sneller u bent met uw woordvoering, hoe sneller u aan de haring kunt straks.

Ik heb begrepen dat het streven van uw Staten is om vanavond tegen acht uur deze vergadering te kunnen afronden. En dan zeg ik er maar bij dat dat grotendeels ook van uzelf afhangt.

De spreektijd is in het presidium afgesproken op twaalf minuten per fractie. Dat geldt dan voor de hele agenda, dus ook voor de Jaarstukken. Ik stel voor om bij de Jaarstukken maximaal twee interrupties te doen en bij de Algemene Beschouwingen maximaal zes interrupties per fractie. We gaan het zometeen vaststellen.

Dan hebben we nog een aantal hamerstukken vandaag, zowel aan het begin als aan het einde van de agenda. De gedachte bij deze laatste hamerstukken is dat het bij acclamatie kan worden

vastgesteld, tenzij een van u vraagt om een schriftelijke stemming. Het gaat namelijk over de benoeming van een lid van het college van de Noordelijke Rekenkamer. Is er iemand die daar straks een schriftelijke stemming over wil? Nee? Dan bereiden we ons voor op een besluit bij acclamatie. Voor de zekerheid stel ik u de vraag straks nog een keer.

Dan de vraag: kunt u instemmen met de voorgestelde spreektijd en de interrupties? Ik kijk even rond. Ik zie instemmen geknik, dus daar ga ik dan van uit. Dan stellen we die bij dezen vast.

En dan hebt u ongetwijfeld ook iets gemist in de zaal, namelijk de felbegeerde Triple-V Wisseltrofee. Ik stel voor dat we het vandaag helemaal op eigen kracht doen, zonder de vogel. Spreken via de voorzitter, welteverstaan. En dan kijken we na de zomervakantie wel of de vogel uitvliegt of dat hij toch weer onze metgezel is hier in dit provinciehuis.

Agenda conform vastgesteld.

2. Hamerstukken voorafgaand aan de besluitvorming over de Jaarstukken 2023

(Statenvoorstel: Financiële verordening provincie Groningen 2023, Accountantsverordening provincie Groningen 2023, Ontwerpbesluit Financiële verordening provincie Groningen 2023, Ontwerpbesluit Verordening Accountantscontrole provincie Groningen 2023, Financiële verordening provincie Groningen 2023 en Verordening Accountantscontrole provincie Groningen 2023)

De VICEVOORZITTER: Goed, we gaan beginnen. We beginnen met een deel van de hamerstukken, zoals eerder aangekondigd. We doen dat opzettelijk omdat we het graag in de logische volgorde willen doen. Voordat we terugblikken aan de hand van de Jaarstukken 2023, willen we daarover een besluit nemen. Dat gaan we om het voorstel van onder andere de Financiële verordening provincie Groningen 2023 en over de accountantsverordening provincie Groningen 2023. Het is volgorde logisch om deze verordening eerst formeel vast te stellen voor we verdergaan met de bespreking van de Jaarstukken. Stemt u ermee in om deze twee verordeningbesluiten bij het voorstel als hamerstuk vast te stellen? Dat is het geval. Oké, dan zijn die hamerstukken bij dezen vastgesteld.

3. Besprekstukken

A. Statenvoorstel: Provinciale Jaarstukken 2023

De VICEVOORZITTER: Dan gaan we nu door naar het eerste inhoudelijke onderwerp. In de Statencommissie van 19 juni hebt u uitgebreid over de Jaarstukken 2023. Ook de accountant was hierbij aanwezig. Vandaag zijn we toe aan het afrondende debat.

Ik geef u zometeen de volgorde. We gaan van de grootste naar de kleinste partij en dat brengt mij eerst bij de grootste partij, namelijk de BBB. En daarvoor komt meneer Wenneger naar voren.

De heer WENNEGER (BBB): De BBB kan er eigenlijk kort over zijn: de Jaarstukken zijn uitvoerig behandeld in de commissie. De accountant heeft een persoonlijke toelichting bij het uitgebrachte accountantsverslag aan het provinciebestuur en aan de Staten.

De analyse van de gedeputeerde bij de kwaliteit van het resultaat is voor ons eigenlijk nu ook voldoende toegelicht. Dus we wilden het hierbij laten ten aanzien van de Jaarstukken 2023.

Mevrouw STOLK (PvdA): Ik kan het ook kort houden. Wij hebben in de commissie al uitgebreid onze vragen beantwoord gezien. Dank, College, daarvoor. Dank nog voor alle bijdragen van de ambtenaren en voor al het werk dat toch in de Jaarstukken zit.

Wij gaan onze spreektijd vooral voor de Algemene Beschouwingen inzetten. Dus wij kunnen instemmen met wat er nu voorligt.

Mevrouw SIERSEMA (GroenLinks): Nou, we kunnen ons bijna aansluiten bij de voorgaande betogen. Er is inderdaad al heel veel gezegd in de commissie.

Daarnaast willen we even nog een keer benadrukken om ons niet te laten leiden door incidentsturing. Scherp aan de wind is natuurlijk iets anders dan op incidenten aansturen. In dit geval kijken we verder uit naar de Jaarrekening voor 2024.

De heer GEIJTENBEEK (ChristenUnie): Wij sluiten ons aan bij de woordvoering van de Partij van de Arbeid.

De heer BAKKER (Groninger Belang): Wij kunnen ook kort zijn. Dit is in de commissie uitgebreid behandeld en wat dat betreft hebben we weinig meer toe te voegen.

Nog even wat we toen ook genoemd hebben, toch nog even een complimentje voor de treasuryafdeling hier. Die heeft toch onze gelden die over waren, goed weten weg te zetten, waardoor we eigenlijk wat extra geld hadden om te besteden.

Mevrouw REININK (Volt): Nog één punt dat ik nog wel wil aanstippen, namelijk dat ik in de Jaarstukken zie staan dat de indicatoren op het gebied van de energietransitie in het vervolg niet meer worden opgenomen. Maar wat Volt betreft zien we die wel graag terug, aangezien wij wel de doelen hebben om te streven naar de 55 procent CO2-reductie en wij die graag willen monitoren. Dus we doen hierbij toch de oproep naar het College om deze indicatoren toch te blijven opnemen.

De VICEVOORZITTER: Is er nog behoefte bij de Partij voor het Noorden? Niet? En dan heb ik meneer Epema nog. Ook geen behoefte? Dan kunnen we door naar het College. Is daar behoefte aan een korte schorsing, of kan het gelijk beantwoord worden? Ik kijk even naar de gedeputeerde financiën. Namens het College geef ik het woord aan gedeputeerde Schmaal.

De heer SCHMAAL (gedeputeerde): Nu kan ik een heel lang betoog gaan houden. Zal ik niet gaan doen. Dank voor de instemmende signalen over deze Jaarstukken. Met name ook dank aan het ambtelijk apparaat dat heel veel tijd hierin gestoken heeft.

Over de monitoring was er een oproep. Die oproep nemen we mee en daar kijken we even naar. Ik kijk even naar mijn collega die over energie gaat, de heer Hamster.

De heer HAMSTER (gedeputeerde): Het is inderdaad een oproep. Ik denk dat collega Schmaal het goed zegt dat we dat meenemen. Ik heb in de commissie geantwoord volgens mij in de trant van dat de monitoring nu heel macro is en we erg weinig beïnvloeding hebben op het hele macroverhaal, maar vooral onze eigen effecten willen gaan toetsen. We zijn nog aan het zoeken naar een manier om dat te gaan doen. Als het uw wens is om inzichtelijk te krijgen wat het effect is van ons werk, dan zijn we ernaar op zoek om dat op een goede manier vorm te geven.

De VICEVOORZITTER: Dank u wel. Zijn er nog andere Collegeleden die het woord wensen te voeren? Dat is niet het geval. Dan sluit ik de eerste termijn.

Is er in tweede termijn nog een fractie die graag het woord wil voeren? Dat is niet het geval. Nou, dat gaat lekker rap dan. Dan sluit ik formeel de beraadslagingen. Er zijn geen amendementen, Er zijn ook geen moties. Wat we dan overhouden, is het Statenbesluit. Zijn er nog fracties die graag een stemverklaring wil afgeven bij het ontwerpbesluit? Niet?

Dan ga ik de stemronde openen. Ik zie dat er 41 stemmen zijn uitgebracht. Er is geen VAR nodig om te bepalen of dit voorstel het haalt. Het voorstel is unaniem aanvaard en er mag voor geklapt worden. [Geroffel op de tafeltjes.]

B. Statenvoorstel: Perspectiefnota 2025 en Voorjaarsmonitor 2024

De VICEVOORZITTER: Dan gaan we naar het hoofdgerecht van vandaag, dat op tijd geserveerd wordt, namelijk de Algemene Politieke Beschouwingen in de vorm van de Perspectiefnota en de Voorjaarsmonitor. Ook daar wilde ik graag beginnen met de grootste fractie, meneer Smelt namens de BBB.

De heer SMELT (BBB): Een jaar BBB in de Staten, een jaar BBB in het College. En sinds afgelopen week ook een onderdeel van een nieuw kabinet en dat is goed. 'Veur mekoar' wat ons betreft. Want met nuchter boerenverstand komen we met elkaar een heel eind. Hier binnen de Staten van Groningen hopen we samen met de andere partijen ook in de komende jaren op inhoud te kunnen

debatteren, samenwerken en goede resultaten boeken voor onze inwoners. 'Wat heeft de Groninger eraan?': dat moet de centrale vraag blijven. Wij zijn dan ook benieuwd waar zij vandaag mee komen.

We hebben in de commissie de Perspectiefnota uitvoerig besproken. De financiële ruimte in de komende jaren is beperkt en Gedeputeerde Staten moet scherp aan de wind varen. En we hebben een bezuinigingstaakstelling die nog losstaat van onze financiële omstandigheden. We moeten keuzes maken. Een veranderende wereld vraagt om andere keuzes. Daar is de BBB zich zeer bewust van. We nemen de overwegingen mee die we vanuit de samenleving op ons afkomen. Het is een mengeling van belangen: gezondheid, leefbaarheid, economische ontwikkelingen: we kunnen ons niet blindstaren op één aspect.

Gezondheid vraagt om grote aandacht. Gezondheid wordt ook gedekt door meerdere aspecten. We streven naar een goed zorgaanbod zodat voorzieningen snel en goed bereikbaar zijn voor iedereen. Voedselzekerheid: goede en gekwalificeerde voeding en daarnaast goede en betaalbare woningen voor alle leeftijden, behoud van vitaliteit en een goed verzorgingsniveau is vereist. De vergrijzing vraagt om hulp. De hulpvraag is groter dan voorheen, maar het aantal mensen dat in de zorg werkt, is dalende. Dit vraagt om slimme innovatieve ontwikkelingen in de richting van de zorgbehoefte.

Daarnaast moeten we aandacht hebben voor dak- en thuislozen. Hen ondersteunen en laten participeren in de maatschappij is een opgave en vraagt fysieke hulp bij scholing. Scholing voor alle lagen van onze bevolking is van essentieel belang en is voor BBB erg belangrijk.

Daarnaast is hun leefbaarheid met meerdere aspecten als groen, ruimte en rust nodig voor het behoud van welzijn. Groningen kent gelukkig vele aspecten van groen, ruimte en rust. De BBB is er zich zeer bewust van dat dit speelt bij bijvoorbeeld de ruimtelijke inrichting van Groningen. Als voorbeeld: we zien zowel in de Oostpolder als rondom het project Eemsdelta 2050 grote opgaven liggen. In deze gebieden moeten er keuzes gemaakt worden die veiligheid, economische ontwikkelingen en gezondheid in balans houden. Dit in samenspraak met de bewoners, zodat de mensen die in hun gebied wonen, het aspect leefbaarheid zo veel mogelijk behouden.

In de Perspectiefnota worden meerdere taken op geld gezet. De vraag is of de op geld gezette taken in deze omvang mogelijk en noodzakelijk zijn, met name bij de transities. Transities zijn veranderingen en kunnen grote impact op inwoners en bedrijven hebben, maar veronderstellen ook dat er de nodige tijd nodig is om die veranderingen weer te kunnen plaatsvinden. En dat besef mist de BBB regelmatig. We willen te snel, zonder de gevolgen te overzien. Als die tijd beschikbaar is en de veranderingen op korte termijn moeten plaatsvinden, dan gaan deze gepaard met grote overgangsmoeilijkheden. Dit merkt de BBB bijvoorbeeld bij de energietransitie. De inzet is: we willen zo snel mogelijk van fossiel af. Maar het kost de bewoners en bedrijven veel geld. Zoveel geld dat een deel het hoofd niet meer boven water kan houden. Dit gaat ten koste van hun gezondheid en we gaan er onverminderd mee voort.

De BBB is ook van mening dat realistischer beleid moet komen en de snelheid moet worden aangepast aan wat voor iedereen haalbaar is. De BBB wil in de provincie Groningen een energiesysteem hebben dat beschikbaar, betrouwbaar, maar zeker ook betaalbaar is. Zon en wind zorgen niet voor voldoende continuïteit. De BBB hoopt dat de uitkomst van het Energiebouwstenen-programma breed zal zijn en dat we onze ogen niet sluiten voor verdere technologische ontwikkelingen. We kunnen nadenken over kleine kerncentrales, maar ook moeten we kijken naar onze Eemscentrale over pakweg 25 jaar. Of een grote SMR-centrale, beter bekend als zoutcentrale zonder kernafval, haalbaar is. Op deze manier kunnen we energie opwekken op de plek waar die nodig is en ons stroomnet ontlasten.

Openbaar vervoer is in vele gebieden een levensader voor onze inwoners. De BBB is van mening dat we nu moeten inzetten op een goed OV-systeem voor de Groningers in Stad en op het platteland. In onze ogen betekent dit een flexibel busvervoerssysteem gekoppeld en voedend aan een snel railvervoerssysteem.

Mevrouw SIERSEMA (GroenLinks): Ja, het ging om het vorige stukje, maar ik stond iets te laat op. Sorry.

Ja, de BBB heeft het hier over de energietransitie en dat die veranderingen misschien te snel gaan. Maar aan de andere kant wordt er door de BBB ook gesproken over de hoge energiekosten voor bedrijven en over hoge kosten voor de inwoners. Maar zijn we eigenlijk niet juist te laat hiermee?

De heer SMELT (BBB): Nou, we zijn er dan misschien wel te laat mee. Maar je zult op gegeven moment wel het evenwicht moeten vinden van wat wij als samenleving kunnen dragen in de transitie, wat haalbaar is en daar de afweging in maken. Dus ja, het uitgangspunt kan zijn dat het te snel gaat, maar je kunt het ook op andere manieren oplossen. Dus niet alleen met zon en wind, maar we kunnen

in de overgangperiode ook wel de mogelijkheid van bijvoorbeeld goedkoop gas uit het buitenland bekijken, zodat we het op die manier toch voor de bewoners betaalbaar houden. Want daar zit wel de crux. We moeten wel zien dat we alle bewoners meekrijgen in het geheel, want anders zal het aan het eind toch niet lukken.

Mevrouw SIERSEMA (GroenLinks): Dit vinden wij als *Grunnegers* natuurlijk goed om op te reageren, dat we de stappen toch wel moeten zetten en dat het niet tot stilstand komt. Dat is een beetje wat ik proefde.

De VICEVOORZITTER: Hebt u ook een vraag, mevrouw Siersema?

Mevrouw SIERSEMA (GroenLinks): Ja, dat ook, maar ik was even zoekende. Dus ik denk: ik praat het even vol. Maar ja, dat mocht weer niet voor de voorzitter. Beetje jammer, dit.

Maar ziet de BBB dan ook ruimte om nu verder te gaan met de ontwikkeling van bijvoorbeeld waterstof? Want we zien dat de bedrijven in 2028 ook juist veel duurder uit zijn door die CO₂-uitstoot.

De heer SMELT (BBB): Wij zien zeker ruimte voor waterstof en ook de ruimte voor waterstof in combinatie met een kerncentrale, bijvoorbeeld. De zogenaamde 'roze waterstof'. Dus wij zien zeker ruimte voor waterstof als vervanging van fossiel.

Ik was gebleven bij het OV. Dat de BBB pleit voor een goed OV-systeem op het platteland en dat wij eigenlijk kijken naar de toekomst en ook de mogelijkheid graag willen zien van een flexibel busvervoerssysteem gekoppeld aan een snel railvervoerssysteem. Optimalisatie van onze Groninger bestaande lijnen met de omliggende provincies en Duitsland heeft onze voorkeur. Een snelle en comfortabele, geëlektrificeerde Wunderline, Nedersaksenlijn en Frisialiën aansluitend op het bestaande NS-spoor is de wens van de BBB.

Groningen is en blijft een landbouwprovincie. Onze boeren zorgen voor veilig voedsel en voedselzekerheid. Daarnaast onderhouden zij ons prachtige landschap in afstemming met de natuur. Daar mogen wij trots op zijn. Maar er wordt veel verandering verwacht van de sector. Willen we hier een versnelling in, dan is een financiële ondersteuning noodzakelijk. De landbouw is een sector die al veel stappen heeft gezet en zeker bereid is nogmaals stappen te zetten. Maak hier gebruik van. Binnen de Transitie Landelijk Gebied is duidelijk voor deze weg gekozen in Groningen. Wat wil het gebied zelf?, is het uitgangspunt. Iets waar de BBB achter staat.

Zoet en zout, verzilting. Wij zijn een land met een poldermodel. We gaan terug naar vroeger. Van de zee buiten onze dijken houden naar weer meer ruimte voor zout water. De BBB vindt dit zorgelijk. We hebben binnensdijk steeds meer moeite om het zout achter de dijk te houden. We hebben onvoldoende zoet water en dat probleem wordt steeds groter. De BBB is bang voor de gevolgen voor zowel de landbouw als de natuur. We zien wel de mogelijkheden voor de uitbreiding buitendijks. Daarmee is in te zetten op het gebied van kwelders en land om zo ook ons binnenland te beschermen. We zouden dit graag willen laten onderzoeken. Graag horen we van de gedeputeerde hoe deze daartegenaan kijkt.

Door de tijden heen is Groningen gevormd door het getijdensysteem. Slib dat achter is gebleven, is nu vruchtbare grond. Deze grond bevat een nutriëntennorm. In Nederland hebben we de opdracht gekregen om ons aan de gekozen waarde te houden. Gebieden waar we boven deze waarde zitten, noemen we nu nutriëntenverontreinigde gebieden, de zogenaamde NV-gebieden. In deze gebieden wil men extra maatregelen om de waterkwaliteit te verbeteren. Zo gelden hier bijvoorbeeld een lagere stikstofgebruiksnorm. Het gekke is dat de gekozen waarde van NV-gebieden lager ligt dan de historische waarde. Dus wat er van vroeger al in de grond zit. Echter gaan we hier de hele agrarische sector op afrekenen. In de ogen van de BBB kan en mag dit niet bestaan en zal hier spoedig een herziening op moeten komen.

Na 21 jaar is de visserij weer terug in de naam van het ministerie. Dat is mooi, want die sector verdient aandacht, zeker ook in onze provincie. Met name in de kuststrook van Groningen is de visserij van waarde en ook in economisch opzicht als regionale drager van voedselzekerheid en als cultureel erfgoed. Vele visserijbedrijven hebben een oorsprong die vele generaties teruggaat. We gunnen de vissers en de periferie eromheen een bestaansrecht. Maar de visserij verkeert in een zware storm. De sanering is in volle gang. Volgens de BBB is met name het niet-erkennen van bestaand gebruik in bijvoorbeeld de Waddenzee een onlogische en onrechtvaardige bedreiging. Erkenning zal de vissers perspectief geven en een gezonde voortzetting van het bedrijf. Laten we dan ook trots zijn op deze mannen van de zee.

Dan willen we graag nogmaals aandacht vragen in de Perspectiefnota voor het bij het Programma Energie genoemde 'event-voorstel' om het einde van de gaswinning uit het

Groningenveld te markeren. Vijf ton is hiervoor gereserveerd ten laste van de provinciale algemene middelen. De BBB had hier grote moeite mee en wil het College vragen om minder, of liever geen, geld vanuit de provincie hiervoor in te zetten. De BBB vindt dat de landelijke overheid deze kosten voor zijn rekening moet nemen. Kan het College daar een toezegging op doen? En dan: kan het College twee weken na de commissievergadering duidelijker maken hoe zij het *event* voor zich zien? Ook vanuit de gedachte dat men dit nu al een aantal keren als een 'feestje' betitelt, maar dit voor een deel van de Groningers, dat nog midden in de afhandeling van schade zit, nog niet lang aan de orde is? Hoe wil het College ook deze groep betrekken? En is het, met het oog op dat we nog midden in het proces zitten, niet te vroeg om dit nu te doen?

Mevrouw BAKKER (SP): Ik hoor de BBB vragen aan het College: als het Rijk het niet betaalt, het markeringsmoment, het misschien beter niet door kan gaan. Ik weet niet of de BBB de brief heeft gelezen die wij gisteren hebben binnengekregen van inwoners, waar ik eigenlijk heel graag – als het mag, voorzitter – even een heel klein stukje uit wil voorlezen. Echt een klein stukje, hoor. Niet heel veel.

De VICEVOORZITTER: U krijgt één zin van mij.

Mevrouw BAKKER (SP): Oké. Goed.

De VICEVOORZITTER: Er staan vast genoeg komma's in.

Mevrouw BAKKER (SP): Hier staat: *'Je neemt deze taak serieus als je goed bedenkt wat je met gemeenschapsgeld wilt en mag doen. Daar kun en mag je het met elkaar over hebben en tegelijk mag je tijd, geld en moeite investeren in een dag voor alle Groningers.'* Ik zou heel graag hier een reflectie op willen van de BBB. Want ik vond dit heel mooi omschreven van de inwoners.

De heer SMELT (BBB): Ja, de brief is ons bekend en ook de mening daarin. Wij hebben ook deze brief gezien. Vanuit onze achterban krijgen we ook andere geluiden. Dus daar zit wel een beetje de frictie zeg maar, of het op deze manier nu moet. En of wij daar als provincie geld in moeten steken, omdat wij van mening zijn dat het Rijk dat eigenlijk moet doen, omdat het daardoor ook is begonnen. Wij vinden dat er best meer terug kan komen dat wat ze nu doen.

Mevrouw BAKKER (SP): Ik kan de heer Smelt vinden in het feit dat wij ook vinden dat het Rijk daar geld aan zou moeten besteden. Wij hebben van de gedeputeerde ook gehoord dat het Rijk dat gaat doen. Maar begrijp ik het nou goed dat als het Rijk niet alles gaat betalen, de BBB dan echt wil dat het niet doorgaat?

De heer SMELT (BBB): Dat laat ik nog in het midden. Ik ben heel benieuwd wat de gedeputeerde voor antwoord op ons verzoek gaat geven.

De VICEVOORZITTER: Mevrouw Bakker, tot slot.

Mevrouw BAKKER (SP): Nou, ik hoop dat de BBB echt wil overwegen om het wel door te laten gaan. Want het is een belangrijk moment.

De heer SMELT (BBB): In het Hoofdlijnenakkoord van de coalitie staat dat we de vrijwilligersorganisaties aanmoedigen in hun goede werkzaamheden. De Stichting Ons Laand, Ons lu! is zo'n organisatie. Zij begeleiden nu zeven jaar lang de mensen die hier een beroep op willen doen als ze vastlopen in de afwikkeling van hun aardbevingsschade. Waar de mensen vastlopen bij de officiële instanties, vinden ze hier een luisterend oor en vaak leidt dit dan toch weer tot het weer op de rails zetten van het proces. En dat met een tomeloze inzet: elke dag maar weer, 24/7 bereikbaar. De BBB dient daarom een amendement in, dat ik netjes op mijn tafel heb laten liggen.

De VICEVOORZITTER: Ik gok dat het onderweg is. Maar gaat u door.

De heer SMELT (BBB): Voor de jaarlijkse bijdrage in de periode 2024-2027 van 10.000 euro om Ons Laand, Ons Lu! te ondersteunen bij het zeer belangrijke werk dat zij doen. En het wordt mede ingediend door PVV, SP, CDA, Partij voor het Noorden en Partij voor de Dieren. Het amendement wordt niet voorgelezen, maar de strekking is dat we de Perspectiefnota 2025 vast gaan stellen en dat

we voor de periode 2024 tot en met 2027 10.000 euro jaarlijks vanuit het vrij besteedbare begrotingsruimte beschikbaar stellen.

Amendement 23 'Ons Laand, Ons Lu!'

(ingediend door de fracties van de BBB, de SP, het CDA, de Partij voor het Noorden, de Partij voor de Dieren en de PVV)

Provinciale Staten van Groningen, in vergadering bijeen op 10 juli 2024 ter behandeling van de Perspectiefnota 2025 en Voorjaarsmonitor 2024;

Besluiten:

Het bij het Statenvoorstel behorende ontwerpbesluit onder 1 te wijzigen, zodat dit komt te luiden als volgt:

1. *'De Perspectiefnota 2025 vast te stellen, met dien verstande dat voor de periode 2024 tot en met 2027 jaarlijks 10.000 euro uit de vrij besteedbare begrotingsruimte beschikbaar wordt gesteld voor de Stichting Ons Laand, Ons Lu! te Appingedam, en voorts de betreffende passages of verwijzingen in de Perspectiefnota 2025 en zesde begrotingswijziging 2024, voor zover van toepassing, dienovereenkomstig te wijzigen.'*

Toelichting:

De Stichting Ons Laand, Ons Lu! staat als kleine non-profitstichting in Appingedam al jaren kosteloos, en uitsluitend met vrijwilligers, gedupeerden van mijnbouwschade met raad en daad bij in moeilijke afhandelingsprocessen en wijst gedupeerden de weg in het woud van organisaties. De Stichting Ons Laand, Ons Lu! is in het verleden slechts gering door de gemeente ondersteund en ontvangt daarnaast particuliere donaties. Ondersteuning voor de stichting is dringend nodig voor het operationeel houden van de website, als bijdrage in de kantoor- en energielasten en heeft betrekking op de huidige Statenperiode.'

De VICEVOORZITTER: Dank u wel. U gaf zelf inderdaad al aan dat dit niet wordt voorgelezen. Wat ik wel even wilde gaan noemen, is dat de titel 'Ons Laand, Ons Lu!' is en dat het amendement officieel onderdeel uitmaakt van de beraadslagingen. En ik zie dat dat leidt tot vragen en we beginnen bij meneer Geijtenbeek van de ChristenUnie.

De heer GEIJTENBEEK (ChristenUnie): We zijn erg blij met het pleidooi van de BBB voor de vrijwilligersorganisaties. Wat onze vraag hierbij is: we hebben net het pleidooi gehoord dat de provincie geen vijf ton mag uitgeven aan het markeringsmoment. Dat zou het Rijk moeten doen, want daar is alle ellende begonnen. Vervolgens komt de BBB meteen met het voorstel om wél zelf geld uit te trekken voor iets wat ook begonnen is bij het Rijk. Is het niet passender dat ook het Rijk deze organisatie ondersteunt?

De heer SMELT (BBB): Ik vind het een goed voorstel. Maar in principe hebben wij vanuit de Groningers en ook de ondersteuning die deze stichting al heel lang doet, vinden wij het wel zo belangrijk dat wij daar wel een kleine bijdrage vanuit de provincie aan willen doen.

De heer GEIJTENBEEK (ChristenUnie): Fijn om te horen dat de BBB het een goed voorstel vindt om te kijken wat het Rijk hierin kan betekenen. Is het dan misschien een goed idee om eerst aan de kersverse staatssecretaris te vragen of hij misschien 10.000 euro overheeft?

De heer SMELT (BBB): Omdat hij toch in het huis is? Zou kunnen. Maar wij willen eerst met dit amendement op deze manier verder.

De VICEVOORZITTER: Meneer Geijtenbeek, tot slot.

De heer GEIJTENBEEK (ChristenUnie): Dus ik begrijp dat de BBB eerst liever 10.000 euro uit eigen zak betaalt om vervolgens later te vragen of de staatssecretaris ook nog wat geld overheeft. Zou het eigenlijk niet precies andersom moeten?

De heer SMELT (BBB): Misschien wel. Maar we willen nu de stap zetten. We hebben nu de Perspectiefnota en wij kunnen achteraf wel kijken of we dat geld bij het Rijk vandaan kunnen halen. En het is ook een kleine bijdrage, dus...

De heer ROEMERS (PvdA): Ik vroeg mij even af bij de woordvoerder van de BBB hoeveel mensen er nu de afgelopen zeven jaar zijn geholpen door deze stichting.

De heer SMELT (BBB): Dat is een heel inhoudelijke vraag waar ik geen antwoord op weet. Daar kan ik wel op terugkomen.

De heer ROEMERS (PvdA): Ja, ik vraag het even, omdat ik denk: oké, als ik subsidies ga geven, dan vind ik het ook belangrijk waar ik subsidie aan ga geven en wat ze dan ook de afgelopen tijd hebben gedaan. Vaak, als je een subsidieaanvraag doet, moet je aan allemaal voorwaarden voldoen. En dan wil ik ook graag weten of er een plan van aanpak is, wat ze het komend jaar gaan doen, wat ze de afgelopen jaren hebben gedaan. Ik kan ook verder niks vinden over een jaarverslag. Dus ik vroeg mij even af: weet de BBB wat Ons Laand, Ons Lu! de komende jaren gaat doen voor die 10.000 euro per jaar?

De heer SMELT (BBB): De BBB weet dat, maar ik als persoon weet dat op dit moment even niet. Ik wil daar in de tweede termijn graag op terugkomen.

Resumerend: BBB realiseert zich dat de provincie een lastige tijd tegemoet gaat, net als de Groningse gemeenten met aanzienlijke begrotingstekorten en een naderend ravijnjaar. Financiële uitdagingen en moeilijke keuze zullen nodig zijn om de financiën van de provincie in de toekomst zo solide en duurzaam te behouden. Dat is ook een belangrijke taak die de BBB GS zou willen meegeven.

De heer ROEMERS (PvdA): Het eerste jaar zit erop van deze nieuwe coalitie. Met veel nieuwe mensen in de Statenzaal en nieuwe partijen. Een spannende rit waar de Staten in positie zijn gebracht en de ruimte heeft gekregen om inhoud mee te geven aan nieuw beleid. Voor ons allemaal nieuw, spannend, maar ook verfrissend. Dit gaan we de komende jaren doorzetten, om te beginnen met het komende jaar.

Vandaag spreken we over de Perspectiefnota. En perspectief willen we allemaal, maar is niet voor iedereen vanzelfsprekend. Perspectief voor iedereen is waar de Partij van de Arbeid naar streeft. Perspectief is: goede toegankelijke opleidingen, goed passend werk voor iedereen, een inkomen waar je van rond kunt komen en betaalbaar en veilig wonen in een gezonde groene leefomgeving.

Joop den Uyl zei het al: 'Dingen blijven waar, ook als je ze niet zegt.' En Joop had gelijk, want ook al zeggen wij het niet constant, wij hebben te maken met mensen die nog steeds aan de kant staan. Wij hebben nog jaren te maken met de problemen rond de gaswinning en de versterkingsoperatie. Wij hebben nog steeds problemen met de opvang in Ter Apel. Wij hebben te maken met de klimaatverandering en ja, wij hebben te maken met alle effecten voor boeren en ondernemers die direct of indirect hiervan de gevolgen moeten opvangen. We kunnen het hierover hebben en doen alsof het niet bestaat, maar we kunnen er ook wat aan doen.

De Partij van de Arbeid is voor het zoeken naar een oplossing en een perspectief. Voor de Partij van de Arbeid is belangrijk dat iedereen meedoet in de maatschappij en dat de lusten en lasten rechtvaardig verdeeld zijn. Dit doen we niet alleen, maar samen met inwoners, gemeenten, het Rijk en alle andere partijen.

Regeren is vooruitzien, maar het verleden kennen is ook heel belangrijk. Ik ga een stukje terug in de tijd. Het gaat over het boek 'Het industrieschap van Oost-Groningen ontvangt u met open armen' uit 1956, op de kop getikt door onze fractiemedewerker Sebastiaan. Het is een propaganda-uitgave. We zouden misschien tegenwoordig zeggen 'promotiemateriaal', maar in die tijd was het propaganda – een mooi woord daarvoor. Dit om ons mee te nemen in de ontwikkelingen in Winschoten en omgeving, van Beerta tot Midwolda, van Finsterwolde en Oude Pekela tot aan Scheemda. Ik zal de Staten niet het hele boekje voorlezen, maar het doel was: er gloorde hoop in Oost-Groningen. Het boekje is geschreven in opdracht van het Industrieschap en ondertekend door Finkers, voorzitter van de Industriegroep en toenmalig gedeputeerde. En Finkers zag het Industrieschap als een zakelijk en ambtelijk apparaat. Finkers wilde met dit promotieboekje de

mensen geen dorre, wetenschappelijke kost voorzetten, maar een, naar hij hoopte, aantrekkelijk pocketboek dat erop gericht is de mensen mee te krijgen en polshoogte te komen nemen van de ontwikkelingen.

En dat laatste is naar ons idee nog steeds van belang. Hoe krijgen we de inwoners van Groningen en de beleidsmakers van het Rijk en Europa zo ver om polshoogte te nemen van de vele ontwikkelingen die voor de deur staan? Hoe krijgen we mensen op de hoogte en blijven we hen tijdig en goed informeren? Hoe houden we Groningen voor het voetlicht? Misschien in ieder geval iets om over na te denken, door de ietwat dorre wetenschap bij ons en de ambtenaren te laten en gewoon te vertellen wat we gaan doen en de Groningers vragen ons daarbij hun inbreng te laten geven. En vooral te laten zien dat het goed is in Groningen. 'Wij zijn Groningen'.

Twee week geleden keek ik naar het nieuws. Er werd een man geïnterviewd. Deze man zei: "Daar waar geen handen komen, zal geen ambacht zijn." Ik dacht: die moet ik onthouden voor de Algemene Beschouwingen. Het ging om het belang van goede opleidingen voor mensen in de praktische sector. En die man heeft gelijk. Maar we moeten niet terug naar 1956 of iets later, maar vooral kijken wat er nodig is voor de nieuwe maakindustrie. Wij hebben handen nodig in de zorg, in de techniek, in de bouw, in de industrie. De *mismatch* op de arbeidsmarkt dienen we met het bedrijfsleven, het onderwijs en het Rijk een *boost* te geven. En als we het nieuwe Hoofdlijnenakkoord lezen van Schoof I, dan wordt er geen werk gemaakt van onderwijs. Maar om onderwijs te maken, is er wel werk nodig. Niet alleen bestaand onderwijs, maar ook omscholing van personeel is van belang.

'Het zal nooit mee zo worden als vroeger', zei Joop den Uyl. De ambachten zoals we die vroeger hadden, zijn grotendeels veranderd. De timmerman van vroeger is een andere timmerman dan nu. Desalniettemin moeten we wel zorgen dat we ook voldoende van deze timmerlieden worden opgeleid, juist in een tijd waar er krapte op de arbeidsmarkt is en dubbele vergrijzing ons hierbij niet gaat helpen. Dergelijke ontwikkelingen helpen niet om de opdracht om meer woningen te bouwen en te zorgen dat de versterkingsoperatie echt op stoom komt, te realiseren. We moeten stimuleren dat jongeren kiezen voor een maakberoep en zorgen dat ze daarvoor worden gewaardeerd, als expert in hun vak en door fatsoenlijke betaling.

Als Partij van de Arbeid staan wij voor goed werk met goede arbeidsvoorwaarden en willen we dat niemand aan de kant staat, of je nu jong of oud bent. Iedereen verdient een kans en mag meedoen in de maaatschappij. We willen samenwerken met MBO- en HBO-opleidingen voor mensen die iets anders willen of moeten gaan doen en voor de nieuwe generatie. We willen zorgen voor een passend leerprogramma voor de banen van de toekomst. En we zien op dit moment mooie ontwikkelingen bij die MBO-instellingen. Een ontwikkeling die we toejuichen. In Drachten biedt Technic North een nieuwe technische MBO-opleiding aan. Doel is meer vakmensen op te leiden in de mechatronica. Leerlingen werken drie dagen bij een bedrijf en gaan twee dagen naar school. Hiervoor is een bijdrage gekomen vanuit het vorige kabinet voor Noord-Nederland. Wij zien hier ook kansen voor de provincie en dienen daarom mede de motie in die Volt gaat indienen over dat er MBO-trainees moeten komen voor de provincie.

De heer VAN KESTEREN (PVV): De heer Roemers van de Partij van de Arbeid heeft het over banen voor de toekomst. Heeft de PvdA ook nog ruimte om bestaande banen in het midden- en kleinbedrijf te behouden? Ook al voldoen die niet aan dat plaatje van 'banen voor de toekomst'?

De heer ROEMERS (PvdA): Maar natuurlijk zijn wij voor de banen die er nu zijn. Het gaat er ook niet om welke banen er nu zijn en dat we daarvan af willen. Sterker nog, wij willen ervoor zorgen dat niemand aan de kant staat, dus alles wat we nu kunnen ombatterijen wat nodig is. Niet alles is nodig, Het MKB heb je gewoon nodig, mensen in de winkels heb je gewoon nodig. Die hoeft je niet om te scholen om in de techniek te gaan. Maar we moeten ervoor dat mensen die nu al in de techniek zitten en een ander type baan krijgen, wel de mogelijkheid heeft om om te scholen, zodat ze niet aan de kant komen te staan. We zien dat ook gewoon bij timmerlieden. Tegenwoordig heb je heel veel bedrijven – ik zal geen namen noemen – zoals aannemers die ook gewoon echt prefab dingen klaarmaken. Ook daar zijn timmerlieden nodig, maar die hebben heel andere vakkennis nodig dan de timmerman van dertig jaar geleden.

De heer VAN KESTEREN (PVV): Ja, dus de heer Roemers kan ook nog wel sympathie opbrengen voor installatiebedrijven die zich gewoon bezighouden met het installeren van gasketels?

De heer ROEMERS (PvdA): Als daar behoefte aan is, dan zijn wij geen partij die tegen sectoren is. Dus wij gaan ook niet zeggen dat iets niet kan. Er zijn genoeg installatiebedrijven en we hebben nog

genoeg gas- en CV-ketels. Die moeten allemaal gerepareerd worden, dus maakt u zich daarover geen zorgen, meneer Van Kesteren.

De arbeidsmarkt moet mee kunnen gaan met snelle ontwikkelingen in de diverse sectoren. Naast dat de basisbanen in de stad Groningen al een succes zijn, is er vanuit de provincie ook ruimte om dit verder te brengen – uiteraard samen met de gemeenten.

Kunst en cultuur zorgen voor saamhorigheid, troost, creativiteit, inspiratie en verbeeldingskracht. Kunst en cultuur zijn overal in ons dagelijks leven en tegelijkertijd laten zij ons ontsnappen aan de alledaagsheid van het leven. Het gaat over wie we zijn, over onze drijfveren en dromen. Daarom zou wat betreft de PvdA en ook gezien de Perspectiefnota iedereen de toegang moeten krijgen tot die kunst en cultuur en verdienen de makers een eerlijke beloning. Wij zijn dan ook blij dat we kunnen lezen in de Perspectiefnota dat de bestaande programma's niet verschaald hoeven te worden en dat er financiële ruimte is voor een eerlijke vergoeding. Wat de Partij van de Arbeid betreft verdient iedereen een eerlijk en goed inkomen. Dat geldt dus ook voor de cultuursector.

Na het zomerreces zien we de uitkomsten tegemoet van de gebiedsprocessen voor de landbouw. Oplossingen vanuit de gebieden zelf om meer toekomstbestendig, meer in balans met de draagkracht van de natuur te wonen, werken en recreëren.

Mevrouw BENJAMINS (D66): Ik wilde graag even terugkomen op het stukje cultuur. Want ik heb begrepen dat er voor de Kunstraad adviseurs in dienst zijn en die adviseurs geven een advies. Als we het inderdaad hebben over *fair pay*, dan verdienen zij 130 euro voor één advies en zelfs voor wat kleinere adviezen nog wat minder. Dat komt neer op zo'n 32 euro per uur. Dan ben ik benieuwd of meneer Roemers ook vindt dat wij hier gewoon ook aan *fair pay* moeten doen. Want ja, de kunst gaat, want wij hebben de Kunstraad ingehuurd.

De heer ROEMERS (PvdA): Kan de woordvoerder van D66 nog even herhalen wat het uurtarief was? Want dat ontschoot mij even.

Mevrouw BENJAMINS (D66): Dat is 130 euro per advies. Gemiddeld zijn ze, afhankelijk van de adviseurs, er vier uur mee bezig. Dus 130 euro gedeeld door vier.

De heer ROEMERS (PvdA): Ik heb de rekensom gemaakt. Ja kijk, die *fair pay* is natuurlijk voor de artiesten, voor de kunstenaars die gewoon een eerlijke vergoeding willen hebben, zoals ze er ook van kunnen rondkomen en een bestaansrecht kunnen opbouwen. Daarvoor is die vergoeding nodig. Als dat voor de kunstenaar geldt, dan geldt dat ook voor de Kunstraad. Maar dat denk ik niet.

Uniek hoe wij gekozen hebben om iedereen de gelegenheid te bieden om mee te praten over de toekomst van hun gebied. En helaas zijn er voor een deel financiën vanuit het Rijk weggevallen, waardoor het een grote uitdaging wordt om plannen uit te kunnen voeren. We zullen creatief moeten zijn en zoeken naar middelen. De tijd dringt en hoe langer we niets doen of te weinig doen, hoe meer ons dat in de toekomst gaat kosten. We hebben ons gecommitteerd aan de doelen voor bos, voor schoon water, voor behoud van de natuur, voor een groenere toekomst in het algemeen. Dat vraagt een kritische blik op de keuzes die we maken en 'niet alles kan meer overal'.

Dan de gaswinning. De nieuwe wet is er, de sluiting is per 19 april 2024 definitief ingegaan. Maar de problemen zijn nog lang niet opgelost en nog elke dag ondervinden mensen er lichamelijke en psychische problemen van en zijn hun woningen nog altijd niet versterkt of vervangen. Ook nu weer blijkt dat de NCG zijn doelen voor dit jaar niet gaat halen. Er is perspectief met de Sociale en Economische Agenda, maar laten we zorgen met elkaar dat we dat perspectief goed vasthouden en dat er voor de toekomst goede en structurele projecten komen die ervoor zorgen dat Groningen over dertig jaar een *boost* heeft gekregen, sociaal en economisch.

De Partij van de Arbeid ziet voor Groningen vele kansen vanuit Nij Begun voor een sociale en economische agenda. Als Partij van de Arbeid zien wij dit als een kans voor de volgende generaties. Daar moeten wij dus zorgvuldig mee omgaan. Met die agenda's gaan wij zorgen voor een plus die uiteindelijk structureel moet leiden tot een sterke provincie waar iedereen meetelt en gelijke kansen verdient. Niet alleen als het gaat om betaalbare woningen, maar ook dat we het beste onderwijs willen en een sterke economie. Bovendien willen we dat de inwoners van Groningen mentaal en lichamelijk gezond zijn. Richting het College zou ik willen oproepen om dit nieuwe kabinet te houden aan eerder gemaakte afspraken. Minister-president Schoof was niet heel hard in zijn beantwoording over het vastzetten van de middelen voor Groningen. Hij begreep de gevoeligheden, zei hij. Mijn idee is om dat niet te begrijpen, maar om dat te voelen. Mijn oproep aan het College is om Schoof en Van Marum zo snel mogelijk naar Groningen te laten komen voor een werkbezoek. Onze boodschap: de middelen van Nij Begun zijn geen opvulling, maar een aanvulling. Een plus, dus.

Terugkomend op het boekje 'Het Industrieschap van Oost-Groningen ontvangt u met open armen' uit 1956. Dit boekje gaf niet alleen een inkijkje in de grote projecten en ontwikkelingen van het gebied, maar ook de trots op Oost-Groningen, op het landschap, op de mooie kernen van de toenmalige gemeente. Bijna on-Gronings. Laten we met elkaar, met in het achterhoofd het bezoek aan Den Haag, laten zien dat we het waard zijn. Dat we de goede dingen doen in de provincie. Dat wij het initiatief nemen waar nodig. En ik wens iedereen een goed reces. Met de borst vooruit en overal waar we heen gaan op vakantie, mensen laten weten dat de provincie Groningen zeer de moeite waard is om te bezoeken.

Mevrouw SIERSEMA (GroenLinks): Ik denk dat we veel verhalen gaan horen die een beetje op elkaar lijken en dat is denk ik heel positief. Maar toch neem ik u nog even mee terug naar mijn tuin. Ja ja! Nee, want vorig jaar nam ik u ook mee naar mijn tuin, waar we al het beleid van de provincie bijna op konden plakken, van zonneparken naar Bos en Hout, van water- naar bodemsturend en vanuit rust vinden naar grensoverschrijdend gedrag en vrouwenhaat op de socials. Afgelopen zondag zette ik de puntjes op de i van dit betoog in de tuin en dit keer met een nieuwe gast: de groene specht. Deze hoorde ik lachend op de achtergrond. Toen bedacht ik me: hé, zo'n groene specht is een vogel die een beetje een Gronings karakter heeft. Ze durft te lachen en dus te relativeren. Maar de groene specht roffelt niet zo vaak en dan zwak. Precies een Groninger! Trots om Groninger te zijn, maar dit niet te vaak laten horen en zien.

Naast u staat een trotse Groningse. Een Groningse die niet alleen met de handen in de zakken wil klappen, maar luidkeels wil uitdragen dat ze er is voor Groningen. GroenLinks wil niet op Den Haag wachten, maar toch klinken er andere geluiden vanuit de commissie. Meerdere partijen uit de Staten willen wel wachten op Den Haag. Bijzonder, want volgens GroenLinks kunnen wij heel goed onze eigen molleboontjes doppen en keuzes maken voor onze burgers.

GroenLinks is trots op de economie in onze provincie. In Groningen vergroent die steeds meer en wordt ook steeds circulaire. Alles voor een circulaire economie ligt ook voor het grijpen. Als u dit voor u ziet, voorzitter, dan ziet u ook de kansen voor de economie van de toekomst 'met banen voor de toekomst' – zoals de PvdA eigenlijk net ook al zei. Dat betekent ook willen investeren en de kansen zien. Zo heeft de provincie Groningen de eerste basis gelegd voor de waterstofeconomie. Dat moeten we nu ook verder gaan dragen. We zien dat Rotterdam ons inhaalt als waterstofregio en dat moeten we niet willen. Het gaat namelijk ook om banenbehoud en creëren. Iets wat nodig is in onze regio. Kijk naar de nationale CO₂-heffing: in 2028 gaat deze omhoog. Daar moeten bedrijven gewoon klaar zijn om minder CO₂ te produceren, anders kost het gewoon te veel geld voor hen. Belangrijk is het dan ook om in te zetten op waterstof. Want sommige productieprocessen hebben gewoon waterstof nodig. Daarom willen GroenLinks en D66 dat deze belemmeringen rondom waterstof in kaart worden gebracht, zodat deze daarna ook weggenomen kunnen worden. Vandaar ook onze eerste motie.

De VICEVOORZITTER: Voor mij ligt een motie van GroenLinks en D66 met volgnummer 124 en als titel 'Behoud positie als dé waterstofprovincie'. De motie eindigt met de volgende oproep aan het College van Gedeputeerde Staten:

'Provinciale Staten van Groningen, in vergadering bijeen op 10 juli 2024,
Constaterende dat:

- energiehubs landelijk beleid is waarmee netcongestie aangepakt wordt, waarin waterstof een onderdeel is;
- bij het Nationaal Programma Groningen 'Waterstof werkt' een onderdeel is, waarbij de provincie Groningen zich wil ontwikkelen tot hét centrum van de waterstofeconomie;
- in de provincie Groningen al een start is gemaakt met waterstofprojecten, maar de realisatie hiervan onder druk staat;

Overwegende dat:

- waterstof in de toekomst als betrouwbare en schone energiedrager gezien kan worden;
- waterstof nodig is bij de oplossing van netcongestie door energie tijdelijk op te slaan of te gebruiken bij energie-intensieve industrie of mobiliteit;
- grootschalige toepassing van waterstof in bijvoorbeeld de zware industrie en mobiliteit CO₂- en stikstofemissies omlaag kunnen brengen;
- na 2028 de nationale CO₂-heffing omhoog gaat: daarom zullen bedrijven zich nu moeten gaan voorbereiden op het terugdringen van CO₂-uitstoot en waterstof hiervoor nodig is;
- toepassing van waterstof veel kansen biedt voor behoud van duurzame werkgelegenheid;

Roepen het College van Gedeputeerde Staten en Provinciale Staten op om:

- zich in te blijven zetten om de provincie Groningen dé waterstofprovincie te laten blijven;
- een actieplan te maken hoe de waterstofambitie waargemaakt wordt, waarin:

- in kaart gebracht wordt welke belemmeringen de provincie Groningen heeft waardoor ze de voorloperspositie kwijt dreigt te raken;
- te kijken waar waterstofprojecten belemmerd worden en waar deze versneld kunnen worden;
- te onderzoeken of de inzet op energiehubs met waterstof, om de netcongestie op te lossen, in de verschillende energieclusters versneld kan worden;
- te inventariseren waar het gebruik van waterstof ingezet kan worden, om het systeem op gang te brengen om de omslag naar waterstof te kunnen maken binnen productiebedrijven;
- op welke manier de lobby naar Den Haag en Europa versterkt wordt;

En gaan over tot de orde van de dag.'

Deze motie maakt onderdeel uit van de beraadslagingen.

De heer VAN KESTEREN (PVV): Mevrouw Siersema van GroenLinks meent dat wij hier ecologische problemen op zouden kunnen lossen, maar realiseert zich onvoldoende dat we daarmee economische problemen veroorzaken. Bedrijven die niet meer het hoofd boven water kunnen houden, inwoners die zich scheel betalen aan de energietransitie en aan allerlei ecologische thema's.

De VICEVOORZITTER: Hebt u ook een vraag, meneer Van Kesteren?

De heer VAN KESTEREN (PVV): Ja, die komt nu, voorzitter. Vindt u het ook niet logisch dat een College, dat toch een beetje realiteitszin heeft, rekening houdt met een nieuwe regering die aangetreden is en eerst eens wil afwachten of deze regering dat ook zo ziet zoals GroenLinks in Groningen dat ziet?

Mevrouw SIERSEMA (GroenLinks): Ik hoor heel veel dingen die ik eigenlijk niet genoemd heb. Maar prachtig dat het er zo goed in zit bij een aantal partijen. Maar wij hebben het hier ook over banenbehoud. Ik dacht dat de PVV daar zeer voor was. Wij zien gewoon dat de transitie gemaakt moet worden. Kijk alleen naar de netcongestie. Daar heeft een aantal bedrijven nu al problemen mee om op het net te komen. Voor dat banenbehoud moet je ook in gaan zetten op onder andere waterstof en daarom hebben we ook deze motie gemaakt.

De heer VAN KESTEREN (PVV): GroenLinks wil van het fossiel af, GroenLinks wil dit, GroenLinks wil dat. Maar vraagt GroenLinks zich ook weleens af wat de inwoners van Groningen zelf willen?

Mevrouw SIERSEMA (GroenLinks): Absoluut. Ik denk dat zij graag hun banen willen behouden en zeker na 2028. Want anders gaan bedrijven op de fles. Dus zij moeten geholpen worden om die transitie te gaan doormaken, ook met dat stukje waterstof: dat is er gewoon onderdeel van. Dus ja, wij zijn er ook zeker voor de inwoners.

De VICEVOORZITTER: Meneer Van Kesteren, tot slot.

De heer VAN KESTEREN (PVV): Ja, de laatste vraag. Ik denk dat de inwoners heel andere ideeën hebben. Die willen graag geld overhouden in hun portemonnee en die willen ook nog dat ze geld overhouden om vanaf Eelde naar de zon te kunnen vliegen. Is GroenLinks het daarmee eens? Gunt GroenLinks de inwoners van Groningen dat ook?

De VICEVOORZITTER: De volgende keer mag het wel iets korter en bondiger, meneer Van Kesteren.

Mevrouw SIERSEMA (GroenLinks): Nou, we boren ineens bijna een heel ander traject aan. Ik zou het liefste natuurlijk als GroenLinks'er dan met de trein op vakantie gaan en volgens mij is dat ook zeer goed mogelijk.

Rotterdam lukt het ook. Waarom zou het ons dan ook niet verder lukken? Want wij hebben hier ook nog betere kansen liggen voor onze economie. Laten we ook samen meer dan hierover 'snakken' over onze waterstofeconomie. De Waddenzee is zo'n gebied waar we ook meer over moeten 'snakken'. Werelderfgoed van UNESCO, een uniek gebied, voedselbank voor de vogels. Dit prachtige gebied staat onder druk, zelfs zodanig dat de UNESCO-status eraf dreigt te gaan. Daarnaast lopen de gelden van het Waddenfonds eind 2028 af, terwijl het Waddenfonds probeert de negatieve effecten op het Wad te compenseren. Gezien de tekst vanuit het Hoofdlijnenakkoord vanuit Den Haag lijkt er op dit moment weinig aandacht te zijn voor de Wadden. Dat moet anders.

GroenLinks vindt dat de provincie Groningen met andere Waddenprovincies moeten pleiten voor verdere verlenging van het Waddenfonds. Ons prachtige Wad verdient dat meer dan ooit. En daarop hebben we ook een motie.

De VICEVOORZITTER: Meneer Smelt, vindt u het goed dat ik de motie eerst even voorlees? Ja?

Ik heb hier een motie voor me liggen met de briefhoofden van de GroenLinks, de SP, de Partij voor het Noorden, de Partij voor de Dieren, de Partij van de Arbeid en de ChristenUnie met volgnummer 125 en als titel 'Oproep blijvende financiële middelen UNESCO Werelderfgoed Waddenzee'. De motie eindigt met de volgende oproep aan het College van Gedeputeerde Staten: 'Provinciale Staten van Groningen, in vergadering bijeen op 10 juli 2024, Constateerend dat:

- de aanleiding voor het instellen van het Waddenfonds het compenseren van de aanslag op de natuur in de Waddenzee als gevolg van de mijnbouwactiviteiten was: de commissie-Meijer in 2004 adviseerde 800 miljoen euro voor het achterstallig onderhoud van de natuur in het Waddengebied ter beschikking te stellen;
- bij het vaststellen van dit bedrag werd uitgegaan van een veel lagere opbrengst van de verkoop van gas dan in werkelijkheid is gerealiseerd: de overwinsten zijn naar het Rijk en de aandeelhouders van de gaswinningsbedrijven gegaan;
- als gevolg van een motie in de Tweede Kamer en een korting op het fonds van 75 miljoen uiteindelijk ongeveer een kwart van het door de commissie-Meijer geadviseerde geld voor het herstel van de natuur in het Waddengebied beschikbaar is gekomen;
- de natuurwaarden in de Waddenzee onvoldoende zijn hersteld en de natuurwaarden van het Waddengebied nog steeds onder druk staan;

Overwegende dat:

- het Waddenfonds investeert in initiatieven en projecten die de ecologie en duurzame economische ontwikkeling van het Waddengebied versterken;
- het Waddenfonds per 1 januari 2028 ophoudt te bestaan;
- mede als gevolg van reeds vergunde gaswinnings, de natuurwaarden in het UNESCO Werelderfgoed Wadden nog steeds onder druk staan;
- bodemdaling als gevolg van mijnbouwactiviteiten nog jaren zal voortduren;
- ook gaswinning plaatsvindt in het gebied vlak ten noorden van de Wadden en nu nog winning van zout plaatsvindt in de Waddenzee;
- mijnbouw in het Waddengebied leidt en heeft geleid tot schade aan de bodem, het leven en/of de natuur in dit unieke UNESCO-gebied, die hersteld dient te worden door het Rijk als vergunningverlener van deze mijnbouw of door de schadetoebrengende partijen;

Roepen het College van Gedeputeerde Staten en Provinciale Staten op om:

- er bij de regering nadrukkelijk op aan te dringen dat vanaf 1 januari 2028 voldoende financiële middelen beschikbaar komen voor wegwerken van achterstallig onderhoud en het herstel van de natuurwaarden en andere waarden in het Werelderfgoed Waddenzee;
- hierbij de Waddenprovincies Friesland en Noord-Holland te betrekken;
- hiervan de Staten op de hoogte te stellen;

En gaan over tot de orde van de dag.'

Deze motie maakt onderdeel uit van de beraadslagingen.

De heer SMELT (BBB): Ik hoor GroenLinks zeggen dat zij voor het behoud van de Waddenzee zijn in de huidige toestand. Bestendig gebruik hoort daar ook bij, daar heb ik ook al iets over genoemd. Mijn vraag is als volgt. De ontwikkelingen die op het moment gaande zijn met de windmolens op zee en andere projecten die gaande zijn, ook gesponsord vanuit het Waddenfonds om energie op te wekken in het Waddengebied: strookt dat in de ogen van GroenLinks met elkaar? Is dat verenigbaar? Want in onze ogen is dat best lastig als dat op deze manier moet blijven. Hoe kijkt GroenLinks daartegenaan?

Mevrouw SIERSEMA (GroenLinks): Ja, dat is een van de ontzettend moeilijke dingen rondom de Waddenzee. Daarom zeggen we daar ook voor dat het onder druk staat. Het staat deels onder druk van de zoutwinning die er plaatsvindt en de gaswinning eromheen met de bodemdaling. En ook de energietransitie stelt ook daarmee de Waddenzee onder druk. Daar zijn we het zeer zeker mee eens. Wel pleiten we er absoluut voor om de windmolens buiten de Waddenzee te plaatsen. Tot nu toe gebeurt dat ook absoluut. Alleen met heel goede afspraken zou je de kabels kunnen door de Waddenzee kunnen trekken. Maar wij zien zeker hier ook bedreigingen in.

De heer SMELT (BBB): Dan ga ik nog even door over die bedreigingen. Bedreigingen zijn in onze ogen ook het ontwikkelen van nieuwe systemen die in de Waddenzee om stroom op te wekken en dat soort zaken. Is GroenLinks net als wij daar ook tegen?

Mevrouw SIERSEMA (GroenLinks): Ja, dat soort ontwikkelingen kan alleen in goed overleg. Als dat gebeurt en het blijkt dat dat de natuurwaarden niet aantast, dan zijn we het ermee eens en anders niet.

De VICEVOORZITTER: Meneer Smelt, complimenten voor de korte en bondige interruptie. Dan hebt u ook nog een interruptie van meneer Zwart.

De heer ZWART (PvvhN): Ik heb de hint begrepen, voorzitter: kort en bondig.

Ik hoor de collega van GroenLinks zeggen dat de Waddenzee eigenlijk ontzien moet worden als een belangrijk natuurgebied dat wij toevallig bij Groningen ook in beheer hebben. Mag ik er dan ook van uitgaan dat GroenLinks zich tot het uiterste zal inspannen om de Waddenzee te beschermen tegen allerlei gevaren die daar dreigen van kabels, als er andere oplossingen zijn?

Mevrouw SIERSEMA (GroenLinks): Nou, met dat laatste punt zijn we het zeker eens als er andere oplossingen zijn. Maar soms moeten we wel keuzes maken die inderdaad heel zwaar vallen. Maar wij zien die bedreigingen en net bij de BBB heb ik dat natuurlijk ook in de beantwoording al gezegd.

De heer ZWART (PvvhN): Ik vroeg naar de bekende weg. Want een van de dingen die met die kabels aan de hand is, is dat het Rijk betaalt. En het Rijk zegt op een gegeven moment: wij willen goedkopere oplossingen. Dat is de reden waarom de aanlanding van de kabels via de Schiermonnikoog aan de westzijde van de Eemshaven is gekomen en niet aan de oostzijde. Want die was duurder.

De VICEVOORZITTER: Hebt u ook een vraag, meneer Zwart?

De heer ZWART (PvvhN): Jazeker, die komt. Ik herinner mij dat GroenLinks op dat moment ervoor heeft gestemd om die kabel westelijk te leggen. Dat is een aantasting van de Waddenzee. Mag ik er dan van uitgaan dat GroenLinks vanaf nu dat soort zaken wél gaat overwegen en zich houdt aan wat er net is uitgesproken, namelijk behoud van de Waddenzee en het verminderen van de aantasting?

Mevrouw SIERSEMA (GroenLinks): Nou, daar mag de heer Zwart zeker van uitgaan.

De heer BENNEMA (VVD): Ja, over het Waddenfonds: is de motie er dan op gericht om een verlenging te creëren onder de huidige condities, zoals de gelden ook nu wordt uitgekeerd voor de projecten? Is dat de bedoeling?

Mevrouw SIERSEMA (GroenLinks): Ja, ik had deze vraag eigenlijk van de VVD al verwacht. Maar inderdaad, in dit geval wel. Want u weet natuurlijk heel goed – wat ik eigenlijk via de voorzitter natuurlijk moet zeggen; ja, daar ging de vogel, maar die hebben we niet meer – hoe wij erin staan op de 50 procent/50 procent-afspraken. Maar in dit geval wilden we dat absoluut niet ter discussie stellen en gaat het echt om de huidige afspraken.

De heer BENNEMA (VVD): Dat is alvast heel mooi, dat klinkt goed.

Dan heb ik nog wel een vraag waarom het eigenlijk zo negatief wordt ingestoken, dat het niet goed is. Dan geef je eigenlijk toch aan dat je het nou niet hebt goed gedaan met al dat geld en je wilt nog meer geld uit Den Haag. Je kunt het ook anders neerzetten in zo'n motie: wij willen juist verder bouwen en daarom hebben we meer geld nodig. Waarom kiezen we niet die insteek?, vraag ik aan de vertegenwoordiger van GroenLinks.

Mevrouw SIERSEMA (GroenLinks): Nou, omdat dit op dit moment ervoor gekozen is. Voor een groot deel is dit ook afgestemd met het Waddenfonds en op deze manier hebben we dat zo ingestoken.

We gaan even naar immaterieel erfgoed, waar we onze vingers bij kunnen aflikken. Want onze Groninger keuken zijn namelijk ook spekkedikken, poffert, mollebonen, krentjebrij, kniepers en natuurlijk de eierbal te vinden. GroenLinks ziet natuurlijk heel goed in dat 'snakken' door iedereen uitgedragen moet worden. Er ligt gewoon een uitgelezen kans om dat te doen met de eierbal, gezien ook de actualiteit. In Amersfoort willen ze er namelijk een keierbal van maken, maar ons Groninger

hart bloedt en wij willen graag ons erfgoed beschermen. Dit kan alleen door erover te *'snakken'* of misschien te snakken dan. Maar bij dezen de motie.

De VICEVOORZITTER: Voor mij ligt de motie 'Groninger eierbal' – niet te verwarren met de keierbal – ingediend door GroenLinks en D66 met volgnummer 126. De motie eindigt met de volgende uitspraak van Provinciale Staten:

'Provinciale Staten van Groningen, in vergadering bijeen op 10 juli 2024,

Constaterende dat:

- de eierbal sinds 2017 is opgenomen in de Nationale inventarisatie immaterieel Cultureel Erfgoed;
- de eierbal evenals de Groninger koek, kniepertjes, spekkedikken en poffert bijdragen aan de Groninger cultuur en trots;
- de provincie Groningen een financiële bijdrage heeft geleverd van 50.000 euro aan de ontwikkeling van productiefaciliteiten voor de eierbal;

Overwegende dat:

- wij vanuit onze Groninger trots op zoek zijn naar het beste voor onze provincie;
- de eierbal vanuit Groningen nog meer landelijke bekendheid moet krijgen en hierbij van grote promotionele waarde kan zijn voor onze provincie;
- naamsverbasteringen van de eierbal worden gezien als een ode aan onze eierbal, maar ook afleidt van de oorspronkelijk Groninger eierbal;

Sprekend uit dat:

- Provinciale Staten van Groningen de eierbal zullen promoten als een Groninger traditie onder de naam 'Groninger Eierbal';
- Provinciale Staten het bestuur van het Interprovinciaal Overleg (IPO) zal vragen om tijdens het in oktober in Amersfoort te houden congres de eierbal als snack aan te bieden;

En gaan over tot de orde van de dag.'

Deze motie maakt onderdeel uit van de beraadslagingen.

De heer GEIJTENBEEK (ChristenUnie): Sinds vorige week zit GroenLinks een jaar in de oppositiebankjes. Begrijp ik nou goed dat GroenLinks zo enthousiast is over dit nieuwe provinciebestuur dat ze nu maar zelf beginnen met de promotie van dierlijke producten?

Mevrouw SIERSEMA (GroenLinks): Nou ja, als het vegetarisch is – en dat is dit – dan mag dat zeker.

De VICEVOORZITTER: Ik zie meneer Geijtenbeek tevreden weglopen. Gaat u verder met uw betoog.

Mevrouw SIERSEMA (GroenLinks): Alleen *'snakken'* is niet genoeg. We moeten ook keuzes durven maken en daar had de BBB het natuurlijk al over. Keuzes voor de gezondheid van onze inwoners, keuzes voor ons milieu, onze basis, en de natuur. GroenLinks ziet dat in de Perspectiefnota veel keuzes worden gemaakt voor de landbouw. Nou ja, keuzes? Begrijp ons niet verkeerd: als de keuzes zijn waar boeren écht van profiteren en we écht een transitie ingaan, dan ondersteunen we dit van harte. Alleen vermoeden we dat juist hier geen keuzes gemaakt gaan worden. Terwijl keuzes maken nodig is voor de boer en de burger. nodig voor zekerheid en gezondheid.

Burgers in onze provincie hebben namelijk steeds meer zorgen over pesticiden. En terecht. We zien hoeveel pesticiden de lelieteelt en de bloembollenteelt gebruiken en dat onze waterkwaliteit daardoor ook wordt vervuild. En dit is niet voor voedsel, voor een sierstukje en vaak als exportproduct, terwijl bij de teelt grote aantallen gif hier achterblijven. Dit kunnen wij voorkomen door échte keuzes te maken, zoals ook de provincie Gelderland heeft gedaan. Zij wachten niet op Den Haag, zij maken zelf de keuze om de bloembollenteelt te verbieden. GroenLinks vindt dat er in onze provincie geen plek is voor deze vervuilende gewassen. Volgt het College deze provinciale lijn uit Gelderland en durft het de bloembollenteelt te verbieden in onze provincie voor de gezondheid van boer, burger en milieu? Om hierbij te helpen en de eerste stappen te zetten om deze keuze te maken, dienen we deze motie in.

De VICEVOORZITTER: Voor mij ligt een motie van GroenLinks, de SP, de Partij voor de Dieren, de ChristenUnie en D66 met volgnummer 127 en als titel 'Onderzoek lelieteelt'. De motie eindigt met het volgende verzoek aan het College en Provinciale Staten:

'Provinciale Staten van Groningen, in vergadering bijeen op 10 juli 2024,

Constaterende dat:

- er relatief veel gewasbeschermingsmiddelen worden gebruikt in de bollenteelt in het algemeen, en bij de lelieteelt in het bijzonder;

- een deel van de omwonenden van bollenvelden zich zorgen maakt over de effecten van gewasbeschermingsmiddelen op hun gezondheid;
- het Ctgb geen onderzoek doet naar combinaties van gewasbeschermingsmiddelen, de zogenaamde 'cocktails';
- het Ctgb geen onderzoek doet naar de neurotoxische effecten van gewasbeschermingsmiddelen (onder andere de ziekte van Parkinson);
- verschillende experts, onder anderen neuroloog Bas Bloem, kritiek hebben op en vraagtekens zetten bij de toelatingsmethode van het Ctgb;
- er onderzoek wordt gedaan naar de gezondheidseffecten van het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen;
- voormalig minister Adema van Landbouw heeft aangekondigd, te gaan onderzoeken hoe de uitbreiding van het areaal aan lelieteelt in Nederland te beperken is;

Overwegende dat:

- we oog moeten hebben voor zorgen van omwonenden van bollenvelden;
- signalen van experts aangaande de methode van het Ctgb serieus genomen moeten worden;
- bollenteelt, waaronder lelies, niet voorziet in een primaire levensbehoefte en daarmee niet bijdraagt aan de voedselzekerheid;
- we moeten werken aan het verminderen van spanningen in de samenleving op dit thema;
- in te zetten instrumenten juridisch uitvoerbaar moeten zijn en een onderliggende argumentatie moeten hebben;
- we geen dubbel werk moeten doen, dus vooral moeten aanhaken bij dat wat er al plaatsvindt;

Verzoeken het College van Gedeputeerde Staten om:

- aan te haken bij het onderzoek naar het stoppen van de groei van lelieteelt, dat door voormalig minister Adema van Landbouw is aangekondigd;
- zo snel als mogelijk na het uitkomen van dit onderzoek de Staten te informeren over de uitkomst ervan;
- in de tussentijd de Staten mondeling of schriftelijk te informeren indien noemenswaardige ontwikkelingen zich voordoen aangaande het onderzoek van het ministerie van Landbouw;

En gaan over tot de orde van de dag.'

Deze motie maakt onderdeel uit van de beraadslagingen.

De heer SMELT (BBB): Begrijp ik uit het hele verhaal goed dat GroenLinks eigenlijk tegen het maken van exportproducten is? Want dat wordt een beetje genoemd: het is niet voor de voedselproductie. En geldt dat dan ook andersom? Als er dingen uit het buitenland komen, dan neem ik dat er avocado's gegeten worden en dat soort zaken. Maar ik heb daar best een beetje moeite mee om dat op die manier in te steken. Want bijvoorbeeld onze pootgoedteelt in Groningen is niet wat wij rechtstreeks eten, maar zorgt wel voor het voedsel voor de hele wereld. Hoe kijkt GroenLinks daartegenaan?

Mevrouw SIERSEMA (GroenLinks): Ik ben heel blij met deze vraag van de BBB, want dat heb ik inderdaad niet zo gezegd. Ik heb gezegd: over dit sierstukje, over de bloemen, om dat exportproduct te gebruiken en dat hier het gif achterblijft, dat vinden wij absoluut niet wenselijk.

De heer SMELT (BBB): Is mevrouw Siersema het met mij eens dat wij in Nederland vooroplopen met onze producten en hoe wij daarmee omgaan? Ook met het bestrijden van ziekten en dat soort dingen? Wij zijn koploper – en in mijn ogen in de wereld daarin. Is het dan niet beter om juist die productie van dat soort zaken, waar we toch met z'n allen gek op zijn, als goed exportproduct in Nederland te houden, omdat wij hier het beste met die middelen omgaan?

Mevrouw SIERSEMA (GroenLinks): Nou, er zijn gewoon onderzoeken bekend over dat de lelieteelt heel veel druk geeft met pesticiden – eigenlijk kunnen we het ook gewoon gif noemen – en daar inwoners ontzettend bang voor. En terecht, want je ziet uit andere onderzoeken ook dat dat zelfs in de urine van omwonenden voorkomt. Dus ik vind het heel bijzonder dat dit zo gesteld wordt door de BBB. Inderdaad, we kunnen natuurlijk de bloembollenteelt anders doen, maar kweek dan biologische bloemen. Die zijn er ook, dat kan ook. Wij zeggen ook niet: alles verbieden. Wij zeggen dat juist dit stuk, dat echt gewoon de gezondheid, het milieu en ook zeker voor onze inwoners en boeren aangaat, gewoon stopgezet moet worden/

De VICEVOORZITTER: De heer Smelt, ten slotte.

De heer SMELT (BBB): Er zijn ook andere onderzoeken bekend waarin dat wordt afgevlakt. Ik ben het met u eens: wij moeten op zoek naar zo min mogelijk gebruik van gewasbescherming c.q. gif. Daar wordt ook heel hard aan gewerkt. Maar is GroenLinks dan niet met mij eens dat wij die productie dat niet beter in Nederland kunnen houden en dat op zo goed mogelijke manier proberen te ondersteunen? In plaats van het te laten verdwijnen, ook met het oog op – wat ik net zei – dat we natuurlijk die producten exporteren en we willen ook wel weer dingen willen importeren. Want u bent heel kritisch op een product dat hier geproduceerd wordt en dat geen voedsel wordt. Maar er worden toch ook dingen geproduceerd in het buitenland onder heel andere omstandigheden en die worden hierheen gehaald? Hoe kijkt u daartegenaan? Mogen die hier ook niet meer naar toe komen omdat er te veel gif bij is gebruikt?

De VICEVOORZITTER: Het mag de volgende keer wel iets korter en bondiger. Ja? Mevrouw Siersema.

Mevrouw SIERSEMA (GroenLinks): Dan hebben we het over de hele wereldmarkt en we hebben het nu hier over onze eigen lokale omgeving, onze eigen inwoners die zich daar zorgen over maken. Onze eigen boeren die ook gewoon last hebben van dat gif uiteindelijk. Volgens mij kunnen we dan juist de omslag maken naar de biologische bloementeel als je dat echt zou willen. En anders zijn er ook heel veel andere gewassen voor bijvoorbeeld de circulaire economie, waar we ook op kunnen inzetten. Dus er liggen genoeg kansen.

Natuur moet te allen tijde hersteld, beschermd en uitgebreid worden. Het Natuurnetwerk Nederland gaat traag, het herstel ervan – of nou ja, eigenlijk het maken ervan. Op Bos en Hout wordt bezuinigd: zo zien wij dat. En wij zien dat natuur nodig is en dat mensen meer en meer in de natuur komen. Laten we de aanleg van Bos en Hout ook versnellen door meer gebruik te maken van spontane bosontwikkeling. Laten we dus die groene airco's dan maar gratis groeien: dat kan gewoon. We hopen dat GS hier ook nadrukkelijker mee aan de slag gaat.

Vanuit de commissie verbaasde ons echt iets. Dit was met het stukje Nij Begun. Waarom? Nou, doordat het leek alsof de ambities in het Coalitieakkoord '*Veur mekoar*' betaald gaan worden door Nij Begun. Verrassend! We zouden de Nij Begun-gelden toch als plus gebruiken en niet om de eigen ambities te financieren? Zo krijgen we een Nij Begun toch niet voor elkaar? Waarbij GroenLinks zich afvraagt op welke wijze GS de burgers dan betreft in deze specifieke ambities. Komt dit daadwerkelijk van inwoners? Vraagt men hierom? En wat vinden de kwartiermakers hiervan? GroenLinks hoopt dat de formulering in de commissie niet klopte en dat de gelden van Nij Begun ook echt een *nij begun* van en voor de inwoners.

Positief vanuit de Perspectiefnota vindt GroenLinks de extra investering van 2,6 miljoen in cultuur en dat er geïnvesteerd wordt in *fair pay*. Nodig, want cultuur maakt ons als provincie aantrekkelijk en leefbaar. We moeten het behouden voor de huidige en toekomstige generaties en zo creëren we een provincie waar de burgers kunnen ontspannen en genieten.

En nog een positief punt uit de commissievergadering: de toezegging over de Meedoen Pas. Groningen is voor ons een plek waar iedereen mee moet komen en gratis openbaar vervoer voor minima helpt daar enorm bij. GroenLinks wil graag dit in de hele provincie mogelijk gemaakt wordt. We kijken daarom uit naar de verkenning die het College gaat doen naar het plan van GroenLinks en de PvdA.

Noaberschap is denken om de ander, niet uitmakend hoe diegene is. Je staat klaar voor elkaar. Helaas merken we in de maatschappij dat het steeds zeldzamer wordt. Kijk naar Ter Apel: een sprekend maar triest voorbeeld. Ter Apel wordt door veel gemeenten in de steek gelaten. Niet door de noordelijke gemeenten, maar verder weg wel. Daaruit blijkt dat de Spreidingswet nodig is. Graag horen we vanuit het rijksorgaan en GS hoe zij zich gaan inzetten voor de Spreidingswet en dat deze behouden blijft, zodat de opvangcrisis minstens verlicht wordt.

Als laatste gaan we naar een interne aangelegenheid die GroenLinks zeer belangrijk vindt: het *gender equality plan*. GroenLinks is blij dat het plan er ligt. Wel willen we weten of dit plan daadwerkelijk in de praktijk ingezet wordt en of dit ook helpt. Een evaluatie binnen het personeelsbeleid vinden wij niet voldoende. Het verdient meer aandacht, zodat er beter op gestuurd kan worden. Kortom: kan het College toezeggen dat er een evaluatie komt van dit plan, waarbij er gekeken wordt wat er nu in de praktijk daadwerkelijk ingezet wordt en ook of dit resultaten oplevert?

Terug naar de rust, terug naar mijn tuin. Ik vind het prachtig om het gelach van die groene specht te horen, al roffelt hij niet vaak en zacht. Toch hoop ik dat er ook een bonte specht in de tuin komt die vaker en harder roffelt, zodat ook Den Haag het geroffel kan horen.

De VICEVOORZITTER: Dank u wel, mevrouw Siersema.

En na de bijdrage van GroenLinks denk ik dat een aantal mensen snakt naar een koffiepauze van een kwartiertje. Behalve meneer Geijtenbeek, want die wil natuurlijk zijn bijdrage doen. Desondanks ga ik toch de vergadering even voor een kwartiertje schorsen. Na de schorsing neemt de heer Paas het weer van mij over.

[Schorsing]

De VOORZITTER: Ik heropen de vergadering. Ik verzoek de leden om hun onderlinge gesprekken te beëindigen en alle aandacht te richten op de heer Geijtenbeek die spreekt namens de ChristenUnie. Aan hem is het woord.

De heer GEIJTENBEEK (ChristenUnie): In mijn woonplaats Noorderlaren hangen in de Bartholomeüskerk eeuwenoude brieven vanuit dit provinciehuis aan de muur. En met deze zogeheten 'kanselboodschappen' richtten zowel Gedeputeerde Staten als Provinciale Staten zich in de achttiende eeuw tot de inwoners van onze provincie. Toen had je nog helemaal geen social media nodig. Er hangen twee brieven van Gedeputeerde Staten. De eerste van die brieven gaat toevallig over de cijfertjes, net als de Perspectiefnota die GS voor vandaag heeft gemaakt. Maar in die brief staan vooral boetes op godslastering, zedeloosheid en ontoring van de sabbat. De andere brief van Gedeputeerde Staten gaat over de armenzorg en beschrijft wie onder de zorg van welke diaconie valt. Blijkbaar was ook in de achttiende eeuw sociaal beleid al een kerntaak van de provincie.

Maar het is de brief van Provinciale Staten aan de inwoners van Groningen, waarvan ik vandaag een kopie heb meegebracht. Dit is een oproep vanuit de Statenvergadering van 18 maart 1785 en dat is een roerige tijd, waarin de Republiek der Vereenigde Nederlanden de handen vol had aan Patriotten, Pruisen en Fransen. En onze politieke voorgangers schreven toen aan de inwoners van Groningen dat het vaderland in deze duistere en verwarde tijden vanbuiten door een machtige vijand en vanbinnen door twist, tweedracht en wantrouwen in gevaar was. Om dat noodlottige tij te keren, schreven de Staten voor dat er voortaan op elke eerste woensdag van de maand, en wel van zes tot zeven uur 's avonds, een bidstond moest worden gehouden in alle kerken. Op die manier konden alle inwoners die hun vaderland wilden behouden, zich nuttig maken door 'een onverdiende zegen over land en kerk bij God af te smeken', zodat er weer eendracht kwam, het land weer machtig werd en vrede terugkeerde.

Hoewel ook nu onderlinge twist, wantrouwen en een buitenlandse vijand aan de orde van de dag zijn, denkt mijn fractie dat we de Staten niet zo snel mee kunnen krijgen in een oproep voor een maandelijks bidstond. Maar mocht dat wel zo zijn, dan horen we het graag. Dan schrijven wij nog een motie voor de tweede termijn.

Ook zonder bidstond kunnen we concluderen dat onze voorgangers met hun oproep aan alle inwoners om te bidden voor eendracht, politiek leiderschap lieten zien. Want onze fractie denkt dat ons land, onze provincie, onze Staten en ook ons College ook wel wat meer eendracht kunnen gebruiken. Onze Staten zijn per definitie de plek waar verschillende mensen en wereldvisies samenkomen. En meer dan onze fractie zich kan heugen van andere samenwerkingen, is zowel de coalitie als het College nu een exotische cocktail van uiteenlopende visies, uiteenlopende waarden en uiteenlopende stijlen. Die visies mogen best flink botsen. En wat ons betreft mag dit ook best met wat emoties gepaard gaan. Maar aan het einde van de dag verlaten we deze zaal met een gezamenlijk besluit of om iets te doen of om iets te laten.

De ChristenUnie vindt dat we best wat trotser mogen zijn om al die keren dat we hier aan het eind van het debat eensgezindheid bereiken. We mogen trots zijn op alle compromissen die we al hebben bereikt over de Bouwstenen van het Energieprogramma, over de gesprekken over de Leefbaarheidsvisie en de Economische Visie en de eensgezindheid waarmee we succesvol samen de zorgen uit het aardbevingsgebied blijven adresseren in Den Haag. We mogen trots zijn op de gesprekken die met agrariërs en natuurorganisaties worden gevoerd over de toekomst van het landelijk gebied. Trots zijn op de toenemende reizigersaantallen in onze bussen, de nieuwe Zuidelijke Ringweg die over een aantal weken opengaat en al het andere werk dat de medewerkers van de provincie hebben mogen doen in het afgelopen jaar.

Voor het komende jaar geeft onze fractie graag een aantal inhoudelijke accenten mee. Ten eerste zijn wij erg blij met de toezegging voor de groene schoolpleinen. Het is goed dat het College hiermee doorgaat en zonodig ook extra middelen hiervoor uittrekt. Wij zijn ook blij dat de ambitie die de Staten hebben vastgesteld voor het Programma Bos en Hout, blijft staan. Maar dan zijn we wel kritisch op het budget dat hiervoor uitgetrokken wordt. Met de begrote miljoen kan nog geen 20 procent van de jaarlijkse ambitie worden gehaald. Als je dan ambitie hebt, moet je er ook middelen voor vrijmaken.

Ten tweede kijken we uit naar de discussie over de taken van de provincie. We roepen het College op om die discussie hier in deze zaal met de Staten te voeren. De discussie moeten we niet versmallen tot de wettelijke taken van de provincie, want uiteindelijk bepalen onze Staten zelf wat onder de huishouding van de provincie valt. En de Groningse Staten hebben altijd een accent gelegd op taken die niet wettelijk, maar wel belangrijk zijn.

Ten derde staan we graag even stil bij het eerdergenoemde markeringsmoment vanwege de beëindiging van de gaswinning. In de afgelopen twaalf jaar hebben de Groningers meerdere malen naast elkaar in de fakkeloptochten gelopen om te pleiten voor het einde van de gaswinning. Het was goed om het leed van achter de gescheurde muren samen te delen en openlijk uit te spreken. Wij denken dat het daarom ook heel goed is om nu de putten eindelijk dicht zijn, daar gezamenlijk bij stil te staan. Want terwijl de aardbevingsellende nog niet uit onze provincie en onder onze inwoners verdwenen is, slaan we wel een bladzijde om. Het is goed om dat samen met zoveel mogelijk Groningers en dat op gedenkwaardige wijze te doen. En als je dat goed wilt doen, mag het ook best wat kosten van de provincie. Wij kijken daarom erg uit naar het programma van het markeringsmoment op 5 oktober.

Ten laatste. We zien graag een provinciebestuur dat ambitieus voorop wil gaan en kansen voor Groningen met beide handen aanpakt. Als wij ons afvragen wat de Groninger eraan heeft, is dat geen excuus om aan de zijlijn te blijven staan. Maar juist een aansporing om de handen uit de mouwen te steken om alle ontwikkelingen die gaande zijn op het gebied van energie of landschap ten bate van onze inwoners te laten komen.

Ik sluit af met de kanselbrief uit 1785. De inzet voor eendracht zou volgens onze voorgangers namelijk niet zonder resultaat zijn. Voor alle bestuurders, voor alle politici die getrouw aan hun eed en plicht – of hun belofte en verklaring, meneer Meijer – in onze harten en handen verenigen, ligt een heel mooi loon van hun werk in het vooruitzicht. Zij zullen namelijk een onbevlekt geweten, goedkeuring van de hemel en liefde van het volk krijgen. En wij wensen onze Staten en het College voor het komende politieke jaar een onbevlekt geweten, goedkeuring van de hemel en liefde van het volk.

De VOORZITTER: Dank u wel. Ik zie dat het College daar even stil van is en ik geef graag het woord aan de vertegenwoordiging van Groninger Belang, de heer Bakker.

De heer BAKKER (Groninger Belang): Ja, ik ben daar ook even stil van. Ik moest het even laten bezinken. Wij hebben een wat meer aards betoog, ben ik bang.

In de Perspectiefnota is het Hoofdlijnenakkoord verwerkt. Helaas bleek het financieel niet haalbaar om het gehele Hoofdlijnenakkoord al op geld te zetten. Er is op dit moment gewoon niet genoeg financiële ruimte. Na verwerking van alle financiële gevolgen van de in de Perspectiefnota genoemde voorstellen, resulteert enkel het met de Staten afgesproken flexibel budget van 2 miljoen per jaar. Maar daar moet wel bij worden bedacht dat er voor de komende drie jaren dan nog een taakstelling ligt om het tekort van 4,23 miljoen te compenseren. Het College verwacht deze compensatie te vinden door fundamenteel te kijken naar onze taken of wat de provinciale taken zijn en welke niet – de ChristenUnie had het daarnet ook al even over. Af en toe pakken we toch niet-provinciale taken op en misschien zouden we dat her en der in specifieke zaken ook moeten doen.

Als Groninger Belang zijn wij voor een behoedzaam en toekomstbestendig financieel beleid. Gelukkig zien we dit terug in de Perspectiefnota, bijvoorbeeld bij de inschatting van de rijkscompensatie bij de opcenten motorrijtuigenbelasting. Dit is des te belangrijker nu er nog onzekerheden zijn in de toekomst, zoals: wat zijn de financiële gevolgen voor de provincie van beleidswijzigingen van het nieuwe kabinet? Wat brengt het nieuwe verdeelmodel voor het Provinciefonds ons? Nu de opcenten op de motorrijtuigenbelasting in de toekomst verdwijnen, een grote inkomstenbron voor de provincie, wat komt daarvoor in de plaats? Kortom, de komende jaren wordt het best wel spannend hoe de diverse veranderingen financieel gaan uitpakken voor de provincie.

Wij als Groninger Belang zijn blij dat veel van de punten uit het Hoofdlijnenakkoord konden worden meegenomen in de Perspectiefnota. Helaas, zoals eerder aangegeven, om financiële reden echter nog niet alle. Uitgangspunt was en is wat ons betreft: wat heeft de Groninger eraan? Een aantal voor Groningen belangrijke onderwerpen zien we wel terug in de Perspectiefnota, zoals inkomen. Inkomen is belangrijk voor onze inwoners, een basisbehoefte. Daarvoor is het noodzakelijk werkgelegenheid te creëren in onze provincie. Daarom moet onze provincie voorwaarden scheppen om aantrekkelijk te zijn als vestigingsplaats voor bedrijven. Iedere inwoner moet kunnen meeprofiteren. Daarom is het ook belangrijk dat de provincie een verbindende factor is tussen het regionale bedrijfsleven en onderwijsinstellingen – het is hier ook al eerder genoemd door sprekers

voor mij. Dit om de *mismatch* tussen vacatures en opleidingen te verkleinen. In de Economische Visie zien wij met genoegen het voorgaande nader uitgewerkt.

Inwoners zijn ook onze boeren. Groninger Belang is van mening dat Groningen een landbouwprovincie moet blijven. Maar dat betekent wel dat ook zij een inkomen moeten kunnen verdienen. We zijn daarom blij in de Perspectiefnota te kunnen lezen dat we ons beleid gaan richten op het stimuleren van een landbouw in Groningen die op een schone en efficiënte wijze hoogwaardig voedsel en groene grondstoffen produceert met een goed verdienmodel voor de boer en een positieve bijdrage aan maatschappelijk gewenste ontwikkelingen.

Inkomen alleen geeft nog geen brede welvaart. Daarvoor is meer nodig: veiligheid bijvoorbeeld. In dit geval klimaatadaptatie. Samen met partners als waterschappen, het Waterbedrijf et cetera werken aan een klimaatrobuust watersysteem, ruimtelijke inrichting en vitale en kwetsbare functies en goed als dit dan ook nog werkgelegenheid oplevert. Een betaalbare, betrouwbare en veilige energievoorziening voor onze inwoners en bedrijven is ook wat Groninger Belang betreft een belangrijke voorwaarde voor brede welvaart. En daar werken we aan met deze Staten. De eerste stap is gezet met de Bouwstenennotitie Energie. Goed dat we kijken of een provinciaal energiebedrijf daarbij een rol kan spelen.

In de Perspectiefnota lezen wij dat er wordt gewerkt aan het stimuleren en ondersteunen van terreinbeherende organisaties in het verhogen van de toegankelijkheid, gebruiksvriendelijkheid en bekendheid van de Groninger landschappen en waardevolle natuurterreinen door middel van verbetering van recreatieve voorzieningen.

Mevrouw BENJAMINS (D66): Meneer Bakker had het over waar we wel van zijn en waar we niet van zijn als provincie. Maar vervolgens is hij een voorstander van het provinciaal energiebedrijf. Hoe ziet meneer Bakker dit in combinatie met de energiecoöperaties die we hier ook gewoon hebben in Groningen?

De heer BAKKER (Groninger Belang): Van dat laatste ben ik mij bewust dat er energiecoöperaties zijn. Maar we moeten kijken waar we een rol kunnen pakken en waar we de voordelen kunnen pakken. Provinciaal gaat dat natuurlijk dan – het woord zegt het al – over de hele provincie. En energiecoöperaties werken vaak meer plaatselijk, werken soms ook wel samen. Maar dit is denk ik ook iets waarnaar we moeten kijken: wat is wel de rol van de provincie en wat niet? In principe moet je daar kritisch op zijn. Maar eigenlijk gaan we met dat provinciaal energiebedrijf toch kijken of dat voor de provincie en dus voor onze inwoners wat kan opleveren. En wellicht kunnen we daarbij ook wat leren van energiecoöperaties.

Mevrouw BENJAMINS (D66): Ja, het is fijn dat meneer Bakker aangeeft dat we wat kunnen leren van de energiecoöperaties. Zeker van de Groninger Energiekoepel waarin meerderen met elkaar samenwerken, denken wij dat het een goede kans is. Maar dan nogmaals de vraag: waar zijn we dan van? Gaan we dan nu een extra provinciale taak nemen? Nemen we dan zomaar de verantwoordelijkheid voor onze energieleveringen hier in Groningen?

De heer BAKKER (Groninger Belang): Nou ja, ik denk dat het de moeite waarde is om het in ieder geval te onderzoeken. Wellicht komen we tot de conclusie dat het geen toegevoegde waarde heeft. Dan zullen we dat ook niet doen. Maar ik denk wel dat energie een belangrijk punt is voor onze inwoners. Het is duur, dus je moet zorgen dat het betaalbaar en betrouwbaar moet zijn – wat wij zeggen. Wellicht werd in het verleden de energie veel meer op afstand gezet door alles maar te privatiseren. Vroeger hadden we ook nog een provinciaal energiebedrijf. Toen hadden we zelf centrales. Daarmee had je wel meer sturing in handen. Dus eigenlijk ga je nu weer kijken of we die kant weer op moeten of dat toch onvoldoende perspectief biedt en we dat vooral niet moeten doen.

De VOORZITTER: Mevrouw Benjamins, ten slotte.

Mevrouw BENJAMINS (D66): Dan hoor ik meneer Bakker zeggen dat het heel erg duur is, energie. En dat we ondertussen kritisch moeten kijken naar waar we van zijn. Ik hoop dat meneer Bakker dat in de rest van zijn woordvoering nog kan uitleggen.

De heer BAKKER (Groninger Belang): We hadden het over het landschap en de natuurterreinen en de recreatieve voorzieningen. Daar staan we als Groninger Belang volledig achter. De natuur is van ons allemaal: goed voor het welbevinden van onze inwoners en er is een mooie koppeling te maken met sport, bewegen en toerisme.

In het kader van sport en bewegen ondersteunen wij als Groninger Belang van harte de financiële bijdrage aan de initiatieven als School On Tour 2.0, die de schooljeugd meer en beter wil laten bewegen. Maar wat Groninger Belang betreft gaan we meer doen om sport en bewegen te stimuleren. We zijn wat ons betreft op de goede weg met het verbeteren van onze fietspaden en de Loopagenda die er al is. Maar om ook het onderdeel sporten te bevorderen, dienen wij de volgende motie in.

De VOORZITTER: Dat is een motie met het briefhoofd van Groninger Belang met volgnummer 128 en als titel 'Sport en beweging voor iedereen in Groningen'. De motie eindigt met het volgende verzoek aan het College van Gedeputeerde Staten:

'Provinciale Staten van Groningen, in vergadering bijeen op 10 juli 2024,
Constateernde dat:

- actuele cijfers van het Sociaal Planbureau aangeven dat er in De Ommelanden aanzienlijk minder wordt gesport en bewogen dan in de stad Groningen;
- wij de mogelijkheid om te kunnen sporten en bewegen voor iedereen belangrijk vinden;
- er in de Leefbaarheidsvisie staat dat men meer zou moeten gaan sporten en bewegen;
- de Begroting op dit moment niet toereikend is om ook sporten en bewegen in De Ommelanden te stimuleren;

Verzoeken het College van Gedeputeerde Staten en Provinciale Staten om:

- te komen met een concreet uitvoeringsprogramma met daarbij de benodigde financiële middelen;
- wanneer er geen geld in de reguliere Begroting te vinden is dan de dekking vanuit de vrije ruimte te halen;
- met een voorzet te komen aangaande een planning ter stimulering van sport en beweging voor iedereen;
- de Staten elk jaar op de hoogte te houden van de voortgang;

En gaan over tot de orde van de dag.'

Deze motie maakt onderdeel uit van de beraadslagingen.

De heer DE WIT (CDA): Fijn dat Groninger Belang ook sport een warm hart toedraagt. Maar heeft Groninger Belang aanwijzingen dat er vanuit de reguliere budgetten bezuinigd gaat worden op sport?

De heer BAKKER (Groninger Belang): Nou ja, ik heb geconstateerd dat wij als provincie daar in ieder geval maar heel weinig aan doen: zo'n 70.000 euro per jaar. En dat is dan het traject dat ik zonet aanhaalde. Ik denk dat we nu in de algemeenheid met bewegen bezig zijn, dat we de fietsers proberen te bedienen, dat we de wandelaars proberen te bedienen. En naar onze mening zou je dat toch ook meer aan de sportkant moeten doen om dat te stimuleren, omdat zoveel mensen van alle leeftijden, gezindten, kleur et cetera ook wat meer gaan sporten. Dit omdat wij hebben geconstateerd in de brede welvaart dat dat eigenlijk een belangrijk onderdeel is.

De heer DE WIT (CDA): En waarom kiest Groninger Belang er dan specifiek voor om dat vanuit het flexibel budget te halen en bijvoorbeeld niet wat af te snoepen van fietsroutes of iets dergelijks?

De heer BAKKER (Groninger Belang): Omdat wij dat toch ook belangrijk vinden. Dus hebben we gezegd: het zou wat ons betreft 'en-en-en' moeten zijn. Vandaar dat we er nu eerst voor hebben gekozen om te kijken wat er wellicht nog binnen de huidige budgetten kan, maar anders om die vrije ruimte te gaan gebruiken.

De heer GEIJTENBEEK (ChristenUnie): Groninger Belang stelt dat alleen de 70.000 euro aan de scholen het enige is wat onze provincie doet op het niveau van bewegen, maar vergeet dat we al jarenlang investeren in het ondersteunen van sporttalenten en sporters met een beperking. In de motie wordt gevraagd om een uitvoeringsprogramma. Nu hebben we in de Jaarrekening, die we vanochtend hebben vastgesteld, kunnen lezen dat de provincie voorstelt, te komen met nieuw beleid voor 2024 en verder op het gebied van sport- en beweegbeleid. Is de motie dan niet overbodig? Want het College zegt dit al te gaan doen.

De heer BAKKER (Groninger Belang): Nou, als het College dat gezegd heeft, dan heb ik inderdaad al even dat voorbeeldje van die Loopagenda genoemd. Dat is al helemaal in detail uitgewerkt. Als er wordt gezegd dat we dat op diezelfde manier aanpakken en daar geld voor is uitgetrokken, voor die Loopagenda, en we krijgen op die manier dat van het College te horen, dan zou die overbodig zijn.

De heer GEIJTENBEEK (ChristenUnie): Dus de heer Bakker kan met mij concluderen dat hij iets vraag wat hij al heeft?

De heer BAKKER (Groninger Belang): Nou, volgens mij heb ik nu nog niks. Maar als ik straks de toezegging hoor dat inderdaad daaraan gewerkt gaat worden op dezelfde uitgebreide manier als we dat met het fietsen en het wandelen doen, dan hebt u gelijk.

De VOORZITTER: De heer Geijtenbeek, ten slotte.

De heer GEIJTENBEEK (ChristenUnie): En is de heer Bakker het ook met mij eens dat het College dat net als alle afgelopen jaren gewoon vanuit het reguliere budget kan betalen?

De heer BAKKER (Groninger Belang): Nou ja, als ik dan de Jaarrekening erbij pak en die Perspectiefnota, dan denk ik: volgens mij is daar nu nog geen geld voor uitgetrokken om daar iets extra's voor te doen.

Gezondheid en daarmee ook milieu zijn belangrijke onderwerpen. Daarom is toezicht op naleving van milieuvergunningen van belang. Daar zal waarschijnlijk ook extra geld voor nodig zijn. Capaciteit van de ODG is een belangrijke voorwaarde om toezicht te kunnen uitoefenen. In dat kader zijn ook de eerder in deze Staten aangenomen moties 61 en 75 van belang.

Cultuur mag uiteraard ook niet ontbreken in de Perspectiefnota. Van cultuurinclusief en ons cultuurerfgoed moeten onze inwoners kunnen genieten, ongeacht de omvang van hun portemonnee. Vanzelfsprekend is wat Groninger Belang betreft dat mensen die in de cultuursector werken, fatsoenlijk worden betaald. Want, zoals eerder uitgesproken, een fatsoenlijk inkomen is een eerste basisvoorwaarde voor brede welvaart van onze inwoners.

Contact met onze inwoners vinden we als Groninger Belang belangrijk, maar de inwoners bereiken valt niet altijd mee. Daarom zijn wij blij met de genoemde initiatieven om de zichtbaarheid en bekendheid van Statenleden te vergroten. Ook initiatieven om een verbindende rol als middenbestuur te verbeteren en een betrouwbare partner van onder andere gemeenten te zijn, onderschrijven wij van harte. Daar wij de gemeenten als eerste overheidslaag zien die wij een prominentere rol zouden willen toebedelen in het in de Perspectiefnota genoemde samenspel.

En inderdaad het aardbevingsdossier: we hebben er al eerder over gehad. Het oplossen van de aardbevingsschade en versterking blijft een probleemdossier. Weliswaar is de insteek dat schade en versterken worden vergoed, koste wat kost. Maar wat heb je eraan als gedupeerde, als er vervolgens drempels worden opgeworpen, waardoor het verkrijgen van een vergoeding onmogelijk blijkt? Alle goede bedoelingen ten spijt van de instellingen die bij de schadeafhandeling en versterking zijn betrokken, blijft dit nog steeds een probleem.

Dat laatste bleek nog maar weer eens tijdens ons bezoek aan EZK, waar gedeputeerde Suzan Top een kort verslag van een gewezen medewerker van de provincie voorlas – met zijn toestemming – die MKB'ers mocht bijstaan bij de aanvraag voor vergoeding van aardbevingsschade en versterken. De medewerker gaf aan niet te kunnen werken binnen het huidige stelsel van regels. Hij kon de ondernemer niet helpen zoals hij zou willen helpen. Hij liep tegen dezelfde muur als de ondernemer zelf. Hetzelfde geluid is te vernemen van begeleiders van particulieren.

Wat Groninger Belang betreft is het nu tijd voor andere maatregelen waarbij we een parallel trekken met de toeslagenaffaire. Wat Groninger Belang betreft komt er een Groninger model voor de vergoeding van aardbevingsschade en versterking à la de prinses Laurentien-aanpak bij de toeslagenaffaire. Namelijk één persoon per gedupeerde waarbij men uitgaat van het principe 'wat is hier nodig' en waarbij men ook de beslissingsbevoegdheid en financiële middelen heeft om samen met de gedupeerde tot een oplossing te komen. Daarom dienen wij de volgende motie in.

De VOORZITTER: Het is een motie met opnieuw het briefhoofd van Groninger Belang met volgnummer 129 en als titel 'Per aardbevingsgedupeerde één contactpersoon'. De motie eindigt met het volgende verzoek aan het College van Gedeputeerde Staten:

'Provinciale Staten van Groningen, in vergadering bijeen op 10 juli 2024, Constatende dat:

- de tergend lang slepende zaken aangaande de hulp aan Groninger aardbevingsgedupeerden vast lijken te lopen;
- bij de toeslagenaffaire inmiddels een voorzichtig succesvolle oplossing gevonden lijkt te zijn: de 'Laurentien'-oplossing waarbij er één contactpersoon per gedupeerde komt die alles van begin tot eind kan regelen;

- deze contactpersoon dus ook de bevoegdheid heeft om de financiële kant van de zaak af te handelen;

Verzoeken het College van Gedeputeerde Staten en Provinciale Staten om:

- bij het ministerie van EZK en bij de staatssecretaris Herstel Groningen erop aan te dringen en de noodzaak over te brengen van het aanstellen van contactpersonen per gedupeerde teneinde het (wederom) vastlopen van de definitieve afhandeling van aardbevingsschade te voorkomen;
- bij de Staten verslag te doen van het verloop van deze aanbeveling en het eventuele antwoord en actie van het ministerie;

En gaan over tot de orde van de dag.'

Deze motie maakt onderdeel uit van de beraadslagingen.

De heer BAKKER (Groninger Belang): Tot slot. Een jaar geleden was er het debat over het Coalitieakkoord, waarbij we in onze woordvoering aangaven ervan overtuigd te zijn dat we als voltallige Staten, dus coalitie én oppositie tezamen, tot goede besluiten konden komen, waar onze inwoners mee gediend zijn. Die overtuiging heeft Groninger Belang nog steeds, waarbij we hopen dat de manier waarop we het Groninger Hoofdlijnenakkoord uitvoeren, tot voorbeeld mag zijn voor Den Haag en waarbij de Statenleden elkaar met respect behandelen en discussiëren. Hoe kunnen we anders verwachten dat het vertrouwen van onze inwoners in de politiek wordt hersteld?

De heer BENNEMA (VVD): 'Het einde van de geschiedenis en de laatste mens': dat is de titel van het boek van Francis Fukuyama uit 1992. Dat was in de tijd na de val van de Berlijnse Muur en de ineenstorting van het communisme in 1989, een tijd van optimisme en economische bloei. Fukuyama zag dat de vooruitgang uiteindelijk overal zou leiden tot de vestiging van liberaal-democratische systemen en de liberaal-democratische rechtsstaat. En die overwinning was voor hem in zekere zin het ideologische eindpunt van de geschiedenis.

Hoe anders is de huidige tijd. Autoritair leiderschap is in opkomst en er woedt een oorlog in Oekraïne. Ook binnen gevestigde democratieën is er onvrede en keren mensen zich tegen langgevestigde instituties. Klimaatverandering en ook het beleid om passende maatregelen te nemen en transitie leiden tot verzet. Grote veranderingen in de wereld raken ook onze provincie en vragen om een Gronings antwoord. Wat goed is voor de Groninger, wordt niet alleen achter de dijken bepaald, maar voor een groot deel buiten onze provincie. We moeten dan ook met een blik over de grenzen heen kijken om de kansen en bedreigingen van deze tijd te zien. Zowel materieel als immaterieel is er hier heel veel van waarde en dat kunnen we alleen behouden door de uitdagingen van deze tijd op een juiste manier aan te gaan. Wij gaan ervan uit, ondanks de somberheid, dat het ook kan in Groningen: wij hebben al een lange traditie van innovatie.

Aanknopingspunt bij politieke beschouwingen zijn traditioneel de cijfers van de Perspectiefnota. De VVD vindt het goed om te zien dat het College een evenwichtig financieel beleid voorstaat, maar is wel benieuwd hoe het College keuzes gaat maken om het tekort van 4 miljoen op te lossen. Het College stelt terecht dat bekeken wordt waar wij van zijn en waar wij niet van zijn. De VVD ziet de provincie als een middenbestuur met als belangrijkste kerntaken de ruimtelijke inrichting, energie, mobiliteit, regionale economie, landbouw, natuur en cultuur. Wat ons betreft hoeft de provincie zich niet bezig te houden met sociale zaken als basisbanen, het organiseren van de markering van de gaswinning en sport.

Het ontwikkelen van onze provinciale economie en het vestigingsklimaat zijn van het grootste belang voor onze provincie. Wij moeten zorgen dat die economie klaar is voor de uitdagingen van de toekomst. Een belangrijke rol daarin spelen onze havengebieden en de uitbreiding van de Oostpolder. De VVD maakt zich echter wel heel veel zorgen over de wijze waarop wij deze ontwikkelingen hier in de Staten behandelen. Meestal springen vooral de negatieve scenario's in het oog en worden veel zaken los zonder enige samenhang geagendeerd. In mijn bijdrage over de Oostpolder heb ik destijds al gezegd dat Nederland eigenlijk twee Oostpolders heeft: de Noordoostpolder en de niet-Oostpolder. En in die niet-Oostpolder vinden dan geen ontwikkelingen plaats, want dat willen we niet: bijvoorbeeld datacenters, kernenergie – en dan kunnen we van alles opnoemen. Maar wat we wel willen, dat is de vraag. Ik denk dat het gewoon van belang dat we zien welke uitdagingen daar zijn, onder welke voorwaarden wij ontwikkelingen eventueel zouden willen en wat wij willen doen voor wat goed is in Groningen en wat past in ons 'bedrijfsecosysteem' – zoals het ook wel werd genoemd. Dus gewoon kijken wat er wel kan en daarop zullen wij ook terugkomen bij de behandeling van de Oostpolder.

Wij maken ons heel veel zorgen over de betaalbaarheid en beschikbaarheid van energie. Wij vinden het ook goed dat in het Bouwstenenprogramma van Energie wordt gekeken naar alle varianten, ook inclusief kleine kerncentrales – de BBB wees daar ook al op. Wij zien dat de provincie

wil inzetten op een provinciaal energiebedrijf en dat is een dure hobby. Het startonderzoek kost al een half miljoen en dan volgen nog allemaal p.m.'etjes in de Begroting. Kan het College aangeven voor welk probleem een dergelijk bedrijf de oplossing is? Was het niet verstandig geweest om eerst een beperkter onderzoek op te zetten en dan eventueel verder te gaan? De VVD vreest over een paar jaar een Rekenkamer-rapport over de doelmatigheid en effectiviteit van een provinciaal energiebedrijf.

Mevrouw TEN HOEVE (PvdD): Meneer Bennema van de VVD, denkt u niet dat kernenergie veel duurder is dan dat mooie provinciale energiebedrijf?

De heer BENNEMA (VVD): Nee, dat denk ik niet. Ja, het hangt er ook van af. Een overheidsbedrijf kan trouwens ook kernenergie produceren. Dus dat zou je ook kunnen doen. Maar ik denk dat de schaal een beetje te klein is van de provincie. Je ziet wel dat de Nederlandse Staat ook instapt, bijvoorbeeld bij het stimuleren van kernenergie. Volgens mij draait Frankrijk grotendeels op kernenergie en volgens mij hebben ze daar minder problemen dan wij op dit moment.

Een belangrijke speler en aanjager in onze noordelijke economie is de NOM. De NOM kan met investeringen en deelnemingen ontwikkelingen aanjagen die we anders zouden missen. De VVD vindt het niet meer van deze tijd dat de NOM een strategisch kader heeft waarin investeringen in tal van sectoren worden uitgesloten. Maar met name de uitsluiting van één sector heeft de VVD verbaasd. De NOM mag namelijk niet deelnemen in de defensie-industrie. De VVD vindt dat onbegrijpelijk, juist in een tijd waarin er oorlog op ons continent woedt en wij eigenlijk alles moeten doen om onze vrede en veiligheid juist te handhaven.

De gedeputeerde heeft inderdaad ook al gezegd dat hij dat ook zal aankaarten wat we toen in de rondvraag hebben gevraagd in de Statencommissie, bij het aandeelhoudersoverleg van de NOM. Maar het leek ons toch sterker om een motie erover in te dienen, om het signaal namens de provincie Groningen af te geven om deze belemmering van het investeren in de wapenindustrie op te heffen. Of het gebeurt, hangt vervolgens wel af van de kaders of het past. Dus het is geen oproep om dat te doen, maar gewoon de belemmeringen weghalen. Daartoe dienen wij deze motie in.

De VOORZITTER: Dat is een motie met het briefhoofd van de VVD met volgnummer 130 en als titel 'Geen taboe op investeringen in de wapenindustrie'. De motie eindigt met het volgende verzoek aan het College van Gedeputeerde Staten:

'Provinciale Staten van Groningen, in vergadering bijeen op 10 juli 2024,
Constaterende dat:

- de drie noordelijke provincies en het Rijk gezamenlijk aandeelhouder zijn in de Investerings- en Ontwikkelingsmaatschappij voor Noord-Nederland, de NOM;
- de NOM een Strategisch Kader heeft waarin partijen en activiteiten onder andere worden uitgesloten indien er sprake is van *'bedrijfsmodellen gebaseerd op verkoop, handel of productie van [drugs, rookwaren,] wapens en munitie'*;
- herziening van dit Strategisch Kader op de agenda staat;

Overwegende dat:

- het vanwege de toegenomen oorlogsdreiging en onveiligheid van belang is dat er geen belemmeringen zijn ten aanzien van investeringen en ontwikkelingen in de wapenindustrie, handel of toeleverende bedrijven;
- gebrek aan productiecapaciteit en innovatie in de wapenindustrie een veiligheidsrisico vormen voor Nederland en Europa;
- mogelijke investeringen of deelnemingen in defensie (of daaraan gerelateerde industrie) of handel uiteraard wel moeten passen binnen de overige uitgangspunten van het Strategisch Kader;

Verzoeken het College van Gedeputeerde Staten en Provinciale Staten om:

- de uitsluiting ten aanzien van wapenproductie en wapenhandel te agenderen in de aandeelhoudersvergadering en voor te stellen deze beperking te schrappen;
- de Staten te informeren over het al dan niet schrappen van deze uitsluiting;

En gaan over tot de orde van de dag.'

Deze motie maakt onderdeel uit van de beraadslagingen.

De heer BENNEMA (VVD): Belangrijk voor onze inwoners en bedrijven en de economie is een goede infrastructuur. De VVD is dan ook blij dat Vliegveld Eelde voor het Noorden behouden blijft en ook het realiseren van snelle treinverbindingen is van belang. De Lelylijn moet ook in het grotere plaatje worden gezien als verbinding tussen de Randstad via Groningen naar Duitsland. Het College is erg royaal, met name voor de fiets. Daar wordt 26 miljoen voor uitgetrokken. Ja, en dat is heel mooi, maar

wij vinden het minder mooi dat het niet echt royaal is voor ons wegennet. De N33 wordt verdubbeld, maar dat wordt vooral uit Nij Begun betaald. Daar hebben we als VVD ook hard voor gelobbyd, daar zijn we ook hartstikke blij mee. Maar wij missen eigenlijk wel wat investeringen vanuit ons eigen budget. Bijvoorbeeld een verdubbeling van de Eemshavenweg op lange termijn. De Zuidelijke Ring is nu bijna klaar, maar nu is het ook zaak om de Westelijke Ring aan te pakken. Kan het College ons ook aangeven hoe het met deze plannen en dan ook in relatie met de samenwerking met de stad Groningen?

Als je gewoon eens even vanaf heel hoog eroverheen kijkt, dan valt het op dat de stad Groningen op Rome lijkt: alle wegen leiden naar Groningen, als een middelpunt in een wiel. Dit is historisch goed verklaarbaar. Maar het gevolg hiervan is dat je heel weinig goede oost-westverbindingen door onze provincie hebt. Zeker nu we voor nieuwe uitdagingen staan zoals woningbouw, mogelijke transporten van defensie, groot landbouwverkeer, vervoer van en naar onze industrie, zien wij dat veel wegen niet berekend zijn op hun taak. Dit leidt tot overlast en onveiligheid en belemmert het woongenot en onze economie.

Ten aanzien van Den Haag hebben de Staten het er vaak over dat onze regio meer moet tellen. Maar dat moeten we ook toepassen binnen onze provincie waar nu de meeste nadruk op de Stad ligt. Er zijn vele plekken op te noemen in onze provincie waar het knelt, zoals bijvoorbeeld in Ten Post of in Onderdendam. De VVD heeft een motie paraat over de situatie in Onderdendam. Hier is veel overlast van verkeer uit verschillende richtingen: vanuit Winsum, Bedum, Warffum en Middelstum. Het oplossen van dit knelpunt is niet alleen van belang voor Onderdendam, maar ook voor een goede verbinding in bredere zin tussen Winsum en de Eemshavenweg. Hiermee kan een belangrijke oost-westverbinding worden gerealiseerd die goed is voor de ontsluiting van Het Hogeland. En ook de gemeenteraad van Het Hogeland heeft daar vooral gelden beschikbaar voor gesteld.

De heer SMELT (BBB): Misschien komt het nog in het verhaal terug van de VVD, maar ik meen mij te herinneren dat in het verleden dit eerder heeft gespeeld bij de bewoners van Onderdendam. Ik heb dit ook eerder gehoord, want ik heb zelfs een tijdje in Onderdendam gewoond. Ik weet dat dit daarna gespeeld heeft. Zijn de bewoners het hiermee eens? Want ik weet vanuit het verleden dat zij best wel moeite hadden met een eventuele rondweg. In hoeverre heeft de VVD rekenschap mee gehouden?

De heer BENNEMA (VVD): Nou, je zult bij zo'n planuitwerking altijd in gesprek moeten gaan met de inwoners. Je hebt ook inwoners die ervoor zijn: dan ben je gewoon heel veel overlast kwijt. Ja, dat is het probleem: bij alle grote ontwikkelingen heb je voor- en tegenstanders. Maar ik vind wel dat als je zo'n project in werking stelt en je daar analyses voor gaat doen, je daar absoluut de omgeving daarbij moet gaan betrekken. Zowel de inwoners en wat die ervan vinden als ook grondeigenaren natuurlijk: je moet ook kijken dat je bijvoorbeeld zo weinig landbouwgrond daaraan kwijt bent. Dan moet je het belang afwegen tussen die doorvoer en overlast. Maar ik zie het ook in een iets breder perspectief. Je krijgt een stuk woningbouw in Winsum erbij. Dan krijg je veel meer verkeer op de wegen. Je ziet dat het zelfs vanaf Warffum komt. Eigenlijk merk je gewoon dat er geen goede verbinding is als je vanaf het Lauwersmeergebied richting de Eemshaven gaat: daar zit die weg precies tussen. Dus dan zou je het dorp mee ontlasten en gelijk ook de infra in Groningen een groot plezier mee doen. Dus het mes snijdt aan meerdere kanten. Maar ik vind wel dat je de inwoners daar zeker zeer serieus bij moet betrekken.

De heer SMELT (BBB): Ik deel die mening. Want ik denk dat dat een beetje het uitgangspunt is, ook omdat zij het in het verleden hebben afgekapt. Dus ik wil de VVD wel verzoeken om dat op te pakken, maar wij delen de mening wel dat dit een moeilijk punt om er met groot verkeer langs te komen. Dat wordt op krampachtige wijze anders ingericht. Maar ga met de bewoners in gesprek: dat wil ik u meegeven.

De heer BENNEMA (VVD): Wij gaan sowieso met bewoners in gesprek. Maar het is ook goed dat de provincie dat doet. Over die ontsluiting hebben we dan ook een motie die we hierbij graag willen indienen. Alstublieft, voorzitter.

De VOORZITTER: Dat is een motie die voorzien is van de logo's VVD, CDA en Partij voor het Noorden met volgnummer 131 en als titel '(R)Onderdendam!'. De motie eindigt met het volgende verzoek aan het College van Gedeputeerde Staten:

'Provinciale Staten van Groningen, in vergadering bijeen op 10 juli 2024, Constateerend dat:

- inwoners van Onderdendam veel overlast hebben van het vele en vaak zware verkeer dat door hun dorp rijdt (lawaai, trillingen en schade);
- de leefbaarheid en veiligheid onder druk staan;
- een goede wegverbinding tussen Winsum en de Eemshavenweg in feite ontbreekt en Onderdendam hierin een knelpunt vormt;
- de huidige maatregelen, zoals snelheidsremmende maatregelen en de afsluiting van de Zijlvesterburch, niet het gewenste effect hebben en geen oplossing bieden;
- de geplande woningbouw zoals de wijk Munster en de nieuwe Novaweg tot nog meer verkeersdruk leiden;
- de gemeenteraad van Het Hogeland heeft uitgesproken dat B&W zich samen met de provincie actief inzetten om tot een duurzame oplossing te komen en daartoe al 1 miljoen euro hebben gereserveerd;

Overwegende dat:

- het een provinciaal belang is dat er een goede (oost-west)wegverbinding komt tussen Winsum en de Eemshavenweg en knelpunten worden weggenomen;
- het voortduren van de overlast voor de inwoners van Onderdendam onwenselijk is;

Verzoeken het College van Gedeputeerde Staten en Provinciale Staten om:

- in overleg te treden met de gemeente Het Hogeland en een planstudie uit te werken (op basis van eerdere onderzoeken) naar de ontsluitingsbehoefte van Het Hogeland, en in het bijzonder ten aanzien van de wegen die samenkomen in Onderdendam vanuit Winsum, Bedum en Middelstum/Eemshavenweg;
- in deze planstudie de mogelijkheid, een ringweg te onderzoeken rondom Onderdendam;

En gaan over tot de orde van de dag.'

Deze motie maakt onderdeel uit van de beraadslagingen.

De heer BENNEMA (VVD): Tot de opgaven van deze tijd behoort ook de landbouwtransitie. Voor de VVD is het belangrijk dat boeren zo veel mogelijk kunnen profiteren van innovaties. Daarin is Groningen van oudsher sterk. Wij maken ons wel zorgen over het behalen van de doelen die vastgesteld zijn, ook bijvoorbeeld de Kaderrichtlijn Water. De VVD heeft tijdens de vorige Statenvergadering daar dan ook een motie over ingediend, samen met alle hier aanwezige partijen voor een lobby om juist die gelden uit het Landbouwtransitiefonds te behouden voor de sector. Wij zijn benieuwd in hoeverre de gedeputeerde daar inmiddels werk van heeft gemaakt en ook in hoeverre het reëel is dat de doelen uit het Programma Landelijk Gebied worden gehaald en eventueel, als er dus geen geld zou zijn, hoe het dan verder zou moeten en of er nieuwe informatie en inzichten op zijn.

Wij zijn tevreden met het cultuurbudget en het ondersteunen van de *fair pay* in de cultuursector.

Aan het begin van mijn bijdrage schetste ik wat donkere wolken en uitdagingen die boven onze provincie hangen. Maar toch wil ik niet alleen somberen. De enige weg om successen te halen, is optimistisch te zijn, realistisch te blijven en te kijken wat onze rol als provincie kan zijn. Naast de inhoud is het gewoon heel erg belangrijk – anderen wezen daar ook op – dat wij als politici onze verantwoordelijkheid nemen en op een goede manier onze taken uitoefenen. En in dit opzicht waardeert de VVD ook de uitgestoken hand van coalitiepartijen om op een open manier samen te werken en zien wij dat wij hier toch wel op een andere manier nog omgaan met elkaar dan dat vorige week in Den Haag het geval is geweest. Laten we dat ook vooral zo houden, dat we in dat opzicht hier een voorbeeld worden in plaats van andersom. Visies mogen echt botsen, maar probeer de emoties een beetje te matigen en houd het vooral inhoudelijk.

Een punt dat nog gerelateerd is aan de financiën, is de organisatie van een referendum. Dat is een schreeuwend duur instrument. De VVD is voorstander van onze huidige representatieve democratie en de verantwoordelijkheid die wij als politici zelf moeten nemen om keuzes te maken. Referenda – ik zal het u zeggen – in het huidige klimaat zullen niet matigend, maar eerder polariserend werken. Dus niet alleen duur, maar ook eerder polariserend.

Tot slot. De blik van de Groninger politicus moet niet beperkt blijven tot de grenzen van onze provincie. In Amerika had je vroeger de *frontier*-mentaliteit. De VVD heeft het al eens gezegd: het wordt weer eens om over de dijk te gaan en eens te kijken naar een nieuwe polder. Wij zijn verheugd dat inmiddels de BBB daartoe ook bereid is en horen graag van het College of het hier ook kansen ziet voor kustverdediging, nieuwe natuur en landbouw.

De heer ROEMERS (PvdA): Ik had toch nog een vraag aan de woordvoerder van de VVD naar aanleiding van de motie over de wapenindustrie. Want u noemt het eigenlijk in uw betoog de 'defensie-industrie'. Waarom gebruikt u dan 'wapenindustrie' in uw motie? Dat geeft bij mij een ander

beeld. Want wij merken ook in de rest van Nederland dat wij veel aan industrie voor defensie doen. Er zijn verhalen als het gaat om radars en materieel en u noemt hier nu expliciet 'wapenindustrie'. Kunt u dat misschien verklaren?

De heer BENNEMA (VVD): Ik heb mij in de motie inderdaad aan de tekst van het strategisch kader van de NOM gehouden. Vandaar dat ik daar inderdaad 'wapenindustrie' heb genoemd, omdat dat letterlijk zo staat in het stuk van de NOM, het strategisch kader. En vandaar die woordkeuze. Maar wat ik eigenlijk bedoel, is dat je geen beperking moet opleggen op investeringen. Dat kunnen ook allerlei gedeeltelijke toepassingen zijn die in de defensiesector worden gebruikt. Maar daar ligt gewoon een ban op. Dus ik wil gewoon die beperking eraf halen en die beperking staat op deze wijze omschreven in de stukken van de NOM. Vandaar dat het zo verwoord is.

Mevrouw BAKKER (SP): 'Geschiedenis herhaalt zich nooit, maar rijmt altijd een keer.' Deze woorden uit een liedje van Spinvis spookten het afgelopen jaar regelmatig door mijn hoofd. 'Geschiedenis herhaalt zich nooit, maar rijmt altijd een keer.' Ik vroeg mij zelfs eens tijdens een commissie hardop af of ik naast de actieboarden voor 'baas in eigen buik' ook de actiematerialen tegen kernenergie weer uit de kast moest halen. Tussen die commissie en nu is er steeds meer veranderd in ons land, waarbij de woorden 'Geschiedenis herhaalt zich nooit, maar rijmt altijd een keer' mij verontrusten, maar ook zeer strijdbaar maken. Strijdbaar om ervoor te zorgen dat de geschiedenis gaat rijmen met de dingen die wij als SP van belang vinden.

Dit jaar werd er geschiedenis geschreven: het jaar waarin na jarenlange strijd eindelijk werd besloten om te stoppen met het winnen van gas in het Groningenveld. Een bijzonder moment en iets om bij stil te staan. Onze gedeputeerde kondigde aan dat ze graag op 5 oktober een markeringsmoment wil organiseren van en door Groningers. In de commissie stelden meerdere partijen hier vragen over. Ook onze fractie. De beantwoording van de gedeputeerde stelde ons gerust dat het absoluut niet de bedoeling is dat het een feestje wordt, maar juist een moment van solidariteit. Gisteravond ontvingen we nog een brief van inwoners, 'Venster naar de toekomst'. Hoe zij het moment dat ze voor zich zien op 5 oktober, omschreven, verwarmde mijn hart. *'Zo is het hoe het moet zijn, zodat we hoop, moed en kracht houden om door te blijven strijden. Want we zijn er nog lang niet.'* Onlangs maakte de NCG namelijk bekend dat 1.280 huishoudens voor de zoveelste keer langer moeten wachten op duidelijkheid of hun woning wel veilig is. Tevens krijgen wij veel signalen van bewoners dat zij 'flutrapportjes' ontvangen van de NCG die vaak tot nog meer onzekerheid bij bewoners leiden.

Telkens komt de NCG zijn afspraken niet na. Men heeft nu zelfs maar besloten om niet eens meer een deadline te stellen wanneer mensen weten of hun huis veilig is. Hun thuis! We hebben het hier niet over wanneer er een nieuwe bank wordt geleverd, maar over de veiligheid van het huis van de mensen. De NCG verschuilt zich achter een ingenieursbureau waar men een verschil van mening mee heeft. En staatssecretaris Vijlbrief zegt dat hij er niets aan kan doen, omdat hij niet de baas is van de NCG. Dit is toch niet te geloven? Als iedereen maar naar elkaar wijst, is niemand verantwoordelijk. En uiteindelijk komen er voor gedupeerden geen echte oplossingen. De SP-fractie pleit daarom voor meer politieke regie en verantwoordelijkheid op de uitvoering. Daar hebben we de volgende motie voor.

De VOORZITTER: Ik heb een motie voor me die wordt ingediend door de SP, Volt en GroenLinks en met volgnummer 132 en als titel 'Meer politieke regie en verantwoordelijkheid'. De motie eindigt met de volgende oproepen aan het College van Gedeputeerde Staten en aan Provinciale Staten:

'Provinciale Staten van Groningen, in vergadering bijeen op 10 juli 2024,
Constaterende dat:

- de NCG keer op keer zijn beloftes niet nakomt en onlangs weer een nieuwe deadline niet haalde;
- er weer ruim 1.200 huishoudens zijn die nog langer moeten wachten op duidelijkheid of hun woning wel veilig is;
- er door de NCG rapporten aan inwoners worden opgestuurd die inwoners ervaren als 'flutrapportjes' en voor veel onrust zorgen;
- ex-staatssecretaris Vijlbrief in een interview bij RTV Noord op 25 juni jl., de volgende uitspraak deed: 'Maar ik ben ook geen baas van de NCG, ik kan het systeem niet in één keer zo bouwen waardoor die organisatie beter gaat leren.';
- er een directievacature vacant is bij het IMG en de NCG;

Overwegende dat:

- het erg lastig wordt om alle maatregelen van Nij Begun goed uit te voeren, wanneer er geen of onvoldoende politieke regie en verantwoordelijkheid is op de uitvoering;
- er een amendement is aangenomen in de Tweede Kamer, waarbij de onafhankelijkheid van het IMG is afgenomen (aanwijzingsbevoegdheid van de staatssecretaris) en de Tweede Kamer hiermee heeft uitgesproken, politieke zeggenschap belangrijk te vinden op de uitvoering;
- gedeputeerde Top al heeft aangegeven, het idee van het samenstellen van één directeur voor het IMG en de NCG samen, onder de aandacht te brengen van de staatssecretaris c.q. de ministeries;

Roepen het College van Gedeputeerde Staten op om:

- naast te pleiten bij de staatssecretaris c.q. de ministeries voor één directeur voor het IMG en de NCG, er ook voor te pleiten dat de regering zich niet verschuilt achter 'ik ga er niet over', maar stuurt op een organisatie en uitvoering waar gedupeerde Groningers echt mee geholpen worden: dus meer politieke regie pakken en verantwoordelijkheid nemen voor de resultaten van de uitvoeringsorganisaties;

Roepen alle andere fracties in de Provinciale Staten op om:

- de inhoud van de bovengenoemde oproep aan het College ook over te brengen aan hun eigen Tweede Kamerfracties;

En gaan over tot de orde van de dag.'

Deze motie maakt onderdeel uit van de beraadslagingen.

Mevrouw BAKKER (SP): 'Geschiedenis herhaalt zich niet, maar rijmt altijd een keer.' Ooit liep de SP-fractie weg uit de Statencommissie omdat de toenmalige Dialoogtafel Groningen alleen vertrouwelijk vergaderde en volksvertegenwoordigers buitenspel werden gezet. Nu is er een Regioberaad opgericht waar dan wel een afvaardiging van volksvertegenwoordigers in zit, maar de bijeenkomsten zijn niet openbaar. We willen hierbij nogmaals aangeven dat openbaarheid van groot belang is en dat inwoners van onze provincie het recht hebben om deze bijeenkomsten te kunnen volgen. Het gaat tenslotte over hun toekomst. Die toekomst, een Nij Begun, die nog lang niet gegarandeerd is. Want gaat dit kabinet wel echt kosten wat kost alle middelen beschikbaar stellen die nodig zijn om Groningers werkelijk een *nij begun* te geven. De wet zoals die nu voorligt, heeft nog veel mogelijkheden om daar onderuit te kunnen. De SP zal in ieder geval net zo lang blijven strijden totdat Groningers, die altijd gelijk hadden, alles krijgen waar zij recht op hebben.

'Geschiedenis herhaalt zich nooit, maar rijmt altijd een keer.' Laten we de geschiedenis van alle ellende met de gaswinning, waar we nog middenin zitten, niet vervolgen met nog meer ellende door zoutwinning in onze provincie. Al vele jaren pleit de SP in de gemeenteraden, in de Tweede Kamer en hier in de Staten om te stoppen met het winnen van zout. Dat zorgt voor bodemdaling, schade aan huizen, schade aan de leefomgeving en ook schade aan mensen. Nedmag is het afgelopen jaar vaak aan de orde geweest in de Staten door de berichten over de overschrijdingen van lozingen en uitstoot van zeer zorgwekkende stoffen. Wat ons betreft mag dit bedrijf opzouten. Om deze woorden kracht bij te zetten, organiseren we als SP aankomende zaterdag een protestmars. We roepen u allen op om ook mee te lopen in deze mars. We vertrekken om 13.00 uur bij de Kringloopwinkel aan de Spoorweg in Veendam.

'Geschiedenis herhaalt zich nooit, maar rijmt altijd een keer.' Vorige week ging onze fractie, terwijl de meesten van jullie op een snoepreisje naar Den Haag waren, in de kerk van Borgsweer in gesprek met bewoners. Bewoners die geconfronteerd worden met allerlei plannen in hun achtertuin en niet het gevoel hebben daar echt de zeggenschap over te hebben. Ik twijfelde even of ik in Oudeschip was. Want ik ervoer dezelfde woede, frustratie en onmacht bij de inwoners van Borgsweer en omgeving, vooral rond het verdwijnen van hun bosje. Toen ik terugreed, moest ik denken aan een zeer inspirerende spreker op het Blikopener Festival hier in de Stad: Massih Hutak, een rapper en een schrijver die onder andere de School voor Strijders oprichtte. Op het festival schudde hij de zaal wakker met een verhaal 'Van participatie naar partnercipatie'.

De heer VAN KESTEREN (PVV): Ik zou mevrouw Bakker van de Socialistische Partij iets willen vragen, die actievoert met onze inwoners, maar de volledige Staten wegzet, die op werkbezoek zijn bij het ministerie van Economische Zaken, met bewindvoerders praten, met ambtenaren praten om ook voor de Groningers iets te betekenen. Wil mevrouw Bakker nou zeggen dat alleen de SP voor de inwoners opkomt en de Staten alleen maar op snoepreisjes gaan?

Mevrouw BAKKER (SP): Nou, dat heeft mevrouw Bakker helemaal niet gezegd. Ik heb niet gezegd dat de rest van de Staten niet opkomt voor de inwoners, maar dat wij tegenover dit soort reizen staan

zoals de Tweedaagse van de Staten. Dat dat een snoepreisje is, is volgens mij geen nieuwe informatie voor de heer Van Kesteren.

De heer VAN KESTEREN (PVV): Ik constateer dat mevrouw Bakker van de Socialistische Partij bij haar mening blijft dat alleen de SP het goede doet voor de inwoners en dat de overige partijen maar op snoepreisjes gaan. Dat is een verkeerde voorstelling van zaken, want we zijn daar heel actief geweest met elkaar en we hebben daar enorm veel betekend en ook iets bereikt voor de inwoners van Groningen. Kan zij dat bevestigen of wil zij dat ook geloven dat de rest van de Staten daar ook mee bezig is en niet alleen de SP?

Mevrouw BAKKER (SP): Nou, ik concludeer dat het niet de eerste keer is dat de heer Van Kesteren niet luistert naar mijn woorden.

Laten we breken met de informatie- en ophaalsessies en kiezen voor echte samenwerking met inwoners. Laten we fundamentele gelijkwaardigheid organiseren, samen komen tot gedragen oplossingen. Zo kunnen we bij Borgsweer uitzoeken hoe het bosje toch kan blijven: participatie in plaats van participatie. Dan pas krijgt de term 'leefbaarheid' echt betekenis. Hier hebben wij twee moties voor.

De VOORZITTER: Ik ga twee moties voorlezen. De eerste motie is deze. Daar staan boven de SP, de Partij voor de Dieren en Forum voor Democratie. Het volgnummer is 133 en de titel is: 'Luister naar inwoners en behoud het bos bij Borgsweer'. De motie eindigt met het volgende verzoek aan het College van Gedeputeerde Staten:

'Provinciale Staten van Groningen, in vergadering bijeen op 10 juli 2024,
Overwegende dat:

- bewoners die in de nabijheid van industrieën wonen, goed beschermd moeten worden tegen vervuiling;
- het bos nabij Borgsweer fungeert als een natuurlijk filter tegen de industriële vervuiling door lucht-, zicht- en lichtvervuiling te verminderen, waardoor omwonenden minder hinder ondervinden van de industrie;
- voor inwoners van Borgsweer en omstreken het bos van belang is voor hun leefbaarheid;
- tijdens de bewonersbijeenkomst op 2 april 2024 bewoners nadrukkelijk hebben aangegeven dat het bos nabij Borgsweer behouden moet blijven vanwege deze redenen;
- tijdens deze bijeenkomst de projectleiding heeft benadrukt dat draagvlak onder de bewoners essentieel is voor het slibophoogproject bij Borgsweer;

Constaterende dat:

- bewoners zwaar teleurgesteld zijn dat hun eis tot behoud van het bos wordt afgedaan als 'bos is belangrijk om met de hond te kunnen wandelen';
- het bos nu dreigt te verdwijnen door de grote hoeveelheid zoute slib die in korte tijd in dat gebied moet worden opgebracht;
- bewoners in dit gebied meerdere zaken te verduren hebben gehad en het zat zijn dat hun belangen nooit voorop worden gesteld, ondanks mooie woorden over draagvlak;
- er is aangegeven dat de plannen rondom Borgsweer vooral bedoeld zijn om de leefbaarheid van het gebied te verbeteren;
- bewoners zelf het beste weten wat voor hen verbetering van de leefbaarheid is;

Verzoeken het College van Gedeputeerde Staten en Provinciale Staten om:

- de inbreng van burgers serieus te nemen over wat zij van essentieel belang vinden voor hun leefbaarheid en daarom te komen met alternatieven om de dijk op te hogen, zodat het bos nabij Borgsweer blijft behouden;
- deze alternatieven met de inwoners te bespreken en gezamenlijk een besluit te nemen voor het beste alternatief;

En gaan over tot de orde van de dag.'

Deze motie maakt onderdeel uit van de beraadslagingen.

Dan de andere motie. Dat is een motie die de briefhoofden heeft van de SP en van GroenLinks en met volgnummer 134. Daar staat boven: 'Van participatie naar participatie' en deze motie eindigt in de volgende oproep aan het College van Gedeputeerde Staten:

'Provinciale Staten van Groningen, in vergadering bijeen op 10 juli 2024,

Constaterende dat:

Echte betrokkenheid van burgers essentieel is voor een succesvolle en democratische besluitvorming;

- in het Hoofdlijnenakkoord van deze coalitie mooie woorden staan zoals: *'We willen werken met draagvlak, het belang van Groningers staat voorop en voor ons zijn de noden, wensen, dromen en de toekomst van de Groningers het uitgangspunt voor een dienende, meewerkende provinciale overheid.'*;
- participatie toch nog vaak beperkt blijft tot het raadplegen van burgers zonder hen daadwerkelijk invloed te geven op het beleid;
- we regelmatig via allerlei wegen signalen krijgen dat burgers (inwoners van onze provincie) zich niet serieus genomen voelen worden en geen grip op hun eigen leefomgeving hebben (zoals bij de Oostpolder en de Groote Polder);

Overwegende dat:

- in het Hoofdlijnenakkoord duidelijk is uitgesproken dat voor deze coalitie het belang van de Groningers vooropstaat en dat bij het maken van keuzes het effect en de meerwaarde voor de Groningers het belangrijkste afwegingskader is;
- participatie een stap verdergaat door burgers en belanghebbenden als gelijkwaardige partners te beschouwen in het besluitvormingsproces, waarbij hun input daadwerkelijk gewicht krijgt en invloed uitoefent op de uiteindelijke besluiten, het beleid en de uitvoering;
- het noodzakelijk is om de benodigde scholing en ondersteuning te bieden aan ambtenaren en de Provinciale Staten (GS en PS) om deze nieuwe vorm van samenwerking succesvol te implementeren;

Roepen het College van Gedeputeerde Staten en Provinciale Staten om:

- een plan op te zetten en voor te leggen aan de Staten, waarin de overstap van participatie naar partnercitatie wordt beschreven;
- bij het ontwikkelen van dit plan gebruik te maken van goede voorbeelden en ervaringen van andere overheden en organisaties;
- zorg te dragen voor de nodige scholing en ondersteuning voor ambtenaren en de Provinciale Staten (GS en PS) om deze nieuwe vorm van samenwerking succesvol te implementeren;

En gaan over tot de orde van de dag.'

Deze motie maakt onderdeel uit van de beraadslagingen.

De heer BENNEMA (VVD): Ik de SP ook bereid om te kijken naar buitendijkse oplossingen bij het aanpakken van waterproblemen? Los van het feit dat misschien die locatie niet geschikt is. Maar ik ben benieuwd of de SP ook over de dijk wil kijken met ons en de BBB.

Mevrouw BAKKER (SP): Dank aan de heer Bennema voor deze vraag. Dit is ook wel wat de bewoners aangeven. We waren met 35 bewoners in gesprek vorige week en die gaven ook aan dat dit mogelijk een optie is. We horen ook graag wat de alternatieven zijn en we vinden het ook van belang dat bewoners daar ook echt een rol in spelen. Dus het is niet uitgesloten, maar we willen wel graag weten wat de voor- en nadelen daarvan zijn. Bij Borgsweer weet ik niet of dat mogelijk is. Dan zit je natuurlijk niet direct in ons Werelderfgoed Waddenzee, maar een beetje aan de rand. Dus dat zijn wel afwegingen die je moet maken. Dus ik zeg geen 'ja', maar ik zeg ook geen 'nee'.

De heer BAKKER (Groninger Belang): Ik heb goed naar mevrouw Bakker geluisterd. Maar ik zit er toch even mee dat u zegt dat u graag met die bewoners in gesprek wilt op basis van gelijkwaardigheid. U wilt plannen ontwikkelen. Dan zit ik er een beetje mee – ik ben benieuwd of mevrouw Bakker dat ook zo ziet – dat wij als Staten soms voor het algemeen belang staan. En dat die inwoners dus best weleens kan denken – laat ik de Oostpolder als voorbeeld nemen: dat wil ik helemaal niet in mijn achtertuin. En dat terwijl wij dat wel willen voor het algemeen belang. Dus er is natuurlijk ergens iemand die een keer de knoop door moet hakken. Maar hoe ziet u dat samenspel?

Mevrouw BAKKER (SP): Nou, toen ik naar Borgsweer reed, zag ik ook in wat voor omgeving die mensen wonen. Deze mensen hebben al heel wat voor hun kiezen gekregen, daar zijn al heel veel keuzes gemaakt. Wij zijn misschien niet altijd voorstander geweest, maar wat ze ook opgelegd hebben gekregen, is misschien in het kader van algemeen belang. Maar misschien omdat er ook gewoon niet nagedacht is over bepaalde keuzes. Maar goed, op dit moment wordt er dus bedacht wat dan een goede leefbare situatie zou zijn voor die inwoners op die plek. En dan denk ik: dat bedenken wij hier. Maar wij wonen daar niet. Zij wonen daar. Dus wij vinden als SP het enorm belangrijk dat ten behoeve van de inwoners, als het om hun achtertuin gaat, er wordt gekeken naar de beste mogelijkheden waar zij ook echt belang bij hebben en wat hun leefbaarheid ook bevorderen.

En in dit geval ook. Dan denk ik: ja, er zijn alternatieven mogelijk voor het behoud van het bosje. En dan denk ik: waarom doen we dat dan niet? We gaan te snel voorbij aan wat het met

inwoners doet. Dus natuurlijk is het algemeen belang ook van belang, maar waarom wij pleiten voor participatie, is omdat we dan ook eigenlijk willen dat je helemaal aan het begin de inwoners erbij betreft. Nu hebben wij hier al allerlei kader gesteld en krijgen inwoners te maken met die kaders en mogen ze dan soms nog iets inbrengen. Misschien mogen ze nog ergens iets anders inkleuren, maar vaak hebben zij geen enkele invloed meer op de kaders en het beleid. En bij participatie hebben inwoners ook die mogelijkheid. Zij moeten ook mee kunnen denken over die kaders. Dus dat is een heel andere manier en dan zou het algemeen belang ook een kader kunnen zijn waar zij ook over kunnen meedenken.

De heer BAKKER (Groninger Belang): Ik denk dat we het dan bijna wel eens zijn, maar dat mevrouw Bakker zegt dat we de bewoners eerder meenemen. Maar we zijn het er wel over eens dat uiteindelijk de Staten de knoop moeten doorhakken. Is dat zo?

Mevrouw BAKKER (SP): Uiteindelijk komen plannen hier natuurlijk altijd ter besluitvorming. Maar wij vinden wel dat bewoners dan ook achter dat besluit moeten kunnen staan. Dus dat moet wel meer dan hoe we dat nu doen. We vinden ook dat bewoners bijvoorbeeld betaald zouden moeten krijgen als zij deelnemen aan dit soort trajecten. Want we vragen allerlei participatie van inwoners. Die zitten al hun vrije tijd daarin te steken met betaalde ambtenaren en vervolgens hebben ze niet het idee dat ze er echt zeggenschap over hebben. Zij worden wel als professional gezien en ingezet, maar belonen we ze er niet voor. Dus je moet ze gewoon echt zien als een volwaardige partner en niet als bewoners die ook nog iets mogen toevoegen.

Ik sluit af. 'Geschiedenis herhaalt zich nooit, maar rijmt altijd een keer.' Mijn fractie ziet graag de toekomst rijmt met de kernwaarden van onze partij. Rijmt met menselijke waardigheid, gelijkwaardigheid en solidariteit. Als SP zetten wij ons keer op keer in voor de waardigheid van ieder mens en bestrijden daarbij de egoïstische mentaliteit van 'ieder voor zich'. We komen in actie voor de gelijkwaardigheid van mensen en we verzetten ons tegen alle discriminatie en onderdrukking. We organiseren altijd solidariteit en accepteren niet dat de belangen van het kapitaal belangrijker zijn dan de mensen.

Dit hebben we het afgelopen jaar ook als Statenfractie gedaan en inwoners kunnen er komend jaar weer op vertrouwen dat wij als echte straatvechters zij aan zij samen met hen blijven strijden voor hun toekomst. Net zo lang tot we geschiedenis schrijven, die rijmt met echt toekomstperspectief.

Mevrouw BENJAMINS (D66): Dat we al zo snel zo vergevorderd zijn deze dag! Het is voorspoedig voor het voetbal kijken.

Wat D66 betreft mag Groningen wel wat meer ambitie tonen. Graag willen we beginnen met het geven van complimenten voor het Woo-verzoek betreffende de Shell-papers. Fijn dat we op dit onderwerp wél vooroplopen. We hopen dan ook van harte dat meerdere overheidsinstanties deze Groningse aanpak zullen omarmen. Want een transparante overheid is een eerste stap om ook het vertrouwen terug te winnen. In een wereld vol met *fake news* en goed geïnformeerde burgers is dat essentieel voor onze democratie. En de journalistiek speelt een cruciale rol in onze democratie door burgers te informeren, de politiek te controleren, maar ook een platform voor discussie te bieden, achtergrondinformatie te geven en maatschappelijke onderwerpen op de agenda te zetten. Laten wij hen te allen tijde steunen.

De culturele sector verdient ook al onze steun. Onze motie voor meer geld voor cultuur heeft duidelijk zijn uitwerking gehad in de Perspectiefnota, waarvoor dank. *Fair pay* wordt terecht genoemd als een belangrijk punt. Maar waarom betalen wij onze adviseurs van de Kunstraad niet conform? Of vinden wij een bedrag per advies *fair pay*? Ik vroeg het de PvdA al. Graag zouden we eigenlijk toch ook meer ruimte zien voor het incidenteel budget. Hoe kijkt het College hiernaar?

Op het gebied van participatie mogen wij als provincie ook meer ambitie tonen. Digitalisering biedt een grote kans voor ons als overheid om bijvoorbeeld zaken transparanter te maken, maar ook om een *track-and-trace* systeem te bieden voor onze inwoners, zodat zij weten hoe ver het staat met hun aanvraag. Digitale systemen zoals de participatieve waardenevaluatie zijn een serieuze manier om ook de stille meerderheid wél te laten participeren in de besluitvorming. Ook stellen we toch nog een keer de vraag aan het College hoe men nu staat tegenover een strategisch communicatieplan om daadwerkelijk alle inwoners te bereiken.

Naast de eindeloze kansen op het gebied van digitalisering zijn er ook risico's. Al een aantal jaren zetten we ons als fractie stevig in op de Digitaliseringsstrategie. We zijn nu drie jaar verder en we zien geen ambitie op dit gebied en geen verbetering in de uitvoering van de Digitaliseringsstrategie. We zouden toch hier gaan transformeren? We blijven hangen in de basis,

terwijl het internet ons voorbijsnelt, kunstmatige intelligentie een vlucht neemt – hier zou onze collega, mevrouw Feenstra, ons wel meer over kunnen vertellen. De bedreigingen vanuit hackers zijn oneindig, maar hebben nog steeds onze basis niet op orde. Het is nu tijd om te versnellen. Dat zegt ook EY [Ernst & Young] in de *boardletter*. We moeten de achterstand inhalen en voorop komen bij de uitdagingen. Met kiezen voor scenario 1 gaan we alleen voldoen aan de wet- en regelgeving en de projecten die daaruit voortkomen. De zeven *tracks* vanuit het Uitvoeringsprogramma kunnen we gewoon wel vergeten. Het is een politieke keuze om niet te kiezen voor dit Uitvoeringsprogramma. De doelen die zijn gesteld in de Digitaliseringsstrategie halen we dus niet en we hopen ook echt dat uw Staten dit goed in de oren knopen. Besef dat we dit laten gebeuren, dat we weer de rode cijfers zien in de Jaarstukken en de monitoring en ook dat we weer commentaar krijgen in de *boardletter*. Het lijkt alsof er genoeg geld naartoe gaat, maar het is puur om te voldoen aan die basis van de wet- en regelgeving. Wat dat betreft mag er wel een stevigere ambitie getoond worden en daarom dienen wij deze motie in in het geheel. Alstublieft, voorzitter.

De VOORZITTER: Voor mij een motie met de logo's van D66, GroenLinks, Volt, de VVD, het CDA en de Partij voor het Noorden met volgnummer 135 en als titel 'Klaar voor de toekomst!'. De motie eindigt met de volgende oproep aan het College van Gedeputeerde Staten:

'Provinciale Staten van Groningen, in vergadering bijeen op 10 juli 2024,
Constateerend dat:

- het Uitvoeringsprogramma Digitalisering vanuit de Digitaliseringsstrategie in 2021 is vastgesteld met drie programmalijnen om een digitale transformatie teweeg te brengen;
- het Uitvoeringsprogramma vertraging ondervindt door verschillende factoren zoals nieuwe wet- en regelgeving, een tekort aan personeel en een tekort aan financiële middelen;'
- er steeds meer wet- en regelgeving komt vanuit het Rijk voor verplichte standaarden, zoals de BIO en NIS2, waar de provincie nog niet aan voldoet;

Overwegende dat:

- het onacceptabel is dat de provincie de digitalisering niet op orde heeft en zich vertraging voortdoet in het Uitvoeringsprogramma Digitalisering;
- de provincie niet alleen moet focussen op het voldoen aan huidige wet- en regelgeving, maar ook ambitie moet tonen om de visie uit de Digitaliseringsstrategie te behalen;
- de provincie, om de achterstanden in te halen en daarmee de in 2021 gestelde doelen te behalen, de versnelling dient in te zetten;
- alleen door structureel te investeren, de digitale transformatie van de provincie Groningen in de volle breedte (op opgaven, beleidsterreinen, wetgeving, IT-diensten) gerealiseerd kan worden;

Roepen het College van Gedeputeerde Staten op om:

- te voldoen aan de doelstelling om een weerbare provincie te worden op het gebied van cyberveiligheid en het Uitvoeringsprogramma Digitalisering te versnellen;
- met een voorstel te komen voor structurele financiële dekking voor het Uitvoeringsprogramma Digitalisering voor 2025-2028 waarin minimaal scenario 2 'Klaar voor de toekomst' wordt uitgevoerd en dit voorstel te delen met de Provinciale Staten;

En gaan over tot de orde van de dag.'

Deze motie maakt onderdeel uit van de beraadslagingen.

Mevrouw BENJAMINS (D66): Ja, eigenlijk is dit ambitieus, het is gewoon noodzakelijk dat we dit gaan doen. Laten wij nu ook als Staten de verstandige keuze.

Ambitie tonen op meerdere gebieden is iets wat wij meer zouden moeten doen – ik heb het al gezegd. Het College heeft aangegeven, de circulaire economie te stimuleren. Daar kunnen wij als D66 alleen maar achter staan. Wat D66 betreft wordt Groningen dé ruggengraat van de Europese waterstofindustrie. Dat is ook de reden waarom wij samen met GroenLinks de waterstofmotie hebben ingediend. Want zoals we in Den Haag al hoorden: hier liggen gewoon serieuze kansen op serieus geld en serieuze banen.

Dan zei de collega van de SP het al: zoutwinning. Zoutwinning zowel door Nobiam als het door ons hier veelbesproken Nedmag geeft meer schade aan huizen dan de gaswinning: onvoorstelbaar, doordat er op een kleiner gebied veel meer bodemdaling plaatsvindt, laat staan over alle andere gevaren waar we het hier al heel vaak over hebben gehad. Daarom zijn we nieuwsgierig naar het standpunt van het College met betrekking tot deze vorm van mijnbouw. Moeten we deze industrie hier wel willen, in een klein gebied en in een provincie die al veel te lijden heeft gehad? Is Nederland niet überhaupt te klein voor mijnbouw? Blijven we de vergunningen afgeven? Wat D66 betreft mag zout niet het nieuwe gas worden.

Mevrouw BAKKER (SP): Ik kan het natuurlijk verkeerd interpreteren, maar ik hoor hier dat ik zaterdag op D66 kan rekenen tijdens de protestmars. Dat is toch fantastisch? Is dat zo?

Mevrouw BENJAMINS (D66): Dank aan mevrouw Bakker voor de uitnodiging. Wij hebben die al gedeeld in onze appgroepen. Persoonlijk zit mijn agenda al vol, maar van D66 weet ik al dat ze erbij zijn.

Mevrouw BAKKER (SP): Ja, dat is toch fijn dat ik in ieder geval met één blij iets naar huis kan gaan, dat D66 zaterdag onderdeel wil uitmaken van onze protestmars. Dat is fantastisch! Sorry, ik struikel helemaal over mijn woorden ervan.

Mevrouw BENJAMINS (D66): Ja, zelf ben ik niet zo heel veel activistisch ingesteld. Maar ik weet dat mijn collega's uit dat gebied die kant uit komen.

De heer BENNEMA (VVD): Als ik het goed begrijp, wil D66 dus de hele mijnbouw in Groningen en zelfs in Nederland ter discussie stellen. Nou hebben we daar ook een groot industriecluster rondom Delfzijl en die grotendeels ook gebaseerd op de aanwezigheid van bijvoorbeeld zout. Ook groene industrie zit daar. Hoe kijkt D66 dan naar de gevolgen voor die industrie?

Mevrouw BENJAMINS (D66): Ja, als D66 stimuleren we graag de circulaire economie en duurzame vormen van industrie. Maar we hebben het ook al gehoord in het PFAS-rapport: economie ging gewoon voor, geld ging gewoon voor. Dat stukje is gewoon wel iets wat blijft leven. Wij geloven heel erg in het stuk van duurzame industrie en dat daar geld en banen uit te creëren zijn. Maar het moet wel veilig zijn voor de omgeving. Dat is wat wij hier zeggen. Wij zien ook hier dat de schades met betrekking tot de zoutwinning echt ongelooflijk groot zijn. Laten we nu een verstandige keuze maken in dezen. En ik ben ook heel benieuwd hoe het College hiernaar kijkt.

De heer BENNEMA (VVD): Dus dan heb ik het goed begrepen dat in feite voor D66 die zoutwinning een 'no go' is en dat daar de consequenties voor de industrie die daar weg moet – want die heeft gewoon die grondstoffen nodig – daarbij aanvaard worden?

Mevrouw BENJAMINS (D66): Maar er zijn ook andere alternatieven die je zou kunnen inzetten. Je zou ook zout ook op andere manieren kunnen winnen. Daar zijn ook voorbeelden van. Ik ga nu niet helemaal in op de techniek, misschien kunnen we straks in de pauze even doen. Maar het stuit dat er ook andere vormen zijn om zout te winnen: laten we ons daarop concentreren. Maar de gevolgen voor mensen zijn nu gewoon ongelooflijk groot, dus daar zijn wij niet voor.

De heer SMELT (BBB): Ik heb toch nog wel wat moeite met de opmerking van de D66 daarover, omdat op dit moment meer dan 8.000 banen afhangen van de hele zoutwinning. Los van dat dit problemen oplevert voor de bewoners die daaromheen wonen, vind ik het toch wel heel makkelijk om 8.000 banen op de tocht te zetten. Want bij de zoutwinning waar D66 het over heeft, is het maar de vraag hoe de kwaliteit daarvan is. Hoe ziet D66 dit voor zich?

Mevrouw BENJAMINS (D66): Ja, gas leverde ook ongelooflijk veel banen op en ook daar hebben we de keuze gemaakt om het stop te zetten. Dus ik denk dat de afweging gewoon heel helder moet zijn, dat wij niet met de industrie de gevolgen voor mensen moeten bedreigen.

De heer SMELT (BBB): Maar dat betekent dus wel dat er heel veel banen op de tocht staan en dat onze industrie in Delfzijl bijvoorbeeld, die daar voor een groot gedeelte op draait, zal verdwijnen. D66 geeft aan dat ze dit op een andere manier voor zich zien. Hoe zien ze dat op korte termijn? Want dit komt voor die mensen hard aan.

Mevrouw BENJAMINS (D66): Nou, ik heb niet de illusie dat ik hier met deze woordvoering direct de zoutwinning en alle industrie in Groningen om zeep help. Ik zeg: kijk gewoon naar duurzame vormen van industrie. Kijk naar de kansen die er wel liggen om de industrie wel duurzaam te maken, met ook de banen daaromtrent. Dus dat is een stuk waarvan ik denk dat we de verstandige keuzes moeten maken en kijken hoe we wel zout kunnen winnen op een veilige manier.

De VICEVOORZITTER: De heer Smelt, ten slotte.

De heer SMELT (BBB): Maar u geeft zelf aan: 'veilig zout winnen'. Als wij op een veilige manier verdergaan met de zoutwinning, is D66 daar dan wel voorstander van?

Mevrouw BENJAMINS (D66): Ja, als er geen gevolgen zijn voor de inwoners van Groningen. Maar die gevolgen zijn op dit moment dusdanig groot dat mensen gewoon ook letterlijk vluchten naar een andere stad, omdat ze er gewoon niet meer kunnen wonen, bijvoorbeeld in Winschoten, vanwege de scheuren in hun huis. Ja, dat zijn gewoon grote gevolgen. Dat zijn dezelfde stressfactoren die we hebben gezien in het hele aardbevingsdossier. Ja, wat ons betreft moet zout niet het nieuwe gas worden. Vanaf 2019 meten wij dit pas. Dus dat is nog maar relatief kort. Maar laten we hier wel even serieus naar kijken met elkaar.

We hebben gelukkig ook nog kansen voor de vrijetijdseconomie. Als fietspartij is D66 natuurlijk er heel erg positief over dat hier wordt ingezet op de fiets. Maar zoals u weet, hebben wij op dit gebied nog meer ambitie. Wij kijken ook met spanning uit naar het onderzoek naar onze eigen Groningse fietsberg. Want D66 gelooft, net als de gemeente Het Hogeland, in de Waddenberg bij Usquert. Maar er ligt natuurlijk nog meer potentieel: bij Veendam, Karding – en wie weet waar nog meer. De grote hoeveelheid fiets- en wandeltoeristen die dit kan trekken, is ook een mooie kans voor de vrijetijdseconomie en voor banen.

Dan nu de Spreidingswet die opzij is gezet. Onze fractie maakt zich zorgen over de toekomst in Ter Apel. We weten dat we het hier in deze Staten al regelmatig hebben uitgesproken, maar dit is wel het moment om duidelijk te maken dat wat ons betreft de Spreidingswet niet ter discussie staat. Wij verwachten dan ook dat onze Staten zich hier vandaag stevig tegen uitspreken en daarom dien ik deze motie in.

De VOORZITTER: Ik heb een motie met de briefhoofden van D66, het CDA, GroenLinks, de SP, de Partij voor de Dieren, Volt, de ChristenUnie, de Partij voor het Noorden en de Partij van de Arbeid en met volgnummer 136 en als titel 'Handhaaf de Spreidingswet'. De motie eindigt met de volgende uitspraak van Provinciale Staten en de volgende oproep aan het College van Gedeputeerde Staten: 'Provinciale Staten van Groningen, in vergadering bijeen op 10 juli 2024, Constatende dat:

- de asielopvang in Nederland al lange tijd onvoldoende geregeld is, wat leidt tot mensonwaardige situaties en dure noodoplossingen;
- er een opvangcrisis is ontstaan door beleid waarbij veel opvanglocaties van het COA werden besloten bij afname van de instroom;
- in Ter Apel een schrijnende en inhumane situatie voor asielzoekers is ontstaan, die bovendien COA-medewerkers en omwonenden zwaar belast;
- de gemeenten in de provincie Groningen een onevenredig groot deel van de (nood)opvang dragen;
- de recent aangenomen Spreidingswet de opvang en verdeling van asielzoekers eerlijker regelt;
- de Spreidingswet thans ter discussie staat en mogelijke intrekking al tot minder opvangplekken leidt;
- intrekking van de Spreidingswet de opvangcrisis alleen maar verder zal verergeren

Overwegende dat:

- het Veiligheidsberaad van burgemeesters aandringt op uitvoering van de Spreidingswet;
- gemeenten behoeften hebben aan consistent beleid voor asielopvang;
- eerlijke verdeling van de lasten van opvang noodzakelijk is om overbelasting van specifieke gemeenten te voorkomen;

Sprekende uit dat:

- de Spreidingswet gehandhaafd moet blijven voor een humane en structurele opvang van asielzoekers en om solidariteit tussen gemeenten en regio's te waarborgen;

Roepen het College van Gedeputeerde Staten op om:

- de Eerste en Tweede Kamer, de Vaste Kamercommissie voor Justitie & Veiligheid en de minister van Asiel en Migratie op de hoogte te stellen van dit standpunt van de Provinciale Staten van Groningen;

En gaan over tot de orde van de dag.'

Deze motie maakt onderdeel uit van de beraadslagingen.

Mevrouw BENJAMINS (D66): Zoals we lezen in de Perspectiefnota, wordt er aan meerdere kanten gerekend op de Nij Begun-gelden. Wat D66 betreft wordt het geld goed besteed om daadwerkelijk de

brede welvaart te versterken. Wel maken wij ons zorgen of het Nij Begun-schip nog wel zo goed beladen onze haven binnen komt varen, aangezien de Transitie Landelijk Gebied in het zicht van de haven lijkt te stranden. Zoals wij in de commissie hebben aangegeven, heeft D66 het gevoel op een instabiele kade te staan, waar ergens miljoenen moeten worden weggeschraapt om de zaak stabiel te houden, terwijl we wachten op onze zilvertvloot.

De Raad voor de Leefomgeving en Infrastructuur heeft gisteren het rapport 'Waardevol regeren' uitgebracht. Hier schetst men dat de overheid een forse cultuurverandering nodig heeft waarbij niet alleen geld maar brede welvaart leidend wordt bij besluitvorming. Het rapport schetst dat de brede welvaart al jaren door de politiek omarmd wordt, maar alleen in woord. In de praktijk blijft geld vaak leidend – wij hebben het hier al over gehad – en niet de gevolgen voor natuur, milieu, de samenleving én de toekomstige generaties. En dit moet u vast wel bekend voorkomen als Groningers. Nij Begun is voor de brede welvaart. Wat D66 betreft tonen wij ook hier ambitie en starten wij vandaag nog die cultuurverandering die hier genoemd wordt in het rapport. Hoe wil het College hiermee omgaan?

Vanzelfsprekend blijven wij nauwlettend onze controlerende taken uitvoeren met betrekking tot de financiën. Wij geloven erin dat allen met ambitie de provincie versterkt kan worden, of het nu gaat om alleen onze eigen middelen of het nu gaat om het Nij Begun-geld. Wat D66 betreft starten wij vandaag nog met de benodigde cultuurverandering

De VOORZITTER: Dank u wel. Dan kijk ik naar de Partij voor de Dieren om het woord te geven aan mevrouw Ten Hoeve. Ik zie de heer Zwart, met een voorstel voor de orde?

De heer ZWART (PvdN): Even een punt van orde. Het is inmiddels na enen. We zijn op tijd begonnen vanmorgen. Ik stel voor om nu even een halfuurtje pauze te nemen.

De VOORZITTER: Ik zie aan de lichaamstaal van de anderen dat die enthousiast worden voor dat voorstel. Ik schors een vergadering een half uur, niet alleen op verzoek van de heer Zwart.

[Schorsing]

De VOORZITTER: Ik heropen de vergadering. Het woord is aan mevrouw Ten Hoeve en zij voert het woord namens de Partij voor de Dieren en zij is de enige die het woord voert in deze zaal.

Mevrouw TEN HOEVE (PvdD): We kijken terug op een bijzonder jaar. Afgelopen week waren we met een groot deel van deze Staten aanwezig in het Haagse. Daar werd pijnlijk duidelijk in wat voor gepolariseerd land we leven. Ministers die afstand doen van hun alterego, hun tijdelijke masker opdoen waarmee zij willen verhullen dat zij in hun eigen tijd anders denken over medelanders en nu een andere zinsconstructies bedachten voor hun verachtelijke gedachtegoed. Internationaal staan we er gekleurd op met deze lieden, die zich openlijk uitspraken over de omvolkingstheorie, een bedenksel uit de donkere nazi-tijd. En wat dat opleverde, kunnen onze ouders navertellen, indien ze nog leven.

Mijn moeders gezin werd de grens over gejaagd om daar te gaan werken. Mijn vader maakte als jonge jongen mee dat hij in een bosje in Friesland geconfronteerd werd met bungelende lijken in stroppen aan bomen. Ik hoop van harte dat we in deze Staten in staat zullen blijven te onthouden wat die donkere tijd ons bracht en dat wij er hier op alle mogelijke manieren proberen er samen uit te komen. Door elkaar respectvol te behandelen en naar elkaar te luisteren.

Mijn beweegredenen om in de politiek te gaan, hadden vooral te maken met water, mijn voorliefde voor de Wadden en de eilanden. Bijvoorbeeld de rust van Camping Stortemelk waar je je moet zien te redden zonder elektriciteit en mobiel. Waar gesprekken, spelletjes, boeken en de natuur je alles geven wat je nodig hebt. Ons geliefde UNESCO-gebied, de Waddenzee, staat op vele manieren onder druk, waarmee de kraamkamer van vele dieren ongewis wordt. De gezondheid van mens, dier en natuur staat onder druk door een eindeloze reeks aan bedrijven die geen goede vergunning hebben en maar allerlei zware metalen blijven lozen in de Eems-Dollard en schadelijke stoffen uitstoten in de lucht. Hier proberen we paal en perk aan te stellen en hier zullen we ook onophoudelijk mee doorgaan.

De watercrisis: het is de nieuwste oudste crisis naast de stikstofellende. Het gezondheidsinfarct waar we voor staan door de dubbele vergrijzing en door de krimp in deze regio. De Partij voor de Dieren staat voor het in samenhang oplossen van de crises waar we mee te maken hebben. Al heb ik er hier slechts enkele genoemd. Een oplossing met een enorm gunstig effect is te stoppen met de bio-industrie die zorgt voor de mestcrisis waar we nu in zitten, door dus te kiezen voor een forse krimp van de boerderijdieren in deze provincie. Een ander middel om snel uit de shit te

komen, is te kiezen voor biologische landbouw. Daar waar je geen gifstoffen en veel te veel meststoffen in het milieu brengt, hoef je ze er ook niet uit te halen. *Voilà*, wat een winst!

Waterbedrijven zullen blij zijn met minder meststoffen in het water en minder gewasbeschermingsmiddelen, ofwel landbouwgif, in het oppervlaktewater. En de burger ook, want die hoeft niet op te draaien voor het opruimen van de vervuiling van de agro-industrie en de bedrijven. Ook de bouwsector zal blij zijn, las ik gisterochtend in de media. Want ook daar kan met niet verder vanwege deze watercrisis.

Wat de Partij voor de Dieren wil, is dat de gezondheid van de inwoners de absolute topprioriteit krijgt. In februari verwees ik naar een onderzoek van de Universiteit van Wageningen, waarbij de conclusie was dat er bij Groningers en Friezen, onder wie 24 Stadgers, de meeste bestrijdingsmiddelen in de urine zaten, gemeten in elf landen. Glyfosaat, het middel dat Parkinson lijkt te veroorzaken, is in de grootste hoeveelheden aangetroffen. In het huisstof van de geteste mensen werden vaak meer dan honderd residuen van landbouwgif gevonden. De Partij voor de Dieren heeft een stroom aan vragen gesteld aan Gedeputeerde Staten en komt tot de conclusie dat het aan de politieke wil en moed ontbreekt om de gezondheidsrisico's van landbouwgif eerlijk onder ogen te zien en hier consequenties aan te verbinden. Wij vinden het onbestaanbaar dat belangen van gangbare landbouw zwaarder wegen dan de gezondheid van onze inwoners. Wij willen af van de zoethouder dat het allemaal wel meevalt met de risico's van landbouwgif. Dat is aantoonbaar onjuist, een cocktail van pesticiden is absoluut niet normaal. Dat is juist een sluipmoordenaar.

De Verenigde Naties hebben in 2022 niet voor niks het recht op een schone, gezonde en duurzame leefomgeving erkend als een mensenrecht. Het is ook aan de provinciale overheid om zich hier met alle kracht voor in te zetten. De provincie zou meer kunnen doen, zoals iets doen tegen de onderfinanciering van de biolandbouw, betere handhaving op spuitverboden en is het correct dat in de grondwatergebieden zoals Onnen, De Punt en Sellingen, het strengst mogelijke regime geldt? De provincie zou zelf een goed voorbeeld kunnen geven door een vereniging als Meten Is Weten serieus te nemen en om als provincie afname van producten met gif niet langer toe te staan.

Daarom dien ik nu drie moties in met de titels 'Gezondheidsbelang voorop', 'Biologisch en lokaal voor Groningen' en 'Een gifvrij boekje is een echt geschenk'. Alstublieft, voorzitter.

De VOORZITTER: Dank u wel, ik ga ze een voor een voorlezen. De eerste is een motie van de Partij voor de Dieren, GroenLinks, de SP en Volt en met volgnummer 137 en als titel 'Gezondheidsbelang voorop'. De motie eindigt met het volgende verzoek aan het College van Gedeputeerde Staten: 'Provinciale Staten van Groningen, in vergadering bijeen op 10 juli 2024, Constaterende dat:

- uit een onderzoek dat de WUR vorig jaar in opdracht van de EU-commissie in elf landen heeft uitgevoerd, is gebleken dat veel resten van bestrijdingsmiddelen bij het spuiten of sproeien ervan in het milieu terechtkomen en met name door verspreiding via de lucht in het menselijk lichaam belanden;
- bij de 70 deelnemers aan dit onderzoek uit Fryslân en Groningen, onder wie 24 Stadgers, de meeste bestrijdingsmiddelen in hun urine zijn gemeten;
- het landbouwgif glyfosaat hierbij in de grootste hoeveelheden is aangetroffen;
- in het huisstof van de deelnemers aan het onderzoek vaak meer dan honderd residuen van landbouwgif zijn gevonden;

Overwegende dat:

- er voldoende wetenschappelijke kennis is over de gezondheidsrisico's van middelen die hier nog steeds als landbouwgif worden gebruikt;
- de provincie nauwelijks wettelijke bevoegdheden heeft om het gebruik van landbouwgif te verbieden of te beperken;
- het provinciaal bestuur wel vele aangrijpingspunten heeft om hierop te sturen, zoals via de instrumenten Omgevingswet, het stimuleren van biologische landbouw, bewustwording en voorlichting, politiek en bestuurlijk lobbywerk, het ondersteunen van actiegroepen et cetera;

Verzoeken het College van Gedeputeerde Staten om:

- de bescherming van de gezondheid van onze inwoners voorop te stellen;
- alles in het werk te stellen om verdere verontreiniging van ons leefmilieu door landbouwgif zo veel mogelijk te beperken;
- hiervoor uiterlijk in december 2024 een plan van aanpak voor te leggen aan Provinciale Staten in het kader van de Landbouwagenda;

En gaan over tot de orde van de dag.'

De tweede motie heeft als titel 'Biologisch en lokaal voor Groningen!'. Daar staan de logo's boven van de Partij voor de Dieren, GroenLinks, Volt en D66. Deze motie heeft als volgnummer 138 en eindigt met het volgende verzoek aan het College van Gedeputeerde Staten:

'Provinciale Staten van Groningen, in vergadering bijeen op 10 juli 2024,

Constaterende dat:

- in het restaurant en bij de catering slechts een klein deel van het voedsel biologisch wordt ingekocht, onder andere zuivel, eieren en een deel van de koffie en thee;
- een groot deel van het assortiment in het provinciehuis derhalve nog niet biologisch is, terwijl dit vaak wel verkrijgbaar is;
- momenteel de visie voor een nieuwe aanbesteding voor de catering wordt uitgewerkt;

Overwegende dat:

- het van een overheid verwacht mag worden om proactief te verduurzamen en niet te wachten op ontwikkelingen in de markt: 'wees de verandering die je wilt zien';
- de provincie met het verhogen van het aandeel biologische en lokale inkoop kan laten zien dat zij toekomstgerichte duurzame ondernemers in onze provincie daadwerkelijk steunt;

Verzoeken het College van Gedeputeerde Staten om:

- zo spoedig mogelijk het aanbod in het provinciehuis van biologisch, lokaal voedsel te verhogen;
- in het programma van eisen voor de nieuwe aanbesteding in te zetten op een maximaal aandeel van biologische en lokaal geproduceerd voedsel;
- de Staten te informeren over de voortgang van de aanbesteding;

En gaan over tot de orde van de dag.'

Dan ten slotte motie nummer 139 van de Partij voor de Dieren, van Volt, van GroenLinks en van D66. Daar staat boven: 'Een gifvrij boeket is een echt geschenk'. En deze motie eindigt met het volgende verzoek aan het College van Gedeputeerde Staten:

'Provinciale Staten van Groningen, in vergadering bijeen op 10 juli 2024,

Constaterende dat:

- de planten en bloemen die in het provinciehuis en bij gelegenheden worden gebruikt, ondanks een gedeeltelijke SGS-certificering, voornamelijk of geheel uit de gangbare sierteelt afkomstig zijn;
- bij de teelt van sierplanten zeer veel gifstoffen worden gebruikt;
- deze gifstoffen leiden tot aantasting van milieu, natuur en volksgezondheid;

Overwegende dat:

- er een breed aanbod aan biologische planten en bloemen beschikbaar is waardoor gebruik van giftig groen volstrekt onnodig is;
- de provincie Groningen ten minste drie biologische sierteeltbedrijven rijk is, waar lokaal kan worden ingekocht;
- biologische kwekers van bloemen en planten moeten worden beloond voor hun schonere manier van produceren;
- de overheid bij kan dragen aan de ontwikkeling van de biologische sierteeltsector;
- het goede voorbeeld geven middels eigen inkoop een belangrijke eerste stap is;

Verzoeken het College van Gedeputeerde Staten om:

- zo spoedig mogelijk over te stappen op een leverancier van biologische, en waar mogelijk lokaal geteelde, planten en bloemen;

En gaan over tot de orde van de dag.'

Deze drie moties maken onderdeel uit van de beraadslagingen.

Mevrouw TEN HOEVE (PvdD): Ten slotte kom ik terug op een andere passie van onze fractie: bomen. Hier en nu in het bijzonder het Programma Bos en Hout. Onze bossen zijn niet gezond. Deze week bleek dat de bomen niet bestand zijn tegen de lange droogte en onophoudelijke regen. *'We moeten nu inzetten op een gezonde bodem en robuuste bossen omdat meer groen een bijdrage levert aan klimaatadaptatie, de economie, de inrichting van de ruimte, de biodiversiteit en de leefbaarheid.'* Dit laatste is een citaat uit de tekst van de Perspectiefnota 2025. Daarom dienen wij de volgende motie in, die aanspoort tot volledige uitvoering van het Programma Bos en Hout

De VOORZITTER: Dank u wel. Het is een motie van de Partij voor de Dieren, de SP en Volt en met volgnummer 140 en als titel 'Volledige uitvoering Programma Bos & Hout'. De motie eindigt met het

volgende verzoek aan het College van Gedeputeerde Staten en de volgende uitspraak van Provinciale Staten:

'Provinciale Staten van Groningen, in vergadering bijeen op 10 juli 2024,
Constaterende dat:

- het centrale doel van het Uitvoeringsprogramma Bos & Hout 2021-2030 is om het oppervlak bos, groene landschapselementen en vergroening bebouwde omgeving jaarlijks met 1 procent uit te breiden, wat overeenkomt met een toename van 750 hectare of 7,5 vierkante kilometer in 2030;
- meer groen een bijdrage levert aan klimaatadaptatie, de economie, de inrichting van de ruimte, de biodiversiteit en de leefbaarheid (tekst uit Perspectiefnota 2025);
- voor volledige uitvoering van het Programma Bos & Hout jaarlijks minstens 6 miljoen euro nodig is;

Overwegende dat:

- voor de periode 2025-2027 jaarlijks 1 miljoen euro wordt toegekend uit de algemene middelen om *gedeeltelijk* uitvoering te kunnen geven aan het programma;
- met dit budget de komende drie jaar slechts 10-13 hectare per jaar gerealiseerd kan worden;
- het uit oogpunt van CO₂-reductie, biodiversiteitsherstel en verbetering leefomgeving van groot belang is om vast te houden aan het centrale doel van het Uitvoeringsprogramma Bos & Hout in 2030;

Spreekt uit dat:

- het Programma Bos & Hout volledig dient te worden uitgevoerd;

Verzoeken het College van Gedeputeerde Staten en Provinciale Staten om:

- de provinciale bijdrage voor Bos & Hout voor de periode 2025-2030 zo veel mogelijk te verhogen tot de benodigde 6 miljoen per jaar;
- hiervoor zonodig opnieuw te putten uit het rekeningresultaat;
- (wederom) in gesprek te gaan met het ministerie om het belang van extra bos – ook in het kader van de landelijke Bossenstrategie! – te onderstrepen en een dringend verzoek neer te leggen voor aanvullende rijksfinanciering;

En gaan over tot de orde van de dag.'

Deze motie maakt onderdeel uit van de beraadslagingen.

De heer VAN KESTEREN (PVV): Mijn inbreng zal gaan over het bereiken van brede welvaart die onmogelijk wordt met beleid dat tot tegenovergesteld resultaat leidt van wat men ermee beoogt. Dit College zal de komende jaren dus goed moeten kijken naar investeringen en het rendement, de voordelen, die deze investeringen in economische en sociaal-maatschappelijke zin zullen opleveren. Om met de woorden van het College te spreken: wat de Groningers eraan zullen hebben.

Er zijn heel veel aanvragen van bedrijven die zich graag in onze provincie willen vestigen, waaronder Defensie, zo konden we onlangs in de media vernemen. Advies aan het College is om de lasten en schulden van het MKB draaglijk te maken, waarmee faillissementen zijn te voorkomen en werkgelegenheid kan worden behouden en vooral die bedrijven te laten vestigen die structurele werkgelegenheid opleveren. De PVV-fractie ziet Defensie ook als een van de belangrijkste gegadigden, omdat Defensie ook die structurele werkgelegenheid mee zal brengen. En verder hulde voor het College voor de aandacht die het College heeft besteed aan de Holland Norway Lines en voor het behoud van Groningen Airport Eelde. Dat mag ook weleens gezegd worden.

Veel potentiële regionale infrastructurele projecten komen nauwelijks aan bod, terwijl er vanuit de regio heel veel aanvragen komen of wensen komen om knelpunten in de regio op te lossen. Bijvoorbeeld een dubbele lijn of een verbinding van Dalen naar Hoogeveen en dat soort zaken. Ook naar Zernike vanuit de Stad, maar ook het uitbaggeren van kanalen zodat grote vrachtschepen industriegebieden kunnen bereiken. En ook de Suikerfabriek en AVEBE zijn allemaal belangrijke zaken die als mooi alternatief voor bijvoorbeeld de Lelylijn en de Nedersaksenlijn kunnen worden uitgevoerd. Want het is nog maar de vraag of die projecten daadwerkelijk door zullen gaan, omdat het de vraag is of daar geld voor is. Ik geef het College ook mee dat dit een belangrijke troef kan zijn, die regionale projecten, mocht het College nog in onderhandeling met de nieuwe bewindspersonen die hier nu over gaan. Dit even ter overdenking.

Groningen moet uiterlijk in 2050 klimaatneutraal zijn. Prille windplannen op land leiden helaas nog steeds tot uitvoering. Dat is dan weer de andere kant van de medaille, waar ik toch mijn scepsis over heb. We moeten aan de eiwittransitie, we moeten naar een nieuw voedselsysteem – bij voorkeur zonder vlees, maar dan wel weer met insecten. We moeten helemaal niks! De inwoners van Groningen moeten helemaal niks! We moeten inclusief zijn, we moeten divers zijn: je wordt er af en toe niet goed van. Maar goed, het begint op een sekte te lijken.

College – als is het maar in het kader van de scheiding van kerk en Staat: durf een dikke streep te zetten door deze sektarische flauwekul en allerlei klimaatprojecten waar grote sommen aan belastingaflaten aan mogen worden uitgegeven. Keer terug naar het gezond verstand. Blijf gefocust op uw provinciale kerntaken: het aanleggen en onderhouden van de wegeninfrastructuur. Zorg voor lage lasten en belastingen voor de inwoners. Zorg voor het op peil houden van goede voorzieningen. Zorg – en dat heeft er direct mee te maken – voor betaalbare benzine, voor een lage gas- en lichtrekening. Zorg voor werkgelegenheid, voor een goed besteedbaar inkomen, zodat de mensen ook nog eens één keer op vakantie kunnen gaan vanaf Eelde, vliegend naar de zon. Dat is wat de inwoners van Groningen willen. Alleen hier willen we dat blijkbaar niet. Stop met de illusie dat we ecologische problemen menen op te kunnen lossen, maar waarmee we economische problemen creëren. Geef de inwoners wat ze willen: dat is ook brede welvaart. Dat willen we allemaal hier. Maar dan moet je wel pragmatisch zijn en dan moet je keuzes durven maken die rechtdoen aan wat de inwoners willen.

Het geloof in de zogenaamde maakbare samenleving is namelijk volledig doorgeschoten. Het klimaat-, biodiversiteits- en duurzaamheidsbeleid is een uiting van de onrealistische overtuiging dat de mens het klimaat kan sturen, de biodiversiteit kan beheersen en de natuur kan herstellen naar een toestand in het verleden en daartoe zelfs moreel verplicht is. Het beschermen van burgers tegen zogenaamde gevaarlijke klimaatverandering wordt zelfs als een mensenrecht gezien: gekker moet het niet worden. Continu horen we vanuit de politiek dat we klimaatneutraal moeten zijn in 2050 en dat we een keuze moeten maken voor een economie die in 2050 zijn. 'We, we, we.' Dan vraag ik me af: wie zijn 'we'? Onze inwoners? Provinciale Staten die menen deze mensen te vertegenwoordigen? De politiek is er voor de burger en niet andersom.

Ik krijg jeuk van de vooringenomenheid van een ontwikkeling die leidt naar een centraal geleide, marxistisch aandoende economische visie en aanverwant beleid en repressieve maatregelen. Deze benadering als garantie voor een betere toekomst zal geheid op een grote deceptie uitdraaien. Brede armoede zal ons in dat geval allen overkomen. De voorbeelden zijn legio. Brede welvaart voor de Groninger beheerst de agenda. Het is een brede welvaart die uiteindelijk als doel van het uit te voeren economisch en sociaal beleid wordt genoemd. Brede welvaart voor de Groningers galmt door het provinciehuis, zonder dat men zich afvraagt hoe onze inwoners die brede welvaart graag zien ingevuld. Onze inwoners betalen zich momenteel scheel aan de klimaatdoelstellingen en de energietransitie, terwijl ze hun boodschappen niet meer kunnen betalen, de benzine voor hun auto niet meer kunnen betalen en hun gas- en lichtrekening ook niet meer kunnen betalen. En zolang dat het geval blijft, zal het realiseren van die brede welvaart nooit werkelijkheid worden.

Beleidskaders zijn veelal langjarig vastgesteld tot 2030 en zelfs 2050, in plaats van voor een periode van vier jaar. Dergelijke beleidskaders ondermijnen de positie van een College, zo niet een deel van dat College, die het echt anders wil doen, andere prioriteiten wil stellen. Ook de kaderstellende rol van Provinciale Staten wordt daardoor bemoeilijkt. Bovendien kunnen Provinciale Staten bij veel langjarig vastgestelde beleidskaders helaas niet het voortouw nemen, omdat veel plannen en dictaten blijken te zijn van de rijksoverheid of de EU-agenda's. maar dan verwacht je wel van een College dat die op een creatieve wijze wegen ziet te vinden om van die dictaten af te kunnen wijken, vooral als deze dictaten niet in het belang zijn van onze inwoners. De nieuw aangetreden regering kampt met dezelfde dilemma's, kan ik u verzekeren, en probeert dan daar met dat nieuwe kabinet een oplossing voor te vinden, die recht doet aan de belangen van onze inwoners. Wees pragmatisch en creatief.

Door onder andere het rigide provinciale klimaat- en stikstofbeleid krijgt alle nieuwbouw geen gasaansluiting, wachten boeren nog steeds op vergunningen en moeten ze wederom grote investeringen doen waarbij het nog maar de vraag is of zij die ooit weer kunnen terugverdienen. Terecht stelt gedeputeerde Emmens dat natuurinclusieve en/of biologische landbouw alleen kans van slagen heeft als daar een verdienmodel voor de agrariër tegenover staat. Gezond standpunt.

Dan Nij Begun. Dat staat voor een nieuw begin, voor vooruitgang, voor vernieuwing. Voor ruimte, voor een tegenstem, voor burgerparticipatie, ook als die onwelgevallig is voor het openbaar bestuur. Censuur of in het veroordelen van kritiek op klimaatbeleid of anderszins is niet in het belang van een goede functionerende democratie. Een belangrijke voorwaarde voor het welslagen van Nij Begun is een overheid die een betere toekomst biedt voor de Groningers. Dat betekent oog hebben voor politieke gelijkwaardigheid, ook wel democratie genaamd.

Het verschil tussen links en recht is in de uitingen en in het debat helaas verworpen tot een verschil tussen goed en slecht, in plaats van een inhoudelijk geschil in visie dat we willen voor onze provincie. We willen bijna allemaal hetzelfde, namelijk brede welvaart voor onze inwoners. Elke partij wil dat. Alleen, over de wijze waarop we die brede welvaart voor onze inwoners willen realiseren, daar zijn we het hier nog weleens met elkaar oneens. De verschillen van standpunten hierover worden in

deze zaal bij elkaar gedeeld via een debat, een discussie of een informeel gesprek tussen collega's onder elkaar. En dat moeten we vooral blijven doen: debatteren, discussies houden en gesprekken voeren, waarin we iemand niet de maat nemen over zijn of haar gedachtegoed of vanwege een andere mening.

We zouden de toekomst van Groningen voor onze inwoners realistisch onder ogen moeten zien. Nij Begun moet komen met vernieuwende praktische oplossingen die draagvlak hebben in de samenleving, waar onze inwoners ook in mee kunnen gaan. Dus: geen oplossingen met tegenovergesteld resultaat van wat men ermee beoogt. Dat betekent niet de planeet willen redden met maatregelen die meer schade aanrichten dan deze problemen oplossen. Het klimaatbeleid en de energietransitie – zo u wilt de elektrificatie van de samenleving, al dan niet in combinatie met waterstof, het anti-autobeleid, het antiboerenbeleid – zal allesbehalve leiden tot brede welvaart. De klimaat hype is inmiddels een pervers verdienmodel geworden voor met name subsidieondernemers en gesubsidieerde organisaties en instellingen die zich bezighouden met het lucratieve thema duurzaamheid – ik kan het woord niet meer horen.

Tijdens ons uitstapje van de Provinciale Staten naar het ministerie van Economische Zaken werd er een prachtig Gronings landschap vertoond van Westerwolde. Gelukkig heeft het College al afstand genomen van windturbines op land: dat is heel goed. Maar ik kan me nog herinneren dat de heer Moorlag, de gedeputeerde van de PvdA, blijmoedig bezig was om hier de hele provincie vol te zetten met windmolens. Maar wat schetst mijn verbazing? Onlangs is hij bestuursvoorzitter geworden van het Groninger Landschap. Dat is hetzelfde als een pyromaan directeur van de brandweer maken of minister Faber directeur van het CAO: onbegrijpelijk! Maar goed, misschien dat ook een gedeputeerde uit dit College ooit...

De VOORZITTER: Ja. U hebt nog één minuut. Dat is misschien wel goed om even te weten.

De heer VAN KESTEREN (PVV): O, dat is wel jammer, voorzitter, want ik heb nog zó veel.

De VOORZITTER: Dat klinkt als 'behoorlijk op dreef'.

De heer VAN KESTEREN (PVV): Maar ik krijg nog kansen genoeg. Maar dat is een beetje jammer. Want krijgt hier ook nog ene gedeputeerde uit dit College, die tijdens dat werkbezoek ook een grote lans brak voor wind op zee. Nou, je wordt er niet goed van, maar dan misschien in de toekomst dat hij voorzitter wordt van een of andere Stichting Het Groninger Zeelandschap of zo. Dat zou zomaar kunnen, hè? Maar goed, ik moet een beetje afronden, geloof ik. Dat is wel jammer, want ik had nog zo veel wat de moeite waard is. Maar dan rond ik wel af, hè? Want de mensen weten wel hoe ik erover denk, dat is ook wel weer mooi.

Resumerend en tot slot. De politiek heeft vaak veel wensen en stelt daarbij met de beste bedoelingen onrealistische doelen die moeten worden omgezet naar uitvoering. En daarvoor héél veel gemeenschapsgeld uitgetrokken met veelal tegenovergesteld resultaat van wat men ermee beoogt – helaas met schrijnende gevolgen voor onze inwoners, onze boeren, onze vissers, onze ondernemers. En dat zal uiteindelijk niet leiden tot die brede welvaart die we met z'n allen voor onze inwoners zo graag willen.

En dan heb ik nog een aantal moties, drie moties, en die gaan over de burgerparticipatie. Want het is belangrijk dat we hier met elkaar ons realiseren waarvoor we hier zitten. Dat we niet onze ideologische stokpaardjes berijden, maar dat we echt rechtdoen aan wat inwoners willen. En dat schiet er nog weleens bij in. Ik heb net ook met de gasten van de Staten gesproken en dan hoor je toch heel andere dingen die zij belangrijk vinden in het leven. Nou, ik heb geprobeerd om daar een beetje handen en voeten aan te geven en duidelijk te maken waarvoor we hier eigenlijk zitten. Daarom een pleidooi voor meer burgerparticipatie en om daar ook werk van te maken.

O ja, dat was ook nog iets. We zijn op werkbezoek geweest naar een synagoge. En toen werd ook uitgesproken door het bestuur van die synagoge: de morele ondersteuning vonden ze belangrijk. Toen dachten wij als fractie: hé, laten we daar ook eens een motie aan wijden. Goed, dat was het, voorzitter. Drie moties!

De VOORZITTER: Dank u wel, ik ga ze voorlezen. De eerste motie is met het logo van de PVV en met volgnummer 141 erop en met als titel 'Effectief burgers raadplegen'. De motie eindigt met het volgende verzoek aan het College van Gedeputeerde Staten:

'Provinciale Staten van Groningen, in vergadering bijeen op 10 juli 2024, Overwegende dat:

- draagvlak voor gevoerd beleid door het College belangrijk wordt gevonden;

- het College werk wil maken van burgerparticipatie dan wel draagvlak voor beleid wil creëren;
- het houden van een referendum niet alleen bewerkelijk is, maar ook aanzienlijke kosten met zich meebrengt;
- een referendum zich op grond van de huidige verordening beperkt tot een ja/nee-vraag;
- er wellicht alternatieven bestaan om burgers te raadplegen over een specifieke provinciale kwestie (of voorgenomen besluit), die mogelijk diepgaander zijn dan een ja/nee-vraag, tegen lagere kosten kunnen worden uitgevoerd maar met hetzelfde resultaat: bijvoorbeeld door middel van een meningspeiling onder alle Groningers via de website [Stemvande provincie groningen.nl](https://stemvande provincie groningen.nl), het gebruikmaken van een representatief burgerpanel en/of het laten uitvoeren van een burgerpeiling onder alle inwoners dan wel een specifieke doelgroep;

Verzoeken het College van Gedeputeerde Staten om:

- alle mogelijke alternatieve vormen van burgerraadplegingen te onderzoeken op haalbaarheid, betaalbaarheid en effectiviteit en de uitkomsten daarvan voor te leggen aan Provinciale Staten, zodat deze uiterlijk bij de bespreking van de Begroting 2025 geagendeerd kunnen worden;

En gaan over tot de orde van de dag.'

Dan een tweede motie met de briefhoofden van de PVV en Forum voor Democratie en met volgnummer 142 en als titel 'Fonds burgerparticipatie'. De motie eindigt met het volgende verzoek aan het College van Gedeputeerde Staten:

'Provinciale Staten van Groningen, in vergadering bijeen op 10 juli 2024,

Constaterende dat:

- de provincie wordt geconfronteerd met financiële tekorten;
- het College fundamentele keuzes moet maken;
- draagvlak voor gevoerd beleid door het College belangrijk wordt gevonden;
- het College werk wil maken van burgerparticipatie dan wel draagvlak voor beleid wil creëren en het houden van een referendum dan wel een vorm van volksraadpleging aanzienlijke kosten (enkele miljoenen euro's) met zich meebrengt;
- een structureel fonds burgerpeiling als vaste post in de Begroting zou moeten worden opgenomen, waarin jaarlijks een vast bedrag wordt gestort;
- een dergelijk fonds voorziet in de kosten die zullen moeten worden gemaakt als Provinciale Staten een vorm van volksraadpleging van toegevoegde waarde achten;

Concluderende dat:

- het College tot op heden geen structureel budget heeft uitgetrokken en heeft opgenomen in de jaarlijkse Begroting voor het houden van een referendum of een andere vorm van volksraadpleging;
- gelet op de aanzienlijke kosten van een eventueel referendum en/of een vorm van volksraadpleging, een structurele reservering voor een 'burgerpeiling' een betere optie is;

Verzoeken het College van Gedeputeerde Staten om:

- jaarlijks geld vrij te maken voor een post (fonds) 'reservering burgerpeiling' en structureel op te nemen in de Begroting, opdat de middelen voor het houden van burgerraadpleging gemakkelijk kunnen worden vrijgemaakt als dit aan de orde is;

En gaan over tot de orde van de dag.'

En dan heb ik nog een laatste motie van de PVV en met volgnummer 143 en als titel 'Jaarlijks bezoek aan alle gebedshuizen'. De motie eindigt met het volgende verzoek aan het College van Gedeputeerde Staten:

'Provinciale Staten van Groningen, in vergadering bijeen op 10 juli 2024,

Constaterende dat:

- vanuit het onderwijs aandacht wordt besteed aan diverse geloofsovertuigingen;
- het toenemende antisemitisme een zorgwekkende trend is;
- kennis over verschillende religies bij kinderen en jongvolwassenen onvolledig is;

Overwegende dat:

- tijdens het werkbezoek van Provinciale Staten aan de synagoge in de stad Groningen bleek dat de morele ondersteuning vanuit de politiek als belangrijk werd ervaren;
- het vanwege het toenemende antisemitisme goed is om jongeren ook kennis te laten maken met de joodse cultuur;

- een schoolbezoek aan verschillende gebedshuizen (kerk, moskee, tempel, synagoge) een effectieve manier is om jongeren rechtstreeks in contact te brengen met verschillende religies en tradities;
- actieve deelname aan educatieve bezoeken aan gebedshuizen ertoe bijdraagt dat jongeren een respectvolle houding tegenover verschillende religies in zullen nemen;

Verzoeken het College van Gedeputeerde Staten om:

- scholen aan te moedigen om jaarlijkse bezoeken aan alle gebedshuizen op te nemen in het onderwijsprogramma;
- daar waar nodig middelen en ondersteuning aan te bieden aan scholen, opdat dergelijke educatieve bezoeken ook kunnen worden georganiseerd en gerealiseerd;

En gaan over tot de orde van de dag.'

Deze drie moties maken onderdeel uit van de beraadslagingen.

De heer GEIJTENBEEK (ChristenUnie): Mijn fractie kan zich nog herinneren dat de PVV-fractie zich in de Provinciale Staten verzette tegen de komst van een moskee in de wijk Selwerd. En nu lezen we tot onze verbazing dat ervoor wordt gepleit om schoolkinderen naar de moskee te brengen. Wij vroegen ons af: is dit wat de regeringsverantwoordelijkheid met de PVV doet?

De heer VAN KESTEREN (PVV): Nee, ik zou toch de heer Geijtenbeek willen wijzen op het feit dat je volksvertegenwoordiger bent voor alle Groningers. Daar hebben we het vaak over. En 'alle Groningers'? Dan bedoel ik ook alle Groningers. Vandaar ook dat die motie uitgaat van alle religies, want dat is mijn taak als volksvertegenwoordiger: het bedienen van alle Groningers. Heb ik zo een beetje goed verwoord?

De heer GEIJTENBEEK (ChristenUnie): Mijn fractie is heel blij om dat te horen en wij zien hier toch wel voortschrijdend inzicht.

De heer VAN KESTEREN (PVV): Ja, ik wilde er wel de nadruk op leggen dat de heer Geijtenbeek zich focust op moskeeën, terwijl wij ons focussen op alle gebedshuizen die er in Groningen zijn. Dat is toch wel een verschil in nuance.

De VOORZITTER: Ik zie de heer Geijtenbeek begrijpend knikken. Zullen we nu eens naar het CDA? Voor de kijkers thuis: ik zie dat er geheimzinnige groene tasjes worden verspreid onder de Statenleden en de leden van GS door de heer De Wit en mevrouw Rutgers. Het woord voor een korte toelichting is aan de heer De Wit.

De heer VAN KESTEREN (PVV): Moet dit ook van de spreektijd af?

De VOORZITTER: Nee, want hij krijgt nu pas het woord.

De heer DE WIT (CDA): Ik wil u wel vragen om nog even te wachten met het openen van het tasje, indien dat tot nu toe gelukt is. En anders de inhoud nog even terug te stoppen, zodat de rest die niet weet. We staan op een belangrijk kruispunt in deze Statenperiode. Een moment om te reflecteren en vooruit te kijken. Op de inhoud, maar ook als het gaat om onderlinge verhoudingen in deze zaal.

Ik begin met de inhoud. Gezien de financiële situatie waar de provincie zich in bevindt, zullen er de komende periode in aanloop naar de Begroting moeilijke keuzes gemaakt moeten worden. Niet alle ideeën, zowel die uit het Hoofdlijnenakkoord als die uit de Staten, zullen door de spreekwoordelijke trechter van deze Statenperiode passen. Als CDA voelen wij de verantwoordelijkheid om mee te denken over deze keuzes. We kijken daarbij naar de urgentie en de impact voor plannen voor toekomstige generaties Groningers en deze generatie. Het liefst zouden we vandaag aanacht besteden aan alle uitdagingen en kansen die we zien. Maar gezien de afgebakende tijd en de verwachte Code Oranje om 21.00 uur, halen we er zometeen drie expliciet uit.

En toch willen we ook op een aantal punten even heel kort aansluiten bij collega's. Bijvoorbeeld de Partij van de Arbeid als het gaat om onderwijs en arbeidsmarkt. Een mooie opmerking van meneer Roemers: 'Daar waar geen handen komen, komt geen arbeid.' Zo kijken wij er ook tegenaan, daar moet wat op gebeuren. Ook als het gaat om techniek en zorg: sectoren die voor onze provincie belangrijk zijn.

Ook kunnen we aansluiten bij de Christen Unie en de VVD als het gaat om trots: dat mogen we wel wat meer zijn. Zoals mevrouw Siersema zei: 'We klappen af en toe te veel met de handen in

de zakken.' We doen af en toe goed, bijvoorbeeld als het gaat om de kindhartchirurgie en ook het gasdossier, dus we hebben genoeg om trots op te zijn.

Qua mobiliteit kunnen we aansluiten bij de VVD en als het gaat om digitalisering, kunnen we aansluiten bij D66 met de kleine nuance dat we wel zien dat de ambtenaren van die afdeling ontzettend hard werken op dit dossier.

Dan de inhoudelijke thema's van het CDA. We beginnen vandaag met het dossier snel internet. Het CDA vindt het onrechtvaardig dat grote delen van de provincie Groningen gratis snel internet hebben gekregen, terwijl andere delen tot nu toe niks hebben ontvangen, ondanks dat dit wel beloofd is in de witte gebieden. Wij vinden net als het College dat gedane beloften moeten worden nagekomen. En inmiddels benadert een commerciële partij inwoners en bedrijven uit het Westerkwartier om snel internet te realiseren tegen een vergoeding van 200 euro in de bebouwde komen en 2.000 euro voor locaties daarbuiten. De deadline daarvoor is 22 juli aanstaande. Als er voldoende aanmeldingen binnenkomen, zitten mensen straks dus vast aan die kosten.

En dat wringt. Het wijst erop dat inwoners en bedrijven het vertrouwen in de provincie verliezen door de gebrekkige communicatie rondom de afhandeling van het faillissement van Rodin en de lange radiostilte over wat de provincie straks gaat doen. Veel mensen die het kunnen betalen, kiezen dus voor de zekerheid van een commerciële partij ondanks de hoge kosten. We vinden daarom dat het College niet langer kan wachten met het geven van duidelijkheid richting inwoners en dienen daarom de volgende motie in.

De VOORZITTER: Ik heb een motie voor me met de logo's van het CDA en Volt en met volgnummer 144 en als titel 'Snel internet: van belofte naar realiteit'. De motie eindigt met het volgende verzoek aan het College van Gedeputeerde Staten:

'Provinciale Staten van Groningen, in vergadering bijeen op 10 juli 2024,
Constaterende dat:

- de commerciële partij GlasDraad inwoners en bedrijven uit het Westerkwartier benadert om snel internet te realiseren tegen een vergoeding van 200 euro voor locaties binnen de bebouwde kom en 2.000 euro voor de locaties daarbuiten;

Overwegende dat:

- de aanmeldingsdeadline van de, particulier of zakelijk betaalde, aanleg van glasvezel door de commerciële partij GlasDraad 22 juli aanstaande betreft;
- aangemelde inwoners en bedrijven bij voldoende animo, bij de commerciële partij GlasDraad, vastzitten aan bovengenoemde kosten;
- in verschillende delen van de provincie de aanleg van snel internet op kosten van de provincie al is gerealiseerd, terwijl andere delen dit nog niet hebben ontvangen;
- de verantwoordelijk gedeputeerde tijdens de commissievergadering van 20 juni 2024 heeft aangegeven dat de huidige situatie onrechtvaardig is;
- de provincie de belofte heeft gedaan om snel internet te realiseren in alle witte vlekken binnen de provincie Groningen;

Verzoeken het College van Gedeputeerde Staten om:

- de belofte van gratis glasvezel voor Groningers te handhaven;
- duidelijk en frequent te communiceren met inwoners over de status van het project, te beginnen met inwoners uit het Westerkwartier: deze inwoners moeten nog vóór 22 juli 2024 duidelijkheid krijgen over de plannen van de provincie;
- het benodigde budget te reserveren en de aanleg van glasvezel zo snel mogelijk uit te voeren;

En gaan over tot de orde van de dag.'

Deze motie maakt onderdeel uit van de beraadslagingen.

De heer DE WIT (CDA): Inmiddels hebben we ook kunnen lezen dat deze commerciële partij aangeeft dat DELTA, degene die Rodin overneemt, niet van plan is om snel internet aan te leggen in onder andere het Zuidelijk Westerkwartier. Dus wij vragen graag duidelijkheid van het College over wat er nou op welke plek wel of niet gaat gebeuren.

Dan een ander dossier waarop het inmiddels geen vijf voor twaalf maar eerder kwart over twaalf is: de opvang van vluchtelingen in Ter Apel. We vragen er regelmatig aandacht voor. Minister-president Schoof gaf vorige week – tijdens zijn eerste debat in de Kamer, waarbij we in grote delen aanwezig waren – aan dat er een beklemmend beroep zal worden gedaan op gemeenten om vluchtelingen op te vangen. We weten echter allemaal dat veel gemeenten in Nederland tot nu toe wegelopen van hun verantwoordelijkheid. Wij dienen de Spreidingswet-motie van D66 daarom mede in.

Daarnaast doen wij een klemmend appèl op inwoners elders uit het land om hun eigen gemeente, indien deze niet voldoet aan de opvangnorm, aan te spreken op hun verantwoordelijkheid.

De CDA-Statenvructie heeft deze week de website Hoesolidairisjouwgemeente.nl gelanceerd, om inwoners inzicht te geven of hun gemeente voldoet aan de Spreidingswet. Op deze website staat ook bijvoorbeeld een brief voor inwoners die hun gemeenten willen oproepen om meer actie te ondernemen.

Dan het markeringsmoment, een heel ander thema waar de tijd voor iedereen anders loopt. Het markeringsmoment is bedoeld om de beëindiging van de gaswinning uit het Groningenveld te vieren op 5 oktober. Het College stelt daarom voor om 0,54 miljoen euro beschikbaar te stellen voor dit project. Wij betwijfelen ten zeerste of inwoners hier enthousiast van worden. Als je nog midden in de sores zit, zit je dan te wachten op een feestje? Wij zijn bang dat het markeringsmoment, zoals het College dat voor ogen heeft, niet een juist effect zal hebben. Waar op veel plekken in het aardbevingsgebied wel belang bij is, is het herstellen van gemeenschapsgevoel, het herstellen van de schade en onderlinge verbindingen, het opbouwen van nieuwe relaties en gezamenlijk vooruit willen en kunnen kijken: *noaberschap*. Dat kan niet op één plek en niet op één moment. Dat is maatwerk.

Mevrouw BAKKER (SP): Ik hoor de heer De Wit de hele tijd spreken over een 'feestje'. Wij hadden daar natuurlijk tijdens de commissie ook vragen over. Maar ik heb het woord 'feestje' niet meer teruggehoord van de gedeputeerde en nou hoor ik het toch de heer De Wit steeds zeggen. Dus ik vraag me af waarom het CDA het dan nog een feestje vindt, terwijl we het over 'markeringsmoment' en 'solidariteit' hebben: juist die dingen die hij daarna allemaal zei.

De heer DE WIT (CDA): Ja, wij hebben in de commissievergadering heel duidelijk gehoord dat er allerlei orkesten vanuit de hele provincie naar één plek worden ingevlogen om daar één groot moment te organiseren. Wij zijn van mening dat je niet één groot moment moet organiseren, maar dat je juist moet kijken hoe je die gemeenschap op een of andere manier kunt herstellen.

Mevrouw BAKKER (SP): Dit is dus niet volgens het enige wat de gedeputeerde heeft aangegeven in de commissie. Ik moet zeggen dat ik bijvoorbeeld ook in de podcast van Groninger Bodem Beweging in de laatste aflevering heb gehoord dat jongeren op die dag ook iets gaan organiseren met een jongerenfestival. Dus volgens mij gaat er meer gebeuren. Ik denk dat we de gedeputeerde ook de kans moeten geven om daar nog iets meer over te vertellen dan dat we hier weer de hele tijd het hebben over een 'feestje', terwijl het echt een solidariteitsmoment is.

De heer DE WIT (CDA): Wij denken na over een alternatief. Tenminste, vanuit de middelen die we zelf beschikbaar stellen. En daar wil ik zometeen op komen en ik ben benieuwd hoe de SP er dan tegenaan kijkt.

Wij komen met een aangepast voorstel. Wij zien liever dat middelen in de vorm van subsidies besteed worden aan initiatieven die het herstellen, versterken en opbouwen van het gemeenschapsgevoel ondersteunen. Denk bijvoorbeeld aan een gezamenlijk ontbijt met mensen uit de straat, een spelletjesmiddag georganiseerd door leerlingen van de plaatselijke school et cetera. Voorwaarde voor de subsidie is dat initiatieven toegankelijk zijn voor inwoners uit de straat, het dorp of de wijk. Laat mensen die zo lang in de ellende hebben gezeten of er nog middenin zitten, zelf bedenken wat er nodig is om elkaar te ontmoeten en aan te moedigen en daarom dienen wij de volgende motie in.

De VOORZITTER: Ik zag de heer Van Kesteren al in de benen komen vóór het indienen van de motie. Dus de vraag heeft op de motie geen betrekking, denk ik. Ga uw gang.

De heer VAN KESTEREN (PVV): Ja, dat kan. Maar ik zou ook de heer De Wit van het CDA iets willen vragen. Want er zijn ook heel mooie projecten die vanuit de samenleving komen, bijvoorbeeld het project 'Wedden dat het lukt?', waarbij mensen naar elkaar omkijken, waar ze ook zorg voor elkaar hebben en die komen structureel geld tekort. Ze hebben één professionele kracht en allerlei vrijwilligers, een honderdtal. Het project loopt al sinds 2018. De vraag is: ondersteunt het CDA ook dergelijke projecten en zou deze motie ook recht kunnen doen aan zo'n instelling die structureel subsidie nodig heeft, om daar ook ruimte voor te bieden? Gaat die motie daar ook over? Want dat is namelijk voor mij bepalend of ik hem zal steunen of niet.

De heer DE WIT (CDA): Ja, daar is deze motie niet expliciet voor bedoeld. Overigens begrijpen wij heel goed wat meneer Van Kesteren zegt, dat je dat soort initiatieven op een goede manier moet ondersteunen, ook als provincie wat ons betreft. Alleen, dit gaat echt om het herstellen van die gemeenschappen. Dus dat je voor de mensen die zo lang in de ellende hebben gezeten, op straat-,

wijk- of dorpsniveau dingen kunt organiseren. En dat ben ik meneer Van Kesteren eens: dan moet je vooral vanuit de samenleving zelf laten komen om te kijken hoe je die verbindingen kunt herstellen. Ik hoop daarmee de PVV ook te kunnen overtuigen om deze motie straks te ondersteunen.

De VOORZITTER: Gaat u dan nog even niet door met uw betoog, meneer De Wit, want ik heb net een motie van u gekregen met de briefhoofden van het CDA en Volt en met volgnummer 145 en als titel 'Van gaswinning naar gemeenschapszin'. De motie eindigt met het volgende verzoek aan het College van Gedeputeerde Staten:

'Provinciale Staten van Groningen, in vergadering bijeen op 10 juli 2024,
Constaterende dat:

- het College voorstelt om 0,54 miljoen euro beschikbaar te stellen voor het 'vieren' van het beëindigen van de gaswinning uit het Groningenveld op 5 oktober 2024;
- veel inwoners uit het aardbevingsgebied nog midden in de versterkingsoperatie en/of afhandeling van de schade aan hun woningen zitten;

Overwegende dat:

- veel inwoners (nog) niet op een feestelijk markeringsinstrument zitten te wachten;
- er in het aardbevingsgebied wel grote behoefte is aan het herstellen en versterken van het gemeenschapsgevoel;
- initiatieven die gericht zijn op het versterken van de gemeenschapszin, maatwerk vereisen en niet op één plek of moment kunnen plaatsvinden;
- inwoners zelf heel goed weten wat zij daarvoor nodig hebben;

Verzoeken het College van Gedeputeerde Staten om:

- het voorstel om 0,54 miljoen euro aan provinciale middelen beschikbaar te stellen aan een markeringsinstrument, aan te passen;
- deze middelen in de vorm van subsidies beschikbaar te stellen voor initiatieven die gericht zijn op het herstellen, versterken en opbouwen van het gemeenschapsgevoel;
- hiervoor een plan van aanpak op te stellen waarin twee randvoorwaarden worden meegenomen, te weten: 1) inwoners krijgen zelf de ruimte om initiatieven te bedenken en uit te voeren en 2) initiatieven zijn toegankelijk voor inwoners uit de directe omgeving;

En gaan over tot de orde van de dag.'

Deze motie maakt onderdeel uit van de beraadslagingen.

De heer DE WIT (CDA): Ja, we gaan er natuurlijk van uit dat het voorstel omarmd gaat worden. In ieder geval die hoop hebben we met elkaar. Mocht dat onverhoopt om een of andere reden niet zo zijn, wil ik wel meegeven: denk ook aan wat iets doet in de beeldvorming in de rest van Nederland. We zijn hier nog lang niet klaar met alle ellende. Veel mensen zitten daar nog middenin. Laten we daar alsjeblieft op een goede manier oog voor houden. Voorzitter, dat zijn mijn drie inhoudelijke punten.

Dan heb ik nog één niet-inhoudelijk punt. Ik zie meneer Van Dekken al enthousiast kijken waar dit heen gaat. Wij willen het ook nog hebben over de samenwerking binnen de Staten en ook die met het College. Soms vernauwt de weg die wij samen bewandelen, maar juist daar komt alles samen. Om als Staten in positie te komen en te blijven, is het nodig om voortdurend in elkaar te blijven investeren. Het draagt niet allen bij aan de onderlinge verhoudingen, maar ook aan het benutten van de denkkraft die nodig is om problemen op te lossen en kansen voor onze provincie optimaal te benutten. De tijd die we daarvoor hebben, is beperkt.

En dat mag zo'n pakketje opengemaakt, terwijl ik het laatste blokje voorlees. Als symbool hiervan delen wij vandaag een zandlopertje uit aan alle Staten- en Collegeleden. Deze zandloper herinnert ons aan de tijd die verstrijkt en dat we zorgvuldig moeten afwegen welke onderwerpen we prioriteit geven. Niet alle korrels kunnen tegelijkertijd door het middelste deel van de zandloper. Dus moeten we bewust en doelgericht te werk gaan. We roepen iedereen op om de komende jaren elke discussie respectvol en inhoudelijk te voeren, in het belang van onze inwoners en vooral in het belang van de provincie die ons lief is.

De VOORZITTER: Dank u wel. Dan geef ik graag het woord aan mevrouw Reinink die over één minuut spreekt namens Volt. Ik schors de vergadering voor een minuut. Dan kunnen we de zakjes van het CDA uitpakken.

[Schorsing]

De VOORZITTER: Ik heropen de vergadering en geef het woord aan mevrouw Reinink.

Mevrouw REININK (Volt): Het behouden, beschermen en versterken van onze planeet is het belangrijkste waar wij als Staten elk jaar weer met z'n allen vol op moeten inzetten. We hebben maar één planeet, dus die moeten we netjes achterlaten, zeker voor de volgende generaties. Te lang hebben we al afgewacht, hebben we onze natuur achteruit zien gaan en hebben we de planeet zien opwarmen. Te lang hebben we oplossingen vooruitgeschoven, gedacht het allemaal nog wel even kon wachten. Maar het kan niet wachten, had het nooit kunnen wachten. De toekomst is nu.

Daarom is Volt van mening dat we bij elke keuze ook moeten nadenken over de gevolgen voor het klimaat als we het niet doen. Daaronder, maar niet uitsluitend, te denken aan de kosten van overstromingen of mislukte oogsten. Verschillende landen zoals bijvoorbeeld het Verenigde Koninkrijk, Noorwegen en Zweden hebben al een vergelijkbaar instrument ingevoerd. Daarom komen wij met de volgende motie.

De VOORZITTER: Dat is een motie met de briefhoofden van Volt en D66 en met volgnummer 146 en als titel 'Kosten milieueffecten'. De motie eindigt met de volgende oproep aan het College van Gedeputeerde Staten:

'Provinciale Staten van Groningen, in vergadering bijeen op 10 juli 2024,

Constaterende dat:

- klimaatverandering en biodiversiteitsverlies aanzienlijke schade kunnen veroorzaken, zoals overstromingen en misoogsten;
- deze schade aanzienlijke kosten met zich meebrengt voor de samenleving;
- het belangrijk is om bij het maken van beleid een zo volledig mogelijk beeld te hebben van de kosten en baten;

Overwegende dat:

- door de kosten van niet-handelen mee te nemen in de beleidsvorming, we tot een evenwichtiger en verstandiger beleid kunnen komen;
- landen zoals het Verenigd Koninkrijk, Zweden en Noorwegen al een soortgelijke berekening gebruiken;

Roepen het College van Gedeputeerde Staten op om:

- bij het opstellen van nieuw beleid expliciet de kosten van niet-handelen mee te wegen, zoals de mogelijke schade voor klimaatverandering en biodiversiteitsverlies;
- de methodiek voor het berekenen van deze kosten over te nemen en te implementeren, zodat deze structureel kan worden meegenomen in beleidsbeslissingen;
- de keuze van deze methodiek terug te koppelen naar de Provinciale Staten;

En gaan over tot de orde van de dag.'

Deze motie maakt onderdeel uit van de beraadslagingen.

De heer VAN KESTEREN (PVV): Mevrouw Reinink heeft het over de gevolgen van de klimaatverandering. Toen mijn kinderen nog heel klein waren, stonden we op een camping in Oostenrijk. Het was nóódweer: overstromingen. Met gevaar voor eigen leven hebben we toch Groningen kunnen bereiken. Toen hoorde ik niemand over klimaatverandering en veel miljarden investeren om dit soort dingen te voorkomen. Was dat een uitzondering? Want elk jaar kwam dat soort weertypes wel voor. Maar goed, hoe denkt u daarover? Is dat nu opeens van de laatste jaren of zo?

Mevrouw REININK (Volt): Ik denk dat je inderdaad kan zeggen dat overstromingen er in alle tijden zijn geweest. Maar als je naar de statistieken kijkt, zit er toch zeker een stijgende lijn in en dat moeten we toch proberen te stoppen wat ons betreft.

We zijn verder teleurgesteld in de voortgang wat betreft de waterkwaliteit. In de Voorjaarsmonitor lezen dat de grondwatermaatregelen voor eind 2027 moeten zijn uitgevoerd, maar dat er vertragingen bij een aantal oppervlaktewatermaatregelen zijn. Grond- en oppervlaktewater zijn nauw met elkaar verbonden, dus als het grondwater van goede kwaliteit is, kan vervuild oppervlaktewater het grondwater opnieuw aantasten. Bovendien verbaast het ons dat de focus lag op de vaak goede ecologische status van het water, terwijl de scores voor de ubiquitaire en niet-ubiquitaire stoffen vrijwel overal onvoldoende waren. Volgens de Kaderrichtlijn Water geldt echter dat wanneer één stof niet voldoet, de kwaliteit van het gehele waterlichaam niet voldoende is. Dus graag horen wij van het College of ze het niet met ons eens zijn dat de situatie als rood geclassificeerd zou moeten worden gezien de naderende deadline en de noodzaak om de waterkwaliteit te verbeteren.

Daarnaast speelt de dubbele vergrijzing een rol, wat grote gevolgen zal hebben voor de waterkwaliteit door de toenemende medicijnconsumptie. Het is daarom van groot belang om te

investeren in verbeterde rioolzuiveringsinstallaties. In onze provincie hebben we momenteel één testlocatie, dus we zijn benieuwd van het College te horen of er plannen zijn om de pilotfase uit te breiden naar volledige implementatie en wat daarvan de verwachte tijdlijn zal zijn.

Naast de zorg voor ons mooie planeet staat voor Volt ook de zorg voor elkaar bovenaan. Elke inwoner moet recht hebben op gelijke kansen en gelijke mogelijkheden. Wij zullen hier dan ook bij elk beleid hier goed op blijven letten. Dus ook binnen de muren van het provinciehuis is er wat Volt betreft nog genoeg werk te verrichten op het gebied van gelijke kansen en diversiteit.

Om een stap te zetten in de goede richting, stellen wij voor om een *trainee*programma op te zetten, specifiek voor afgestudeerde MBO'ers. Dit programma biedt kansen om hun talenten verder te ontwikkelen en in te kunnen zetten hier binnen de provincie. Dus daarom de volgende motie.

De VOORZITTER: Het is een motie met de logo's van Volt, de Partij van de Arbeid, de SP, Forum voor Democratie, de ChristenUnie, GroenLinks, de Partij voor het Noorden, de PVV en D66 en met volgnummer 147 en als titel 'Introduceer MBO-*traineeships* in de provincie Groningen'. De motie eindigt met de/het volgende oproep/verzoek aan het College van Gedeputeerde Staten:

'Provinciale Staten van Groningen, in vergadering bijeen op 10 juli 2024,
Constaterende dat:

- MBO-studenten moeite kunnen hebben met het vinden van aansluiting op de arbeidsmarkt na het afronden van hun studie;
- dit ook in de publieke sector een probleem is, waar veel vacatures gericht zijn op personen met een HBO- of WO-afstudeerniveau;
- de provincie Groningen voor personen met een HBO- of WO-afstudeerrichting een *traineeship* aanbiedt en hen zo aansluiting tussen hun studie en het werkende leven biedt, maar voor MBO-studenten nog geen *traineeship* aanbiedt;
- de provincie streeft naar een inclusieve organisatie, met plek voor iedereen;

Overwegende dat:

- een MBO-*traineeship* MBO-studenten een mooie kans biedt om aansluiting te vinden tussen hun studie en het werkende leven in de publieke sector;
- dit goed past bij de ambitie van de provincie Groningen om een inclusievere werkgever te zijn;
- een *traineeship* bijdraagt aan het kennismaken met verschillende (beleids)terreinen en de ontwikkeling van verschillende vaardigheden;

Roepen het College van Gedeputeerde Staten op om:

- voor de lichting *trainees* 2025-2027, naast een HBO- en WO-*traineeship*, ook een MBO-*traineeship* in te richten;
- te streven naar een gelijkwaardige verdeling van *traineeships* voor MBO-, HBO- en WO-afgestudeerden en in ieder geval een substantieel aantal plekken te realiseren voor MBO-afgestudeerden;
- de Staten op de hoogte te brengen van de voortgang van de uitvoering van deze motie;

En gaan over tot de orde van de dag.'

Deze motie maakt onderdeel uit van de beraadslagingen.

De heer VAN KESTEREN (PVV): Ja, geweldige motie. Maar mevrouw Reinink heeft het ook over gelijke kansen, hè? Iedereen moet gelijke kansen krijgen. Nou leidt dat beleid waar u achter staat van duurzaamheid en meer van die flauwekul ertoe dat gewone mensen, de gewone Groningers, niet meer in hun autootje kunnen rijden. Want de benzine wordt veel te duur en zo. Iedereen moet een elektrische auto kopen, maar het valt mij op dat vaak mensen die dit heel erg propageren, allemaal in een elektrische automobiel rijden en dat de gewone jongens in Groningen zich dat niet kunnen permitteren. Wat u daarvan, van die ongelijke kansen?

Mevrouw REININK (Volt): Heel mooie vraag van de PVV. Overigens rijd ik zelf helaas niet in een elektrische auto en neem ik het OV. Maar ik denk dat ook we juist voor deze mensen moeten blijven investeren in het openbaar vervoer, zodat iedereen betaalbaar kan reizen.

De heer VAN KESTEREN (PVV): Ja, mevrouw Reinink heeft het over het openbaar vervoer: hartstikke goed. Alleen, vindt mevrouw Reinink dan ook niet dat je de kaartjes niet extreem duur moet maken door die vervoerders te verplichten om allemaal elektrische bussen aan te schaffen? Laten we gewoon als taak moeten stellen om de mensen van A naar B te brengen, want dat is hun taak. Maar ze krijgen er allemaal ballast bij: duurzaamheid, duurzaamheid, elektrische voertuigen kopen. En daardoor kunnen ze die kaartjes niet meer goedkoper krijgen. Want vindt u daarvan?

Mevrouw REININK (Volt): Ik ben het eens met de heer Van Kesteren dat de kaartjes voor het openbaar vervoer betaalbaar moeten zijn. Ik ben het er echter niet mee eens dat die kaartjes onbetaalbaar worden door de duurzaamheid binnen het OV-bedrijf. Ik zie ook bij OV-bedrijven dat ze zelf graag willen verduurzamen en ik denk op de lange termijn dat het juist rendabeler is voor deze bedrijven om te verduurzamen. Dus ik zie dit anders dan de heer Van Kesteren.

De VOORZITTER: Dank u wel. Dit was een-na-laatste interruptie van de heer Van Kesteren. Ja, ja. Mevrouw Reinink was klaar met haar betoog? Niet? Dan vervolgt u uw betoog.

Mevrouw REININK (Volt): Ik ga nog even verder dan.

De Volt-fractie is van mening dat door de diversiteit van onze samenleving te omarmen, we niet alleen een inclusievere werkplek kunnen bieden, maar dat het ook bijdraagt aan een sterker, innovatiever en meer representatief beleid.

We zijn ook geschrokken door het nieuws dat onder het nieuwe kabinet het Programma Schoolmaaltijden lijkt te gaan stoppen. We willen het College dan ook vragen om in gesprek te treden met het nieuwe kabinet om het belang van dit programma voor de provincie Groningen te benadrukken en het nieuwe kabinet om ook financiële dekking te zoeken voor de continuering.

Tot slot denken we dat ook kleine veranderingen, zoals het versmallen van de regelbreedte, kan bijdragen aan meer kansengelijkheid. Het is namelijk bekend dat smallere regels de leesbaarheid van stukken ontzettend vergroten. Ik denk een maatregel die redelijk makkelijk is toe te passen en leesbare stukken dragen ook bij aan het vergroten van het transparantiegevoel bij de inwoners. Ze kunnen namelijk de stukken makkelijker lezen en begrijpen. Dus Volt hoopt ook dat het College wil toezeggen om in het komende politieke jaar te gaan werken met smallere regels.

Ook blijven we het komende jaar inzetten op burgerparticipatie en werken aan vernieuwende politiek door in te zetten op meer transparantie en het terugwinnen van het vertrouwen in de politiek. Zo willen we inzetten op vernieuwende initiatieven die de dialoog tussen de inwoner en de politiek bevorderen. Volt ziet de provincie als een cruciale bestuurslaag waarin de inspraak van burgers het fundament vormen voor een gezonde democratie. Beslissingen die hier worden genomen, hebben een directe invloed op de leefomgeving van inwoners. Van woningbouw tot openbaar vervoer en van industrie tot landbouw. Dus daarom is het van belang dat burgers vanaf het begin actief worden betrokken bij de besluitvorming door middel van burgerparticipatie.

Volt heeft wel wat moeite met het gebrek aan nuance binnen de mogelijkheden voor een referendum, terwijl dat op de meeste beleidsstukken juist heel belangrijk is. We zijn dan ook heel benieuwd of het College mogelijkheden ziet om deze nuance hier wel onder weg te brengen of dat het College mogelijk toch bereid is om een pilot te houden met een burgerberaad, zoals de provincie Drenthe dat overigens vandaag gaat afronden. Een burgerberaad is wat Volt betreft een krachtig middel om het beleid vorm te geven en aan te passen. Een burgerberaad is preventief van aard, inclusiever en versterkt het vertrouwen van burgers in het politieke proces. Het geeft hun de kans om nuance aan te brengen en constructief bij te dragen, voordat beslissingen definitief worden genomen. We vragen het College dan ook over de uitkomsten van de pilot met de provincie Drenthe in gesprek te gaan.

Verder is Volt van mening dat het aanstellen van een provinciale ombudsman inwoners de mogelijkheid geeft om op een laagdrempelige manier hun klachten en zorgen kenbaar te maken, zonder direct een beroep te hoeven doen op de Nationale Ombudsman. De provinciale ombudsman staat niet alleen garant voor een luisterend oor, maar versterkt wat ons betreft ook de vertrouwensband tussen overheid en burger, maakt de overheid toegankelijker en bevordert de transparantie in onze procedures. De ombudsman kan daarnaast helpen bij het bureaucratische doolhof waarin sommige inwoners verdwalen. Als onafhankelijk bemiddelaar kan de ombudsman ervoor zorgen dat problemen sneller en effectiever worden opgelost en dat draagt natuurlijk bij aan een betere dienstverlening en tevredenheid onder de inwoners.

De VOORZITTER: Ik heb een motie van Volt, D66 en de Partij voor het Noorden en met volgnummer 148 en als titel 'Invoering van een provinciale ombudsman onderzoeken'. De motie eindigt met de volgende oproep aan het College van Gedeputeerde Staten:

'Provinciale Staten van Groningen, in vergadering bijeen op 10 juli 2024, Constateerend dat:

- de Voorjaarsmonitor 2024 en Perspectiefnota 2025 een kritieke focus mist op het verbeteren van transparantie en burgerparticipatie;
- de gemeente Groningen momenteel de enige lokale ombudsman heeft, terwijl andere gemeenten binnen de provincie deze voorziening missen;

Overwegende dat:

- een provinciale ombudsman een belangrijke rol kan spelen in het versterken van de vertrouwensband tussen de overheid en de burger;
- een ombudsman patronen in klachten kan identificeren en aanbevelingen kan doen om systemische problemen aan te pakken, wat leidt tot verbeteringen in overheidsprocessen en –diensten;
- burgers die vastlopen in bureaucratische procedures, kunnen profiteren van de ondersteuning van de ombudsman, die kan bemiddelen en zorgen dat zaken sneller en effectiever worden afgehandeld;
- een provinciale ombudsman toegankelijker kan zijn voor inwoners die hun klachten en zorgen willen uiten, zonder direct naar de Nationale Ombudsman te hoeven gaan;

Roepen het College van Gedeputeerde Staten op om:

- een onderzoek in te stellen naar de haalbaarheid en meerwaarde van het instellen van een provinciale ombudsman voor de provincie Groningen;
- die uitkomsten van dit onderzoek aan de Provinciale Staten te presenteren, inclusief een concreet plan van aanpak voor de mogelijke implementatie van een provinciale ombudsman;

En gaan over tot de orde van de dag.'

Deze motie maakt onderdeel uit van de beraadslagingen.

Mevrouw REININK (Volt): Daarnaast hebben we al eerder aangekaart dat we het belangrijk vinden om tot meer transparantie in de ontwikkeling van ons beleid te komen. Daarom komen wij nu alsnog met een motie tot het verder openstellen van de agenda's van de gedeputeerden.

De VOORZITTER: Het is een motie met het briefhoofd van Volt en met volgnummer 149 en als titel 'Openbare agenda's'. De motie eindigt met de volgende oproep aan het College van Gedeputeerde Staten:

'Provinciale Staten van Groningen, in vergadering bijeen op 10 juli 2024,

Constaterende dat:

- het vertrouwen van de burger in de politiek laag is, wat volgens het Sociaal Cultureel Planbureau onder andere van bestuurders vraagt om het actief afleggen van verantwoording en een manier van werken waarbij integriteit in het handelen van de overheid vooropstaat;
- GS en de ambtenaren van de provincie Groningen fysiek en digitaal/telefonisch contacten onderhouden met belangenvertegenwoordigers, maar momenteel niet systematisch alle contactmomenten en gespreksagenda's bijhouden;
- het Europese integriteits- en anticorruptieorgaan GRECO in 2019 zestien aanbevelingen deed aan Nederland, maar in 2021 constateerde dat Nederland geen enkele implementeerde;
- een van de GRECO-aanbevelingen ziet op het reguleren van lobbypraktijken en het vergroten van transparantie over contacten met derden;

Overwegende dat:

- belangenvertegenwoordiging een integraal onderdeel is van onze democratie, noodzakelijk voor het ontwikkelen van uitvoerbaar en gedragen beleid;
- een publiekelijk toegankelijk register van contacten met belangenvertegenwoordigers gezien kan worden als een van de stappen naar een transparanter en toegankelijker provinciebestuur;
- Groningen binnen Europa een voorbeeld kan stellen op het gebied van politieke integriteit middels een modern Openbaar Registratiesysteem van Belangenvertegenwoordiging (ORB);

Roepen het College van Gedeputeerde Staten op om:

- maandelijks, achteraf, gedetailleerde overzichten van de agenda's van de gedeputeerden te publiceren op een toegankelijke en begrijpelijke manier, naar voorbeeld van de rijksoverheid;
- in deze agenda's een overzicht te geven van formele externe afspraken (buiten de organisatie);
- deze agenda's toegankelijk te maken voor het publiek via de officiële website van de provincie;

En gaan over tot de orde van de dag.'

Deze motie maakt onderdeel uit van de beraadslagingen.

Mevrouw REININK (Volt): We zijn blij met de motie van D66 om te versnellen op het Uitvoeringsprogramma Digitalisering en Cyberveiligheid en we zullen de komende jaren blijven inzetten op het steunen van het ontwikkelen van dergelijke initiatieven.

Tot slot wil ik iedereen oproepen om Europees te denken, om te blijven leren van de goede initiatieven die andere landen ontwikkelen en om te blijven kijken wat we samen kunnen oppakken en onze ideeën ook verder te delen. Kort gezegd: laten we Europees denken en lokaal doen.

De heer ZWART (PvhN): Als bijna-laatste aan de beurt. We hebben al veel bijdragen gehoord. Mooie woorden, slimme vragen, rake opmerkingen, maar wel iedereen vanuit de eigen visie met het beste voor Groningen. Laten we dat graag vooral zo houden.

Ik wil beginnen met water. Ik vroeg er al om en dat had natuurlijk een reden. Wat water betreft moeten we zeker in de toekomst rekening houden met de excessen. Natte perioden afgewisseld met extreme droogte. Gingen we er altijd van uit bij enorme regenval water snel afgevoerd moest worden, moeten we er nu rekening mee houden dat we het zoute water moeten opvangen en bewaren. En dat kost ruimte. Dat vereist goede en strakke planning. We zijn nieuwsgierig hoe het College dit ziet en gaat inpassen.

Wij vinden al jaren dat Groningers misbruikt, uitgemolken zijn. Nu de gaskraan eindelijk in beton is gegoten, moet hieraan een einde komen. De belofte: schadeherstel en versterking klaar in 2028 en dat gaat waarschijnlijk niet lukken. Groningen zal het aandeel in het Nederlandse energiesysteem blijven leveren, maar wat ons betreft beslist niet meer dan maximaal 6,3 terawattuur uit RES 1.0 en RES 2.0. En dan moeten er zeker zaken als werkgelegenheid en vergelijkbare infrastructuur als in de rest van Nederland voor terugkomen. Er zijn beloften gedaan aan Groningen. Het College zal zich in 2025 meer dan tot het uiterste moeten inspannen om deze Haagse beloften gestand te doen. Het lijkt nodig.

We kennen in Groningen de zogenoemde omgevingswaarden, een vergelijking van gebieden op kernwaarden. Zijn alle voor Groningen belangrijke waarden hier wel voldoende in vertegenwoordigd en in de juiste balans? Zijn deze goed om Groningen met de rest van Nederland te kunnen vergelijken? Groningen kent, zoals eerder genoemd, een uitbuitingsgeschiedenis op het gebied van mijnbouw, zoals ook het oosten en zuiden van Nederland die kent. Denk ook aan zout. Gas en zout hebben sporen in ons landschap achtergelaten. Dat heeft fysiek en psychisch consequenties gehad voor onze inwoners, voor onze woningen, voor onze gebouwen en voor onze monumenten en niet te vergeten voor onze kinderen. Zij dragen een verleden met zich mee dankzij erkend foutief Haags beleid. Daarom wil de Partij voor het Noorden naast alle aanpak binnen het gasdossier een apart protocol voor onze jongere jeugd.

Hoe staat het met de samenwerking met LTO Noord inzake de verduurzaming van de agrarische sector in combinatie met asbest en met name het toepassen van de Zonneladder? Wat is er tot nu toe gezamenlijk bereikt? Het kostte moeite de Zonneladder-motie van de Partij voor het Noorden aan te laten nemen, maar dat is uiteindelijk gelukt. Werken conform de Zonneladder: dat moet in de uitwerking ook helemaal duidelijk zijn.

De zonnepanelen: in 2014 met veel bombarie aangekondigd. 1.000 euro schade, 4.000 euro voor duurzaamheid. Groningen moest massaal aan de zonnepanelen en dus was er veel navolging. Gasloos worden, huizen herbouwd met nul-op-de-meter en voorzien van veel, heel veel zonnepanelen en warmtepompen. Ook vanuit de provincie werd op vervanging van gas door zonnepanelen aangedrongen. En nu lijkt het erop dat men gestraft gaat worden voor het volgen van een overheidsadvies. Betalen voor stroom op het net en de normale kosten om dat er weer van af te halen. Wij vragen het College alles, maar werkelijk alles in het werk te stellen om dat te voorkomen. En als dat betekent grootschalige batterijopslag of een eigen energiemaatschappij, dan moet dat maar.

Het Nationaal Programma Landelijk Gebied richt zich op de blijvende oplossingen voor opgaven als natuurherstel, waaronder de stikstofreductie, waterkwaliteit en het klimaat. Op dit moment weten we eigenlijk niet waar we aan toe zijn. De nieuwe regering lijkt veel te veranderen en eerder beschikbaar gesteld geld komt er waarschijnlijk niet. En dat was al te weinig. Wij vragen ons College om tijdig, adequaat en volledig hierover te informeren in openheid en duidelijkheid naar onze inwoners en ons, ook de Staten. En laat bovenal inwonerparticipatie de leidraad zijn.

Reizen van A naar B mag in de provincie geen groot probleem zijn. Ook de kleine kernen moeten met openbaar vervoer bereikbaar zijn. Maar ook bushaltes moeten makkelijk bereikbaar zijn. Primaire levensbehoeften moeten makkelijk, snel en goed bereikbaar zijn met het OV. In het Hoofdlijnenakkoord van onze nieuwe regering is gesproken over het platteland dat beter en makkelijker bereikbaar moet worden. Op basis van die belofte verwachten wij dat samen met het OV-bureau een klantvriendelijker OV-bereikbaarheidsplan gemaakt wordt in 2025.

Dat er krapte op de arbeidsmarkt is, is een landelijk probleem. Oorzaak: vergrijzing, afstand tot de arbeidsmarkt en de te laag opgeleide beroepsbevolking. Aan de laatste wordt hard gewerkt met

de provincie als aanjager, facilitator en verbinder. Wij verwachten dat dit de komende jaren zo doorgaat

En over de vrijetijdseconomie: de provincie Groningen is mooi, vlak, overzichtelijk en behoudens enorme wind- en zonneparken nog best geschikt voor recreatie. Wij willen een uitgebreid recreatieplan voor Groningen met niet een stip op de horizon maar de weg ernaartoe.

Dan Rodin. Wij kunnen niet om het Rodin-debacle heen. Rodin failliet, vele miljoenen provinciegeld *down the drain*. Hoe heeft het zo ver kunnen komen? Een erfenis van de twee vorige Colleges, maar was het provinciaal toezicht wel voldoende? Wij rekenen dit debacle dit College niet aan, maar er moet nu wel snel wat opgelost worden en dat lijkt nu gelukkig te gebeuren.

Maar wat we willen weten over Rodin, ligt voor ons ter inzage en onder voorwaarden in de Statenkast. De voorwaarden: we mogen die inzien, niet kopiëren, niet fotograferen en het er niet over hebben. Niet met fractiegenoten, noch met Statenleden onderling: taboe! De Partij voor het Noorden is het hier niet mee eens en heeft bewust deze stukken ook niet bekeken. Kunnen we er altijd naar vragen. Geheim en onbespreekbaar voor onbepaalde tijd, dus kunnen wij als toezichhoudende Staten ook helemaal niets. Wanneer het over personen gaat en het mensen in de problemen kan brengen, dan vinden wij geheimhouding begrijpelijk. Maar de bedrijfsinformatie van oude aanbestedingen en dergelijk: dat is onwerkbaar. Zeker in het geval van Rodin dat nota bene nu failliet is, niet meer bestaat en nog steeds geheim is. Provinciaal toezicht is een taak van de Staten. Daarom de volgende motie. Even kijken. Deze moet het zijn. Ja.

De VOORZITTER: Dat is een motie van de Partij voor het Noorden en met volgnummer 150 en als titel 'Beperkte houdbaarheid geheimhouding'. De motie eindigt met het volgende verzoek aan het College van Gedeputeerde Staten:

'Provinciale Staten van Groningen, in vergadering bijeen op 10 juli 2024, Constatende dat:

- het uitgangspunt is dat informatieverstreking door het College van Gedeputeerde Staten aan Provinciale Staten openbaar is;
- geheime stukken van het College van Gedeputeerde Staten kunnen worden ingezien door Provinciale Statenleden en beëdigde woordvoerders;
- Provinciale Staten de geheimhouding van dossiers zelf kunnen opheffen, maar dit in de praktijk zelden formeel gebeurt;

Overwegende dat:

- geheime dossiers soms jarenlang geheim blijven en dit niet altijd wenselijk of nodig is;
- het niet wenselijk of nodig is dat eenmaal opgelegde geheimhouding langer van kracht blijft dan strikt noodzakelijk;
- het niet duidelijk is voor de meeste Provinciale Statenleden of en wanneer geheimhouding stopt;
- het essentieel is, nieuw instappende Statenleden zo snel mogelijk over deze geheime dossiers en de regels rondom inzage te informeren;

Verzoeken het College van Gedeputeerde Staten om:

- zeer terughoudend om te gaan met het opleggen van geheimhouding op stukken;
- alle stukken die staan vermeld in het geheimhoudingsdossier, twee keer per jaar te reviewen en Provinciale Staten schriftelijk te motiveren welke stukken of onderdelen van stukken (nog) geheim moeten blijven;
- ten aanzien van stukken waarvan het blijkt de *review* niet langer noodzakelijk is om de geheimhouding voort te laten duren, Provinciale Staten uiterlijk binnen twee vergadercycli een voorstel voor te leggen tot opheffen van de geheimhouding;

En gaan over tot de orde van de dag.'

Deze motie maakt onderdeel uit van de beraadslagingen.

De heer ZWART (PvhN): 2023 was het post-coronajaar en dat zorgde voor meer bezoekers aan musea en andere culturele voorstellingen en evenementen. De energiecrisis zorgde voor een nieuwe financiële uitdaging. Kwetsbare organisaties konden hun hoofd maar moeilijk boven water houden. En om die reden heeft de provincie aanvullende financiële ondersteuning geboden aan alle meerjarig gesubsidieerde culturele instellingen. De Partij voor het Noorden juicht dit toe en wil een vervolg in 2025 en ook daarna. Dankzij een noordelijke lobby is er een motie in de Tweede Kamer aangenomen waardoor een betere regionale spreiding van voorstellingen gaat plaatsvinden. Er is voor de regio ook meer geld beschikbaar. Daar staan wij uiteraard achter. En de regio is meer dan de stad Groningen alleen. Er is een proeftuin Nieuw Publiek gestart waarmee nieuwe bezoekers naar cultuur worden

getrokken. We zijn nieuwsgierig naar de wijze waarop dit gaat gebeuren en verwachten een tussentijdse rapportage van de resultaten in 2025.

Ook het verbeteren van de leefbaarheid van alle inwoners van Groningen verdient in 2025 en de jaren daarna aandacht. Zo worden er op het thema gezondheid en leefbaarheid stappen gezet. De Partij voor het Noorden vraagt zich hierbij wel altijd af wat de inwoners hiervan merken en wie en wat je wilt bereiken en wie – dat is achteraf – je uiteindelijk hebt bereikt. Daarvan willen wij ook op de hoogte worden gebracht,

Sport en gezondheid zijn sterk met elkaar verbonden. Sport moet van jongs af aan gestimuleerd worden. Daarom hoort deze vorm van gezondheidsvorm bovenaan op de voornemens te staan voor 2025. Goede sportfaciliteiten zijn een voorwaarde en mensen moeten sport kunnen beoefenen. Water in elke vorm hoort daar wat betreft de Partij voor het Noorden zeker bij. Nu veel zwembaden het moeilijk hebben, lijkt het moment gekomen om te zorgen dat elke gemeente ten minste één zwembad heeft waar de jeugd kan leren zwemmen. Dat is bewegen met een veiligheidsaspect. En of dat nu schoolzwemmen is of een andere wijze: het maakt me niet uit. Maar met minder zwembaden wordt er meer gezwommen in open water, kanalen en meren met minder toezicht. En dat is link. Wij vinden dat hier wat aan gedaan moet worden. Vandaar de volgende motie. Alstublieft, voorzitter.

De VOORZITTER: Ik heb een motie van de Partij voor het Noorden en met volgnummer 151 en als titel 'Hou het hoofd koel en boven water'. De motie eindigt met de/het volgende oproep/verzoek aan het College van Gedeputeerde Staten:

'Provinciale Staten van Groningen, in vergadering bijeen op 10 juli 2024,
Constaterende dat:

- schoolzwemmen in steeds meer gemeenten is of wordt afgeschaft om financiële redenen;
- zwemlessen duur zijn geworden waardoor veel ouders deze niet kunnen betalen;
- het aantal 12-jarigen, einde basisschool, zonder zwemdiploma gestegen is van 6 procent in 2018 naar 13 procent in 2022;
- in de afgelopen tien jaar in Nederland gemiddeld 86 mensen per jaar door verdrinking om het leven kwamen;
- het aantal mensen dat jaarlijks verdrinkt, volgens het CBS driemaal zo hoog is;

Overwegende dat:

- vanwege de sluiting van veel zwembaden de jeugd meer en meer gaat zwemmen en spelen in rivieren, kanalen en meren;
- het kunnen zwemmen van levensbelang kan zijn voor jezelf en anderen;
- sport en bewegen een van de speerpunten is van beleid, ook in Groningen;
- zwemmen daar een gezond onderdeel van is;
- uit onderzoek is gebleken dat schoolzwemmen leidt tot meer veiligheid voor kinderen;
- schoolzwemmen bij kan dragen aan meer financiële slagkracht van de Groningse zwembaden;
- de Tweede Kamer in februari 2023 een motie heeft aangenomen waarin wordt gepleit voor herinvoering van het schoolzwemmen;

Verzoeken het College van Gedeputeerde Staten om:

- in navolging van de aangenomen motie in de Tweede Kamer serieus te gaan onderzoeken om schoolzwemmen weer zo snel mogelijk in te voeren in Groningen;
- tevens te onderzoeken of een financiële bijdrage aan de tien Groningse gemeenten dit proces kan versnellen;
- indien dit het geval is, daar jaarlijks geoormerkt geld voor vrij te maken, zodat zwemmen ook in de toekomst een onderdeel wordt van de lessen op de lagere school;

En gaan over tot de orde van de dag.'

Deze motie maakt onderdeel uit van de beraadslagingen.

De heer ZWART (PvHn): Zoals ik al zei: water in welke vorm dan ook. Nog een motie 'Sport en beweging', maar die gaat over hard water.

De VOORZITTER: Een motie met de briefhoofden van de Partij voor het Noorden, de SP en D66 en met volgnummer 152 en als titel 'Sport en beweging'. De motie eindigt met het volgende verzoek aan het College van Gedeputeerde Staten:

'Provinciale Staten van Groningen, in vergadering bijeen op 10 juli 2024,
Constaterende dat:

- het College nog steeds achter het statement staat dat sport en bewegen van belang is voor de gezondheid van mensen;
- schaatsen een belangrijke, aan het Noorden gekoppelde activiteit voor jong en oud is;
- Sportcentrum Kardinge jaarlijks door 800.000 bezoekers wordt bezocht;
- deze bezoeken van belang zijn voor Stad en Ommeland;
- er gesprekken plaatsvinden met de provincie Drenthe en Drentse en Groningse gemeenten;

Overwegende dat:

- het van belang is dat de provincie Groningen positief staat in deze gesprekken;

Verzoeken het College van Gedeputeerde Staten om:

- zich actief en creatief op te stellen in de gesprekken voor het behoud van een professionele schaatsaccommodatie, minimaal vergelijkbaar met het huidige Kardinge, in of in de omgeving van de stad Groningen (of eventueel in de provincie Groningen of de provincie Drenthe);

En gaan over tot de orde van de dag.'

Deze motie maakt onderdeel uit van de beraadslagingen.

De heer ZWART (PvhN): Dan gaan wij naar de woondeals. Mooi in een tijd van woningnood: meer woondeals. Maar wat als de gemeenten geen geld hebben om nieuwe bouwlocaties te ontwikkelen, zoals nu in het Westerkwartier dreigt te gebeuren? Er moeten stevige plannen komen om dat scenario te voorkomen.

Ten slotte. Het zal de toehoorder opvallen dat de provincie veel taken heeft of lijkt te hebben en dat er taken worden doorgeschoven naar onze inmiddels gegroeide gemeenten en ook dat er steeds weer nieuwe taken bijkomen vanuit Den Haag. Maar wat zijn nu eigenlijk precies onze kerntaken? Daarom heeft de Partij voor het Noorden enige jaren geleden, met steun van anderen, al eens gepleit voor een kerntakenonderzoek. En de volgende motie zal gedeputeerde Schmaal herkennen. Alstublieft, voorzitter.

De VOORZITTER: Dit is een motie ingediend door de Partij voor het Noorden en met volgnummer 153 en als titel 'Kerntakenonderzoek provincie Groningen'. Deze motie eindigt met het volgende verzoek aan het College van Gedeputeerde Staten:

'Provinciale Staten van Groningen, in vergadering bijeen op 10 juli 2024,

Constaterende dat:

- de provincie Groningen is gegroeid als het gaat om het aantal ambtenaren in 2023;
- gemeenten als gevolg van herindelingen groter worden in de provincie Groningen;
- de provincie veel taken heeft afgestoten zoals jeugdzorg en ook toezicht en vergunningverlening aan de Omgevingsdienst Groningen;
- het College aangeeft dat aan scherpe keuzes dit najaar niet valt te ontkomen;

Overwegende dat:

- het juist verstandig is om kritisch te kijken naar de eigen rol en ambtelijke inzet van de provincie Groningen;
- de verhoudingen tussen grotere gemeenten en de provincie Groningen veranderen;
- het wenselijk is, het takenpakket te onderzoeken van de provincie Groningen in relatie tot grotere gemeenten en de veranderende rol van de provincie Groningen naar de toekomst, juist nu er taken wegvallen en andere bijkomen;
- de financiële positie van de provincie Groningen nu en in de toekomst minder rooskleurig is;

Verzoeken het College van Gedeputeerde Staten om:

- een onderzoek te laten uitvoeren naar de ideale en gewenste omvang van de ambtelijke organisatie van de provincie Groningen in relatie tot haar werkelijke takenpakket;
- de resultaten van dit onderzoek met de Staten te delen uiterlijk 24 december 2024;

En gaan over tot de orde van de dag.'

Deze motie maakt onderdeel uit van de beraadslagingen.

De heer BENNEMA (VVD): Ik hoor verschillende dingen, Ik hoor dat we meer geld moeten hebben voor schoolzwemmen, Kardinge is belangrijk en tegelijkertijd klinkt het heel streng: 'we moeten ons focussen op kerntaken'. Zijn de eerste taken die ik daarnet noemde, ook kerntaken van de provincie? Wat zijn nou die kerntaken?

De heer ZWART (PvhN): Meneer Bennema stelt een geweldig goede vraag die namelijk precies de motie inhoudt: onderzoek nou eens wat onze kerntaken zijn. Want zo kan iedereen alles op elk moment bedenken: 'Wij vinden dat er een grote toren gebouwd moet worden. Zeg maar waar, maakte

me niet uit. En wij vinden dat een taak van de provincie, dus laten we het maar doen.' Als wij niet exact bepalen en niet exact weten wat eigenlijk de kerntaken zijn en we hebben zometeen in 2026 een rotjaar voor de boeg, dan weten we ook niet waar we wel en waar we niet kunnen bezuinigen. Dus dat kerntakenonderzoek is van het grootste belang.

Dan de suggestie dat ik zou praten over schoolzwemmen: dat is een van de factoren. Wat mij dwarszit, is dat in 2018 6 procent van de kinderen van school af gingen zonder een zwemdiploma – dat zijn twaalfjarigen. En dat dat inmiddels is gegroeid naar 18 procent en dat is veel. Als je de zwembond vraagt hoeveel mensen nou jaarlijks overlijden doordat ze niet kunnen zwemmen of dat ze niet gered kunnen worden – dat zijn ook ouderen hoor, dus wat betreft hoort dat er ook bij – dan zijn de officiële cijfers 89 per jaar. Maar de schatting is dat het vijf tot zeven keer zo veel is per jaar, bijvoorbeeld mensen die in de problemen komen. Nou, als wij een verkeersonveilige situatie hebben en er overlijden vijf mensen per jaar op een bepaalde kruising, dan gaat die kruising eruit en wordt het een rotonde. We kunnen nu iets makkelijk doen: zorgen dat elke gemeente ten minste één zwembad heeft en dat zwembad gebruiken voor schoolzwemmen. Dat krijgt het zwembad er wat meer geld voor, maar ouderen kunnen er net zo goed zwemmen. Dus wat dat betreft een veiligheidsaspect waar je 'u' tegen zegt en waar je eigenlijk geen 'nee' tegen kunt zeggen.

De heer BENNEMA (VVD): Ik wilde weer even terug naar de kern van het verhaal en de kerntaken. Nu blijkt dus dat, zoals ik de motie begrijp, de vraag wordt neergelegd bij het College. Dus niet vanuit de Staten wordt gezegd wat onze kerntaken zijn, maar het College moet aangeven wat de kerntaken zijn en het ambtelijk apparaat moet daarop worden afgestemd. Is dat correct?

De heer ZWART (PvdN): Nee, dat is niet correct. Het is namelijk zo dat wij niet weten wat onze kerntaken zijn. Als je dat niet weet, dan zul je met elkaar in overleg moeten om met elkaar te bepalen wat de kerntaken zijn. Daar hebben Provinciale Staten, het College en de ambtenaren net zo goed een stem in. Als wij niet weten wat we doen, dan moeten we heel snel uitvinden wat we moeten doen. Dat is eigenlijk het antwoord.

De VOORZITTER: De heer Bennema, ten slotte.

De heer BENNEMA (VVD): Ja, ik begrijp dat de heer Zwart iedereen daar een stem in wil geven. Maar ik begrijp nu dat het dus eerst bij het College wordt geparkeerd en dan moeten wij daarover beslissen? Of is het ook juist zo, zoals ik het zie, dat de Staten uiteindelijk bepalen wat de kerntaken zijn?

De heer ZWART (PvdN): Ik denk dat we dat gewoon met elkaar moeten doen en dat de stem van de heer Bennema daar net zo belangrijk in is als welke andere stem ook. Maar ook die van het College en ook die van de collega's van de heer Bennema. Laten we met elkaar nou bepalen wat we wel en niet tot onze taakgebied rekenen.

De VOORZITTER: De heer Bennema, ten slotte.

De heer BENNEMA (VVD): Eén slotopmerking. Ik denk dat mijn stem net zo veel waard is als die van mijn collega's. Ik denk dat het daarom gaat. Want hier ligt het politieke primaat in de zaal.

De heer ZWART (PvdN): Ik heb altijd moeite met iemand die zegt: 'Ik denk dat mijn stem net zo veel waard is als die van mijn collega's.' Dan is de verhouding 1 op 43. Dat is niet waar, we zijn allemaal gelijk hier en die van de heer Bennema is niet meer waard dan die van de anderen, dus laten we gewoon met elkaar erover te praten.

De VOORZITTER: Hoe ver was u met uw betoog?

De heer ZWART (PvdN): Ik ben klaar.

De VOORZITTER: Goed, dank u wel. Dan wil ik het woord geven aan de woordvoerder namens Forum voor Democratie, de heer Epema.

De heer EPEMA (FvD): Voor ons ligt de Perspectiefnota en de Voorjaarsmonitor.

Uitgangspunt van FvD is een logisch beleid. Als het waterniveau langzaam stijgt, moeten we ons natuurlijk daaraan aanpassen, zeker. Echter, als er wordt gesproken over het vestigen van een

klimaatadaptatieve omgeving, wordt er vaak gedoeld op regels die veel meer behappen dan dat. Hierbij wordt de invloed van de verhoogde zonneactiviteit van de laatste paar honderd jaar vrijwel genegeerd en wordt alle schuld gegeven aan CO2. En laat CO2 nou net de uitstoot zijn van bijna alle productiemiddelen. Wie bepaalt hoeveel CO2 je mag uitstoten, beheerst dus ook de productiemiddelen. Dat heeft meestal geen goede afloop voor de mate van controle die wij hebben over ons eigen leven.

Het doel vermindering van watergebruik heeft onder andere te maken met het opzetten van voedselproducties waarvan wordt verwacht dat die geëxploiteerd door publiek-private samenwerkingen tussen de overheid en het grootbedrijf zoals Monsanto, met als gevolg monopolies. Een soort *unholy alliance* tussen socialisme en kapitalisme. Een provinciaal energiebedrijf zien wij als eerste opmaat daarnaartoe. Het zou mij niets verbazen als de overheid over een paar decennia zelf bepaalt welke energie je mag gebruiken en die energie ook zelf levert. *Judge, jury and executioner*, dus. Als een rechtse overheid bepaalde wat voor energie je mocht gebruiken, zou iedereen woedend zijn. Maar nu is iedereen dat totaal niet. Links of rechts maakt mij niet uit, we moeten ons altijd blijven uitspreken tegen extreem vergaande overheidsmacht.

Verder hebben we nog het ontwerpbesluit. Daarin worden vrij forse investeringen genoemd in fietsroutes. Voor twee fietsroutes alleen al 1,1 miljoen. Dit geld kan beter geïnvesteerd worden in het behoud van de schaatsbaan bij Karding die voor de gehele provincie van belang is. Al snap ik dat dit eigenlijk geregeld moet worden via de gemeente. Hoe graag je fietsen ook wilt stimuleren, de menselijke drang naar efficiëntie en comfort zal altijd zegevieren. Daarom blijft het autogebruik bestaan, tenzij de overheid weer autoritaire plannen oplegt om mensen te 'stimuleren' om de auto te laten staan, zoals met hoge opcenten. Bovendien was er laatst in het nieuws dat werkgevers inmiddels moeten doorgeven welk vervoermiddel hun werknemers gebruiken, zodat de CO2-uitstoot geregistreerd wordt. Nou ja, als er regels zitten aan CO2-uitstoot, dan kun je wel aanvoelen dat het voor de werkgevers niet langer heel rendabel zal zijn om jou bijvoorbeeld als sollicitant aan te nemen, als hij liever de auto neemt naar het werk. Of de werkgever zal een manier moeten vinden om die CO2-uitstoot te compenseren.

FvD wil zo dus ook uitsluiting voorkomen vanuit ons conservatieve c.q. liberale oogpunt geloven wij in zo veel mogelijk persoonlijke vrijheid en verantwoordelijkheid. De vrijheid om zelf keuzes te maken, of die nou gezond of ongezond zijn. De vrijheid om zelf te bepalen welk vervoermiddel je neemt. Er wordt veel geld gestoken in fietsen en duurzaamheid, maar het zou jammer zijn als dit ten koste gaat van provinciale autowegen en het buitenstedelijke OV. De huidige fietspaden zijn wat ons betreft acceptabel. Daarom ziet FvD geen reden voor meer investeringen daarin. Ook de vele miljoenen voor de Dubbele Dijk, een tweede duurzaamheidsproject, vinden we schrikbarend veel. Dat terwijl de originele dijk prima functioneert en gewoon opgehoogd kan worden.

Als we het over hebben op ophoging en verhoging: de opcenten worden niet verhoogd. Dat is maar goed ook, want we zijn qua kosten nu al de nummer twee. Wil je de mensen tegemoetkomen, verlaag dan die opcenten en ontzie degenen die oudere auto's gebruiken en dus ook minder geld te besteden hebben.

Tot slot: FvD is voorstander van veel vrijheid op het gebied van energieverbruik maar ook van vervoermiddelen. Alleen via vrijheid en autonomie heb je zoveel mogelijk eigen verantwoordelijkheid. En hoe meer eigen verantwoordelijkheid, hoe meer betrokken je je voelt bij de maatschappij ongeacht je status. Dat is logisch en rationeel en ik denk dat iedereen zich daarin moet kunnen vinden.

De VOORZITTER: Dank u zeer. Zullen we eens twintig minuten schorsen? Dat lijkt mij wel goed. Ik schors voor twintig minuten.

[Schorsing]

De VICEVOORZITTER: Dames en heren, welkom terug. Ik heropen de vergadering.

Voor de mensen die vanuit huis of op een andere plek meekijken: we zitten nog steeds in de eerste termijn van de Algemene Beschouwingen. Net zijn alle partijen aan het woord geweest en zometeen is het woord aan het College.

U ziet mij hier zitten en niet de Commissaris van de Koning. Dat komt omdat hij ook antwoord moet geven op een aantal vragen namens het College. Dat betekent tevens dat Kristel Rutgers even de woordvoerder is namens het CDA. Normaal gesproken is het niet gebruikelijk dat je twee woordvoerders hebt tijdens een woordvoering, maar aangezien ik hier zit, maken we daarvoor even een uitzondering.

Ik kijk gelijk even naar de banken van het College. Kan ik gedeputeerde Schmaal als eerste het woord geven? Ja.

De heer SCHMAAL (gedeputeerde): De Perspectiefnota. In de commissie hebben we daar natuurlijk al veel met elkaar over gesproken. En we moeten inderdaad, zoals meerdere partijen aangaven, keuzes gaan maken. We hebben nu een tekort van ruim 4 miljoen. Dat moeten we gaan oplossen, daarop komen we bij u terug met oplossingsrichtingen daarin. En we zullen ook, zoals de vorige keer aan de orde is geweest richting de Begroting, nog een discussie gaan voeren binnen het College over wat nou de kerntaken zijn, wat de wettelijke taken zijn en wat de overige taken zijn. Dat komt natuurlijk ook weer terug bij uw Staten. Dan kunt daar een besluit over gaan nemen of u dat soort dingen ook deelt. Dus er is best wat te doen.

In de algemeenheid heb ik wel gezien dat er een aantal moties keurig netjes is gedeeld. Want een aantal collega's komt met een aantal moties. In de algemeenheid kan ik wel stellen dat de moties waar geen financiële dekking bij zit, niet zoveel kans hebben om erdoorheen te komen, hè? Want zo werkt het nou één keer. Als je een motie indient, dan is het voor iedereen wel even handig om te weten – vooral bij zo'n vergadering, zeker als iedereen weet dat we een negatief saldo hebben – dat er ook een dekking bij aan wordt gegeven. Dus dat is even een algemene oproep in algemene zin.

Dan kijk ik even naar de moties vanuit mijn portefeuille. Motie 'Schoolzwemmen', de Partij voor het Noorden, nummer 151.

Mevrouw BAKKER (SP): Ik reageer op wat gedeputeerde Schmaal net zegt. Als wij in deze Staten uiteindelijk toch die motie aannemen, ook al zit er geen dekking onder, dan gaan wij daar toch over? Dus dat begrijp ik niet helemaal wat de gedeputeerde zegt: 'Als de motie zonder dekking wordt ingediend, dan is het moeilijk om die erdoorheen te krijgen.' Maar wij nemen hier toch een besluit?

De heer SCHMAAL (gedeputeerde): Dat werkt zo als bij u thuis. U kunt thuis van alles willen bestellen, maar als het geld er niet is, is het geld er niet. Op het moment dat u dan een andere prioriteit aangeeft, kan dat. Dat is aan de Staten om daar prioriteit aan te geven. Maar bij een andere prioriteit hoort dan ook welke activiteiten we dan niet gaan doen.

Mevrouw BAKKER (SP): Ergens zit er natuurlijk iets in wat de gedeputeerde zegt – laat ik het positief benaderen. Maar als wij hier met elkaar moties aannemen waarin staat dat wij het College verzoeken om iets te gaan doen, dan verwachten wij dat, ook als er geen financiële dekking in staat, jullie of op zoek gaan naar financiële dekking, of jullie met tegenvoorstel richting ons, maar toch niet gewoon naast jullie neerleggen? Want dan proef ik nu een beetje bij de gedeputeerde.

De VICEVOORZITTER: Ik ga helemaal niks doen, maar misschien de gedeputeerde wel.

De heer SCHMAAL (gedeputeerde): Ja, maar dat heb ik niet gezegd. Ik heb gezegd: op het moment dat een voorstel dekking heeft. Omgekeerd: als een voorstel geen dekking heeft, is het moeilijk om die motie erdoorheen te laten komen. En weer omgekeerd: als een voorstel dekking heeft, is het gewoon uit te voeren. Want als een motie geen dekking heeft, dan moeten we dus op zoek naar iets anders. Als Staten vindt u allerlei dingen belangrijk, maar niet alles kan binnen het geld dat we hebben. Dus dat heb ik niet willen aangeven. Ik heb niet aangegeven dat we moties niet willen uitvoeren. Ik heb aangegeven dat op het moment dat een motie geen dekking heeft, die meer moeite heeft om het te halen omdat wij ergens geld voor nodig hebben. Stel dat het College dan komt met een voorstel waarvan de meerderheid van de Staten zegt dat zij dat ook geen goed idee vindt, ja, dan hebben we wel geld nodig om dingen uit te voeren. Dat is het dilemma.

De VICEVOORZITTER: Mevrouw Bakker, tot slot.

Mevrouw BAKKER (SP): Ik ben blij dat de gedeputeerde het nu iets genuanceerder formuleert dan hij in eerste instantie deed. Maar uiteindelijk zijn wij hier de baas.

De VICEVOORZITTER: Dat was geen vraag. Ik zou willen voorstellen om verder te gaan met uw betoog.

De heer SCHMAAL (gedeputeerde): Daar neem ik kennis van, voorzitter. Dat onderschrijf ik ook.

Dan de moties. De motie 'Schoolzwemmen', motie 151 volgens mij. Die is heel sympathiek. O sorry, ik heb een interruptie.

De VICEVOORZITTER: Gaat dit nog over het vorige punt of over het schoolzwemmen?

De heer ZWART (PvhN): Dank u wel, voorzitter.

De VICEVOORZITTER: Ik stelde u een vraag: gaat dit over het vorige punt of over...

De heer ZWART (PvhN): Nee, laat ik het heel duidelijk uitleggen: de motie behelst niet...

De VICEVOORZITTER: Ja, maar wacht even, wacht even. Dit gaan we niet doen.

De heer ZWART (PvhN): De benadering is verkeerd.

De VICEVOORZITTER: Zullen we eerst de gedeputeerde even de gelegenheid geven om antwoord te geven op de motie die u zelf hebt ingediend? En daarna u de vraag laten stellen? Gedeputeerde Schmaal, motie 151.

De heer SCHMAAL (gedeputeerde): Ja, mijn excuses. Ik heb het op een lijstje genoteerd en dit 'Schoolzwemmen' genoemd. Maar inderdaad, de motie heeft een andere kop: 'Hou het hoofd koel en boven water'. Nou, los van de titel en het zeer sympathieke idee en ook de nut en noodzaak van zwemmen is ook wel aan de orde. Ik heb snel even gekeken of alle gemeenten een zwembad hebben. Want dat hoorde ik in het betoog van de Partij voor het Noorden. Dat is niet het geval, hè? Niet alle gemeenten hebben een zwembad. Nee, Pekela heeft inderdaad geen zwembad, precies.

Maar los daarvan, is er de mogelijkheid om voor kinderen te gaan zwemmen? Die is er. Dat heeft vaak ook te maken met keuzes van ouders of mensen wel of niet zwemmen. Het is niet altijd een financiële kwestie, maar los van de discussie over schoolzwemmen, die we op zich wel belangrijk vinden, kan het niet zo zijn dat als andere overheden bij scholen de zaak laten liggen, wij als provincie in die gaten kunnen stappen. Dus ik vind hem wel heel sympathiek, deze motie, maar ik zal hem wel ontraden.

Dan motie 152 over het harde water, het ijs. Ik zal even letterlijk het erbij pakken, de titel: 'Sport en beweging' heet ie, hè? Ja, 'Sport en beweging' heet ie. Ik had hem anders genoemd, ik had hem 'Kardinge' genoemd. Sorry, voorzitter. Maar als je naar deze motie kijkt, dan zijn we in gesprek met de stad Groningen, met de provincie Drenthe, op initiatief van de stad Groningen, om te kijken naar Kardinge of de opvolger daarvan of de vorm daarvan. Dus die gesprekken voeren wij. Binnenkort staat volgens mij weer zo'n overleg gepland. Ik heb ook met de wethouder in de stad Groningen gesproken over Kardinge. Primair is het zo dat een bepaalde plaats van een bepaalde afmeting een extra bijdrage krijgt uit het Gemeentefonds. Dus die krijgt een extra bijdrage, omdat ze een regionale functie hebben. Desalniettemin praten wij wel met de Stad, de provincie Drenthe en de gemeente Tynaarlo over Kardinge. Dus dat is een toezegging. Alleen staat er wel iets bij. Iets met 'creatief' en zo. Dat is ook wel duidelijk gezien de Perspectiefnota die we nu hebben gesproken. Qua financiële middelen is het op dit moment heel erg beperkt. Dus dat wil ik gelijk even genoemd hebben. Dus wat dat betreft is het voor mij eigenlijk overbodig, want we doen het al.

De heer ZWART (PvhN): Ik dank de gedeputeerde voor de woorden over het harde water. Er was de indruk dat er niet of nauwelijks gesproken wordt en dat het puur een gemeentelijke taak om te kijken wat we met Kardinge zouden kunnen doen. Ik ben blij met de toezegging dat er in elk geval een gesprek is. Financieel was nooit de bedoeling, maar praat met elkaar en kijk naar de mogelijkheden.

De VICEVOORZITTER: Hebt u ook een vraag, meneer Zwart?

De heer ZWART (PvhN): En ik dank voor de toezegging en ik hoop dat u die gestand kunt doen.

De VICEVOORZITTER: Ik zou u willen vragen om dit de volgende keer gewoon in de eigen tweede termijn te doen. Dank u wel. Gaat u voort, gedeputeerde.

De heer SCHMAAL (gedeputeerde): Dan motie 128 'Sport en bewegen voor iedereen'. Eigenlijk twee punten: om er een soort uitvoeringsprogramma bij te gaan maken. Dat is al een toezegging, want dat staat ook in de stukken. En dan de financiering daarvan. Op het moment dat we de financiering zelf niet kunnen vinden: aangezien dat over het flexibel budget gaat, is dat oordeel Staten.

En dan ben ik klaar. Dan gaan mijn collega's nog een heleboel andere moties beantwoorden.

De heer VAN DEKKEN (gedeputeerde): Dank aan de Staten voor het indienen van een aantal moties en het stellen van een aantal vragen.

Wat mij trof, was de bijdrage van de Socialistische Partij die het had over de geschiedenis die zich nooit herhaalt, maar altijd een keer rijmt. Ik kan me voorstellen dat een aantal mensen zich afvraagt hoe de vertegenwoordiger van de Socialistische Partij aan zulke mooie teksten kwam. Die komen uit het nummer 'Tot ziens, Justine' van Spinvis, dus dat wil ik iedereen maar meegeven. Het was verder trouwens een prachtig betoog, zeker als je dat op basis van dat soort poëtische zinnen houdt.

D66 had een vraag over de Kunstraad en de *fair pay*. Het is belangrijk om te weten dat de adviseurs die werken voor de Kunstraad, niet door de provincie betaald maar door de raad zelf. Maar toch, het punt dat mevrouw Benjamins maakte, gaan we wel degelijk bespreken in de evaluatie die we plegen samen met de Kunstraad vanwege het afgelopen traject. Ik denk dat het voor iedereen ook wel belangrijk te weten is dat de Kunstraad volgende week, echt tegen het reces aan, met het definitieve advies naar buiten komt en dat ook aan mij en de wethouder in Groningen zal aanbieden. Vervolgens is dat ook een moment om dan het gesprek te voeren over het incidentenbudget van de Kunstraad zelf. Want daar moeten we het ook hebben over het accres en eigenlijk ook de indexering. Dus die toezegging, als u dat al toezegging mag noemen, die acties gaan we sowieso al plegen.

De Partij voor het Noorden had het over gezondheidssituaties, dat het misschien wel wat beter gaat. Maar ik wil wel even gezegd hebben dat we alles wat gezondheid is in deze provincie, goed of slecht, blijvend monitoren. Dat doen we natuurlijk met het Sociaal Cultureel Planbureau, maar ook met LifeLines dat ons daar uitermate goed in kan helpen en dat zullen we ook in de nabije toekomst doen.

Dan ook het pleidooi voor meer actie op de woningmarkt, breedgedragen hier als het gaat om de woondeals. Ik denk dat het belangrijk is om te melden dat ook bij de nieuwe minister van Wonen zullen aandringen op versnelling van de woningbouw. Ik kan een heel technisch verhaal houden over de reden waarom dat allemaal zo langzaam en ingewikkeld is. Maar iedereen vindt dat die snelheid er moet zijn, zeker als het gaat om de betaalbaarheid van woningen. Ik geloof ook wel dat daar eerder, met name vanuit het CDA, al het nodige over is gezegd. Trouwens ook vanuit andere partijen.

Ik kom toe aan een drietal moties dat wij ingediend zagen worden. Dat is allereerst motie 143 over dat jaarlijkse bezoek aan de gebedshuizen in de provincie. Punt is dit: de provinciale overheid gaat niet over het onderwijsprogramma voor de scholen. Elke basisschool heeft als wettelijke taak leerlingen, inzicht te geven in de grote wereldreligies, de belangrijkste opvattingen van de verschillende geloven, gebruiken en de feestelijkheden die daarbij horen. En die kennis is ook hard nodig om onze maatschappij, actueler dan ooit misschien wel, goed te kunnen begrijpen. Dus kortom: scholen zijn verplicht om hier aandacht aan te besteden. Dat staat in de wet en in de kerndoelen van het onderwijs. In die zin ontraden wij de motie.

De motie van D66: ik geloof dat het motie 135 is – uit mijn hoofd – over digitalisering. Ik wil het volgende daarover zeggen. Cyberveiligheid staat natuurlijk bij het College hoog op de agenda. In dat kader heeft het College, naast het kiezen voor scenario 1, er ook voor gekozen om voor de Perspectiefnota 250.000 euro beschikbaar te stellen om een weerbare provincie te zijn en nog meer te worden op het gebied van de cyberveiligheid. Ja, natuurlijk ziet het College ook de meerwaarde om versnelling aan te brengen in het Uitvoeringsprogramma. Dus in die zin kunnen we ons inhoudelijk uitstekend vinden in de ingediende motie van D66.

Maar de penningmeester heeft het ook wel aangegeven: er moeten financieel scherpe keuzes worden gemaakt en als we daarnaar kijken, is er op dit moment niet de mogelijkheid te kiezen voor scenario 2. Wat niet wegneemt dat met het huidige scenario in alle sporen wel degelijk resultaat wordt geboekt om in ieder geval te voldoen aan de wet- en regelgeving en de onomkeerbare werkzaamheden die dat met zich meebrengt. Dat is onze inzet tot op heden om dag en nacht keihard aan de digitalisering te blijven werken en dat zullen we ook blijven doen.

Mevrouw BENJAMINS (D66): Dat er dag en nacht gewerkt wordt aan digitalisering, daar twijfelt onze fractie zeer zeker niet aan. Wel maken we ons gewoon zorgen over het feit dat we vanaf 2021 al praten over 'de basis op orde' en daar zijn we dus nu nog steeds mee bezig. Ook de accountant geeft heel duidelijk aan dat wij op deze Digitaliseringsstrategie moeten versnellen. Kan ik dan nu concluderen dat wij dus eigenlijk een Uitvoeringsprogramma hebben vastgesteld, zonder de financiële middelen erbij om hier uitvoering aan te geven?

De heer VAN DEKKEN (gedeputeerde): Nee, dat is het College niet van mening. Wij hebben gezegd: dit is het budget plus die 250.000 euro extra die we op dit moment kunnen benutten om alles wat we hebben afgesproken binnen de kaders, te realiseren. Maar we erkennen natuurlijk dat het sneller moet vanwege de urgenties die daaronder liggen. Alleen, op dit moment hebben we die financiële middelen

niet voorhanden. Dat is het dilemma van dit College op dit moment. Maar tegelijkertijd zullen we er alles aan doen om te ervoor zorgen dat we dit geregeld krijgen. Maar ja, ik kan niet heksen en blauw verven tegelijk.

Mevrouw BENJAMINS (D66): Ja, ik zou dan toch de gedeputeerde willen aanraden om even naar het Hof van Twente te gaan en de Universiteit van Maastricht. Want die zijn op gegeven moment wel zodanig lamgelegd dat het nog veel duurder is geweest. Dus ik raad u aan om toch meer geld te geven aan het belangrijke programma voor scenario 2. Dat is 1,7 miljoen voor scenario 2. Ja, het lijkt mij toch een politieke keuze die we hier nu maken voor 'de basis op orde'.

De VICEVOORZITTER: Hebt u ook een vraag, mevrouw Benjamins?

Mevrouw BENJAMINS (D66): Is de gedeputeerde bereid om contact op te nemen over hoe zij dat de volgende keer kunnen voorkomen? Dan heb ik het over het Hof van Twente en de Universiteit van Maastricht.

De heer VAN DEKKEN (gedeputeerde): Ik vind het uitstekend om nog verder te gaan kijken en ons verder te verdiepen. Dat wil niet zeggen dat wij alles kunnen voorkomen, maar die toezegging wil ik natuurlijk doen.

Een heel andere motie is motie 136 inzake de Spreidingswet. Natuurlijk veel meer en vaker hier aan de orde geweest. Het mag wel helder zijn dat het aantal mensen dat op de COA-locatie in Ter Apel verblijft, nog steeds te hoog is. In de afgelopen maanden – daar praten we echt over – overnachten er gemiddeld 200 mensen meer dan de afspraak is. En hoewel er geen mensen buiten slapen – althans niet op het gras – blijft de situatie natuurlijk zorgelijk voor de asielzoekers zelf, de medewerkers, de betrokken organisaties, maar ook de inwoners van Ter Apel.

Als het gaat om de motie zelf, kan ik dat allemaal uitleggen enzovoort. Wij denken dat er een wet is, dat die wet moet worden uitgevoerd. De minister, mevrouw Faber – overigens vandaag op bezoek hier in het Groningse, in Ter Apel – heeft zich ook aan die wet te houden en tot die tijd zullen we zorgen dat alles en iedereen in Den Haag zich bewust van een eerlijke verdeling van de opvang van asielzoekers. Dus dit zal vanuit het College oordeel Staten zijn.

De heer EMMENS (gedeputeerde): Ik heb een elftal – een mooie woordspeling voor vanavond, bedenk ik me nu – moties voorliggen. Voordat ik die even behandel: de meeste vragen die gesteld zijn, hebben betrekking op de moties die besproken zijn. Er waren een paar punten die in vragende zin werden gesteld aan het College via mijn portefeuille.

Een daarvan is de vraag over de *gender equality* in algemene zin. Wij rapporteren daarover in de p&c-cyclus. Dat hebben dit jaar voor het eerst gedaan volgens mij en er wordt nu door GroenLinks ook gevraagd naar een evaluatie of dat ook beter kan. Ik stel voor om dat iets anders aan te pakken. Ik denk dat het een terecht punt is dat we meer inzicht kunnen geven wat we daaraan aan het doen zijn met ons personeelsbeleid op *gender equality*. Maar dat we in onze p&c-cyclus voor de volgende keer gewoon zeggen dat we iets meer parameters opnemen en op basis daarvan we een goed gesprek gaan voeren. En als er dan een evaluatie nodig is, dan wil ik dat zeker dan ook doen. Maar laten we even wachten wat de vruchten van het beleid zullen zijn en daarover anders te rapporteren dan we afgelopen keer deden.

Er worden door BBB en door VVD indirect wat vragen gesteld over verzilting. Tenminste, zo heb ik het maar even opgeschreven. De dreiging voor voedselzekerheid, noemde de heer Smelt dat volgens mij ook. Nou, weet dat wij als provincie Groningen actief deelnemen aan de Werkgroep Salta. Dat is een landelijke werkgroep met ook connecties met Zeeland en de beide Hollanden en Friesland natuurlijk ook, want daar speelt ook de verzilting. Hoe kunnen we van elkaar leren en hoe kunnen we ook verzilting tegengaan of desnoods ook voor ons gebruiken in de voedselteelt? Maar het is wel degelijk een groot gevaar voor de voedselzekerheid wereldwijd, zeker als je over de noordelijke kleischil hebt met de aardappel- en pootgoedteelt om op te eten.

Indirect was daar ook een vraag over: hoe kijkt u dan aan tegen binnendijkse en buitendijkse projecten? Nou, ik denk dat dat een heel mooie vraag is die wij in het najaar ook kunnen adresseren bij de plannen voor de Transitie Landelijk Gebied en dat die daar meer hoort dan hier. Dus ik zou graag op die plek daar de discussie over willen voeren wat met die plannen doen binnendijs en buitendijs. Want dat zijn zeer interessante opties, maar die horen meer daar. Dus dat zou ik daar willen doen.

Voor de rest komen volgens mij alle vragen aan mij bij de moties aan de orde. Ik begin met motie 127, 'Onderzoek naar de lelieteelt'. Er werd gesteld: kijk naar Gelderland, dat heeft het

verboden. Nou, Gelderland heeft het niet verboden, dat heeft het verboden om gewasbeschermingsmiddelen in grondwaterwingebieden. Dus dat is wel afgeperkt tot een deel van de provincie. Doen wij als provincie Groningen daar niets aan? Wij doen daar niet niets aan. Wij hebben in waterwingebieden, samen met het Waterbedrijf, maar ook in Natura 2000-gebieden beperkingen. En beperkingen zijn in dit geval verboden op gewasbeschermingsmiddelen. Dus voor dat deel gelden er beperkingen voor de lelieteelt in het bijzonder. Dus daar liggen er beperkingen op.

Voor de rest: wij als provincie zijn niet bevoegd tot het stellen van andere eisen aan het gebruik van bestrijdingsmiddelen – of gewasbeschermingsmiddelen, hoe je het ook zeggen wilt – in dit kader. Wij vinden dat dit onze bevoegdheid te boven gaat. Temeer ook dat je dat moet navragen. Misschien is dat wel ook een discussie die we nader moeten voeren bij het Landbouwprogramma of de Transitie Landelijk Gebied: waarom telen boeren bollen? Dat is misschien dan een goede vraag. Dus deze motie zou ik ontraden, omdat die bevoegdheid ligt bij het Rijk en wij al op een aantal punten verbodsbepalingen hebben in waterwingebieden en Natura 2000-gebieden. En we gaan natuurlijk de onderzoeken die spelen, nauw volgen en kijken of we misschien via het beleid moeten reageren.

Mevrouw SIERSEMA (GroenLinks): Ja, dat klopt. Nou, fijn om dat te horen over de waterwingebieden. Wel is dat een antwoord meer op de vraag die ik heb gesteld en niet de motie. Want in de motie gaat het echt over aan te haken bij onderzoek naar het stoppen van de groei van de lelieteelt, dat voormalig minister Adema van Landbouw heeft aangekondigd. Daar gaat de motie over.

De heer EMMENS (gedeputeerde): Ja, terechte opmerking. Ik wil niet aanhaken bij dat onderzoek. Ik wacht wel het onderzoek af wat daaruit komt. Op basis daarvan kunnen we kijken of we daar beleid op moeten maken en dat is de volgorde van hoe het ervoor staat.

Mevrouw SIERSEMA (GroenLinks): Nou, als laatste. Wat is dan de reden om niet aan te haken bij het onderzoek?

De heer EMMENS (gedeputeerde): Omdat wij ook kijken als College naar het verdienvermogen voor de landbouw. Dus het stoppen van de groei van de lelieteelt betekent het ontnemen van het verdienvermogen van de landbouw. Er zijn op dit moment nog maar een paar gewassen in de landbouw waar je geld aan kunt verdienen als boer. Tenminste, meer dan een gemiddeld saldo. En lelies en bollen in algemene zin zijn daar één teelt van. Voor de rest heel veel graan- en andere gewassen, ook *biobased-economy* gewassen als hennep en lisdoddes. Dat is allemaal margewerk voor boeren. Dus ergens moet er wel geld verdiend worden als je toe wilt naar een economie voor de boeren die zonder subsidies kan draaien. Dus je hebt ergens een verdienmodel nodig, dus daarom doen we niet mee met dat soort onderzoeken/

De VICEVOORZITTER: Mevrouw Siersema, tot slot.

Mevrouw SIERSEMA (GroenLinks): Ja, tot slot. Wat ik hier hoor, is dat de economie nu boven gezondheid wordt gesteld. Maar volgens mij kan met deze uitleg alsnog GS wel aansluiten bij het onderzoek, omdat het gaat over meer groei.

De VICEVOORZITTER: Ik heb daarin wederom geen vraag gehoord.

Mevrouw SIERSEMA (GroenLinks): Nee, dat klopt.

De VICEVOORZITTER: Gaat u voort, gedeputeerde Emmens.

De heer EMMENS (gedeputeerde): Goed, ik ga door met volgende motie. Want ik zal hem ontraden om de reden die ik net heb aangegeven. Motie 130 'Geen taboe op investeringen in de wapenindustrie' van de VVD. Volgens mij heb ik in de commissie hier al een toezegging op gedaan dat ik mee zal nemen naar de aandeelhoudersvergadering van de NOM in het najaar. Laat ik hier dan bij vooropstellen dat je in eerste instantie vrede kunt bereiken door goed met elkaar in gesprek te gaan en afspraken te maken en dan pas de wapens op te gaan pakken en dan te gaan investeren in de wapenindustrie. Maar we nemen de opmerking van u mee naar de aandeelhoudersvergadering van de NOM. Dus dat is de toezegging die ik daarop kan doen.

'Gezondheidsbelang voorop', motie 137. Dat verzoekt het College de bescherming van de gezondheid van onze inwoners voorop te stellen en dat gaat dan vooral over de gewasbeschermingsmiddelenresten die in de urine van mensen zijn gemeten. Ik ga die motie

ontraden. Volgens mij hebben we in de afgelopen tijd daar al vaker een discussie over gehad in de Statencommissies. Wij hebben ook een uitgebreid antwoord in een drietal brieven daarover van u ontvangen. In dit geval is het van de Patij voor de Dieren. Die hebben we uitgebreid beantwoord. De beantwoording leidt niet tot een andere beoordeling van deze motie die voorligt. Dus wij doen in onze optiek alles wat we kunnen doen om gewasbeschermingsmiddelen te voorkomen in de voeding van het water voor onze inwoners. Dat heb ik net ook verteld over de waterwingebieden bijvoorbeeld. En voor de rest gaan wij ervan uit dat de Commissie voor de Beoordeling van Toelating van Bestrijdingsmiddelen – zo heet die officieel – de testen doet, zodat we ook voorkomen dat er residuen of restanten in voeding en andere middelen terechtkomen. Dus daarom wordt die ontraden.

Motie 138 'Biologisch en lokaal voor Groningen': inkoop. Ook daar hebben we volgens mij in de commissie enigszins over gesproken. Of enigszins? Daar hebben we over gesproken. Wij zijn in dit huis bezig met een nieuwe aanbesteding voor onze catering eind 2025. En laat dit nou net een van de onderdelen zijn waar we op selecteren. Dus korte ketens is onze inzet daarop. De werktitel is: hoe zorgen we ervoor dat de Ommelanden de Stad gaan voeren? Dus we gaan met korte ketens werken. Of het nou van de biologische landbouw komt of van de gangbare landbouw, we proberen op die manier ons aanbod in het provinciehuis het aandeel lokaal voedsel zo groot mogelijk te krijgen. Dus daarmee is de motie overbodig en ontraad ik hem.

Mevrouw TEN HOEVE (PvdD): Ik heb gewoon niet goed geluisterd, ik ben ook niet helemaal wakker meer, moet ik eerlijk bekennen. Wat zegt u nou? Is het dat u wel de korte ketens en het biologische aspect daarin meeneemt? Of niet?

De heer EMMENS (gedeputeerde): Het antwoord is dat ik het wel meeneem.

Mevrouw TEN HOEVE (PvdD): Dus het biologische aspect?

De heer EMMENS (gedeputeerde): Dus de korte ketens en biologisch is daar onderdeel van. Dus niet per se niet alleen maar biologisch. Wij kijken naar de korte ketens. Ja, daar gaan we misschien wel inhoudelijk de discussie aan. Maar ik ben van mening dat je hier beter een regionaal product kunt hebben dat geteeld wordt in de reguliere landbouw dan een biologisch product uit Zuid-Amerika. Dus dat zit daar ook achter.

De VICEVOORZITTER: Had u nog een vervolgvraag, mevrouw Ten Hoeve?

Mevrouw TEN HOEVE (PvdD): Dank u, voorzitter.

De VICEVOORZITTER: Gaat uw gang,

Mevrouw TEN HOEVE (PvdD): Maar die motie gaat nou juist over het biologische aspect. Dus...

De VICEVOORZITTER: Wat is uw vraag?

Mevrouw TEN HOEVE (PvdD): Ik zou dan graag willen weten of meneer Emmens erover na wil denken om juist dat biologische aspect hier binnenshuis mee te nemen. Zo geeft de provincie zelf het goede voorbeeld.

De heer EMMENS (gedeputeerde): Ja. We geven het goede voorbeeld door lokaal in te kopen. Daarbij maken wij primair geen onderscheid in biologische dan wel gangbare landbouwproducten. Op die manier denk ik dat we grotendeels tegemoet kunnen komen aan uw motie, waardoor wij dat in de uitvoering meenemen. Dus ik ontraad hem op die manier.

Motie 139 was ik aangekomen: 'Een gifvrij boeket is een echt geschenk', luidt de titel van de motie. Het verzoek aan het College is zo spoedig mogelijk over te stappen op leveranciers van biologische en waar mogelijk ook lokaal geteelde bloemen en planten. Wij kopen op dit moment in via de duurzaam gecertificeerde leveranciers. Die zijn ervoor gecertificeerd. Dat bestaat al en wij kopen nu minimaal in bij 'zilver'. Dat betekent dat je 30 procent van de bloemen op een gecertificeerde manier. Dat is dus precies de voorwaarde die u schrijft: dat er biologisch en zomogelijk vrije van gewasbeschermingsmiddelen geteeld kan worden. En later dit jaar of volgend jaar gaan we goudgerande leveranciers toe en op die manier kunnen wij er toch wel zeker van zijn dat wij op die manier boeketten inkopen die aan duurzame huishouding en bedrijfsvoering tegemoetkomen.

Mevrouw TEN HOEVE (PvdD): Het is inderdaad duurzaam, dat is correct wat u zegt. Dat valt inderdaad onder dit keurmerk. Waar het ons om gaat, is dat we gewoon ook andere tuincentra zijn waar we gewoon echt biologische planten en bloemen kunt kopen. Die zijn in Winsum en die zijn in Uithuizermeeden. Je kunt ze te kust en te keur kopen bij de bloemenboer in Winsum, bij de bloemenboer in...

De VICEVOORZITTER: Hebt u ook een vraag?

Mevrouw TEN HOEVE (PvdD): Ja. Waarom gaan we daar gewoon geen gebruik van maken? Waar het gaat om gaat, is dat bij dit keursysteem, waar u van uitgaat, het zo is dat iets een label duurzaam kan krijgen omdat het verpakkingsmateriaal recyclebaar is. Maar dat zegt niks over de giftigheid van de bloemen.

De heer EMMENS (gedeputeerde): Ik ken niet precies de voorwaarden waarom een product het label 'duurzaam' krijgt. Dat zal niet alleen in de verpakking zitten, dat zal ook in de teeltmethode zitten. Maar op dit moment, hoe wij inkopen in het provinciehuis in Groningen, is dat we kijken naar gecertificeerde leveranciers volgens het zilvermodel nu en volgend jaar 'goud'.

Mevrouw TEN HOEVE (PvdD): Maar waarom de onwil om gewoon niet echt te kiezen voor biologische planten en bloemen? Waarom die onwil? Waarom wilt u daar niet voor gaan?

De heer EMMENS (gedeputeerde): Volgens mij is dat geen onderdeel van wat ik net ook bij de vorige motie heb gezegd: dat wij ook daar waar het kan, het biologisch doen. Maar je hebt ook de afspraken die we nu hebben gemaakt in ons inkoopbeleid waar dit in staat. Dus moeten we het inkoopbeleid aanpassen. En als dat op termijn nodig is, ben ik best bereid om daar op termijn nog eens goed naar te kijken.

De VICEVOORZITTER: Mevrouw Ten Hoeve, tot slot.

Mevrouw TEN HOEVE (PvdD): Dan zou ik graag de toezegging willen dat u bij de volgende keer wanneer u die keuze maakt, de keuze maakt voor dit soort tuincentra die puur biologische planten en bloemen aanbieden.

De heer EMMENS (gedeputeerde): Ik wil u een toezegging, mevrouw Ten Hoeve, dat wij bij de volgende keer in het afwegingskader dit soort elementen meenemen. Of dit uiteindelijk leidt tot dat afwegingskader, is een andere vraag, maar ik wil het wel meenemen in de overwegingen. Kort gezegd: Ik ontraad motie 139.

Motie 140 'Volledige uitvoering Programma Bos & Hout'. Er waren ook een paar fracties die daar vragen over hadden gesteld. Kijk, wat er aan de hand is, is dat wij afspraken hadden met het Rijk over het Programma Landelijk Gebied in Groningen. Dat gaat ons aan, natuurlijk. En het Rijk haakt op dit moment af. Dus op dat moment hadden we een intentieovereenkomst met het Rijk en het Rijk haakt af. Voelen wij ons dan verantwoordelijk om onze afspraak na te komen? Ja, dat voelen we, maar niet voor het volledige deel, want dat kunnen we gewoon niet waarmaken. We moesten dit jaar ook keuzes maken waar we geld op konden inzetten. We hebben ook de afspraak in de coalitie dat we geen geld gaan uitgeven dat er niet is. Dus hebben we ook gekeken waar we afspraken hebben staan en welke hard zijn. Op dit moment hebben we harde afspraken staan voor 13 hectare inrichting bos en dat is het precies dat miljoen in de Perspectiefnota. Dus daar maken we ons hard voor. Wij komen de afspraken na die er staan en voor de rest gaan wij met het Rijk in overleg hoe we financieringsdoelen kunnen koppelen om zo veel mogelijk van die doelen te kunnen realiseren.

Mevrouw TEN HOEVE (PvdD): Wij trekken deze motie in en wij komen met een nieuwe motie in de tweede termijn.

De VICEVOORZITTER: U kunt op dit moment geen motie intrekken, maar het is wel goed dat mensen daar alvast van op de hoogte zijn.

De heer EMMENS (gedeputeerde): Ik ontraad de motie derhalve, voorzitter.

Motie 144 ben ik aanbeland. Dan heb ik nog drie te gaan. Dit gaat over snel internet, 'Van belofte naar realiteit'. De belofte van gratis glasvezel voor Groningers te handhaven: wij hebben in ons Hoofdlijnenakkoord in deze coalitie afgesproken dat wij de hele provincie willen voorzien van snel

internet c.q. glasvezel. En daar staan we nog steeds voor. Op dit moment zijn wij in de afronding van de verkoop van het glasvezelnetwerk van Rodin. Dat is nog niet helemaal afgerond, vandaar dat we heel zorgvuldig moeten zijn over hoe we daarover communiceren. Dat gaat nu stap voor stap. Wij hebben een behoorlijke snee in de broek opgelopen bij de vorige afspraken over glasvezelnetwerken in Groningen en dat hebben we liever niet weer.

Deze motie, hoe mooi die ook is, loopt het College eigenlijk een beetje voor de voeten – moet ik eerlijk zeggen. Ik zal hem dus ontraden. Als we deze door de Staten erover laten stemmen, dan staat daarin: 'Wij gaan zelf de gelden reserveren voor het aanleggen van glasvezel in Groningen.' Op dit moment zijn wij met de nieuwe minister van Economische Zaken afspraken aan het maken om ervoor te kunnen zorgen dat de brief die het kabinet bijna een jaar geleden heeft gestuurd als reactie op de parlementaire enquêtecommissie, dat glasvezel ook uit de algemene middelen van het Rijk kunnen worden betaald. En daar lopen wij heel hard op. Op die manier proberen we ook glasvezelnetten voor heel Groningen aan te kunnen leggen.

Mevrouw RUTGERS (CDA): Ik heb een vraag aan de heer Emmens. U geeft aan – ik vraag me af of ik dat goed begrepen heb – dat deze motie u even in de wielen fietst. Maar is de heer Emmens zich er bewust van dat de inwoners van het Westerkwartier voor 22 juli een besluit moeten nemen of zij zelf gaan investeren of niet en of het dan de verantwoordelijkheid is van de provincie om daar voor die tijd duidelijk over te geven? Bent u dat met mij eens?

De heer EMMENS (gedeputeerde): Nou, of dat de verantwoordelijkheid van de provincie is, durf ik betwijfelen. Er is natuurlijk ook een marktwerking die gaande is. Er is ook een andere organisatie die denkt dat zij daar glasvezel kan gaan aanleggen en daar is voor iedereen vrij om in te tekenen. Wat ik net zeg: we moeten dat echt stap voor stap gaan doen op dit moment. We hebben geen reserves meer om grote scheuren in de broek op te kunnen vangen. Dus daarom rijdt de motie ons in de wielen. In ieder geval kunnen we daarom niet zo hard fietsen als we willen. Maar wij begrijpen dat daar inderdaad een probleem ligt en een uitdaging voor de inwoners op dit moment. Dat is ook een marktaanbieding die er ligt. Stel dat we wel verder waren, dan nog had een marktpartij kunnen zeggen om dat ook aan te bieden. Dan is het ook aan de vrije markt om hier een keuze in te maken.

Maar we zitten net in de afronding in dat traject en we hebben gevraagd, aan DELTA in dit geval, om een plan te maken voor de hele provincie Groningen. Alleen, die tijdlijnen lopen niet gelijk. Ja, en als een commerciële partij niet wacht, is dat het risico voor die commerciële partij. Het kan ook best zo zijn dat ze heel veel voorbereidingskosten moeten maken en dat het uiteindelijk niet doorgaat van de andere aanbieder. Dus wij volgen dat nauwlettend. We hebben ook bestuurlijk en ambtelijk heel veel contact met de gemeente Westerkwartier over hoe we hiermee omgaan en wat ons standpunt daarin is. Dat is het standpunt dat ik hier vertel, is ook daar het standpunt. Ik vind het heel erg jammer, heel erg betreurenswaardig voor de inwoners van de gemeente Westerkwartier, maar op dit moment kan ik er niet op vooruitlopen.

Mevrouw RUTGERS (CDA): Ziet de gedeputeerde dan wel een mogelijkheid om in elk geval de inwoners van het Westerkwartier voor 22 juli een duidelijke uitleg te geven, zodat zij een keuze kunnen maken? Daarvan zegt u dat het marktwerking is en dat het een vrije keuze is. Ja, maar de inwoner in het Westerkwartier weet niet waar hij aan toe is. Ziet u een mogelijkheid om hen allemaal voor 22 juli te bereiken met de uitleg die u hier gegeven hebt?

De VICEVOORZITTER: Ik zie die als voorzitter niet, maar misschien gedeputeerde Emmens wel.

De heer EMMENS (gedeputeerde): Ja. Er wordt op dit moment gewerkt aan een brief aan de gemeente Westerkwartier, die ze ook kunnen gebruiken voor hun inwoners. Dus daar wordt aan gewerkt.

Mevrouw RUTGERS (CDA): Ik verstond niet wat u zei.

De heer EMMENS (gedeputeerde): O ja, ja. De microfoon stond wel aan. Er wordt op dit moment gewerkt aan een brief aan de gemeente Westerkwartier waarin dit probleem en deze uitdaging worden uitgelegd, zodat de inwoners daar ook goed over geïnformeerd kunnen worden. Dus daar wordt aan gewerkt en ik denk dat u als Staten ook een afschrift van die brief die kunnen krijgen.

De VICEVOORZITTER: Mevrouw Rutgers, tot slot.

Mevrouw RUTGERS (CDA): Een vraag aan het College. Kan ik daar de conclusie uit trekken dat inwoners van het Westerkwartier door hun eigen gemeente, door de provincie voor 22 juli daarover geïnformeerd zijn?

De heer EMMENS (gedeputeerde): Wat ik net probeerde te vertellen, is dat ik denk dat die deze week nog de deur uitgaat. Dat is een brief aan de gemeente Westerkwartier waarin wij uitleggen hoe de situatie is en de gemeente Westerkwartier zal namens ons de brief versturen. Of dat voor 22 juli gebeurt? Ik denk het wel, maar dat is ook de bevoegdheid van de gemeente Westerkwartier. Maar ik ontraad de motie, omdat wij dus bezig zijn met stappen richting het Rijk.

De VICEVOORZITTER: Helemaal goed. Voordat u verdergaat, volgens mij een punt van orde van mevrouw Bakker.

Mevrouw BAKKER (SP): Nou, mevrouw Rutgers verstond de heer Emmens net niet goed. Maar is het wel vaker zo dat we meneer Emmens niet zo goed kunnen verstaan. Dus of de microfoon een beetje hoger, of dichterbij de microfoon. Want het is wel belangrijk wat u zegt.

De VICEVOORZITTER: Wij horen ontzettend graag wat u zegt, gedeputeerde Emmens.

De heer EMMENS (gedeputeerde): Ja, blijkbaar. Ja. Dat is fijn.

De VICEVOORZITTER: Mocht het weer voorkomen, moeten we misschien even kijken of de apparatuur goed werkt.

De heer EMMENS (gedeputeerde): Ja, dit voelt wel wat ongemakkelijk, maar dit terzijde. Maar wel goed dat de Staten mijn goed kunnen verstaan, daar hebben we alles voor over. Gaat het zo goed trouwens, mevrouw Bakker? Ja?

Motie 147 'Introduceer MBO-*traineeships* in de provincie Groningen'. Ik vind het een heel mooie motie en volgens mij hebben we in de Statencommissie ook al gesproken over deze motie. Er is een heel breed draagvlak voor. Maar ik ga hem toch ontraden. Want wij doen als provincie Groningen met de MBO-opleidingen al heel veel BBL-trajecten en daar maken we redelijk veel gebruik van. Volgens mij zitten er elk jaar tussen de tien en twintig leerlingen die we daarop ontvangen. Wij hebben ook al een paar keer gekeken hoe je dit verder in de organisatie kunt incorporeren met vooral MBO-*traineeships*. En daar is de massa gewoon te klein voor. Je hebt massa nodig om die jongens en meiden goed in de organisatie te begeleiden. Want dan gaat het ook om. Je kunt wel zeggen dat je een *traineeship* doet, maar daarmee ben je niet vrijgesteld van begeleiding. Dus je moet ze heel goed begeleiden en je moet ook een programma hebben, zodat je ook alle organisatieonderdelen kunt laten meewerken en mee-ontwikkelen. En we hebben gewoon te weinig aanbod van dat soort banen. Dat betekent dat wij ons ontslaan van de verplichting. Ik denk dat we veel meer kunnen inzetten op stageplekken: dat is een heel andere manier om dat te doen.

Mevrouw BENJAMINS (D66): De organisatie hier is heel erg breed, maar we hebben volgens mij heel veel plekken en zaken waar we ook prima MBO'ers kunnen gebruiken. Ik weet dat bijvoorbeeld de Omgevingsdienst boa's nodig heeft, maar ook dat we daar misschien iets voor in de aanbesteding van de catering kunnen gebruiken. Ik denk ook dat we klein beginnen voordat we het in het groot gaan doen. Er zijn vast veel plekken waar we heel goed MBO'ers kunnen gebruiken. Dus ik weet niet of de gedeputeerde het misschien iets minder groot kan zien bij deze motie?

De heer EMMENS (gedeputeerde): Ja, ik kan het minder groot zien. We kunnen operationeel daarop ingaan, dat we zeggen dat we meer stageplekken gaan creëren. Ik wil u wel een toezegging doen. Er is een organisatie in Groningen die heel veel met *traineeplekken* doet. Dat is GOA Publiek. Ik weet zo niet waar die afkorting voor staat, we hebben het altijd over GOA. Gemeenschappelijke Opleidings Activiteit, wordt mij ingefluisterd. Dus het zal iets in die trant zitten. Dus daar willen we mee in gesprek of we ook kunnen samenwerken met andere organisatie. We doen dat met onze HBO- en WO-*trainees* ook, dat we samenwerken met gemeenten. Dat zou ik dan wel een bredere uitleg vinden. Niet dat ik het minder groot zie, maar ik zou hem dan wel breder willen trekken dat wij met onze gemeentelijke partners en misschien onze uitvoeringspartners als de Omgevingsdienst, en nog andere organisaties, hoe we daar gezamenlijk een MBO-*traineeship* voor kunnen gaan oprichten. Dat vind ik een interessante discussie. Maar alleen maar een MBO-*traineeship* in de provincie Groningen, daar hebben we te weinig massa voor, dus we moeten we het groter trekken. Maar dat vind ik een

interessante suggestie, dus ik wil u wel de toezegging doen, mevrouw Benjamins, dat we de komende maanden eens gaan kijken hoe we dat überhaupt kunnen vormgeven en uw Staten rapporteren over wat dan het plan van aanpak wordt,

Mevrouw BENJAMINS (D66): Ja, in de aanbesteding van de catering, om daar iets mee te doen met het MBO?

De heer EMMENS (gedeputeerde): Ja, de catering besteden we aan. De mensen van de catering zijn feitelijk niet in dienst bij de provincie Groningen, dat is een ingehuurde dienst. Dus we kunnen het misschien wel in de randvoorwaarden stellen. Je kunt ze mee laten draaien in de brede aanpak voor *traineeships* MBO. Dus dat zou kunnen. Dat zien we gewoon als een uitvoerende dienst van de provincie, maar het is feitelijk een zelfstandige organisatie. Derhalve zou ik een toezegging willen doen. Ik wil best onderzoek doen naar *traineeships* in de provincie Groningen, maar dan zie ik de provincie Groningen als een werkgebied en niet als een uitvoerende organisatie daarbij.

De laatste motie ik voor heb liggen, is motie 153 'Kerntakenonderzoek provincie Groningen'. Ik denk dat het een terechte motie is, om onderzoek uit te laten voeren naar de ideale en gewenste omvang van de ambtelijke organisatie in relatie tot het werkelijke takenpakket – en ook het wettelijke takenpakket, denk ik. Op het moment dat wij in onze voorbereiding op de Perspectiefnota ontdekten dat wij een meerjarig tekort hadden van ruim 4 miljoen, hebben de gedeputeerden van financiën en ik als gedeputeerde voor de interne organisatie bij elkaar gezeten hoe we dit gaan aanpakken. En dat gaat juist over die kerntakendiscussie. Wat zijn onze kerntaken? Wat zijn onze wettelijke kerntaken? Wat zijn de opgelegde taken door u als Staten? En wat zijn de overige taken? Wij zijn nu met dat onderzoek bezig en als die onderzoeksresultaten bekend zijn, dan hoop ik inderdaad dat daar hopelijk in december 2024 aan uw Staten kunnen worden meegedeeld. Maar hoe eerder we daar duidelijkheid over hebben, hoe makkelijker we dat ook kunnen plannen en in onze Begroting rekening kunnen houden. Dus aan uw motie wordt voldaan en derhalve ontraad ik hem ook.

Dan ben ik door mijn moties heen en ook door de algemene vragen volgens mij.

De heer ZWART (PvH): Ik hoorde twee antwoorden van de heer Emmens, namelijk: 'aan de motie wordt voldaan' en 'daarom ontraad ik hem'. Is hij dan niet gewoon overbodig?

De heer EMMENS (gedeputeerde): Dat is een heel goede vraag. We hadden achter de schermen vandaag ook al een discussie over wat voor mogelijkheden we hebben bij moties: 'oordeel Staten', 'ontraden', 'ontzeggen'? Ja, er zijn allerlei woorden voor, dus dat is ook even kijken hoe we dat in de toekomst doen. Maar ik ontraad hem dus. Want hij is overbodig. Maar kan ik zeggen dat hij overbodig is? Ik weet niet wat daar de mores voor zijn. Dus ik denk dat we daar nog even een nieuwe link voor moeten bedenken in het huis op welke wijze we als College een oordeel kunnen geven over een motie: 'oordeel Staten', 'overbodig', 'ontraden'. Ik heb op dit moment geen idee. Hij is overbodig, dus ik ontraad hem.

De VICEVOORZITTER: Dit lijkt me een mooi puntje voor het presidium. Meneer Zwart, vervolgvraag.

De heer ZWART (PvH): Ik zou de heer Emmens willen verzoeken om te zeggen: 'Wij voldoen aan die motie. Wij zullen zorgen dat eind december de resultaten beschikbaar zijn.' Dan ben ik tevreden en is de motie inderdaad overbodig. Hij wordt niet ontraden, want u voert hem uit. En anders ontraadt u om een motie uit te voeren waar u eigenlijk mee bezig bent. Dus dat kan niet.

De heer EMMENS (gedeputeerde): Ja, dat is een heel mooie discussie over hoe je die woorden moet beoordelen. Ik wil u de toezegging doen, meneer Zwart – via de voorzitter, dat wij het onderzoek gaan uitvoeren en dat wij zo snel mogelijk – ik kan me niet pinnen op een datum – waarbij het streven is om voor december dit onderzoek met u te delen. Maar of we december halen, is een andere vraag. Maar het is ons streven.

Mevrouw TOP (gedeputeerde): Ik wil beginnen met een aantal vragen dat hier vanmiddag is gesteld over het zogenaamde markeringsmoment. Ik ben blij met de gelegenheid om net even iets meer invulling, kleur en betekenis te geven aan wat dat dan precies is. 'Vanuit hier':

'Vanuit hier zien we blauwe luchten en woeste luchten

Vanuit hier zien we de zon opkomen en verdwijnen achter de horizon

Vanuit hier groeien onze kinderen op

Vanuit hier leverden we generaties lang welvaart voor heel Nederland

Vanuit hier beefde de aarde scheuren in onze huizen

Vanuit hier hebben we ervaren wat een falende overheid aanricht

Vanuit hier groeide onze wille vast as staal

En vanuit hier zullen we onszelf moeten herpakken, oprichten en doorgaan

Alleen vanuit hier zullen we gelukkig worden.

Want we zijn en blijven Groningers

Vanuit hier'

Zoals ik twee weken geleden aankondigde, waren we op zoek naar een andere titel en drager van het markeringsmoment. Dit is het geworden: 'Vanuit hier'. Wat ons de afgelopen tien jaar vanuit hier in Groningen is overkomen, is ongekend en uniek. Uniek in zijn soort, omvang en impact. Tienduizenden Groningers werden geconfronteerd met scheuren in hun woningen. Bijna dertigduizend Groningers werden geconfronteerd met een mogelijk onveilig huis. Duizenden zijn verhuisd of moeten nog tijdelijk verhuizen naar wisselwoningen. Oude mensen met rollators, gezinnen met jonge kinderen, chronisch zieke mensen: allemaal komen zij aan de beurt. De stress die dat met zich meebrengt, is nauwelijks te meten. En dat al tien jaar lang! We weten bijna niet meer beter, maar we raken er nooit aan gewend. Voor jonge Groningers in het aardbevingsgebied tussen de tien en twintig jaar geldt het letterlijk dat ze hun leven niet anders kennen dan temidden van de gevolgen van de aardbevingen.

Wat is en wordt er gevochten voor het eigen huis, voor het eigen gezin, voor de dorpen, voor het erfgoed, voor de boeren, voor de MKB'ers. Vaak alleen in eenzaamheid, maar ook collectief in grote emotionele bijeenkomsten, in tv-uitzendingen, in fakkeloptochten. Mensen die nog nooit in hun leven hadden gedemonstreerd, liepen er met fakkels in de sneeuw door de binnenstad van Groningen. De lange rij tractoren langs de gracht maakte indruk.

En dit alles bij elkaar heeft ervoor gezorgd dat de druk te groot werd. Het onvoorstelbare gebeurde toch: de winning uit het Groningenveld werd stopgezet. Het komend gasjaar, beginnend op 1 oktober, is het eerste gasjaar gegarandeerd zonder winning uit het Groningenveld. Nog niet zo lang geleden was er geen Groninger die dat geloofde.

We zijn er nog niet. Nu, twaalf jaar na Huizinge, zijn er mensen die er intussen wel doorheen zijn gekomen en er zijn mensen die er doorheen zitten. Sommigen zijn teruggekeerd naar hun veilige woningen en willen vaak niks liever dan de draad weer oppakken en de zwarte bladzijde in hun leven omslaan. Anderen zitten nog midden in het schadeherstel of de versterking. En er zijn mensen die weten dat ze binnenkort zullen moeten verhuizen, maar er zijn er ook nog veel die helemaal niet weten waar ze aan toe zijn.

We zijn onderweg mensen verloren en we kennen mensen die zichzelf zijn verloren. Dit doet wat met een samenleving, ook als dat de nuchtere Groningse samenleving betreft. Groningers zijn weer baas. Ze zijn ook wat gewend en ze kunnen heel veel hebben. Maar dat wil niet zeggen dat ze af en toe geen steuntje in de rug nodig hebben. We zullen niet rusten tot de laatste inwoners in een veilig, schadevrij en verduurzaamd huis wonen. Om dat moment te kunnen vieren, zijn we jaren verder.

Nu markeren we waar we staan, wat wel is bereikt. De gaswinning is gestopt, er is door de parlementaire enquête erkenning gekomen voor het onrecht in Groningen en we zijn voorzichtig begonnen met een Nij Begun. We maken een balans op en we maken ons op voor wat nog gaat komen. Je kunt pas ergens heen als je weet waar je vandaan komt. We weten dat deze periode voor altijd onderdeel van onze geschiedenis zal blijven. Die geschiedenis maken we samen vanuit hier.

Nadrukkelijk is deze manifestatie bedoeld voor alle Groningers, gratis toegankelijk en wat ons betreft regelen we vervoer. We willen zoveel mogelijk Groningers bereiken. Wie actief mee wil doen met zijn dorp of met zijn vereniging of met zijn school, is daartoe van harte uitgenodigd en die zullen we ondersteunen. Wie daartoe nog niet in staat is of gewoon moe en murw is, hoeft niks, kan het simpelweg ondergaan. Alles mag, niks hoeft.

Kortom: vanuit hier bouwen we zoiets als de dag van de Groninger. Overdag gezamenlijke activiteiten in dorpen georganiseerd door burens, dorpsverenigingen en sportverenigingen. En 's avonds voor iedereen gratis toegankelijk een centrale bijeenkomst waarbij solidariteit, veerkracht, herdenken en vooruitkijken centraal staan, gemaakt door professionele Groningers en Groningse amateurs. Vanuit hier zal daarmee voor de een het misschien een feestje zijn, maar voor de ander zal het onderdeel van het verwerkingsproces zijn en voor weer een ander zal het een hart onder de riem

zijn. Dat kan en mag allemaal. Voor iedereen geldt: deze keer gaat het niet om de stenen, niet om het geld, niet om de planningen, de maatregelen of de protocollen. Deze keer vanaf hier gaan het om de mensen en om de trots om Groninger te zijn.

Ik hoop dat ik hiermee een beetje context heb kunnen schetsen. De vervolgvraag was: zitten mensen hier op te wachten? Mensen die nog midden in de ellende zitten, die op dit moment nog echt geen perspectief voor zichzelf zien. Dat kan ik natuurlijk niet voor die mensen beslissen. Dat is een afweging die iedereen voor zichzelf moet kunnen maken. Wat ik wel kan zeggen, is dat juist voor deze mensen dit ook bedoeld is. Juist deze mensen die nog zo worstelen met alles wat ze overkomen is, willen we heel graag met elkaar een hart onder de riem steken. En ik hoop dat juist die groep hier ook iets aan gaat hebben. Maar wie daar geen behoefte aan heeft, komt natuurlijk ook gewoon niet. Mensen die er wel behoefte aan hebben, hebben alleen niks als we het niet zouden doen.

De aandacht stopt ook niet wat ons betreft na 5 oktober. Wij snappen ook heel goed dat dit een proces is dat op één avond of één dag hersteld is. 'Vanuit hier' zal ook daarna een functie moeten hebben en misschien moeten we daar nog wel heel lang op allerlei vormen en manieren mee doorgaan.

Een andere vraag die gesteld is: moeten wij dat dan als provincie financieren? Kan niet het Rijk, immers verantwoordelijk voor al deze ellende, dit gaan financieren? Deze vraag komt temidden van een kabinetswisseling. Er lag een toezegging van het vorige kabinet, maar de vraag is of daar nog wat bij kan. Ik heb intussen contact met de nieuwe staatssecretaris over dit vraagstuk en ik kan u zeggen dat hij – het verbaast u ongetwijfeld niet – er absoluut positief tegenover staat, maar dat we daar nog wel nadere gesprekken over moeten hebben. Dus ik kan u toezeggen dat wij er alles aan zullen gaan doen om te kijken wat de maximale *stretch* van het Rijk is, zodanig de bijdrage die u vanuit de Perspectiefnota zal leveren, wellicht naar beneden kan. Ik heb daar goede hoop op. Ik kan het op dit moment nog niet garanderen.

Dan kom ik bij de motie van het CDA, 'Van gaswinning naar gemeenschapszin'. Eerlijk gezegd denk ik: dat had ook bijna het motto van de manifestatie en de markering kunnen zijn. Dit is waar het over gaat: van gaswinning naar gemeenschapszin. Het belang van gemeenschapszin staat denk ik niet ter discussie. Dat vinden we overal belangrijk, maar dat heeft zeker in het aardbevingsgebied een flinke knauw gehad en daar zullen we mee aan de bak moeten. Dat doen we ook op verschillende manieren. Wij hebben een van de onderdelen dat de Tafel Programma Sociaal en Gezond is. Dat is een onderdeel vanuit de bestuursovereenkomst uit 2020 waar middelen voor beschikbaar zijn. Daar is juist het bouwen aan gemeenschapszin in dorpen, buurten en wijken belangrijk onderdeel van. Ook bewoners die daartoe zelf initiatieven willen nemen, kunnen terecht bij diverse loketten, waaronder ook het Leefbaarheidsloket van het NPG dat ook met name dit als achtergrond heeft. Ook de Herstelagenda, waar we u onlangs over geïnformeerd hebben en die echt ook dorps-, wijk- en buurtgericht moet worden ingericht: ook daar zal dit een belangrijk onderdeel van zijn.

Mevrouw RUTGERS (CDA): Ik hoop dat de gedeputeerde begrijpt dat ik lang heb nagedacht of ik een interruptie zou plegen of mijn woordvoering tot de tweede termijn zou bewaren. Want u maakt echt een duidelijk punt en u laat ook zien dat het College zich heel erg bewust is van de gevoeligheid van dit dossier in Groningen. Maar begrijpt u dat als u aangeeft dat dit een moment is van, door en voor Groningers, dit in de ogen van in elk geval het CDA niet de kern raakt.

De VICEVOORZITTER: Hebt u ook een vraag, mevrouw Rutgers?

Mevrouw RUTGERS (CDA): Ja, begrijpt u dat wij er met onze motie net zo moeilijk in zitten als het College? Want dit is zo'n ingewikkeld dossier. Begrijpt u dat wij die motie niet hebben ingediend om moeilijk te doen, om dwars te zitten, maar omdat wij er gewoon willen zijn voor de Groningers op ieder moment en in elke fase. Begrijpt u waarom wij die motie hebben ingediend?

Mevrouw TOP (gedeputeerde): Ik denk dat ik niet voor niks begon met de opmerking dat 'van gaswinning naar gemeenschapszin' de kern is: daar gaat het om. Dus ik denk dat we in die zin elkaar heel goed begrijpen. En dat gaat erom op welke manier je dat vormgeeft. Daar zijn verschillende manieren voor. Wij denken dat ook dit een functie kan hebben om ook een keer iets te organiseren voor de Groningers, ook met de Groningers, door de Groningers, maar ook nadrukkelijk vóór de Groningers. Wij vragen ze al heel erg veel. Groningers moeten al heel veel avonden naar informatiebijeenkomsten, die moeten rapporten lezen, die moeten gesprekken voeren, die hebben bouwoverleggen. Het is ook mooi om ze een keer iets te geven. Dat hebben we eigenlijk in al die tien jaar nog nooit gedaan.

Dat laat onverlet dat we ook ontzettend moeten blijven investeren in allerlei activiteiten in wijken, in gemeenschapszin. En eerlijk gezegd: dat wordt nog een heel grote dobber. De sociale cohesie staat enorm onder druk in heel veel van die dorpen en wijken door alles wat daar nu plaatsvindt. Ik denk dat dit een heel belangrijk element is en absoluut niet het enige, maar wel belangrijk onderdeel van dat hele proces richting gemeenschapszin, richting ook solidariteit. Samen ervaren dat je ook samen in hetzelfde schuitje zit. Niemand heeft hierom gevraagd.

Mevrouw RUTGERS (CDA): Ja, ik hoor de gedeputeerde Top zeggen: wij willen ze iets geven. En ik hoorde u net in de woordvoering zeggen dat u nog aan het kijken bent in hoeverre het Rijk nog meer kan bijdragen, zodat de provinciale bijdrage naar beneden gaat. Maar er wordt van de Staten nu gevraagd om akkoord te geven op een groot bedrag dat cofinanciering is aan het gehele feest. En begrijpt u ook dat als wij geld beschikbaar stellen en er worden plannen gemaakt, ik niet de overtuiging heb dat de plannen afgeschaald worden. Bent u het met mij eens dat het ook voor ons nu heel ingewikkeld is om dit bedrag op dit moment ter beschikking te stellen?

Mevrouw TOP (gedeputeerde): Ik vind het eerlijk gezegd echt aan u. U weet hoe ik erin sta. Ik denk dat we dit samen voor Groningen moeten doen. Dat is hoe ik erin zit, dat is de opvatting van het College. Ik begrijp dat u daarmee worstelt. Wij hebben heel serieus geluisterd naar uw oproep om te kijken of het Rijk hier niet zwaarder aan kan bijdragen. Dat zijn we aan het doen. Ik heb ook gezegd dat ik daar goede hoop op heb. Maar ik heb eigenlijk wel nodig dat wij hier vandaag met elkaar een besluit nemen. Want het is natuurlijk ook best kort dag. Dus als we dit goed willen neerzetten en we willen ook op tijd iedereen erbij kunnen betrekken, dan moeten we wel zo snel mogelijk beginnen. Dan kan ik niet anders dan nu u dit besluit vragen.

De VICEVOORZITTER: Tot slot, mevrouw Rutgers.

Mevrouw RUTGERS (CDA): Ja, korte vraag. Ziet u nog mogelijkheden om inwonersinitiatieven die zich aandienen, echt uitgevoerd te zien worden op die datum van 5 oktober? Is die tijd niet te beperkt?

Mevrouw TOP (gedeputeerde): Wij zien zeker die mogelijkheden. Zoals u net al hoorde: er zijn al wel wat gesprekken gaande. We zijn al aan het kijken op welke manier jongeren op die dag iets zouden kunnen doen. U noemde volgens mij zelf in uw eigen bijdrage ook iets over ontbijten met elkaar in de buurt. Ik weet niet of dat op 5 oktober buiten heel geschikt is. Maar aan dat type dingen denken wij ook samen met de Vereniging Groninger Dorpen na en wij denken dat je dat nog heel goed voor 5 oktober kunt organiseren.

Mevrouw TEN HOEVE (PvdD): Ik heb even een vraag ter verduidelijking. Want het duizelt mij een beetje. In de motie staat: *'het College stelt voor om 0,54 miljoen euro beschikbaar te stellen'*. Daar zit denk ik dat geld van het Rijk bij. Hoor ik u nou daarnet zeggen dat het om een ton gaat dat wij hier dan zouden moeten gaan investeren in het gunstigste geval wanneer de staatssecretaris uw voorstel accepteert? Of is dit spokerij?

De VICEVOORZITTER: Zou u de vraag nog een keer willen herhalen, maar dan misschien iets meer in de microfoon? Want het was hier niet goed te verstaan.

Mevrouw TEN HOEVE (PvdD): Ja, dan ga ik even door de knieën. Het is mij niet duidelijk. In dit stuk wordt genoemd 0,54 miljoen. Ik hoorde net ook een ton genoemd. Heb ik dat niet goed gehoord? Oké. Maar om wat voor bedrag gaat het dan concreet dat wij ongeveer zouden moeten gaan bijdragen? Welk bedrag wordt er van ons gevraagd?

Mevrouw TOP (gedeputeerde): In de Perspectiefnota wordt u nu gevraagd om 5,4 ton bij te dragen aan deze manifestatie.

De VICEVOORZITTER: Ik hoop dat het aan de Staten gericht en niet aan mij, want zoveel geld heb ik niet op de bankrekening staan. Gaat u door.

Mevrouw TOP (gedeputeerde): Uiteraard, voorzitter.

Als dat hiermee voldoende is, dan heb ik nog een aantal andere moties en amendementen van u. Om te beginnen het enige amendement dat vandaag de revue passeert, 'Ons Land, Ons Lu!' Sympathiek voorstel, maar daar gaat u zelf over, dus dat laten wij oordeel Staten.

Dan heb ik een motie nummer 125 en dat is een oproep voor blijvende financiële middelen voor UNESCO-Werelderfgoed Waddenzee. Maar in feite gaat dit over de financiering Waddenfonds. Het klopt dat dat intussen na twintig jaar richting einde loopt. En uiteraard hebben wij hier als Waddenprovincies intussen ook regelmatig gesprekken over. Wij hebben ook samen met het Rijk een onderzoek gevraagd naar hoe de toekomst eruit zou kunnen zien. Annemarie Top heeft daar een mooi rapport over gemaakt. Eigenlijk hadden we daar al vlak voor de zomer, zo'n twee week geleden, met het Rijk bestuurlijk moeten overleggen: dat viel ook net in de kabinetswisseling. Dus wij hopen nu dat dat zo snel mogelijk in september alsnog gaat plaatsvinden en dat wij goede vervolgafspraken kunnen maken over in ieder geval het proces, de stappen en nadenken over hoe een vervolg op het Waddenfonds eruit kan gaan zien. Ik ben daar samen met de collega's uit Friesland en Noord-Holland mee bezig.

Mevrouw SIERSEMA (GroenLinks): Nou, het is een korte vraag: of het dan oordeel Staten is.

Mevrouw TOP (gedeputeerde): Nou ja, daar komen we even weer in diezelfde discussie. Het is ook een toezegging, maar dan is het ook oordeel Staten. Ja, prima.

Dan heb ik motie 129 van Groninger Belang, 'Per aardbevingsgedupeerde één contactpersoon'. Zelfde geldt, verklap ik al maar vast, voor deze motie. Die ene contactpersoon past denk ik heel erg goed in waar wij nu met de regio mee bezig zijn, het opstellen van een herstelagenda waar de kern van is: één overheid, één adres, één plan. Dat is denk ik heel erg de ambitie die u ook met deze motie probeert uit te spreken. Eerlijk gezegd denk ik dan dat één contactpersoon misschien nog iets te dun is, want dat contact is één ding maar je wilt uiteindelijk ook een integrale oplossing van het probleem. En dat is iets waar wij heel hard aan trekken. Dus oordeel Staten dan wel een toezegging.

De heer BAKKER (Groninger Belang): Ja, hier is toch een beetje onduidelijkheid over. Als het een toezegging is, dan heb ik tussen de oren dat we dat dus gaan doen. Dus dat hoeft de motie niet meer. En oordeel Staten: dan denk ik aan de stemming. Wellicht dat er toch even wat verduidelijking kan komen.

Mevrouw TOP (gedeputeerde): Terechte opmerking. Dit is natuurlijk ook iets wat wij hier niet zelf kunnen beslissen. Dat zou ik heel graag doen en daar waren we misschien ook al een eindje op weg geweest met deze constructie. Maar hiervoor hebben wij natuurlijk ook allerlei andere partijen nodig om dit te kunnen realiseren. U vraagt eigenlijk een contactpersoon voor gecompliceerde gevallen. En vrijwel al die gecompliceerde gevallen zijn gewoon meerdere organisaties betrokken. We zijn dus nu ook van onderop in gesprek met die organisaties om te komen in ieder geval afspraken, waarbij het eigenlijk niet meer moet uitmaken of iemand nou IMG, NCG, gemeente, provincie of wat dan ook is. We moeten gewoon aan de achterkant met elkaar een op maat gesneden oplossing voor die zware gevallen maken. Daar moet iedereen zich aan committeren. Nou, dat is iets waar wij heel hard voor lobbyen, waar we heel veel over vergaderen, waar we heel veel over praten, waar we heel veel over uitzoeken, waar we heel hard aan trekken. Maar wat ik gewoon niet kan beslissen, is dat we dat gaan doen. Ik hoop dat we daar ook met het nieuwe kabinet serieuze stappen in kunnen gaan zetten. Maar meer dan dat kan ik u op dit moment niet toezeggen. Dus als u dat onvoldoende vindt, zult u de motie nog in stemming moeten brengen. Maar dat maakt de situatie uiteraard niet anders.

Mevrouw BAKKER (SP): Uw toezegging is voor mij voldoende.

Mevrouw TOP (gedeputeerde): Het wordt een beetje eentonig, want ook de volgende motie 132 'Meer politieke regie en verantwoordelijkheid', die over de NCG en het IMG gaat, ligt denk ik enigszins in het verlengde van de vorige. Maar die ziet op meer politieke regie en verantwoordelijkheid van de uitvoeringsorganisaties die het schadeherstel en versterking organiseren in dit gebied. Wij hebben het eerder gehad over het feit dat eigenlijk toevalligerwijs de twee belangrijke functies, directeur IMG en directeur NCG, gelijktijdig vacant waren. Ook ik heb toen meteen mijn vinger opgestoken richting het Rijk dat dit een *opportunity* is – om het maar zo te zeggen. Kunnen we hier nu niet meteen iets in combineren? Nou, volgens mij is dat niet helemaal gelukt. Maar ik weet wel dat er nu sprake van gaat zijn dat het serieus onderzocht en gekeken gaat worden hoe er meer een verbinding gelegd kan worden tussen die directies. Ik verzeker u dat ik ook daar met de staatssecretaris het over zal hebben. Hetzelfde geldt voor uw oproep om daar dan ook wat strakker op te sturen. Ik weet niet hoeveel aanmoediging hij nodig heeft, maar ik zal uw verzoek overbrengen. Dus ook voor deze motie geldt dat ik kan toezeggen dat ik in ieder geval hiervoor ga lopen.

Mevrouw BAKKER (SP): Naast dat ik graag zou willen dat de gedeputeerde dat bij de staatssecretaris onder de aanacht brengt – waarvan ik denk dat hij daar wel welwillend tegenover zou willen staan – denk ik dat het ook goed is om dit ook bij het ministerie van EZK te doen, aangezien de NCG daaronder valt en de staatssecretaris onder het ministerie van BZK gaat vallen. Dus wel wat breder dan alleen de staatssecretaris, want het moet breed gedragen worden binnen de regering, dit standpunt.

Mevrouw TOP (gedeputeerde): Bij mijn weten is het zo dat het hele dossier, en dus ook alle ambtenaren en ook de uitvoeringsorganisaties, straks allemaal gaan hangen onder het ministerie van Binnenlandse Zaken. Dus dat betekent dat EZK in die zin geen rol meer gaat spelen in het herstel van Groningen. Dus ook voor de NCG gaat gelden dat die straks valt onder de staatssecretaris van Binnenlandse Zaken.

Mevrouw BAKKER (SP): Maar het is nog allemaal niet besloten, heb ik begrepen. Dus laten we er goed alert op zijn bij welke ministeries we dit onder de aandacht brengen en er niet 'verdeel-en-heers' ontstaat in Den Haag.

De VICEVOORZITTER: Ik hoorde daarin geen vraag. Maar als u daarop wilt reageren, dan krijgt u daartoe de mogelijkheid.

Mevrouw TOP (gedeputeerde): Nee.

De VICEVOORZITTER: Nee? Gaat u dan verder.

Mevrouw TOP (gedeputeerde): Ik kom dan denk ik bij mijn laatste motie. Dat is motie 133, 'Luister naar inwoners en behoud het bos Borgsweer'. Ja, de kwestie-het bos Borgsweer is bij ons bekend. Wij nemen dit uiterst serieus. Tegelijkertijd moet ik er ook bij zeggen dat in het voorkeursalternatief dat intussen in procedure is gegaan, er wel iets zal moeten met het bosje – om het maar even zo te zeggen. Intussen hebben allerlei inwoners daar ook zienswijzen op kunnen indienen. Nou, daar is ook volgens mij ruimschoots gebruik van gemaakt. Wij zullen die zienswijzen goed bestuderen en wij zullen opnieuw met de inwoners in gesprek gaan over wat de mogelijkheden zijn en op welke manier zij ook in hun leefbaarheidswensen gehonoreerd kunnen worden. Dus dat is een heel belangrijk gespreksonderwerp is, helemaal eens. En dat we daar ook heel serieus naar gaan kijken, dat kan ik u toezeggen. Maar u hebt in uw motie geformuleerd '*een gezamenlijk besluit nemen*' met de inwoners. Dat maakt dat ik deze motie toch moet ontraden, want dat is gewoon simpelweg formeel-technisch niet mogelijk. Uiteindelijk ligt het besluit bij het bevoegd gezag. Neemt niet weg dat wij uiterst serieus met de inwoners over deze kwestie zullen spreken.

Dan ben ik er nog niet helemaal. Dat waren wel de moties. Maar ik had nog een paar vragen. Ik had nog een vraag van D66 over de zoutwinning in onze provincie. Ik kan u melden dat wij bezig zijn geweest de afgelopen maanden met het op laten stellen van een analyse over de zoutwinning in onze provincie. Dus dat betekent dat wij ook zicht wilden krijgen op wat nou alle aspecten zijn die met die zoutwinning annex zijn. Er kwam al vanmiddag een aantal langs, er werden natuurlijk de economische aspecten genoemd die hierbij een rol spelen, maar ook de overlastkant, de milieukant. Wij wilden eigenlijk gewoon eerst eens in beeld hebben van hoe dat nou eigenlijk precies in elkaar zit en wat eigenlijk je afwegingen zijn. Dit rapport is afgerond en dat krijgt u toegestuurd. Ik ga ervan uit dat dat ook nog lukt voor het zomerreces. Dus dan hebt u iets van leesvoer onder de parasol ergens. Volgens mij hebt u direct na het zomerreces – dus u moet inderdaad wel even doorlezen in de vakantie – op 4 september, uit mijn hoofd, een expertmeeting over de zoutwinning. Dus dan kunt u alle mogelijke vragen die u nog hebt, stellen aan experts. Daarna gaan wij in het najaar met elkaar in gesprek over of het huidige kader dat wij op dit moment hanteren, nog steeds actueel, voldoende en bevredigend is, of we daar toch op een aantal punten aanpassingen in gaan doorvoeren. Dat gesprek wil het College dit najaar met u gaan voeren.

Dan was er nog een laatste vraag van de PvdA, of wij de staatssecretaris en de minister-president, de heer Schoof, zo snel mogelijk willen uitnodigen. Nou, ik kan de PvdA verrassen: want die uitnodiging ligt er al even. Op 1 juli is er een brief uitgegaan namens de bestuurlijke tafel Nij Begun. Dus dat betekent namens de provincie, alle Groninger gemeenten en de drie Noord-Drentse gemeenten. Uiteraard hebben we daarin natuurlijk ook al even een aantal van onze aandachtspunten in verwoord, maar daar zat ook nadrukkelijk een uitnodiging voor een werkbezoek bij. Daar gaan we

de komende weken ook nog wel even achteraan, om dat zo snel mogelijk geconcretiseerd te kunnen krijgen.

En ik dacht dat ik er dan doorheen was.

De heer HAMSTER (gedeputeerde): Volgens mij kan ik redelijk vlot zijn. Er zijn vanuit mijn portefeuilles twee hoofdthema's aan de orde geweest, ook twee moties.

Allereerst rondom energie. U hebt in de kern gesproken over energie. Vanuit verschillende werelden, mensbeelden, belevingen en overtuigingen hebt u verschillende inbrengen gehad. Zo hebben we het afgelopen jaar daar ook over gesproken en zo blijven we er nog wel een tijdje over spreken, denk ik. Langzamerhand proberen wij als GS ondertussen te bouwen aan een document Programma Energie waarin die visies samenklonteren tot concrete maatregelen. Wat ik u aankondigde: dan worden waarschijnlijk de moeilijke keuze gemaakt waar het gesprek nog een vervolg gaat krijgen. De belangrijke thema's die u ook vandaag allemaal weer aan de orde hebt gehad, komen daarin terug.

Er is één motie binnen de energieportefeuille aan de orde gesteld, motie 124. Die is getiteld 'Het behoud van de positie van dé waterstofprovincie' en de vrees spreekt eruit dat we dit zouden blijven. Dan zouden we nu heel interessante discussies kunnen gaan hebben over doel en middel, waartoe ondernemen wij dingen en wat vinden wij belangrijk? Ik stel voor dat we dat in de volgende energiedebatten aan de orde kunnen gaan stellen. U weet dat de koploperspositie voor dit College geen doel op zich is, maar dat wij best koploper willen zijn als de rest van de provincie dat ook mee kan maken. Waarbij ruimtelijke aspecten, sociale aspecten een weging hebben en de Groningers er ook van moeten kunnen profiteren. Maar wij zijn nog steeds Hydrogen Valley: zo zijn staan wij bekend in Europa. En terecht, want uiteraard zien wij de kansen ook qua infra, qua werkgelegenheid en qua kennis en met name voor de vergroening van onze industrie. Dus ik kan u geruststellen dat wij ons zullen blijven inzetten bij het eerste punt om de provincie Groningen een waterstofprovincie te laten blijven. Dat is net niet helemaal wat u uitspreekt.

Op het tweede punt moet ik hem echter ontraden. Want u vraagt vervolgens een actieplan te maken. Allereerst verwacht ik niet dat dat veel nieuwe informatie oplevert, want ik denk dat we bijna allemaal – tenminste, de mensen die zich bezighouden met waterstof – weten waar de kansen en de knelpunten liggen. Dan heb je het even over beprijzing, dan heb je het over de zaken rondom de aanlanding, dan heb je het over de vragen rondom de verschillende kleuren. We weten allemaal wat de kansen en bedreigingen hier ook in Groningen zijn en die heb ik u net ook enigszins benoemd. Dit gaat wel heel veel van onze schaarse ambtelijke tijd kosten die wij graag willen inzetten in het bredere Programma Energie en ook voor de activiteiten die we al doen, ook voor de zaken die u noemt, om die te gaan doen. Bijvoorbeeld die lobby waar wij ons uiteraard voor inzetten om dat waterstofecosysteem te laten gebeuren hier in deze regio. Dus we ontraden de motie, want dat actieplan lijkt ons geen toevoeging, in ieder geval heel veel tijd en geld te kosten. We kunnen beter op het échte werk inzetten. Dat was het wat betreft energie.

De heer BENNEMA (VVD): Dit gaat over het provinciale energiebedrijf. Wij hebben gezien dat daar voor eerst vijf ton onderzoek wordt gedaan. Dus mijn vraag was: waarom gelijk zo'n groot onderzoek? En de rest van de jaren pro memori. Ik heb ook gehoord in het eerdere debat dat de gedeputeerde heeft gezegd dat dit een dure kwestie wordt. Waarom kan dit niet met een wat lichter onderzoek en dan kijken naar nut en noodzaak. En wat is dan nut en noodzaak?

De heer HAMSTER (gedeputeerde): Deze vraag is volgens mij ook door uw partij in de commissie gesteld. Op dat moment heb ik geantwoord dat dit bedrag bestond uit twee delen. Allereerst ambtelijke inzet en daarnaast onderzoek. Ik heb u daarbij verteld dat we dit juist in fasen gaan doen, waarbij wij na de zomer een eerste schets proberen op te leveren en op basis daarvan er een vervolg aan zouden kunnen geven, juist om te voorkomen dat we middelen steken in zaken waarvan de Staten achteraf of halverwege toch zeggen dat het beter is om het niet te doen. Dus volgens mij kom ik volledig tegemoet aan uw wens om nog sturing op dit bedrag te houden en de inzet ervan.

De VICEVOORZITTER: Ik ben overigens niet van de VVD, maar meneer Bennema wel. Hebt u een vervolgvraag?

De heer BENNEMA (VVD): Nee, dan gaan we dan de discussie verder voeren als dat bekend is, dank u wel.

De heer HAMSTER (gedeputeerde): Kom ik bij de mobiliteit. Dan wil ik beginnen te zeggen dat ik u allemaal uiteraard goed heb gehoord, maar zeker de PVV als u het hebt over de regionale troef waarmee wij Den Haag zouden moeten. Ik heb ook heel goed wat de VVD gezegd heeft en daar ben ik het deels niet mee eens. Er wordt hier gesuggereerd dat wij niet royaal voor het wegnemen zouden zijn en wellicht sprak er een toon uit alsof de balans tussen de ene modaliteit ten koste ging van de andere. Ik heb in de commissie geantwoord dat elke investering in de fietsers, voetgangers en OV ook voorkomt dat ons wegnemen verder dichtslibt. Dat ten eerste.

Ten tweede wil ik u toch wijzen op het vijfvoudige van het bedrag dat wij in de fiets steken – wat op dit moment bijna afgerond wordt aan de Ring-Zuid. Over vier jaar is dat een soortgelijk bedrag – misschien is dat ook goed om te zeggen – dat wij in de fietsactivatie en –infrastructuur leggen. Dat is ook wat wij jaarlijks uitgeven aan beheer en onderhoud van al onze wegen. Dus in die zin zijn het grote bedragen. Het blijft mij soms in deze portefeuille verbazen hoe snel het heel grote bedragen zijn. Maar in de verhouding heeft dit College hier en daar nog ambitie om inderdaad zelfs nog meer in de fietsinfrastructuur te kunnen steken. Dat hebt u kunnen lezen in de Perspectiefnota.

Maar wat zit er dan wel in de pijplijn? De Rondweg Bedum is nog niet zo lang geleden opgeleverd, met de Blauw Roos gaan we dit najaar aan de slag en er zit nog het nodige in de pijplijn. Een hele serie MIRT-trajecten, de Nedersaksenlijn en de Lelylijn, maar ook de N33 en jawel, de Ring-West – daar vroeg u naar. Er komt een spannend moment aan dit najaar, als eigenlijk al die thema's op tafel gekomen te liggen, in de hoop daar afspraken met het Rijk over te kunnen maken. Voor de Ring-West is twee jaar geleden al het nodig door het Rijk opzij gelegd en de vraag om cofinanciering vanuit deze regio ook. Volgens mij heb ik er in de commissie ook op gewezen dat u op de website www.ringwestverbindt.nl kunt vinden waar we op dit moment staan, namelijk dat wij na de gebiedsknelpuntenakkoord de oplossingenkaart hebben opgeleverd. Vanochtend, voorafgaand aan deze Provinciale Staten-bijeenkomst, had ik al een stuurgroep waarin wij de eerste versie van de maatregelenkaart doorspraken, in de hoop inderdaad dat wij in november daar ook met het kabinet een gesprek over kunnen gaan voeren. Interessant is wel: we doen heel veel aanvragen, dus ik denk dat wij voor die tijd ook nog het gesprek gaan voeren, als ons gevraagd wordt om te prioriteren, over hoe we dat dan gaan doen.

Er is een motie ook ingediend door de VVD over Onderdendam, met de prachtige titel '(R)Onderdendam'. Het is zeker 'Bijzonderdendam', maar de situatie is bekend en dat weet u. We hebben vorig jaar een aantal maatregelen genomen, een jaar lang uitgevoerd en begin dit jaar geëvalueerd. Die evaluatie is openbaar, die kunt u ook vinden op onze website – ongetwijfeld kan de griffie u daar ook aan helpen als dat nog niet het geval mocht zijn. Die evaluatie is wat dubbel. Er is een aantal maatregelen dat effecten heeft en een aantal niet. We staan op dit moment vlak voor het gesprek met de gemeente en met de bewoners over wat nu.

Uw motie gaat mij nog te ver. Voordat wij het gesprek gaan voeren over extra infra, wil ik eerst nog of wij bijvoorbeeld door het beter handhaven van het vrachtwagenverbod of –parkeerverbod meer zouden kunnen bereiken of er nog andere maatregelen zijn waar we samen met de inwoners – want dat vind ik wel een heel belangrijk aspect in dezen – toe zouden kunnen komen, voordat wij al gaan zoeken naar extra infra. U kent ons Programma Mobiliteit waarin wij zeggen: 'Geen extra infra, tenzij...' We zijn nog met die 'tenzij' bezig. In ons Hoofdpijnenakkoord hebt u ook kunnen lezen dat infrastructuur wel bij kan dragen aan de verbetering van het verkeer in de breedste zin van het woord. Dus daar lopen we niet helemaal voor weg. Ik ben nog niet op het punt dat wij toe zijn aan volledige studies naar (R)Onderdendam-wegen. Dus deze motie wil ik graag ontraden.

Dat waren volgens mij de vragen vanuit mijn portefeuille

Mevrouw REININK (Volt): Misschien heb ik het mis, maar ik was net al even aan het overleggen. Maar volgens mij is er ook nog motie 146 van mij over de kosten van milieueffecten.

De heer HAMSTER (gedeputeerde): Uiteraard spreekt het College met één mond. Op dit moment is het even stil.

De VICEVOORZITTER: Het College gaat even kijken wie het woord voert.

De heer HAMSTER (gedeputeerde): Ik stel voor, voorzitter, dat u eerst de Commissaris het woord geeft en dat wij ondertussen de beantwoording op motie 146 verdelen.

De VICEVOORZITTER: Uitstekende suggestie. Ik geef het woord aan de Commissaris van de Koning.

De heer PAAS (CdK): Ik heb een aantal moties en een opmerking vooraf.

De opmerking vooraf gaat over het pleidooi van mevrouw Benjamins over een strategisch communicatieplan. Het is niet voor het eerst dat we daar een gedachtewisseling over hebben. Haar neutrale, maar ietwat sturende vraag was: hoe staat het College daartegenover? Positief. Want het strategisch communiceren veronderstelt een strategie en dus een plan. Het goede nieuws – maar daarna houdt het goede nieuwe meteen op – is dat het plan ook wordt gemaakt. Maar dat wordt gemaakt door een afdeling die op dit moment niet op volle sterkte is. Die wordt geleid door een interim. Dus ik durf aan de Staten geen termijn te noemen waarop het strategische plan er zal zijn. En we communiceren ondertussen – dat kan ik mevrouw Benjamins wel beloven – zo strategisch mogelijk.

Dan is er nog een aantal moties en ik hoop dat op het moment dat ik klaar met mijn lijstje – ik zal zo zeggen welke moties erop staan – er dan alleen nog motie 146 bij de uitstaande schulden staat. Ik heb op mijn lijstje motie 134 'Van participatie naar partnercipatie', 141 en 142 over burgers raadplegen en het fonds, 148 over de invoering van de provinciale ombudsman, 149 over de openbare agenda's en 150 over de beperkte houdbaarheid van de geheimhouding. Maar mocht er iemand nu al ongerust worden, dan kan het in het overleg van de Collegeleden worden betrokken.

De VICEVOORZITTER: Ja, op het lijstje van de voorzitter mist in ieder geval de motie over de eierbal.

De heer PAAS (CdK): De eierbal? Op de eierbal komt het College straks terug.

De VICEVOORZITTER: Gaat u vooral in op het lijstje dat u zelf hebt.

De PAAS (CdK): Ik ben ook best bereid om uit de losse pols een toezegging over de eierbal te doen, maar dan breng ik de eenheid van het Collegebeleid in gevaar.

Over de partnercipatie, motie 134 ingediend door mevrouw Bakker – een tongbreker. Maar dat is niet de reden waarom we het ontraden. Overigens, dat het een tongbreker is en een schrijfbreker, blijkt ook uit het dictum. Want daar gaat het ineens over de '*partnercitatie*' en dat is in ons huwelijk een recept voor ruzie. Dat je partner je altijd gaat citeren. Maar van de partnercipatie zegt het College dat dat plan al bestaat. Dat is de reden waarom we de motie ontraden. De Staten hebben de Nota 'Werken aan participatie' vastgesteld. Daarvoor staat klaar wat er nodig is. We voorzien in participatie in die gevallen waarin we zeggen: dit is een onderwerp dat zich leent voor vormgeving van de participatie. Het lijkt ons onderdeel van de normale gang van zaken dat de Staten ook per groot voorstel – want meestal gaat het over de wat grotere voorstellen – zeggen dat zij zich afvragen of er nou vorm is gegeven aan de ideeën die zij hebben over participatie in een bepaald geval. Maar het plan bestaat al, dus de motie moeten we ontraden.

Dan over motie nummer 141, over effectief burgers raadplegen. Ja, het is waar: een referendum brengt aanzienlijke kosten met zich mee. Ik denk dat ik niet de enige ben voor wie geldt dat de kosten me ook zijn tegengevallen toen ik ze op een briefje kreeg. Dus waar het referendum al een soort van noodrem is op de besluiten van de volksvertegenwoordiging, hangt er ook inderdaad wel een pittig prijskaartje aan. Alle andere vormen van consultatie kunnen we natuurlijk gewoon doen. Daarin zijn ideeën welkom.

En een onderzoek? Er is een aantal moties dat vraagt om een onderzoek. Onderzoeken zijn niet gratis, die kosten ambtelijke capaciteit en daarnaast geld om onderzoekers te huren. Bij dit onderwerp komt het het College voor dat de Staten al hartstikke veel weten over wat er verder zou kunnen. Want Statenleden zitten in het hart van de democratie en denken doorgaans over die dingen na. Dus wij denken dat een onderzoek weinig toevoegt en ontraden daarom de motie. Maar we zijn wel geïnteresseerd in voorstellen.

Dan de motie 'Fonds burgerparticipatie': dat is een voorstel voor fondsvorming. Daar zit geen voorstel bij voor dekking, dus dat valt onder de Schmaal-doctrine. Een voorstel zonder dekking wordt door het College ontraden – bij dezen.

Dan de motie van Volt, D66 en de Partij voor het Noorden nummer 148 over de provinciale ombudsman. Ook die ontraadt het College. Daar wordt gevraagd om een onderzoek. Dat is een gelaagd onderzoek zelfs, namelijk: wat zou het kunnen zijn en hoe zou je het kunnen invoeren? Dus dat de Staten zouden kunnen zeggen: ja, doe maar en dan hebben we er een. Dat is een flinke tijdsinvestering voor een onderzoek waarvan wij denk ik, als we nadenken en om ons heen kijken, de uitkomsten voor een groot deel al kennen. Een ombudsman is wettelijk verplicht. Als je niet een eigen ombudsman hebt, dan heb je de Nationale Ombudsman. Dus daar zijn wij bij aangesloten. Die doet het hartstikke goed, als ik mij die opmerking over een hoog college van staat mag permitteren. Hij is ook zeer in Groningen geïnteresseerd. Dus de Nationale Ombudsman zit enorm op het vinkentouw

hoe dingen gaan in Groningen en hij is het verlengstuk – want zo zit het in elkaar – op onze eigen klachtenafhandeling.

De Staten krijgen elk jaar het jaarverslag van de Commissie voor de Rechtsbescherming en tevens het jaarverslag van de Commissie voor de Klachtenafhandeling. Het gaat over weinig klachten en er zijn er helemaal weinig waarvan de Ombudsman zegt dat ze onbehoorlijk zijn en die überhaupt de Ombudsman bereiken. Dus ons zelfbeeld is dat de manier waarop in Groningen wordt omgegaan met de klachten, ook voor de informele manier waarop er vaak omgegaan wordt met klachten – je probeert mensen in de tweede ronde het naar de zin te maken – de ombudsman een te zwaar instrument is. En waar het niet goed gaat met de behandeling van de inwoners, vertrouw ik er ook op dat de volksvertegenwoordiging daar een eigenstandige signalerende rol in zal blijken te hebben. Dus de motie wordt ontraden.

Dan de motie van Volt, nummer 149, over de openbare agenda's. Dat komt in de buurt van de Wet open overheid, waarvan ik me de complimenten van mevrouw Benjamins nog herinner. Overigens heel bewerkelijke complimenten, dus je moet heel diep gaan – ook ambtelijk in je capaciteit – om de complimenten te krijgen voor de behandeling van een heel groot verzoek. Dit gaat over iets kleinere, waarvan de Staten al een heel systeem hebben opgezet. Dat is een heel precies uitgewast systeem waarvan een heel betrokken maatschappelijke organisatie, de Open State Foundation, zegt dat sinds die agenda's openbaar zijn, zijn de Staten minder transparant geworden. Dus je moet ook nog uitkijken voor het terugslageffect. Hoe doen we het nu als er formele externe afspraken zijn? Dan zijn die heel vaak openbaar. Het College geeft daar ook openbaarheid aan.

In het dictum wordt overigens gerefereerd aan 'formele externe afspraken'. Je moet dan ook nog heel precies bepalen wat dat dan zijn, 'formele externe afspraken'. Want daarvoor volstaat denk ik niet dat er iets of iemand gewoon in je agenda staat. Als je denkt: wij willen het daar wat vaker over hebben, dan is het maken van extra voorschriften over het algemeen niet een goede reflex. Ook omdat kwalitatief goed bestuur staat of valt met de verbinding en dus met goed informeel contact. Dus in de beleving van het College is de lading van deze motie veel gedoe, weinig duidelijkheid en wordt daarom de motie ontraden.

Dan ten slotte de motie ingediend door de Partij voor het Noorden, nummer 150. Daar wil ik eigenlijk heel graag een toezegging doen waarvan dan de indiener tot de conclusie komt dat na deze royale toezegging zijn motie volmaakt overbodig geworden is. Nee, dus ik ga nu een dappere poging doen. 'Openbaar tenzij...': misschien moet ik even terug naar hoe het komt dat we hier een doctrine al eigenlijk in hebben. Dat had alles te maken met de ongemakkelijke discussie, waar we veel tijd en energie in hebben gestoken, over de Aanpak Ring-Zuid. En wat kan er geheim, wat mag er in het geheim liggen en wat niet, hoe doen we dat. Toen hebben we, ook met de inzet van een aantal Statenleden, gezegd dat we een evenwichtskunst doen. De meerderheid van de Staten ziet dat het onvermijdelijk is dat sommige dingen geheim zijn of een tijdje geheim zijn, maar hoe maken we dat zo beperkt mogelijk? Als je zegt dat we de stukken niet willen zien, dan moeten we daarop vertrouwen. Maar diep ingesleten bij het College is: 'openbaar, tenzij...' Dus voordat er geheimhouding wordt opgelegd, zijn er echt heel harde redenen om die geheimhouding op te leggen.

Dat hebben we denk ik echt netjes volgens de Aanpak Ring-Zuid-doctrine gedaan. Daar zijn wel een paar afspraken gemaakt waar denk ik de heer Zwart de vinger op de zere plek legt. Want dan heb je afspraken en het risico is dat dat een rustig bezit is. Ik denk dat het openhartige antwoord is dat we daarna niet heel veel werk hebben gemaakt van wat we onszelf plechtig hadden beloofd. Dus we hadden onszelf een register, een lijst beloofd. Er is een lijst en dan is het zaak om die lijst periodiek te checken. Om secuur te kijken of er bestaande redenen waren om het destijds geheim te maken en of die nog steeds bestaan. Nou, over de opvolging van dat voornemen kunnen we niet opscheppen. Dus dat moet nodig.

Omdat we toen enthousiast waren over het bereikte resultaat, zou ik graag de toezegging willen doen dat we de gewoonte die we toen met elkaar hebben afgesproken, het komende halfjaar ter hand gaan nemen. Dus dat binnen een half jaar de bestaande lijst wordt gevisiteerd en van een oordeel wordt voorzien: precies wat we ons hadden voorgenomen en waar de motie eigenlijk niet op had moeten aandringen, het wel deed. Ik denk dat dit het moment is om daarin aan elkaar beterschap te beloven. Want dit speelt in het verkeer tussen het College en de Staten. Overigens, als het dan gemotiveerd wordt waarom iets geheim moet blijven, dan is het teleurstellende nieuws weer dat die motivering, en het eventuele debat daarover, weer in het geheim is. Maar we kennen de regels van het spel.

De heer ZWART (PvH): Ik moet me het ook even op me laten inwerken. Maar als ik het goed begrepen heb, heeft de Commissaris gezegd dat we iets geheim maken, maar dat we daarmee een tijdelijke geheimhouding erkennen van een gebeuren en, zoals in de motie staat, dat we één keer,

twee keer per jaar evalueren of de geheimhouding daadwerkelijk nog nodig is. En op het moment dat het nodig is, dan is het weer geheim. Het staat buiten kijf dat het over personen niet gaat in dit verband. Ik zou daar graag een bevestiging op willen hebben – of een ontkenning, dan gaan we het overnieuw doen.

De heer PAAS (CdK): Nee, ik denk dat de heer Zwart dat zo terecht samenvat. Er is niets hier blijvends – zeg ik ook maar even met een knipoog naar degenen die eraan gehecht zijn. Maar voor geheimhouding geldt dat in versterkte mate. Dus wij hebben onszelf verplicht om te zeggen dat wij periodiek gaan kijken of die geheimhouding nog steeds geldt voor alles wat we ooit onder geheimhouding hebben verstrekt. Daar waar die geheimhouding inmiddels kan worden opgeheven, wordt die opgeheven, maar dat vergt een besluit. En daar waar die nog niet kan worden opgeheven, wordt beargumenteerd door het College waarom dat nog niet kan. Dat kan best heel langdurig zijn. En inderdaad, het gaat vrijwel per definitie niet over personen. Want die zullen denk ik voor altijd geheim moeten blijven. Maar dat is een goede gewoonte die we in de Staten met elkaar hebben afgesproken en waarvan de praktijk is dat we onze voornemens nog niet voldoende zijn nagekomen. Nou, dat moesten we dan maar eens gaan doen.

De heer ZWART (PvH): Nou, ik begrijp dat het niet mag op dit moment. Maar inderdaad, naar aanleiding van het begin van het betoog van de Commissaris ga ik hem blij maken zometeen.

De heer PAAS (CdK): Dan ben ik klaar, voorzitter.

De VICEVOORZITTER: Helemaal goed, dank u wel. Dan wachten we nu wie er over motie 146 gaat en wie er over motie 126 gaat.

De heer HAMSTER (gedeputeerde): Nou, om op die laatste te antwoorden. Volgens mij kwamen wij als College tot de conclusie dat u zelf over die motie 'Eierbal' gaat. Dus hebt u daar ons niet bij nodig en is het oordeel Staten. En onze vertegenwoordiger in het IPO zal aankondigen in dat bestuur dat hij met eierballen aankomt. Wordt geregeld onderhands, geloof ik.

Wat betreft motie 146, 'Kosten milieueffecten': ja, er zijn zoveel portefeuillehouders bij betrokken dat niemand zich eerste eigenaar voelde. Misschien is dat wel het goede antwoord. De titel is 'Kosten milieueffecten', dus mijn associatie was heel snel dat het in de portefeuille van collega Van Dekken hoorde. Het handelt over biodiversiteitsverlies en daar steekt de heer Emmens letterlijk de vinger voor op. En bij de kosten die het met zich meebrengt, is dit zo breed als je het over nieuw beleid zonder daarbij te trechteren over welk nieuw beleid we het hebben. Maar dan denk ik bij nieuw beleid in het algemeen: de primaire portefeuillehouder van al het beleid, wie is dat onder ons? Daar hebben we ook nog niet naar gekeken. Het zou zomaar kunnen dat de eerste spreker bij de Algemene Beschouwingen daarop reageert. Maar inderdaad, volgens mij kan ik vanuit dit primaat hierop reageren en ook gedeeltelijk.

Maar ik heb al een deel weggegeven: het is een heel brede oproep bij het opstellen van nieuw beleid. Dat is ons dagelijks werk en over het algemeen houden wij bij nieuw beleid wel rekening met wat er gebeurt als we niet iets doen en waarom we iets überhaupt doen. Waarom doen we dit überhaupt? We proberen te berekenen dat als we nou niks doen in Onderdendam, wat het gevolg daarvan is – om maar een willekeurig voorbeeld te noemen. En voor heel veel zaken geldt of het wel op geld is te zetten. Want u vraagt ook daadwerkelijk naar kosten.

Voor een aantal zaken is dat een stuk ingewikkelder. Bij ruimtelijke aspecten wordt over het algemeen een MER aangevraagd om de effecten te meten: waar werkt het positief, waar werkt het negatief. Ook niet op geld gezet, maar meer waar we de positieve effecten en negatieve effecten zijn. Bij het NPLG proberen we doelgericht te werken: we hebben een aantal doelen te halen voor klimaat, voor water, voor biodiversiteit – noem maar op. Ervan uitgaand dat die doelen bijdragen aan waar u ook om gevraagd hebt, het versterken van het klimaat. Dat meten wij dan weer aan de hand van hoeveel CO2 wij verminderd denken te hebben. Dat is ook het doel waar wij ons op richten van inderdaad het zo inrichten van ons economisch beleid, van ons energiebeleid dat we CO2 aan het verminderen zijn. Ook dat zetten we niet op geld, dat zien we als doel. Dus de breedte maakt hem heel spannend.

Aan de andere kant worden we wel getriggerd: oké, wat zou dit betekenen als we er wel mee bezig gaan? Op dit moment is dit te groot, zodat ik hem ontraad omdat ik niet de effecten kan overzien als deze aangenomen wordt in de ambtelijke capaciteit, in de capaciteit van het extra werk dat dit op gaat leveren om alles op geld te gaan zetten van de breedte van het beleid dat wij hebben.

Mevrouw Reinink, ik wil er nog een halve toezegging doen. U hebt me wel getriggerd, in die zin dat ik zeg dat we hier misschien over na moeten gaan denken in welke vorm we dit zouden kunnen gieten dat dit wél behapbaar wordt en dat we daar na de zomer op terugkomen.

Mevrouw REININK (Volt): Ja, toch nog iets. Ik ben wel blij met die toezegging. Maar ik wil hem graag nog iets concreter maken. Of u ook kunt toezeggen dat u wilt kijken naar de landen die ik als voorbeeld heb gegeven, hoe zij deze berekening in ieder geval maken en dit aan ons terug te koppelen.

De heer HAMSTER (gedeputeerde): Dat is een van de aspecten dat ik nog niet benoemd heb, maar dat wel degelijk relevant is. U noemt hier 'landen'. Op rijksniveau beleid ontwikkelen en daarvan ook een impact? Nou, wij hebben een aantal planbureaus in Nederland dat ook aan het doorrekenen is wat de verschillende effecten zijn. Op dat niveau is het grotere beleid weer makkelijker te organiseren dan op ons provinciale niveau. Dus wij willen ons laten informeren, ook inderdaad het aspect van welke vorm we hieraan zouden kunnen geven. Maar het is wel een andere schaal met een andere impact en een andere draagkracht van andere organisaties die die berekeningen zouden kunnen gaan maken.

De VICEVOORZITTER: Ik zie geen vervolgvraag. U was klaar?

De heer HAMSTER (gedeputeerde): Ja. Dan is het College klaar op dit moment, denk ik dan.

De VICEVOORZITTER: Dat is volgens mij een juiste conclusie. Er zijn heel veel toezeggingen gedaan. Dat kan ongetwijfeld leiden tot aanhouden en intrekken en u krijgt er tien minuten de tijd voor om even de benen te strekken en te bepalen of u nog moties wilt indienen.

Maar voordat we dat gaan doen, loopt meneer Zwart naar de interruptiemicrofoon.

De heer ZWART (PvH): Sterker nog, hij vraagt om het gebruik ervan. Want ik heb niks over het amendement gehoord. Ik heb het hier gevraagd en ook daar is niets gehoord.

De VICEVOORZITTER: Oké. Gelukkig heeft de voorzitter notities gemaakt en daarin staat 'oordeel Staten', meneer Zwart. Geen probleem.

Goed, dan gaan we tien minuten schorsen.

[Schorsing]

De VOORZITTER: De vergadering is heropend. Willen de leden van de Staten hun plaatsen innemen? Ik zou het zo erg vinden om de hamer te moeten gebruiken. Tot nu toe gaat het vreedzaam.

Er is geschorst om te overleggen wat de inbreng van het College betekent voor moties en het amendement. Dit is het natuurlijke begin van de tweede termijn.

Ik kreeg zonet een suggestie van de griffier, die ik even aan u wil voorleggen. Kijk, het gebruikelijke patroon – dus dat is de terugvaloptie – is dat we de tweede termijn doen. Buiten is over een half uur eten, dus dan schorsen we ergens in die tweede termijn, vermoed ik. En daarna gaan we door met de vergadering als we hebben gegeten. Wat ook kan, maar dat kan enige dramatiek uit de inbreng in de tweede termijn weghalen, is dat iedereen die nu toch al weet wat hij met zijn moties en zijn amendement gaat doen, die duidelijkheid nu even geeft in een heel korte ronde. Dat we inventariseren wat het lot is van de motie en het amendement, gelet op de inbreng van het College. Dan kan de toelichting daarna volgen in een tweede termijn die, voor zover die dan nog nodig is, dan kan komen. En dan kunnen we zeggen dat de dinerpauze wordt benut om even een definitieve lijst te maken, zodat we heel geordend door kunnen met de tweede termijn en de rest van de vergadering. Ik zie mensen enthousiast knikken bij de gedachte van de griffier. Alle eer voor de griffier!

Dan gaan we dat doen. Maar dat betekent dat ik nu echt enorm streng ga handhaven dat u alleen zegt wat u gaat doen met de moties en het amendement; de argumentatie kan volgen in de tweede termijn die dan dus nog volgt. Dit is een door ons bedachte variant op de standaardorde nu. Ja? Dus u vertelt nu eigenlijk alleen maar de conclusie nu, zoals in een modern persbericht. Ja?

Ik begin bij de BBB, de heer Smelt.

De heer SMELT (BBB): Ja, wij hebben een amendement volgens mij. Dat brengen wij in stemming.

De VOORZITTER: Het amendement blijft, A23. Dan ga ik naar de heer Roemers. Die heeft niks ingediend. Ja, 'weet ik dat'? Ik was er niet bij. Ik ga gelijk naar de fractie van GroenLinks, mevrouw Siersema.

Mevrouw SIERSEMA (GroenLinks): Ja, gelukkig is er wel een lijstje, voorzitter, met daarachter ook de partijnamen.

Motie 124 gaan wij aanhouden, motie 125 brengen we in stemming, motie 126 brengen we in stemming, motie 127 brengen we in stemming.

De VOORZITTER: Dank voor de tip! Dat is inderdaad heel verhelderend, die partijnamen op het lijstje hier. Dan zijn we bij Groninger Belang.

De heer BAKKER (Groninger Belang): 'Sport en beweging voor iedereen': dat is motie 128, die houden we aan. Gedeputeerde Susan Top heeft voldoende toezeggingen gedaan dat we motie 129 intrekken.

De heer BENNEMA (VVD): Motie 130 wordt ingetrokken en 131 wordt aangehouden.

Mevrouw BAKKER (SP): Motie 132 brengen we gewoon in stemming en 134 ook. En 133 willen we graag intrekken: daar komt een nieuwe motie voor terug in de tweede termijn.

Mevrouw BENJAMINS (D66): Motie 135 en 136 willen we beide nog steeds in stemming brengen.

Mevrouw TEN HOEVE (PvdD): Motie 137 wil ik graag over laten stemmen, 138 en 139 houden we aan en voor 140 komt een nieuwe.

De heer VAN KESTEREN (PVV): Bij motie 141 gaat het om de inwoners van Groningen, dus: lekker stemmen!

De heer DE WIT (CDA): Motie 'Snel internet': daar wachten we even de reactie van GS in tweede termijn af wat we daarmee doen. En motie 'Markeringsmoment' laten we hoe dan ook staan. Kortom, die wordt gewoon in stemming gebracht wat ons betreft. Ja.

Mevrouw REININK (Volt): Motie 146 gaan we aanhouden. 147 gaan we met een toelichting in de tweede termijn in stemming brengen. 148 houden we aan en 149 brengen we in stemming.

De heer ZWART (PvdN): De Partij voor het Noorden trekt alle moties in.

De VOORZITTER: Dank u wel. Dan kijk ik even naar de griffier of het al tijd is om te schorsen? Oké, dan schors ik een half uur en dan zien we elkaar bij de aanvang van de tweede termijn voor de eventueel noodzakelijke toelichtingen.

[Schorsing]

De VOORZITTER: Ik heropen de vergadering. Ik draai mijn hoofd om rond te kijken of er nog behoefte is aan een tweede termijn. Die is er. Ik begin bij de heer Smelt van de BBB, die steekt een hand op en hij krijgt het woord.

De heer SMELT (BBB): Ik zal het kort houden, want de mensen worden helemaal opgewonden over dat het voetbal eraan zit te komen.

Ik zou nog terugkomen op de vragen van de Partij van de Arbeid over Ons Land, Ons Lu! In principe is een stichting wettelijk verplicht om de jaarstukken bekend te maken. Ik heb nog niet gezocht of die ook überhaupt ergens gepubliceerd zijn. Dat laat ik even in het midden.

Hoeveel mensen zij helpen? Op het moment zijn dat ongeveer tientallen mensen per week. Als ik dan simpel terug ga rekenen dat ze een vijftal mensen gemiddeld per week over de afgelopen zes jaar hebben bediend, dan heb je het toch over grote aantallen. Dus dat waren mijn antwoorden daarop.

De heer ROEMERS (PvdA): Dank u wel voor de beantwoording. Ik had nog een aanvullende vraag. Dan gaat het eigenlijk ook erom dat ik dit als een soort subsidie zie. Daar hebben we een plan van

aanpak voor nodig. Is het bij de BBB ook bekend wat zij dan de komende jaren met dat geld gaan doen?

De heer SMELT (BBB): In het amendement staat onder andere benoemd wat zij daarvoor gaan doen. Dat is onder andere de administratie en de aanpassing van de website, ook om meer de stukken en dat soort zaken daarop bekend te maken. Onder aan het amendement wordt dat allemaal benoemd.

De heer ROEMERS (PvdA): Ik heb zelf geconstateerd dat er geen jaarverslagen gedeponereerd zijn. Dus ik kan heel moeilijk zien wat er nu gebeurd is en waar ze voor staan. Dat vind ik heel lastig. Vaak is met subsidies ook de governance heel belangrijk: die is bij mij ook niet helder. Dus voor nu weet ik even genoeg, dank u wel.

De heer SMELT (BBB): Ja, duidelijk. Dat was het wat mij betreft.

Mevrouw SIERSEMA (GroenLinks): We wilden even nog terugkomen op de motivatie van een aantal moties. Als eerste de waterstofprovincie-motie: die hebben wij aangehouden. Daarbij willen we graag nog wel benadrukken dat we niet voor niks de koploperspositie zelf ook niet in de motie opgenomen. We houden er wel rekening mee dat we niet ingehaald worden door het gehele peloton en dat je dan de prijzen misloopt. Want dan hebben we net zo goed een probleem. Daarom hebben we ook de motie nu wel aangehouden omdat we er wel vertrouwen in hebben dat er weer stappen verder in worden gezet.

Daarnaast wilde ik nog aansluiten op onze eigen lelieteeltmotie om het stukje nogmaals even te verduidelijken dat het hier gaat om het aanhaken bij een onderzoek naar de stop van de groei van de lelieteelt, en niet om een eigen onderzoek te starten. Wij vinden dit zeer van belang dat we dit gaan doen, ook voor de inwoners van onze provincie.

Als laatste wilden we nog even zeggen dat we erg blij zijn dat er iets ingezien wordt ten aanzien van het *gender equality plan*. We zien dat het nu erg belangrijk wordt gevonden. Er is een halve toezegging geweest – nou ja, 0,5 rond je natuurlijk af naar boven. Dus daar zijn we zeer tevreden mee.

De heer GEIJTENBEEK (ChristenUnie): Ik denk dat u ook tevreden zult zijn. Wij zijn positief, het eten zit tenslotte net achter de kiezen. En dat helpt.

Twee punten om even op te reflecteren. We hebben gehoord in de eerste termijn dat heel veel partijen het hadden over waar we samen voor gaan met elkaar, dat we elkaar ontmoeten hier in de Statenzaal en hoe we samen tot besluiten komen. Ik vroeg me af of iemand vandaag al had geconcludeerd dat het eigenlijk best wel goed gaat vandaag. Dat we met elkaar nu al heel ver zijn gekomen. Ook in de antwoorden van het College hoorde en zag ik veel mogelijkheden om allemaal met plezier eruit te gaan vanavond. Dat was het eerste waar we op wilden reflecteren.

Het tweede was het bijzondere betoog van mevrouw Top over het markeringsmoment. Dat ze ons heel goed duidelijk maakte wat de waarde zal zijn van die dag. Het riep bij ons de vraag op of het College eigenlijk wel genoeg heeft aan die 540.000 euro.

De heer BAKKER (Groninger Belang): Heel kort even een toelichting op het aanhouden van de sportmotie. We weten dat er aan een notitie gewerkt gaat worden. We weten ook dat daar nog geen geld op staat, maar we wachten toch eerst af wat daaruit komt en wat voor geldbedrag ermee gemoeid is. We weten dat er weinig ruimte is, dus er zal waarschijnlijk wel een keer een voorstel terugkomen om toch de vrije ruimte wat te gaan benutten. Maar dat zullen we dan zien.

Voor de rest kan ik eigenlijk wel aansluiten bij wat de heer Geijtenbeek net zei, dat we hier toch meerdere partijen horen praten over hoe we het hier doen met z'n allen. En dat we denken dat er toch wel hier weer op de goede weg zijn, als je ziet hoe het vandaag ook gaat en hoe we met elkaar omgaan. Het is ook niet voor niks dat ik zei dat we misschien wel een voorbeeld voor Den Haag zouden kunnen zijn, als ze naar ons kijken, dat het ook wel wat anders kan. Maar goed, ik betwijfel het.

De motie die we hebben ingetrokken over één aanspreekpunt. Ja, het blijft een heikel punt om mensen te helpen om door de muren heen te breken. Vandaar dat pleidooi voor de prinses Laurentien-aanpak à la toeslagenaffaire. Maar goed, ik heb er alle vertrouwen in dat onze gedeputeerde dat meeneemt om te kijken wat er uit het vat te halen is. Want zoals ze al zei: zij gaat daar niet voor en dat is gewoon zo. Maar we kunnen alleen maar ons uiterste best doen voor onze inwoners.

De heer BENNEMA (VVD): Er was nog één vraag blijven liggen over het Transitiefonds. We hebben indertijd een motie daarover ingediend, ook om dan wel in IPO-verband of op andere manieren bij het Rijk te bepleiten om die gelden voor de sector te behouden. Ik ben benieuwd of de gedeputeerde daar ook al over gesproken heeft.

Over de moties hebben we net al gezegd dat de motie 'Geen taboe op investeringen in de wapenindustrie'. GS heeft een toezegging gedaan, dus wij gaan daarmee van uit dat dat wordt meegenomen in de aandeelhoudersvergadering van de NOM. En als het daar op de agenda staat, wordt vanuit de Groningse inbreng deze investeringsbeperking geschrapt.

Dan de motie '(R)Onderdendam': die gaan we aanhouden. De gedeputeerde heeft de fietspaden nog even vergeleken met de investeringen in de wegen rondom de Stad, maar ik denk dat het wel een beetje appels en peren zijn als je de gebruiksintensiteit daarbij in aanmerking neemt en het economisch rendement daarvan. Maar goed, wat heel belangrijk is voor Het Hogeland – want dat wil ik toch wel even benadrukken – is dat de oost-westverbindingen gewoon zwak zijn. Daarom hamerden wij er ook op om tussen Winsum en de Eemshavenweg een goede verbinding te hebben. Dat blijft ook wel staan, maar dat zullen we ook op latere momenten nog een keer inbrengen.

Tot slot, Bos en Hout: daar is minder geld voor. Daar kan ook minder worden uitgevoerd. Dat hoeft op zich geen drama te zijn. Ik denk dat het heel belangrijk is dat je kwalitatief goed omgaat met Bos en Hout. Waar Bos en Hout het beste in onze provincie? Dat je dat dus plant bij gebieden waar al heel hout is, bijvoorbeeld Westerwolde of Westerkwartier of in ieder geval in aansluiting op waar al hout is. Dat je eigenlijk geen plekken in het landschap volgoot met bos waar het eigenlijk niet goed past. Dus dat wilde ik graag meegeven aan het College. En tot zover, voorzitter.

Mevrouw SIERSEMA (GroenLinks): Ik wilde graag vragen aan de VVD of zij ook bekend zijn met het plan Bos en Hout zelf.

De heer BENNEMA (VVD): Heb ik dat goed begrepen? Of wij het eens zijn met het plan Bos en Hout? O. of wij er bekend mee zijn? Jazeker, ik heb het weleens gezien, ja.

Mevrouw SIERSEMA (GroenLinks): Dan vraag ik me wel af of de VVD dat dan ook daadwerkelijk inhoudelijk heeft gelezen. Want daarin staat precies wat u eigenlijk zegt, dus ik neem ook aan dat het College dat ook daadwerkelijk meeneemt.

De heer BENNEMA (VVD): Nou, op zich staat daar wel veel in. Ik heb er ook wel vertrouwen in dat het College die insteek kiest eigenlijk – dit College zeker wel. Maar ik heb bij de tekeningen wel gezien dat ze bijvoorbeeld rondom bepaalde borgen in Groningen ook bos aanplanten. Daarover heb ik al eens eerder gezegd in deze Staten: dan zie je door de bomen de borgen niet meer. Bij bepaalde karakteristieke elementen moet je geen bos omheen planten. Dus ik heb die kaartjes gezien. Ik heb daar nog wel wat kritiek op eigenlijk. Maar ik laat dat even bij het College. Dus daar kun je er wat minder bij zetten.

De VOORZITTER: Ik denk dat de vragen daarmee beantwoord zijn. Dan zijn wij toe aan de woordvoering namens de SP, door mevrouw Bakker.

Mevrouw BAKKER (SP): We willen in ieder geval de mooie woorden van gedeputeerde Top nogmaals steunen in hoe zij omschrijft hoe het markeringsmoment moet worden. Laten we ook hier met elkaar allemaal het vertrouwen geven dat deze gedeputeerde daar een goede invulling aan gaat geven. En dat er ook voldoende ruimte is voor bewoners om zelf initiatieven op te zetten en mee te gaan in het geheel. Wij hebben daar als SP-fractie alle vertrouwen in.

En wij zijn ons bewust van het feit dat we tijdens de commissie er ook best een beetje met een gestrekt been ingingen. Dat komt ook omdat we eigenlijk altijd een beetje gewend waren, ook in het gasdossier, om wat er vanuit overheden op het gasdossier naar voren kwam, we wel vaak daar behoorlijk sceptisch over waren. Dus ik vind ook dat we hier een gedeputeerde nu hebben die laat zien dat ze snapt wat er speelt, dat het onder haar huid zit. Dus dat vertrouwen wil ik hier nogmaals bevestigen dat we hier een mooi markeringsmoment van maken. De SP zou daar in dit geval goed aan bijdragen die dag. Dat over het markeringsmoment.

Dan de nieuwe motie over het bos bij Borgsweer. Want we hebben gehoord wat de gedeputeerde heeft gezegd, dus we hebben deze motie enigszins aangepast en ook extra steun van de BBB gekregen.

De VOORZITTER: Dat is een motie met de briefhoofden van de SP en de BBB. Dat is een motie met als titel 'Luister naar inwoners en behoud het bos bij Borgsweer (2)', die als nieuw volgnummer 154 gaat krijgen en de vervanging is van de al ingetrokken motie 133. De motie eindigt met het volgende verzoek aan het College van Gedeputeerde Staten:

'Provinciale Staten van Groningen, in vergadering bijeen op 10 juli 2024,

Overwegende dat:

- bewoners die in de nabijheid van industrieën wonen, goed beschermd moeten worden tegen vervuiling;
- het bos nabij Borgsweer fungeert als een natuurlijk filter tegen de industriële vervuiling door lucht-, zicht- en lichtvervuiling te verminderen, waardoor omwonenden minder hinder ondervinden van de industrie;
- voor inwoners van Borgsweer en omstreken het bos van belang is voor hun leefbaarheid;
- tijdens de bewonersbijeenkomst op 2 april 2024 bewoners nadrukkelijk hebben aangegeven dat het bos nabij Borgsweer behouden moet blijven vanwege deze redenen;
- tijdens deze bijeenkomst de projectleiding heeft benadrukt dat draagvlak onder de bewoners essentieel is voor het slibophoogproject bij Borgsweer;

Constaterende dat:

- bewoners zwaar teleurgesteld zijn dat hun eis tot behoud van het bos wordt afgedaan als 'bos is belangrijk om met de hond te kunnen wandelen';
- het bos nu dreigt te verdwijnen door de grote hoeveelheid zoute slib die in korte tijd in dat gebied moet worden opgebracht;
- bewoners in dit gebied meerdere zaken te verduren hebben gehad en het zat zijn dat hun belangen nooit voorop worden gesteld, ondanks mooie woorden over draagvlak;
- er is aangegeven dat de plannen rondom Borgsweer vooral bedoeld zijn om de leefbaarheid van het gebied te verbeteren;
- bewoners zelf het beste weten wat voor hen verbetering van de leefbaarheid is;

Verzoeken het College van Gedeputeerde Staten en Provinciale Staten om:

- de inbreng van burgers serieus te nemen over wat zij van essentieel belang vinden voor hun leefbaarheid en daarom te komen met alternatieven, zodat het bos nabij Borgsweer blijft behouden;

En gaan over tot de orde van de dag.'

Deze motie maakt onderdeel uit van de beraadslagingen.

De heer BENNEMA (VVD): Ja, het gaat over Borgsweer en ook de maatregelen die genomen zijn omdat het land in ieder geval heel laag ligt, doordat het is opgehoogd wat ik heb begrepen. Maar hoe zit het met de veiligheid? Ik snap het ook wel: je moet het belang van de inwoners natuurlijk meenemen. Maar als de dijk daar doorbreekt, dan staat Groningen tot aan het Westerkwartier onder water.

Mevrouw BAKKER (SP): Ik denk dat de heer Bennema ons ook niet heeft horen zeggen dat wij niet willen dat de dijk daar verhoogd wordt. Maar we willen dat er een alternatief plan bedacht wordt voor de bescherming daar en wat daar nodig is, maar ook het behoud van het bos. Er zijn mogelijkheden, alleen die worden nu niet benut. Nu wordt de makkelijkste weg gekozen en verdwijnt het bos.

De heer BENNEMA (VVD): Oké, dank voor de toelichting. Dan weet ik dat even, dat ook de veiligheid daarbij goed wordt meegenomen. Dat was vooral mijn belangrijke punt.

Mevrouw BAKKER (SP): Ja, even nog ter aanvulling op wat de heer Bennema net zegt: bewoners beamen ook wel dat daar dingen moeten gebeuren in het kader van de veiligheid. Maar zij wonen daar en hun leefbaarheid moet ook boven aan de lijst staan van dit College.

Dan over onze motie 132 'Meer politieke regie en verantwoordelijkheid'. De gedeputeerde heeft daar natuurlijk een toezegging op gedaan dat zij dat meeneemt en onder de aandacht brengt. Daar zijn we heel blij mee. Maar we zien deze motie ook als een steun in de rug voor de gedeputeerde dat wij het als Staten ook vinden dat dit moet gebeuren. Wij roepen natuurlijk ook op in die motie aan andere fracties om dat ook aan je Tweede Kamerfractie onder de aandacht te brengen. Vandaar dat we hem nog wel in stemming brengen, die blijft gewoon staan.

Dan hebben wij wel enige vragen bij de toezegging van de gedeputeerde, waar de VVD net ook nog weer naar verwees en daarom haar motie heeft ingetrokken. Dit gaat over die uitsluiting ten aanzien van wapenproductie en wapenhandel bij de NOM. Want wat wij ons afvragen, is dat er een vraag gesteld van één fractie aan de gedeputeerde en er is een toezegging op gedaan. Maar staan de

hele Staten daar eigenlijk tegenover? Want wij zijn helemaal geen voorstander van dat die uitsluiting verdwijnt. Dus ik ben er heel erg benieuwd naar, ik vind dit procesmatig heel raar. Dat er een vraag wordt gesteld en dat er een toezegging komt op een vraag van één fractie op wel een belangrijk onderdeel bij de NOM. Dus daar graag nog iets meer toelichting op.

De heer GEIJTENBEEK (ChristenUnie): Wat houdt mevrouw Bakker tegen om deze vraag in stemming te brengen hier?

Mevrouw BAKKER (SP): De motie is in de maak als het nodig is.

Dan nog een laatste vraag, ook naar aanleiding van de motie die de Partij voor de Dieren nu weer aangehouden, omdat er een toezegging is gekomen op meer lokale producten in onze catering. Er wordt gesproken over de aanbesteding en dat dat opnieuw wordt meegenomen in de nieuwe aanbesteding. Maar wij zijn erg groot voorstander van helemaal niet-aanbesteden van de catering. We zijn ook benieuwd of het College ook kijkt naar niet-aanbesteden van de catering, maar naar het in dienst nemen bij de provincie. Dus dat is nog een vraag die ik heb, of dat ook meegenomen wordt in de voorbereiding van die eventueel wel of niet nieuwe aanbesteding. We wachten even de beantwoording van de gedeputeerde af of die toezegging richting de Partij voor de Dieren komt en anders neem ik dat ik in de derde termijn eventueel nog een motie in zou kunnen dienen.

De VOORZITTER: Als u een derde termijn aanvraagt, dan kunnen de Staten daarover beslissen. Ja.

Mevrouw BAKKER (SP): Prima. Dat was het.

Mevrouw BENJAMINS (D66): Nou, dank voor de toezegging voor cultuur en ook natuurlijk het strategisch communicatieplan.

Ik heb alleen niks gehoord in de beantwoording met betrekking tot de cultuurverandering die de Raad van de Leefomgeving en Infrastructuur in het rapport 'Waardevol regeren' aangeeft. Het kan niet zo zijn dat wij als Groninger Staten de brede welvaart alleen op papier gaan omarmen. Kan het College toezeggen dat kennisnemen van het rapport en hier relevante zaken mee te nemen in onze Staten, om daadwerkelijk met een Nij Begun te beginnen?

Dan toch nog iets over die digitalisering – het spijt mij. Tussen de regels door komt onze fractie toch wel tot de conclusie dat wij een advies van de accountant niet gaan opvolgen. De accountant adviseert het Uitvoeringsprogramma te versnellen. Wij volgen financieel altijd het advies op van de accountant en nu niet. Dit toont niet echt die ambitie. Het extra geld dat nu geïnvesteerd wordt, is alleen voor de basis. Mevrouw Buigel zei het net al in de pauze zeer treffend: 'Vanwege wetgeving investeren in een groot hek om ons huis heen, maar de scheuren in ons eigen huis repareren we niet en de nodig aanbouw bouwen er ook even niet naast.'

Met onze motie vragen we alleen om onderzoek te doen naar scenario 2, waar we investeren in onder andere datagedreven werken, kunstmatige intelligentie en de maatschappelijke waarde van data en technologie. En mocht u gaan twifelen of twijfelt u aan de noodzaak waarom wij zo keihard hameren op het stukje digitalisering, dan kan ik u dit boek aanraden. Een aantal van jullie heeft het al gehad bij de sessie die we hier hebben gehad. Dit wil je niet weten, maar daarin komt ook een treffende zin in voor: '*Op het gebied van digitalisering is Rusland de overstroming en China de klimaatverandering.*' Ik heb hoop dat ik u voor het reces heb getriggerd om dit boek te gaan lezen, want dan kijkt u misschien net als wij naar de noodzaak om te investeren in digitalisering. En mocht u het nog niet hebben, gedeputeerde Van Dekken, dan mag u dit exemplaar hebben.

Mevrouw TEN HOEVE (PvdD): Ik houd het inderdaad hartstikke kort. Ik wil alleen wel even zeggen dat ik de woordvoering van meneer Bakker en van de heer Geijtenbeek zeer kon waarderen.

Ik kom even heel kort op de moties terug. Dat was motie 137 'Gezondheidsbelang voorop'. Nou, die laten we dus in stemming brengen. 'Biologisch en lokaal voor Groningen' en 'Een gifvrij boekje is een echt geschenk' houden we beide aan. En bij dezen wil ik u dan de nieuwe motie 'Bos en Hout' aanbieden.

De VOORZITTER: Dank u wel. Voor mij een motie met de briefhoofden van de Partij voor de Dieren, GroenLinks, D66, Groninger Belang, de SP en Volt. Daarboven staan als volgnummer 155 en als titel 'Bijdrage Bos en Hout uit flexibel budget'. De motie eindigt met het volgende verzoek aan het College van Gedeputeerde Staten en de volgende uitspraak van Provinciale Staten:

'Provinciale Staten van Groningen, in vergadering bijeen op 10 juli 2024, Constateerend dat:

- het centrale doel van het Uitvoeringsprogramma Bos & Hout 2021-2030 is om het oppervlak bos, groene landschapselementen en vergroening bebouwde omgeving jaarlijks met 1 procent uit te breiden, wat overeenkomt met een toename van 750 hectare of 7,5 vierkante kilometer in 2030;
- meer groen een bijdrage levert aan klimaatadaptatie, de economie, de inrichting van de ruimte, de biodiversiteit en de leefbaarheid (tekst uit Perspectiefnota 2025);
- voor volledige uitvoering van het Programma Bos & Hout jaarlijks minstens 6 miljoen euro nodig is;

Overwegende dat:

- voor de periode 2025-2027 jaarlijks 1 miljoen euro wordt toegekend uit de algemene middelen om *gedeeltelijk* uitvoering te kunnen geven aan het programma;
- met dit budget de komende drie jaar slechts 10-13 hectare per jaar gerealiseerd kan worden;
- de uitvoeringsorganisatie Bos & Hout momenteel geconfronteerd wordt met een acuut tekort aan middelen;

Verzoeken het College van Gedeputeerde Staten en Provinciale Staten om:

- voor de periode 2025 een extra bedrag van 500.000 euro toe te kennen uit het flexibel budget voor Bos & Hout;

En gaan over tot de orde van de dag.'

Deze motie maakt onderdeel uit van de beraadslagingen.

Dank u zeer. Dan zijn wij toe aan de woordvoering van de heer Van Kesteren. Wacht. Nee, u hebt geen spreektijd meer. U krijgt straks de gelegenheid voor een stemverklaring. Zullen we het zo doen? Want we moeten de handhaving wel serieus nemen.

Dan de heer De Wit namens het CDA.

De heer DE WIT (CDA): Allereerst, collega's van de ChristenUnie hadden het er net al over dat het vandaag eigenlijk heel goed gaat. Dat respect had ik toevallig in de pauze ook met mevrouw Mulwijk van de BBB. Volgens mij is dat een mooi compliment waard. Ik zou dan zeggen: *'t kon minder*, want het kan ook altijd beter.

Daarom nog een paar inhoudelijke puntjes. Het eerste gaat over waterstof. GroenLinks laat de motie niet in stemming brengen. Maar wij vinden het wel echt belangrijk dat daar ambitie getoond wordt op dat dossier. Ik snap dat sommige partijen allergisch zijn voor het woord 'koploper'. Maar we waren toevallig vorige week in Den Haag, waar zelfs ambtenaren ons vertelden dat ze wel wat ambitie zouden willen. Wij zien dat er heel veel gebeurt, ook vanuit het College. Maar we willen vooral dat het zo blijft. Dus die oproep willen we wel meegeven.

Dan twee andere punten. Eentje over snel internet. We zijn blij dat de gedeputeerde heeft aangegeven dat hij daar actie op gaat ondernemen, ook vanuit landelijke gelden. Blijft voor ons staan dat we echt belangrijk vinden dat de inwoners daar op een goede manier daarover geïnformeerd worden. Dat ook de inwoners van het Westerkwartier voor 22 juli voor zichzelf een weloverwogen keuze kunnen maken. Dus de vraag aan de gedeputeerde of het mogelijk is om te zorgen dat de communicatie tijdig die kant op gaat. Dat hoeft volgens mij helemaal niet zo moeilijk te zijn. Daar kunnen we ambtelijk heel lastig over denken, maar dat kan bijvoorbeeld ook voor de camera voor de pers, een bericht op de website – noem het maar. Maar dat het in ieder geval voor mensen duidelijk is. Als we die toezegging kunnen krijgen, dan kunnen we in derde termijn, maar het liefst van die positie, onze motie daarop intrekken.

De motie die we niet zullen intrekken, is 'Markeringsmoment'. Wij willen wel heel graag aantekenen dat we ontzettend blij zijn met de inzet van de gedeputeerde. Dat we ook het volste vertrouwen hebben in de gedeputeerde: daar twijfelen wij totaal niet aan. We zijn ook blij met de ruimte die inwoners krijgen als het gaat om het organiseren van het markeringsmoment. En toch zijn wij van mening dat, als we zoiets gaan doen, het gefinancierd moet worden vanuit het Rijk. Wij zouden die middelen graag anders willen inzetten om toch te zorgen dat we die gemeenschappen weer bij elkaar krijgen.

Mevrouw REININK (Volt): Ik heb nog niets gehoord van het College in reactie op de schoolmaaltijden. En volgens mij ook niet of het College bereid is te informeren bij de provincie Drenthe naar de evaluatie naar haar burgerberaadpilot.

Dan over mijn moties. Motie 146 en motie 148 ga ik beide aanhouden.

Motie 147 over de MBO-*traineeships* mag het College wat mij betreft lezen als provincie Groningen in het geheel, dus dat het wordt opgezet samen met gemeenten en maatschappelijke partners. Het is wat mij betreft prima om het zo te lezen. Ik ben wel benieuwd op welke termijn het College de mogelijkheid ziet dat wij daarover op de hoogte gebracht kunnen worden.

En dan motie 149 over de openbare agenda's. We begrepen de aanbeveling dat dit toch wel heel goed gaat. Maar ook onze achterban heeft hier grote vraag naar. Dus ik snap wel dat het College dit lastig vindt, maar wij vinden dit toch heel belangrijk en willen deze wel echt in stemming brengen.

De VOORZITTER: Dank u wel. Dan kijk ik even naar de kant van de heer Epema, of hij nog behoefte heeft aan een tweede termijn. Dat is niet het geval.

Dan kijk ik naar leden van het College. O nee, de heer Zwart nog. Nee excuus, het komt nu niet meer goed met u. De heer Zwart namens de Partij voor het Noorden!

De heer ZWART (PvvhN): We merken met elkaar, voorzitter, dat zelfs de voorzitter enige haast heeft nu het voetballen er vanavond is. Hij zegt van 'nee', maar het gedrag is anders.

Ik wil even blij reageren op motie 150. Jammer dat het zo is gelopen. Ik denk dat als wij de motie met elkaar aannemen, we inderdaad moeten zorgen voor de uitvoering. Maar dat iemand zo wakker had moeten zijn dat die taak over de geheimhouding – we hebben het er vaak genoeg over gehad – niet meer hoefde of dat we dit opnieuw moesten bevestigen.

Dan de moties 'Sport en bewegen' en 'Kerntakenonderzoek'. Ik ben erg blij met de toezeggingen uit het College dat er inderdaad actief meegedacht wordt over Karding. Dat er misschien creatief wat ruimte is. Financieel hebben we het niet over gehad.

Het kerntakenonderzoek bij de provincie Groningen: eind dit jaar horen we hoe of wat.

Dan motie 'Hou het hoofd koel boven water'. Ik kreeg te horen dat ook de Tweede Kamer dus inderdaad het wetsvoorstel heeft aangenomen. Wij rekenen erop dat we hier toch weer mee terug moeten komen. Maar voorlopig heb ik hem ingetrokken. Tot zover.

De VOORZITTER: Ik dank u zeer. En nogmaals excuses dat ik u oversloeg.

Dan kijk ik nu naar het College. Er zijn twee nieuwe moties. Een over Borgsweer en een over de uitvoering van Programma Bos en Hout. Zijn die al verspreid? Ja? Het College heeft behoefte aan een schorsing, zie ik? Niet? Het College heeft overlegd? Wie mag ik uitnodigen om het woord te voeren? Het College wil toch twee minuten schorsen. Dat zijn slome minuten. Ik schors de vergadering vijf minuten.

[Schorsing]

De VOORZITTER: Ik heropen de vergadering. Het woord is als eerste aan gedeputeerde Schmaal.

De heer SCHMAAL (gedeputeerde): Ik wil nog heel kort terugkomen op wat in de eerste ronde is benoemd: de onzekerheden die er nu zijn en de periode waar we nu in zitten, ook financieel gezien. Er is een aantal opmerkingen gemaakt, in de eerste termijn al, over de motorrijtuigenbelasting, dat die afgeschaft zou worden en de nationale toeslag op stikstof die eraan zat te komen. Inmiddels is er 25 juni, dus nog geen maand geleden, door Bart van Kent van de SP, een motie ingebracht bij de Tweede Kamer en die is aangenomen. Daarin staat: 'geen vorm van rekeningrijden moet worden ingevoerd'. Dus zo snel kunnen de ontwikkelingen gaan. Dat is trouwens ook compleet in lijn met wat wij ook altijd bepleit hebben. Maar zo snel kunnen de ontwikkelingen gaan en zo onzeker is ook de financiële toekomst.

De heer VAN DEKKEN (gedeputeerde): Ik heb echt iets goed te maken in relatie tot de volksvertegenwoordiger van Volt. Dat gaat over schoolmaaltijden in de tasjes. We gaan het aldus doen: we sturen een brief naar het ministerie Volksgezondheid, Welzijn en Sport om ervoor te zorgen dat er actie op wordt ontwikkeld. Dat is wel een nieuwe minister, maar des te meer een reden om die brief te sturen.

De heer EMMENS (gedeputeerde): Ik zal proberen de helft van de zinnen niet in te slikken, hè? En goed in de microfoon te praten.

Er waren nog een paar vragen die openstonden en een paar moties die extra zijn ingediend op mijn portefeuilles. GroenLinks stelde nog een vraag over de motie over de lelieteelt, of wij daar niet bij aan willen sluiten om het onderzoek te doen. Ik heb niet de intentie om dat te doen, omdat ik de conclusie van het onderzoek al te voorbarig vind. Er staat in hoe we het kunnen beperken. Als het een onderzoeksvraag zou zijn óf we dat kunnen beperken, is het een andere vraag. Maar dit is een vooringenomen onderzoek: hoe kunnen we de lelieteelt – en vervolgens zal ook de bollenteelt achter vandaan komen – beperken? Je moet onderzoek doen en vervolgens de vraag stellen hoe je dat kunt beperken. Maar niet de onderzoeksvraag stellen hoe we dat op voorhand al kunnen beperken en daar

zit mijn aarzeling in. Maar natuurlijk kijken we vol interesse naar zo'n onderzoek en als daar interessante gegevens uit komen die we uw Staten moeten delen, dan gaan we die delen. De opvatting van het College blijft ten aanzien van die motie hetzelfde, dus ik denk dat die straks wel in stemming wordt gebracht.

De VVD stelde een vraag over het Transitiefonds. Die had ik inderdaad in eerste termijn vergeten. Ik was wel ingegaan op een paar inhoudelijke onderdelen van die opmerkingen. Het fonds is inderdaad weg. Dat klopt. Maar er komt wel wat voor terug, in ieder geval in de LNV-begroting: innovatie in de landbouw en extra budget voor agrarisch natuur- en landschapsbeheer. Dat is denk ik in de opgave die we hebben in de Transitie Landelijk Gebied ook een prima methode om mee te werken, om juist vanuit die kracht uit te gaan hoe we dan dat landschap – een onderdeel daarvan zijn de landbouw en natuur – ook zo goed behouden, beheersen en ontwikkelen in Groningen. Dus ik heb er nog geen overleg over gehad met de minister of met de nieuwe staatssecretaris. Maar dat staat wel in de planning om zo kort mogelijk na het proces daarover te spreken.

De SP had nog een vraag over catering en de aanbesteding: de catering niet aanbesteden maar in dienst nemen. Ja, dat klinkt als een heel mooie optie. Maar we hebben dat in het verleden ook zelf gedaan, dat we de catering in eigen beheer hadden. Dat bleek een optie te zijn die vele, vele malen duurder is dan dat we die nu hebben. Dus daarom is er ooit voor gekozen om het aan te besteden. We moeten ook aanbesteden, omdat we boven een bepaald bedrag dat je moet aanbesteden qua inkoopregels. Dus zo zit het in elkaar. Dus we moeten het aanbesteden omdat we er ooit voor gekozen hebben dat we dat niet meer in eigen beheer, want het is te kostbaar en daarmee moet je het aanbesteden. En daarom moet je regels stellen voor de inkoop bij de catering in de aanbestedingseisen.

Mevrouw BAKKER (SP): Ik hoop niet dat het technisch is en anders zal ik de vraag schriftelijk stellen. Maar wanneer loopt de aanbesteding af en hoeveel ruimte is er nog voor ons om daar een ander besluit in te nemen als Staten?

De heer EMMENS (gedeputeerde): De nieuwe aanbesteding moet bij ons ingaan in het najaar van 2025.

Er was ook nog een vraag gesteld over de ingetrokken motie van de VVD door de SP, over de wapens en dit opnemen in het strategische kader van de NOM. Dat hadden we, los van dat één partij dat zegt, zelf ook ingebracht. Liever hadden we – wat ik eerder ook zei – vrede via woorden, maar we kunnen op dit moment dat niet uitsluiten. Dus dat is het Collegestandpunt.

Mevrouw Ten Hoeve van de Partij voor de Dieren komt met een aangepaste motie over het flexibel budget voor Bos en Hout. Nou, dat is een motie waar de Staten zelf over gaan. Dus ik ben blij dat het bedrag omhoog gaat. Als College kunnen we daarentegen niet alle verplichtingen van het Rijk overnemen, maar dit zou misschien een druppeltje op de gloeiende plaat zijn, zoals dat dan heet. Maar hier kunnen we hopelijk wel heel mooie dingen mee doen, ook voor het stedelijk gebied om daar wat vergroening aan te brengen en ook in het landelijk gebied daar wat het kan en past – wat de heer Bennema ook zei. Dus op deze manier kan ik de motie oordeel Staten verklaren.

Het CDA stelde nog een vraag over snel internet. In de eerste termijn had ik aangegeven dat wij inderdaad bezig zijn met een brief aan de gemeente Westerkwartier. En niet alleen het Zuidelijk Westerkwartier, maar de hele gemeente Westerkwartier. En ik kan u toezeggen dat zo gauw wij die brief eruit hebben, wij even goed nadenken over hoe we dat melden aan de bewoners: hetzij via de website, hetzij via social media, hetzij via een interview. Maar die vrijheid wil ik nog even nemen hoe we dat het beste kunnen aanpakken. Maar op die manier kunnen we denk ik prima snel de inwoners informeren. En dat doen we natuurlijk in afstemming met de gemeente.

Volt had vervolgens nog de motie over de *traineeships*. Ik denk dat wij inderdaad dat daar waar staat 'provincie Groningen' dat niet als instituut mogen aanmerken maar als geografisch, dan denk ik we heel iets moois kunnen maken in de provincie Groningen. Ik merk ook dat de gemeenten, waar we tegenwoordig steeds vaker mee spreken op bestuurlijk niveau, heel erg waarderen dat wij contact opnemen en dat we samen naar oplossingen zoeken. Misschien is dit wel heel mooi om echt samen met gemeenten, waterschappen en ook al onze uitvoeringsorganisaties nog eens goed over na te denken hoe we dit gaan doen. Ik kan er geen tijd op geven voor een plan van aanpak of iets dergelijks, maar ik zet het wel op mijn lijstje 'to do' direct na de zomer.

Mevrouw REININK (Volt): Begrijp ik dan even goed, ter bevestiging, dat daarmee de motie ook oordeel Staten is?

De heer EMMENS (gedeputeerde): Ja, wat mij betreft wel.

Mevrouw TOP (gedeputeerde): Er is een gewijzigde motie 'Borgsweer' ingediend en daar wil ik toch even op reageren. Daarin is in ieder geval de technische onmogelijkheid deels eruit, maar ook weer niet helemaal. Er wordt gevraagd om te komen met alternatieven. De vraag is dan eigenlijk: alternatieven waarvoor? Als dat alleen zou gaan over het deel veiligheid en laaggelegen, zou het nog misschien te doen zijn. Maar dit is natuurlijk een veel groter project: het is onderdeel van ED2050 en ook dit programmaonderdeel is een project dat met andere partners samen is opgezet. Daar staat ook onze handtekening onder, Rijkswaterschap, waterschap, de gemeente Eemsdelta en Groninger Landschap.

Het doel van de opgave die er ligt, is het creëren van getijdennatuur. Dat verhoudt zich moeilijk met het bos dat daar nu zit. Wij hebben een proces in gang gezet waarin inwoners nu hebben gereageerd op het voorkeursalternatief, waarbij die getijdennatuur daar gecreëerd zal gaan worden en waarbij wel gezegd is: laten we kijken in hoeverre we dat optimaal kunnen inpassen. De volgende stap is nu – dat is volgende week – dat wij met alle partners aan tafel nog eens een keer goed kijken naar de zienswijzen die zijn binnengekomen en de mogelijkheden die er nog zijn.

Als u deze motie aanhoudt, dan vertaal ik hem even als een oproep aan mij om dat in ieder geval mee te nemen in de Stuurgroep volgende week, om hierbij in ieder geval te kijken naar de maximale ruimte die we kunnen vinden om dat bosje geheel of gedeeltelijk te behouden op zo'n manier dat we daar met de inwoners er een beetje uit kunnen gaan komen.

De VOORZITTER: Anderen nog? Nee? Mevrouw Benjamins heeft een vraag, misschien nog aan gedeputeerde Top?

Mevrouw BENJAMINS (D66): Nee, nee, niet eens. Ik heb toch nog een vraag, maar gedeputeerde Van Dekken ging heel snel zitten. Maar ik weet niet of hij die moet beantwoorden of de gedeputeerde financiën. Waarom volgen wij altijd wel het advies van de accountant op en nu niet?, was de vraag.

En ik had nog een vraag gesteld in mijn woordvoering over het rapport van de Raad van de Leefomgeving en Infrastructuur.

De heer SCHMAAL (gedeputeerde): Ik heb het nu niet letterlijk voor de hand, maar in het accountantsrapport staat er een versnelling van de ICT-opgave is gedaan middels de uitvoering van de Digitaliseringsagenda. Zo staat het er en dat doen we dus ook.

Mevrouw BENJAMINS (D66): Ja, in de *boardletter* staat dat het advies wordt gegeven om juist te versnellen, nog meer dan dat we deden. Dat is ook de oproep in onze motie of het College daarnaar zou willen kijken.

De heer SCHMAAL (gedeputeerde): Ik blijf bij hetzelfde antwoord, voorzitter.

Mevrouw BENJAMINS (D66): Nou, dan kan ik het College adviseren om vooral nog even de *boardletter* erbij te halen.

En dan was ik inderdaad nieuwsgierig naar het antwoord op de Raad voor de Leefomgeving en of het College naar dat rapport wil kijken en dat mee wil nemen, zodat wij niet de brede welvaart ook alleen maar op papier, maar ook in daden uitvoeren.

De heer VAN DEKKEN (gedeputeerde): Ja, even namens het volledige College, ongeacht wie nou de portefeuillehouder is. Ja, dat gaan we doen, zeg ik tegen mevrouw Benjamins van D66.

De VOORZITTER: Dank u zeer. Dan zijn wij nu aan het eind van de tweede termijn van het College. Er zijn voortekenen dat iemand een derde termijn gaat aanvragen. Mevrouw Bakker?

Mevrouw BAKKER (SP): Als het goed is...

De VOORZITTER: Eerst even van de orde.

Mevrouw BAKKER (SP): Sorry.

De VOORZITTER: U wilt denk ik een derde termijn aanvragen.

Mevrouw BAKKER (SP): Ja, ik zou graag een derde termijn willen, voorzitter.

De VOORZITTER: Waarom is dat dan?

Mevrouw BAKKER (SP): 'Waarom is dat dan?' Ik wil én nog iets over onze motie 154 zeggen, én een nieuwe motie indienen.

De VOORZITTER: Ik stel voor dat we de derde termijn beginnen. Het woord is aan mevrouw Bakker.

Mevrouw BAKKER (SP): Ik wil eerst nog even terugkomen op onze motie 'Luister naar inwoners en behoud het bos bij Borgsweer'. Wij hebben een toezegging gehoord van de gedeputeerde dat zij meeneemt binnen de Stuurgroep om daar verder te gaan kijken naar mogelijkheden om iets voor de inwoners te betekenen rondom het bos. Dus dat is heel fijn. Ik zie de gedeputeerde knikken, dus dat blijkt echt wel de toezegging te zijn, dus wij houden deze motie aan. Dat is motie 154, dus die komt niet in stemming.

Dan willen wij toch naar aanleiding van de uitsluiting van de wapenindustrie bij de NOM nog een nieuwe motie indienen. Want wij vinden het niet wenselijk dat dat besproken wordt op de agenda van de NOM. Wij willen graag dat die uitsluiting van die wapenindustrie gewoon gehandhaafd blijft. Dus hierbij een motie.

De VOORZITTER: Het is een motie van de SP, 'Handhaving uitsluiting wapenindustrie' met nummer 156. De motie eindigt met het volgende verzoek aan het College van Gedeputeerde Staten en de volgende uitspraak van Provinciale Staten:

'Provinciale Staten van Groningen, in vergadering bijeen op 10 juli 2024,
Constaterende dat:

- het College een toezegging heeft gedaan om bij de NOM de opheffing van het uitsluiten van wapenhandel te agenderen;

Overwegende dat:

- investeringen die in wapens worden gepleegd, niet gepleegd kunnen worden in sociale en duurzame innovaties;

Verzoeken het College van Gedeputeerde Staten en Provinciale Staten om:

- de uitsluiting van de wapenindustrie te handhaven en dit onderwerp niet ter sprake te brengen bij de aandeelhoudersvergadering van de NOM;

En gaan over tot de orde van de dag.'

Deze motie maakt onderdeel uit van de beraadslagingen.

De heer Bennema heeft nog recht op één interruptie. Nee? Oké. Ik kijk eens even uitnodigend rond of er nog behoefte is bij anderen om binnen de toegemeten hoeveelheid spreektijd gebruik te maken van de derde termijn. De heer De Wit.

De heer DE WIT (CDA): Indien u mij toestaat, vanaf mijn stoel hier. Wij willen motie 144 graag intrekken, omdat we een duidelijke toezegging hebben gehad op het gebied van snel internet van de gedeputeerde en wij erop vertrouwen dat het op een goede manier door het College wordt uitgevoerd.

De VOORZITTER: Dank u zeer. Anderen nog? Nee?

Ik kijk nog even naar het College. Is er nog behoefte om te reflecteren op de derde termijn van de Staten? Er is een nieuwe motie ingediend door de SP. Ja, ook als wij kunnen vermoeden wat het College daarvan vindt, is het toch goed om dat even uit te spreken.

De heer EMMENS (gedeputeerde): Ja, de laatste motie van de SP over de wapenindustrie. Ik heb al gezegd: we brengen het in. Maar als de Staten oordelen dat dat niet kan, dan horen we dat wel in de stemming.

De VOORZITTER: Dank u zeer. Daarmee is ook de woordvoering in derde termijn door het College voltooid. En dat betekent dat ik de beraadslagingen kan sluiten, zodat wij toe kunnen naar de stemmingen en stemverklaringen. Mevrouw Siersema? Is dit van de orde of is dit al een stemverklaring?

Mevrouw SIERSEMA (GroenLinks): Wij hebben de laatste motie gewoon nog niet gezien. Dus die zouden we eerst even zien voordat we overgaan tot de stemming.

De VOORZITTER: Dan denk je dat je het zo mooi voorleest, maar dat heeft geen enkele betekenis, hè? Meneer Geijtenbeek.

De heer GEIJTENBEK (ChristenUnie): Ja, mijn fractie zou ook graag nog vijf minuten willen schorsen om even de administratie op orde te brengen.

De VOORZITTER: Ik schors de vergadering vijf minuten en ik bind u op het hart er rekening mee te houden dat ik van plan ben – zoals we dat altijd doen, maar deze keer gaat het over best veel moties – om de stemverklaringen over de moties in één keer te doen. Dus dat u zich niet voorbereidt op een stemverklaring per motie, want dat zijn we na achten nog bezig, denk ik. En er komt een nieuw lijstje!

[Schorsing]

De VOORZITTER: Ik heropen de vergadering.

Aan de orde is nu niet meer een beraadslaging. Ik wijs de leden ergens op. Ik werd door een prominent Statenlid erop gewezen dat er misschien misverstanden over bestaan, maar stemverklaringen hoeven eigenlijk alleen als je bang bent dat je stem anders verkeerd wordt begrepen, hè? Dus voelt u zich niet verplicht om een stemverklaring af te geven als daar geen aanleiding toe bestaat.

Ik zou willen beginnen met het enige amendement en ik kijk uitnodigend rond of daarover behoefte bestaat om stemverklaringen af te leggen. Ik constateer dat dat niet het geval is. Dat betekent dat we kunnen gaan stemmen over het ingediende amendement 23 'Ons Laand, Ons Lu!'. Dat doet u met de knop links op uw geluidspostje, zoals u weet. Dat weet u beter dan ik, want ik heb dat nog nooit gedaan.

De heer ROEMERS (PvdA): Voorzitter, ik had nog een hand opgestoken.

De VOORZITTER: Pascal Roemers. Ja?

De heer ROEMERS (PvdA): Er waren nog stemverklaringen? Over het amendement.

De VOORZITTER: Ik heb niemand zich zien melden. Dit is ook een uitnodiging aan u om even op te letten. Ik cancel de stemming en dan geef ik de heer Roemers, en ik begrijp ook de heer Geijtenbeek, de gelegenheid om een stemverklaring af te geven. Daar was daarnet ook de gelegenheid voor. De heer Roemers.

De heer ROEMERS (PvdA): Ja, toen had ik ook gezwaaid. Maar geeft niet.

Het is voor ons uiteindelijk onduidelijk hoe de governance is ingericht en missen wij de jaarverslagen. Daarnaast vinden wij niet dat je een claim kunt leggen op meerdere jaren flexibel budget. Ondanks de goede intenties van deze stichting stemmen wij tegen dit amendement.

De heer GEIJTENBEEK (ChristenUnie): Wij denken dat de stichting goed werk doet, maar we kunnen vanaf hier op deze plek niet inschatten of dit ook een doelmatige bestemming van deze middelen wordt.

De VOORZITTER: Anderen nog? Eenmaal, andermaal...

Dan kunnen we nu stemmen. Mocht u al gestemd hebben, doe dat rustig nog een keer. Want alle resultaten van zonet zijn weg. Ik zie dat iedereen heeft gestemd, de stemming is gesloten. Ja, er staat een wit veldje bij de heer Rep, maar die zit ook niet op zijn stoel. Voor het amendement hebben gestemd 33 leden, daartegen 9. Dus dat betekent dat het amendement is aanvaard. Het voorstel waar we straks over stemmen, is dus net gewijzigd. O ja, dat hoort er ook bij: de namen van de fracties bij de stemmen. Voor het amendement hebben gestemd de BBB, het CDA, D66, GroenLinks, Groninger Belang, de Partij voor de Dieren, de Partij voor het Noorden, de PVV, de SP, Volt en de VVD. Daartegen hebben gestemd de ChristenUnie, Forum voor Democratie en de Partij van de Arbeid.

Dan komen we nu bij de moties. Er is gelegenheid voor het geven, desgewenst, van een stemverklaring. Wie heeft daar behoefte aan? Ik begin bij de heer Roemers.

De heer ROEMERS (PvdA): Wij hebben een stemverklaring bij motie 156. Wij hebben gedeputeerde Emmens gehoord en wij hebben zijn toezegging gehoord. Wij stemmen daarom tegen deze motie.

De heer BENNEMA (VVD): Motie 125 'UNESCO Werelderfgoed Waddenzee'. Wij zijn het met de strekking wel eens, ook zeker na de uitleg van de *fifty-fifty*verdeling. Alleen, de motivering vinden wij niet helemaal juist. Maar we zullen dus voor stemmen ondanks dat.

En de laatste motie die de SP nog indiende na een toezegging van het College, vinden wij wel een heel bijzondere werkwijze. Daarmee moet je ook bedenken dat het doen van toezeggingen vrij gebruikelijk is door het College. Maar als we het op deze manier gaan doen, gaat het College waarschijnlijk ook geen toezegging meer doen.

Mevrouw BAKKER (SP): Wij willen graag een stemverklaring afgeven over de motie 'Groninger eierbal'. Wij zullen tegen deze motie stemmen. Niet omdat we niet voor de Groninger eierbal zijn – daar ben ik trouwens dol op! – maar wij vinden dit hele IPO-congres niet nodig. Dus we hoeven daar ook geen eierballen uit te delen.

De heer VAN KESTEREN (PVV): Alle moties met sektarische klimaatdictaten die nadelig zijn voor de boer en het besteedbaar inkomen voor onze inwoners, daar zal de PVV-fractie tegen stemmen. En alle moties waar in onze beleving de boeren en de inwoners écht iets aan hebben, daar zal de PVV-fractie voor stemmen.

En tot slot: de PVV-fractie is straks voor het opstellen van Weghorst, Malen en/of Frimpong.

De VOORZITTER: Akkoord. Ja. Het ging te snel om u buiten de orde te verklaren, denk ik. Mevrouw Reinink.

Mevrouw REININK (Volt): Bij motie 143 gaan wij voor stemmen, omdat wij van mening zijn dat het niet alleen tegen het antisemitisme goed is, maar ook tegen de islamofobie en ook de instellingen zelf helpt.

En bij motie 145 sluit ik me aan bij de inbreng van het CDA daarop.

Mevrouw BENJAMINS (D66): Motie 134 van de SP: zeer sympathiek, maar we hebben inderdaad een heel grote, uitgebreide Participatienota en we gaan na het reces het nog verder hebben over andere vormen van participatie. Dus ik hoop dat we daarbij ook meer partnercipatie gaan krijgen, maar we gaan hier wel tegen stemmen.

Dan motie 143 'Jaarlijks bezoek aan de gebedshuizen': die vinden we zeer sympathiek. We hebben duidelijk gehoord dat dit niet onze taak. Echter, het brengt inderdaad wel gewoon 'onbekend maakt onbemind', dus we willen dit vooral stimuleren. Misschien zou in de uitwerking richting de Cultuurnota ook gekeken kunnen worden of KNC hier nog wat meer voor kan doen in zijn programma.

De heer SMELT (BBB): Bij motie 132 van de SP dachten wij dat er een toezegging was geweest, maar hij wordt toch in stemming gebracht. Wij vinden het eigenlijk jammer dat dat gebeurt. O, dat is dus niet aan de orde, dan heb ik het niet goed begrepen.

De VOORZITTER: Hebt u even een nummer?

De heer SMELT (BBB): 132.

De VOORZITTER: Motie 132 wordt zo in stemming gebracht. Ja. Mevrouw Bakker, ter verduidelijking?

Mevrouw BAKKER (SP): Nou, dit heb ik net ook in de tweede termijn gezegd: er staan twee punten op. Het ene is de toezegging van de gedeputeerde, maar het tweede gaat erom dat de fracties hier hun Tweede Kamerfractie het meegeven. En dat kan een gedeputeerde niet doen, dan moeten jullie allemaal zelf doen. Dus vandaar dat ik hem in stemming breng. Dus niet dat de gedeputeerde dit netjes toezegt. Dat is dus de tweede bullet.

De VOORZITTER: Met die verduidelijking, is er nog behoefte aan een stemverklaring?

De heer SMELT (BBB): Nee.

De heer DE WIT (CDA): Met betrekking tot de motie 'Gebedshuizen' kunnen wij aansluiten bij de verklaring van de collega's van D66.

Motie 156 over de wapenindustrie: daar zullen wij tegen stemmen. Het staat weliswaar zo in de stukken van de NOM, maar wij vinden het wel belangrijk om het 'defensie-industrie' te noemen, anders krijgt het wellicht een heel andere lading.

De VOORZITTER: Dank u wel. Ik kijk nog even zorgvuldig rond of ik nog stemverklaringen heb gemist. Dat is geloof ik niet het geval.

Dan kunnen we overgaan tot het echte werk en dat is stemmen. Ik roep ze af, de moties. Het amendement hebben we gehad, dus we zijn nu bij de moties. Motie 124 'Behoud positie als dé waterstofprovincie' is aangehouden.

We zijn nu bij motie 125 'Oproep blijvende financiële middelen UNESCO Werelderfgoed Waddenzee'. De stemming is geopend. Iedereen heeft gestemd, de stemming is dus gesloten. Voor deze motie hebben gestemd de BBB, de Partij van de Arbeid, GroenLinks, de ChristenUnie, Groninger Belang, de VVD, de SP, D66, de Partij voor de Dieren, het CDA, Volt en de Partij voor het Noorden. Daartegen de PVV en Forum voor Democratie. Dat betekent dat er 40 stemmen voor zijn uitgebracht, 2 stemmen tegen. De motie is aanvaard.

Dat brengt ons bij de volgende motie en die heeft nummer 126 en daar staat bij: 'Groninger eierbal'. Iedereen heeft gestemd, de stemming is gesloten. Voor de motie hebben gestemd de BBB, de Partij van de Arbeid, GroenLinks, Groninger Belang, D66, het CDA en Volt. Daartegen hebben gestemd de ChristenUnie, de VVD, de SP, de Partij voor de Dieren, de PVV, de Partij voor het Noorden en Forum voor Democratie. Dat betekent dat voor de motie hebben gestemd 30 leden, daartegen 12 leden en de motie is aanvaard.

Dat brengt ons bij motie 127 'Onderzoek IJelieteeft'. Ik zie dat iedereen heeft gestemd, u ziet dat ook. Voor de motie hebben gestemd de Partij van de Arbeid, GroenLinks, de ChristenUnie, de SP, D66, de Partij voor de Dieren en Volt. Daartegen hebben gestemd de BBB, Groninger Belang, de VVD, de PVV, het CDA, de Partij voor het Noorden en Forum voor Democratie. Dat betekent dat er 20 stemmen voor zijn uitgebracht, maar 22 stemmen tegen, zodat de motie is verworpen.

Motie 128 'Sport en beweging voor iedereen in Groningen' is aangehouden.

Motie 129 'Per aardbevingsgedupeerde één contactpersoon' is ingetrokken.

Motie 130 'Geen taboe op investeringen in de wapenindustrie' is ingetrokken.

Motie 131 '(R)Onderdendam!' is aangehouden.

Dat brengt ons bij motie 132 'Meer politieke regie en verantwoordelijkheid'. Nu weten we wat iedereen heeft gestemd, is de stemming gesloten. En we weten dat voor deze motie hebben gestemd de Partij van de Arbeid, GroenLinks, Groninger Belang, de SP, de Partij voor de Dieren en Volt. En daartegen hebben gestemd de BBB, de ChristenUnie, de VVD, D66, de PVV, het CDA, de Partij voor het Noorden en Forum voor Democratie. Wat betekent dat 18 stemmen voor zijn uitgebracht, 24 stemmen tegen en de motie is verworpen/

Motie 133 'Luister naar inwoners en behoud het bos bij Borgsweer' is ingetrokken.

Dan gaan we kijken naar motie 134 'Van participatie naar partnercipatie'. Ik zie dat iedereen heeft gestemd, dus de stemming kan worden gesloten. En de oogst is als volgt. Voor de motie hebben gestemd GroenLinks, de SP, de Partij voor de Dieren en Volt. Daartegen hebben gestemd de BBB, de Partij van de Arbeid, de ChristenUnie, Groninger Belang, de VVD, D66, de PVV, het CDA, de Partij voor het Noorden en Forum voor Democratie. De stand is daarmee: 10 stemmen voor en 32 stemmen tegen, de motie is verworpen.

En wij gaan door naar 'Klaar voor de toekomst!', motie 135. Ik zie dat iedereen heeft gestemd en over de toekomst wordt als volgt gedacht: de BBB, GroenLinks, de ChristenUnie, de VVD, D66, de Partij voor de Dieren, het CDA, Volt en de Partij voor het Noorden hebben voor gestemd. De Partij van de Arbeid, Groninger Belang, de SP, de PVV en Forum voor Democratie stemden tegen. Dat betekent dat er 30 stemmen voor zijn en 12 stemmen tegen, dus de motie is aanvaard.

Dan zijn we bij motie 136 'Handhaaf de Spreidingswet'. De stemming is gesloten en de oogst is als volgt. De Partij van de Arbeid, GroenLinks, de ChristenUnie, Groninger Belang, de VVD, de SP, D66, de Partij voor de Dieren, het CDA, Volt en de Partij voor het Noorden hebben voor de motie gestemd. De BBB, de PVV en Forum voor Democratie daartegen en dat betekent dat de stand is dat 28 stemmen voor zijn uitgebracht en 14 stemmen tegen. Dus de motie is aanvaard.

Dan zijn wij motie 137 'Gezondheidsbelang voorop'. Iedereen heeft gestemd. GroenLinks, de SP, D66, de Partij voor de Dieren en Volt hebben voor gestemd. De BBB, de Partij van de Arbeid, de ChristenUnie, Groninger Belang, de VVD, de PVV, het CDA, de Partij voor het Noorden en Forum voor Democratie hebben tegen gestemd. Dus dan er 12 stemmen voor, 30 stemmen tegen: de motie is verworpen

Motie 138 'Biologisch en lokaal voor Groningen!' is aangehouden.

Motie 139 'Een gifvrij boekje is een echt geschenk' is aangehouden.

Motie 140 'Volledige uitvoering Programma Bos & Hout' is ingetrokken.

Wij zijn bij motie 141 'Effectief burgers raadplegen'. Ik zie dat iedereen heeft gestemd, de stemming is daarmee voltooid en gesloten. Voor deze motie hebben gestemd de PVV, het CDA, Volt en Forum voor Democratie. Tegen de motie hebben gestemd de BBB, de Partij van de Arbeid, GroenLinks, de ChristenUnie, Groninger Belang, de VVD, de SP, D66, de Partij voor de Dieren en de Partij voor het Noorden. Dus zijn 5 stemmen voor uitgebracht, 37 stemmen tegen en dat betekent dat de motie is verworpen.

Dan zijn wij motie 142 'Fonds burgerparticipatie'. Ik zie dat iedereen heeft gestemd. Voor hebben gestemd de PVV, Volt en Forum voor Democratie. Daartegen hebben gestemd de BBB, de Partij van de Arbeid, GroenLinks, de ChristenUnie, Groninger Belang, de VVD, de SP, D66, de Partij voor de Dieren, het CDA en de Partij voor het Noorden. Dat betekent 3 stemmen voor en 39 stemmen tegen. De motie is verworpen.

En dan zij wij aan toe motie 143 'Jaarlijks bezoek aan alle gebedshuizen'. Alle stemmen zijn uitgebracht, dus dat is goed gelukt. En de uitslag is de volgende Voor de motie hebben gestemd de BBB, de PVV en Volt. Daartegen hebben gestemd de Partij van de Arbeid, GroenLinks, de ChristenUnie, Groninger Belang, de VVD, de SP, D66, de Partij voor de Dieren, het CDA, de Partij voor het Noorden en Forum voor Democratie. Er zijn daarmee 14 stemmen voor uitgebracht en 28 stemmen tegen. De motie is verworpen.

Motie 144 'Snel internet: van belofte naar realiteit' is ingetrokken.

Dan gaan we naar motie 145 'Van gaswinning naar gemeenschapszin'. Ik zie dat iedereen heeft gestemd. Voor deze motie hebben gestemd het CDA en Volt. Daartegen hebben gestemd de BBB, de Partij van de Arbeid, GroenLinks, de ChristenUnie, Groninger Belang, de VVD, de SP, D66, de Partij voor de Dieren, de PVV, de Partij voor het Noorden en Forum voor Democratie. Dat betekent dat er 3 stemmen voor waren en 39 stemmen tegen. De motie is verworpen.

Motie 146 'Kosten milieueffecten' is aangehouden.

Dan zijn we toe aan motie 147 'Introduceer MBO-*traineeships* in de provincie Groningen'. De stemming is gesloten. Ik stel het volgende vast. Voor deze motie hebben gestemd de BBB, de Partij van de Arbeid, GroenLinks, de ChristenUnie, Groninger Belang, de SP, D66, de Partij voor de Dieren, de PVV, het CDA, Volt, de Partij voor het Noorden en Forum voor Democratie. Daartegen hebben gestemd de VVD. Dat betekent 40 stemmen voor en 2 stemmen tegen. De motie is aanvaard.

Motie 148 'Invoering van een provinciale ombudsman onderzoeken' is aangehouden.

Dan zijn wij bij motie 149 'Openbare agenda's'. Ik zie dat iedereen gestemd heeft, de stemming is gesloten. Voor de motie hebben gestemd GroenLinks, de SP, de Partij voor de Dieren en Volt. Daartegen hebben gestemd de BBB, de Partij van de Arbeid, de ChristenUnie, Groninger Belang, de VVD, D66, de PVV, het CDA, de Partij voor het Noorden en Forum voor Democratie. Dat betekent 10 stemmen voor en 32 stemmen tegen. De motie is verworpen.

Motie 150 'Beperkte houdbaarheid geheimhouding' is ingetrokken.

Motie 151 'Hou het hoofd koel en boven water' is ingetrokken.

Motie 152 'Sport en beweging' is ingetrokken.

Motie 153 'Kerntakenonderzoek provincie Groningen' is ingetrokken.

Motie 154 'Luister naar inwoners en behoud het bos bij Borgswaer (2)' is aangehouden.

Dan zijn we bij motie 155 'Bijdrage Bos & Hout uit flexibel budget'. De stemming is gesloten en ik stel het volgende vast. Voor deze motie hebben gestemd de Partij van de Arbeid, GroenLinks, de ChristenUnie, Groninger Belang, de SP, D66, de Partij voor de Dieren, Volt en de Partij voor het Noorden. Daartegen hebben gestemd de BBB, de VVD, de PVV, het CDA en Forum voor Democratie. En dat leidt tot de volgende stand: 24 stemmen voor, 18 stemmen tegen. De motie is aanvaard.

En dan zijn we bij motie 156 'Handhaving uitsluiting wapenindustrie'. Ik stel vast dat iedereen heeft gestemd. Voor de motie hebben gestemd GroenLinks, de ChristenUnie, de SP, de Partij voor de Dieren en Volt. Daartegen hebben gestemd de BBB, de Partij van de Arbeid, Groninger Belang, de VVD, D66, de PVV, het CDA, de Partij voor het Noorden en Forum voor Democratie. Dat betekent 13 stemmen voor en 29 stemmen tegen. Dus de motie is verworpen.

Daarmee zijn we aan het eind gekomen van de moties. Maar we moeten het Statenbesluit nog wel nemen. Dus we hebben nu een Statenbesluit dat zonet door het aannemen van amendement 23 is geamendeerd. Dus u hebt een licht gewijzigd Statenbesluit. En ik kijk even rond of er fracties zijn die over het Statenbesluit zelf een stemverklaring willen afleggen. De heer De Wit.

De heer DE WIT (CDA): Ja, we willen graag genoteerd hebben dat wij het onderdeel van het markeringsmoment met het beschikbaar stellen van 0,54 miljoen niet steunen en de rest van het voorstel wel.

De VOORZITTER: Wie verder? Anderen niet? Ik kijk langzaam en nadrukkelijk rond. Niemand.

Dan kunnen we gaan stemmen over het besluit bij het Statenvoorstel 'Perspectiefnota 2025 en Voorjaarsmonitor 2024' en ik start de stemronde. Ik zie dat iedereen heeft gestemd. Ik stel het volgende vast: alle fracties hebben voor gestemd en geen enkele tegen, met inachtneming van de aantekening die zonet door het CDA is gemaakt. Dat betekent dat de Perspectiefnota 2025 en de Voorjaarsmonitor 2024 unaniem zijn aanvaard. [Geroffel op de tafeltjes.]

Dus dan denken wij dat het College daar wel mee aan de slag kan.

4. Hamerstukken

A. Hamerstuk: Statenvoorstel Benoeming nieuw lid college Noordelijke Rekenkamer

De VOORZITTER: Deel twee van de hamerstukken. Het gaat over het benoemingsbesluit over een nieuw lid van het college van de Noordelijke Rekenkamer. Het gaat over een besluit over een persoon, dus in principe leidt dat volautomatisch tot schriftelijke stemming. Maar we hebben dat gesondeerd in het presidium en aan het begin van de vergadering is dat nog eens een keer aan u gevraagd of dat vandaag bij acclamatie. Dat vond u op dat moment nog steeds een goed idee. Dus dit is de laatste kans om te zeggen dat u toch een schriftelijke stemming wilt. Zo niet, dan adviseer ik u nu hard te gaan klappen of roffelen. [Applaus en geroffel op de tafeltjes.]

Dan is aldus besloten.

5. Sluiting

De VOORZITTER: Het is geleend van het internet en misschien ook wel een gevaarlijke opmerking. Maar het is vandaag precies 440 jaar geleden dat er een Oranje door een *shoot-out* werd uitgeschakeld. Die hangt daar aan de muur. Maar ik hoop dat het vanavond een stuk beter gaat dan toen.

De vergadering is gesloten (19.53 uur).

